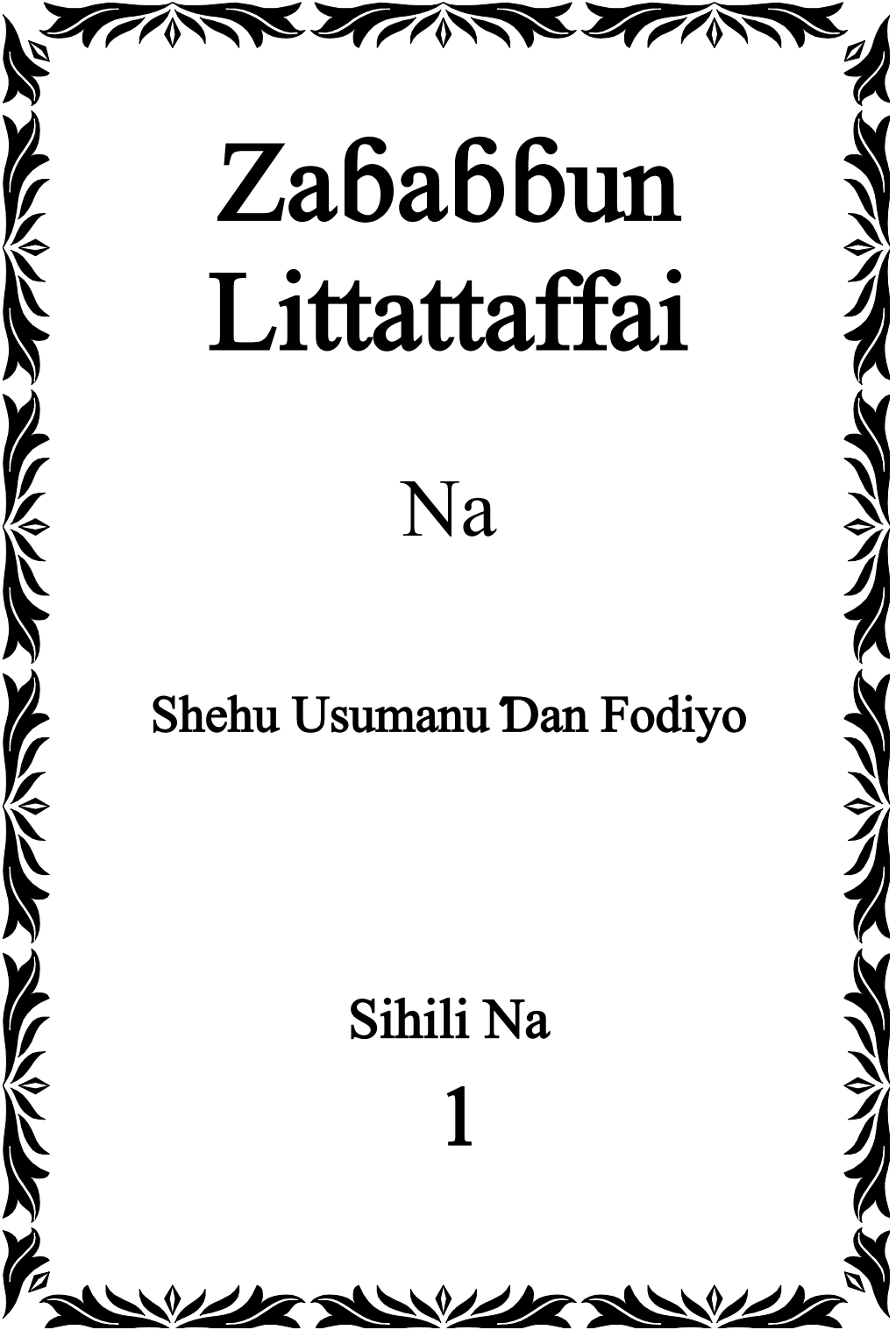

Zaɓaɓɓun Littattaffai

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Sihili Na

1

© Iqra'a Publishing House

An tsare dukkan haƙƙoƙin wannan littafi. Kada a samar da wani sashi na wannan littafi ta hanyar na'urori ko kuma ta kowace irin hanya daban ba tare da izinin Maɗaba'ar Iqra'a ba.

NATIONAL LIBRARY OF NIGERIA CATALOGUING-IN-PUBLICATION DATA

SELECTED writings of Sheikh Ottman Bn Fodiyo, volume 1.

1. Muslims – Intellectual life (Hausa) 2. Fodiyo, Sheikh Othman.
I. Faru, Mande [compiler]. II. Title.

BP 163.S464F653 vol.1	2013	297.07
ISBN: 978-978-52418-3-9	(Cased)	AACR2

Maɗaba'ar:

IQRA'AH PUBLISHING HOUSE

Samaru, Gusau.

Tel: +234(0)8026010020
+234(0)7063282525

طبعة دار اقرأ للطباعة والنشر

عنوان : سامرو، غوسو.

هاتف: +٢٣٤(٠)٨٠٢٦٠١٠٠٢٠
+٢٣٤(٠)٧٠٦٣٢٨٢٥٢٥

Email: iqragroup99@gmail.com

البريد الإلكتروني:

Website: www.fodiyobooks.com

الموقع

TABBATARWA

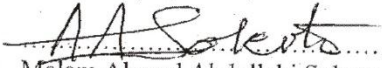
Mu da sunayenmu ke rubuce a kasa, mun karanta waɗannan littattafai mun tace su, mun gamsu da fassarar da aka yi. Hakanan kuma mun amince da Maɗaba'ar Iqra'a ta buga su domin amfanin Musulunci da jama'ar Musulmi.

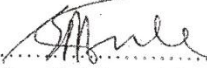
1. Dr. Sa'adiya Omar,
Cibiyar Nazarin Hausa, UDUS.

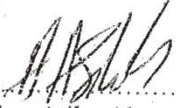
2. Dr. Hamza A. AINU,
Cibiyar Nazarin Hausa, UDUS.

3. Malam Ahmad Abdullahi Sokoto,
Cibiyar Nazarin Hausa, UDUS.

4. Farfesa Sulaiman Musa,
Cibiyar Nazarin Addinin Musulunci.

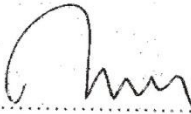
5. Farfesa Atiku Ahmad Dunfawa,
Dept. of Nig. Languages, UDUS.

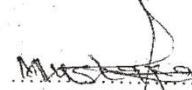
6. Dr. Haruna Bagudu,
Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo

7. Mallam Bello Hassan,
C.I.S. Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo.

8. Mal. Mustafa Aliyu,
School of Matriculation, UDUS.

9. Mal. Mustafa Muhammad,
Dept. of Arabic, UDUS.

10. Mal. Aliyu Muhammad,
C.O.E. Shehu Shagari, Sokoto.

ABUBUWAN DAKE CIKI

Gabatarwar Sarkin Musulmi	vii
Gabatarwa Daga Shugaban Kamfanin Dab'i	ix
Manufa Da Maƙasudai	xi
Tattara Bayanai	xii
Fassara	xiii
Godiya	xiv
Shehu Usmanu Dan Fodiyo Da Rubuce-Rubucensa.....	xvii
Tushen Addini.....	1
Jagora Ga Dalibai Mas'alolin Addini	5
Warkar Da Marar Lafiya	11
Hutar Da Al'umma Da Bayani A Kan Saukin Addini	19
Matsayin Jahilan Kasar Hausa.....	31
Tsayar Da Musulmi Bisa Hukuncin Maz'habobi	35
Raya Sunna Da Dushe Bidi'a	47
Littafin Gyaran Ayyuka.....	239
Littafin Madogarar Bayi	247
Madogarar Malamai.....	263
Littafin Sanin Mu'amala.....	335
Bambancin Masu Bin Sunnah	387

GABATARWAR SARKIN MUSULMI

Dukkan godiya ta tabbata ga Allah Mai rahama Mai jin-kai. Tsira da aminci su tabbata ga Annabinmu (saw) da iyalan gidansa da sahabansa da dukkan waƙanda suka bi su da taƙawa har zuwa ranar sakamako.

Ina yi wa Allah (swt) godiya game da damar da na samu na tsayawa wajen ganin an tattaro littattafai 100 na farko da shugabannin Daular Sakkwato wato Amirul Muminin Shehu Usmanu Dan Fodiyo da Shehu Abdullahi Fodiyo da Sarkin Musulmi Muhammadu Bello da Nana Asma'u suka rubuta su da tabbatar da su (littattafai) ne na ainihi da yin gyare-gyare kafin buga su da yin mu'amala da buga su. Haka kuma su hufun sun rubuta sama da littattafai da kasidu dari hufu.

Shugaba kuma Babban Edita na Gidan dab'i na Ikra'a wato **Iqra'a Publishing House**, Malam Mande Faru da Daraktar kamfanin mai cikakken iko, Malama Murjanatu Aminu Ibrahim ne, suka kirƙiri da kuma somo aikin samar da Littattafan Fodiyo wato Fodio Books Project. Su biyun sun fara tattaro da tara rubuce-rubucen da aka yi da Larabci a 2002. Kuma a shekarar 2003 ce suka kafa kamfanin da nufin yin wasu ayyuka daga cikinsu akwai yada rubuce-rubucen malaman Musulunci na Nijeriya.

Har ila yau, a cikin wannan shekara ce, Sarkin Musulmi Muhammadu Maccido ya karɓi bakuncin shugabannin Hukumomin Zartarwa da na Gudanarwa na kamfanin kuma ya yi na'am da wannan kyakkyawan maƙasudi. Babban aikin kamfanin na farko shi ne yin mu'amala da buga fitaccen littafin nan na Raddul Azhan ila Ma'anil-Kur'ani, Tafsir na Shehu Abubakar Mahmud Gumi.

Sarkin Argungu, Alhaji Sama'ila Muhammad Mera, ya yi mani cikakken bayani a kan Aikin Samar Da Littattafan Fodiyo a lokacin da na hau karagar Sarkin Musulmi. Kuma wannan aiki ya kasance ɓangare ne na abin da nake son ganin wanzuwarsa. Ba tare da ɓata lokaci ba na naɗa shi (Sarkin Argungu) a matsayin mai sadarwa a tsakanin ni kaina da kamfanin da masu son ɗaukar nauyin aikin da wakilan Kwamitin Fasaha. Yana yi mani bayani a kan kowane mataki da aka kai da sanar da shawarwarina da buƙatu ga sassan da ake son su san waɗannan.

Na kafa Majalisar Malamai masu ayyukan lura da aikin samarwa a yayin da Cibiyar Nazarin Addinin Musulunci (CIS) ta Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo da ke Sakkwato ta naɗa Kwamitin Fasaha na fitattun masana don tabbatar da sahihancin rubuce-rubucen da aka tattaro da yin abin da ya wajaba tare da tabbatar da rubuce-rubucen a matsayin waɗanda suke tafiya kafada da kafada da rubuce-rubucen farko na shugabannin Daular Sakkwato. Kwamitin

Fasaha yana da mutum goma sha biyu a karkarshin jagorancin Farfesa Abubakar Aliyu Gwandu.

Haka kuma an yi taka-tsantsan a wajen tabbatar da dukkan littattafan da aka fassara suna kunshe da sakonnin da ke cikin rubuce-rubucen da aka yi da Larabci tun da farko. Malaman da ke amfani da su a wajen karantarwa ko dai a makarantun Islamiyya ko a Jami'o'i ne suka fassara akasarin littattafan. Kuma daga bisani aka bayar da littattafan ga wasu malaman Jami'o'i da fitattun malamai don su bi su tare da yin gyararrakin da suka wajaba kafin a miƙa wa Editoci don yin gyara na ƙarshe sannan sai a buga su (littattafan).

Godiya ta musamman ga Mai martaba Sarkin Argungu, Alhaji Sama'ila Muhammadu Mera da Shugaba kuma Babban Edita na Iqra'a Publishing House, Malam Mande Faru da Hukumomin Zartarwa da Gudanarwa da ma'aikatan Iqra'a da masu fassara da shugaba da 'yan Kwamitin Fasaha da sauran dimbin wadanda suka taimaka a kan wannan aiki da ba za a iya ambata sunayensu daya bayan daya ba. Allah (swt) Ya saka wa dukkan wadanda suka taimaka wajen ganin wadannan littattafai sun isa ga hannun jama'a da alherinSa.

Za a ci gaba da wannan aiki kuma da yardar Allah, za mu yi bakin ƙoƙarinmu wajen tabbatar da an kammala sauran littattafan da al'ummarmu ta gaje su kuma kowane Masallaci da Makaranta a cikin da wajen ƙasar nan za su same su, insha Allahu. Wata karin magana ta Larabawa tana cewa: **“Abin da ya fito daga leɓɓa yana isa kunnuwa amma abin da ya fito daga zuciya yana isa ne ga zuciya.”** Wadannan littattafai daga zuciyarmu suke.

Amirul Muminin

Sultan Muhammadu Sa'ad Abubakar III,

CFR, mni.

GABATARWA DAGA SHUGABAN KAMFANIN DAB'I

Dukkan yabo ya tabbata ga Allah Wanda Ya sanya yiwuwar sanin Sa ta jin-kanSa kamar yadda aka gani ta Annabi (saw) da Manzanni da a Littattafai. Ya aiko su a matsayin jagorori da fitila ga 'yan'Adam. Manzanni da Annabawa (Allah Ka sanya su a Aljanna mafi kyau kamar yadda Ka yi alƙawari kuma haƙiƙa Ba Ka taɓa karya alƙawarinKa ba) ba su taɓa yin magana ko yin wani abu, ba tare da umurni ba. In ma har an ga kamar wani ya aikata kure, to, kuren na karantar da sauran 'yan'Adam ne, saboda akwai darussa dangane da ayyukansu.

Annabi Muhammad (saw) a lokacin da yake gab da barin wannan duniya ya faɗa wa al'umma cewa: "Na bar abubuwa biyu a bayana, Alƙur'ani da Sunnata. Idan kuka yi riƙo da su, ba za ku taɓa barin zaɓaɓɓiyar hanya ba."

Allah (swt) Ya bayar da umurni a cikin Alƙur'ani cewa: A cikinku a samu waɗanda za su yi kira zuwa ga abu na ƙwarai, kuma su yi kira da a guje wa abin da yake mai muni. Haka kuma Annabi (saw) ya ce: Bayan kowaɗanne shekaru ɗari, za a samu al'umma daga cikinku waɗanda za su farfaɗo da Sunna kuma su ƙi abin da aka haramta. Dangane da wannan dalili ne za a fahimci bayyanar mutum uku, Shehu Usmanu Dan Fodiyo da Shehu Abdullahi Dan Fodiyo da Sarkin Musulmi Muhammadu Bello, masu aiki tare.

AIKIN SAMAR DA LITTATTAƒAN DAN FODIYO

A shekarar 1991 ce aka yi tunanin aikin tattaro da buga littattafai da rubuce-rubuce na Larabci na rubuce-rubucen Shehu Usmanu Dan Fodiyo da na Shehu Abdullahi Dan Fodiyo da na Sarkin Musulmi Muhammadu Bello (Allah Ka gafarta wa dukkan su) da masu fassara su zuwa harsunan Hausa da Turanci da sauran harsuna. Kuma a wannan shekara ce na bar koyar da Tarihi a Jami'ar Sakkwato da a yanzu wannan aikin yake cin gajiyar ƙwarewar da na samu a can na karantar da darasin Tarihi.

Kamar waɗanda suka yi saukar karatun digiri kafin ni, a yayin zamana na shekaru a Jami'a da kuma bayan karatun, an sanya mu a kan turbar abin da Turai da Amurka waɗanda suka ci Afirka da yaƙi suke son mu kasance. A samar da 'yan Afirka waɗanda tunaninsu da iliminsu duk sun ta'allaka a kan Turai kuma mutumin da komai nasa na Turawa ne sai fa launin fatar jikinsa. Manufarsu ba ta taɓa zama su taimaki Musulmi ya zama Musulmi na ƙwarai ba.

A aji ake koyarwa, ana cusa wa ‘yan Afirka imani da damuwar Bature. Ana gudanar da kamfe, ba tare da an farga ba, domin a sa Musulmi ya nesanta kansa daga addininsa da tarihinsa. Bugu da ƙari, Baturen mulkin mallaka ne ya rubuta tarihin da ake koyar da shi kuma Baturen mulkin mallaka ne ya yi fassara a kan tarihin kuma aka sanar da Musulmi wannan Tarihin a matsayin gaskiya da zai yi aiki da ita a kullum. Kuma a ƙoƙarin nuna rashin amincewa sai ya faɗa tarkon ko dai ya kasance kamar Mard mai tababa a kan addini ko mai aƙidar Weber ta rashin bin tsarin addini a ƙasa. Ya zama mara galaba ta kowace hanya aka duba. Kamar yadda wani falsafa Ba’indiye ya ce, an kama shi a cikin tarko. Dangane da wannan dalili ne ake son a fahimci yadda ‘yan-boko suka yi watsi da rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato.

A shekarar 1961 ce Mallam Abdullahi Smith ya ƙalubalanci masanan Nijeriya a wata maƙala mai taken “**Dalilan da aka yi watsi da su a Tarihin Afirka ta Yamma.**” Aiki a kan Tarihin Nijeriya ya taimaka ne kurum a wajen jaddada tunani a kan abubuwan da ake iya gani ko a tabbatar da su a maimaikon ra’ayoyi. Ba a ce ba a ci gaba ba, akwai ci gaba a wajen bincike amma a kan tarihin abubuwan da suka biyo baya. Duk da haka ma an fi mayar da hankali a kan tarihin jagorori ko abin da Falsafan Tarihi. Arnold Toybee ya kira “**Agents of History**” wato jiga-jigan tarihi. Littafi a kan taron ƙara wa juna sani da M. A. Alhaji ya gyara wato “Sokoto Caliphate” Daular Sakkwato ne ya haskaka mana gaskiyar al’amari.

An yi ƙoƙarin rubuta littattafai na zama sharadɓin samun digiri na farko ko na biyu ko na digirgir, amma akasarin su ba a buga sun zama littattafai ba. Sun ci gaba da zama littattafan karatu waɗanda ake aje da su a Dakunan Karatu na sassa kuma ba a faye sanin su ba.

Wannan ba yana nufin ana musanta ƙoƙarin Firimiyan Arewacin Nijeriya, Sir Ahmadu Bello da shugaban ƙasa Alhaji Shehu Shagari ne ba, don sun taimaka a wajen buga su. Akwai ƙoƙarin da daɗɗaikun mutane suka yi na sanar da rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato. Irin waɗannan daɗɗaikun mutane sun ƙunshi Jean Boyd wanda ya yi aiki a kan rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato na Nana Asma’u, ɗiyar Shehu Usman. Haka kuma tsohon Sarkin Gwandu, Alhaji Mustapha Haruna Jokolo, ya sanya an buga littattafai masu yawa da keken rubutu da fassara su da buga su. An raba akasarin littattafan da ya ɗauki nauyin samar da su kyauta haka ya sanya yaɗuwarsu ta taƙaita.

Wataƙila babu mutum guda wanda ya mayar da iliminsa da lokaci da ƙarfinsa da albarkatu a wajen tarawa da haɗa littattafai da fassara da buga rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato kamar Shehu Muhammad Isah Talatar Mafara. Ya fassara kusa da littattafai arba’in da shugabannin Daular Sakkwato suka yi zuwa Hausa kuma aka buga su. Haƙiƙa, yana da ɗimbin

littattafai sai Cibiyar Nazarin Musulunci ta Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo da ke Sakkwato wadda ta samu sama da shekara goma tana turawa da tabbatar da su na shugabannin Daular Sakkwato ne tare da buga littattafan.

Akwai Marigayi Mallam Usman Tayyib a Kano da Marigayi Mallam Muhammad Dan Ige a Sakkwato da Marigayi Shehu Halliru a Gwandu da Mallam Uba Ringim waƙanda suke da hannu a wajen tattara littattafai na Larabci da buga su. Cibiyar “The Centre for Intellectual Services on Caliphate” ta buga wani jagora mai suna “Bibliographical Guide to Sokoto Caliphate Sources a 2004.” Littafin ya kunshi jerin ayyuka da rubuce-rubucen da inda suke. Haka kuma akwai jerin maƙalu a kan tarukkan ƙara wa juna sani da bayani a kan rayuwar kowane ɗaya daga cikin mutum uku da jerin sunayen littattafansa. Cibiyar ta lura cewa, akasarin makarantu da cibiyoyin bincike da dakunan karatu da wuraren adana kayayyakin tarihi sun fi sha'awar tarawa da adanawa a maimakon buga su.

MANUFOFI DA MAKASUDAI

Manufofi da maƙasudan gidan **Iqra' Publishing House** su ne:

- i. Tara da haɗawa da adanawa da ciyarwa gaba na rubuce-rubuce masu ma'ana waƙanda marubuta Musulmi suka bari a baya da na waƙanda suka biyo bayansu a yankin Nijeriya.
- ii. Samar da abubuwan da rubuce-rubucen suka ƙunsa da ke hannunsa ta bugawa a keken rubutu da buga su a matsayin littattafai.
- iii. Farfaɗo da sha'awa a kan rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato da na waƙanda suka biyo bayansu.
- iv. Ciyar da abin da cibiyoyin bincike za su iya yi gaba tare da tattara masana don ganin ɗorewar sha'awa a kan rubuce-rubucen masana waƙanda suka gabata da tasirinsu a yanzu da nan gaba ta hanyar tarukkan ƙara wa juna sani da tarukka da ta shirye-shiryen rediyo da na Talbijin.
- v. Gano masu tarawa masu zaman kansu da ƙwararru a kan fannoni daban-daban don ganin ɗorewar bincike da sanar da tadodi na masana ga mutanen yanzu da 'yan-baya.
- vi. Kirƙiro hanyoyin ji da ganin littattafan don amfanin waƙanda ba su iya karatu ba da masu rashin jin daɗin karatu amma suna yin kallo da saurare.

- vii. Kirƙirar shafi a yanar gizo (Website) don sauƙaƙa samun littattafan a ko'ina a duniya.
- viii. Yin kawance da kungiyoyin da ke da manufofi da maƙasudai iri guda.
- ix. Samun isassun kuɗaɗe ta sayar da abubuwan da aka buga da sauran kayayyaki don ɗaukar nauyin ayyuka na yanzu da na nan gaba.

TATTARA BAYANAI

Saye da karanta fassarar littafin **Bayan Wujub-al-Hijrah**, littafin da Shehu Usmanu Dan Fodiyo ya rubuta kuma Dokta F. H. El-Masri ya fassara, ya canza mini ɗaukacin yadda na ɗauki abubuwan da suka haddasa samuwar Daula da maƙasudanta. Na yi nuni tun da farko cewa, littattafan tarihi da akasarinmu suke karantawa su ne yadda Turawa suka ɗauki Tarihin Afirka. Game da **Bayan Wujub-al-Hijra**, ganau ne ya rubuta kuma wanda ke da hannu gadan-gadan a kan abubuwan da suka faru waɗanda suke da tasiri a sama wa tarihin Afirka ta Yamma alƙibla a ƙarni na 19 zuwa yau. A ɗaukacin lokacin da nake karatun samun digiri na farko da na gaba da wannan ba a taɓa ambaton littattafan da masu jihadi suka rubuta masu bayanin fito-na-fito da abin da ya biyo baya wato kafa Daula. Alal misali, Harry Johnson ya bayar da ma'anar Daula "a matsayin abin da ya biyo bayan ƙarfin ƙabilar Fulani a kan Hausawa."

Akwai dalilai na tattalin arziƙi da na siyasa da na zamantakewa ko a wasu lokuta a tattauna jihadi a matsayin fafatawa a tsakanin rukunonin mutane daban-daban. Ba a bayar da fifiko ga dalili na addini ko kuma a ɗauke shi kurum daga cikin abubuwan da suka samar da daula wato buƙatun a sami 'yanci don yin ibadarsu ba.

Bayan da na karanta littafin sai na yi alƙawarin cewa in na sami dama kuma Allah Ya yarda zan fassara littattafan da shugabannin Daular Sakkwato suka rubuta kuma in buga su. Na koma gidan Arewa House a Kaduna kuma na fara bincike a kan littattafan a 1998. Daga nan sai na tafi wurin Adana Takardu na Tarihi na Kasa "**National Archives**" da ke Kaduna da Ɗakin Karatu na Waziri Junaidu da ke Sakkwato da Hukumar Tarihi ta Jihar Sakkwato da ke Sakkwato. Na ziyarci sashin Tarihi na Jami'ar Ahmadu Bello da ke Zariya da Sashin Bayanan Kididdiga na Bincike kan Zurfafa Ilimi na Jami'ar Bayero da ke Kano, sauran wuraren da na ziyarta su ne Cibiyar Adana Kayayyakin Tarihi a Jos. Haka kuma na tura jami'an bincike nawa zuwa Jami'o'in Ife da ta Ibadan. Bayan waɗannan sai na mayar da hankali a kan masu tara rubuce-rubucen masu zaman kansu da ke Zariya da Sakkwato da Kano da Jamhuriyar

Nijar. Kuma na ziyarci Shehu Muhammadu Sanusi Gumbi da Shehu Abubakar Tureta da sauransu masu dama waɗanda suka mallaki ɗimbin littattafai.

A shekarar 2002 ce, ni da matata muka samar da gidan Dab'i na Ikra' Publishing House mai maƙasudan da aka ambata su a sama. Mun buga **Diya-al-Ahlil Iktisab** (Jagoranci Ga Hisbah da Aikin Hisbah) a dai wannan shekara. Shehu Abdullahi Dan Fodiyo ne ya rubuta littafin. Dokta Sama'ila Sambawa ya ba Kamfanin babbar kyauta.

Kuma mun buga **Raddul Azhan** na Marigayi Shehu Abubakar Mahmud Gumi wanda aka fassara zuwa Turanci kuma aka buga littafin a 2004. An sanya kuɗaɗen da aka samu a wajen sayar da littattafan a wajen fara buga rubuce-rubucen Daular Sakkwato. Daga bisani Sarkin Argungu, Alhaji Sama'ila Mera ya samo ma kamfanin da taimakon kuɗi daga Gwamnan Sakkwato, Alhaji Aliyu Wammako. Kuma da wannan kuɗi sai shugaban kamfanin ya samo ƙarin ma'aikata da sayo sababbin na'urorin kwanfuta da ƙarin injin ɗab'i. Haka kuma mun cimma yarjejeniya da Cibiyar Nazarin Addinin Musulunci ta Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo da ke Sakkwato don yin gyara a kan rubuce-rubuce na Larabci da tabbatar da cewa, littattafan da aka aika masu, su na ɗaya daga cikin na Shugabannin Daular Sakkwato guda uku.

Har ila yau, kamfanin ya cimma yarjejeniya da masu fassara da editoci da dama don fassara littattafan. Akwai kuma yarjejeniyar da aka cimma da Hukumar Larabci da Nazarin Addinin Musulunci ta Kasa da ke Jami'ar Ahmadu Bello, Zariya don tabbatar da fassara da aka yi ta yi daidai da bayanai da rubuce-rubucen Larabcin ke ɗauke da su.

FASSARA

Ba mu samar da wani salo na musamman da masu fassara da editoci za su yi aiki da shi ba. Kuma babu wani ƙoƙari na sake rubutu. An ba masu fassara 'yancin fassara rubuce-rubucen Larabci ta yadda ma'anonsu ba za su saɓa da na Larabci ba. An bayar da littattafan don tantance fassara da tabbatar da ita kafin a ƙarshe a tabbatar da ita kamar yadda aka nuna a takardar shaidar da aka bayar a kan littattafan.

Akwai ɗimbin abubuwa marasa daɗi da wahalhalun da aka gamu da su da babu buƙatar a bayyana su a nan. Wasu Kungiyoyin masana da ke Sakkwato suka tabbatar da fassarar littattafan ta yi daidai.

Niyyarmu ita ce; mu ci gaba da wannan aiki, har sai an buga littattafan shugabannin Daular Sakkwato uku da fassara su da buga su in Allah Ya yarda idan aka tabbatar da su ukun ne suka rubuta su.

Don Allah a yi mana addu'a!!!

Babu makawa a samu kurakurai a irin wannan aiki. Dukkan waɗannan littattafai sun shafe sama da shekara 200 da rubuta su don haka akwai wahalar samun rubuce-rubuce na ainihi. Ina kira ga duk wani mutum da ya gano wani kure da kada ya yi nawa a wajen sanar da mu don samar da ingantattun littattafai a nan gaba.

ربنا تقبل منا هذا الجهد المتواضع واغفر لنا ذنوبنا واسرافنا في أمرنا ما علمنا منه وما لم نعلم. وبارك لنا في أمورنا في الدنيا والآخرة إنك جواد كريم، وبالإجابة جدير. آمين.

“Ya Allah! Ka karbi wannan kokari daga gare mu, kuma Ka yafe mana kurakuranmu waɗanda muka sani da waɗanda ba mu sani ba. Kuma Ka albarkace mu a wannan duniya da a Gobe Kiyama saboda wannan kokari, amin!”

GODIYA

Dukkan godiya ta Allah ne Wanda Ya yi mana jagoranci zuwa ga hanya ta ƙwarai, hanyar waɗanda Ya yarda da su. Dukkan yabo ya tabbata ga Allah Wanda Ya yi mana jagoranci zuwa ga hanyar waɗanda Ya tseratar da su daga fushinSa. Kuma dukkan yabo ga Allah Wanda Ya yi mana jagorancin yin nesa da waɗanda suka ɓata kuma suke cikin matsananciyar ɗimuwa.

Wannan aiki da bai yiwu ba in ba don taimako da amincewar Allah ba. Mun gamu da jarabawa da dama da ƙalubale daban-daban da wahalhalu masu dama waɗanda ba a tsammata ba, amma dukkan abubuwa sun yiwu da taimakon Allah. Littattafan da kake karantawa na nuni zuwa jin-ƙai na Allah, wanda Shi ne kaɗai Zai sanya yiwuwar abubuwa kuma Shi ne Ya sanya yiwuwar samun waɗannan littattafai. Dukkan yabo Ya tabbata a gareShi.

Ya Allah, Ka sanya marubuta waɗannan littattafai a cikin Aljannar Firdausi. Kada Ka kalli kurakuransu da gazawarsu. Haka kuma sun sanya yiwuwar wanzuwar wannan aiki don da ba su rubuta ba, da kuwa ba a sami Aikin Samar Da Littattafan Fodiyo ba. Ya Allah! Ka amshi addu'o'inmu da muka yi don su.

Godiya ta musamman ga Sarkin Musulmi, Sultan Sa'ad Abubakar na III, saboda sha'awa ta musamman da ƙudurin da ya nuna a kan wannan aiki tun daga ranar da Sarkin Argungu, Alhaji Sama'ila Mera, ya sanar da shi game da wannan aiki. Ya ɗauke shi a matsayin ƙalubale da aikinsa na ganin an kammala buga rubuce-rubucen shugabannin Daular Sakkwato a kwanfuta da yin fassara da buga su a matsayin littattafai. Sarkin Argungu ya kasance mai sadarwa a tsakanin Sarkin Musulmi da Kamfanin Dab'i na Iqra Publishing

House da neman taimakon kudi don gudanar da wannan aiki da buga littattafan. Ya zama shi ne shugaban aikin. Allah Ka saka masu tare da daukacin iyalansu da alherinKa.

Akwai dimbin mutanen da ba za a iya ambatar sunayensu daya bayan daya ba, sai dai kuma za a ambaci Cibiyar Nazarin Musulunci ta Jami'ar Usmanu Dan Fodiyo da ke Sakkwato. Wannan Cibiya a karkashin kyakkyawan jagorancin Marigayi Farfesa Abubakar Aliyu Gwandu ta tantance dukkan rubuce-rubuce kuma ta cire da dama waɗanda Shugabannin Daula ba su rubuta su ba. Littattafan Turanci da na Hausa ne suka biyo bayan wannan kofari nasu. A wannan rukuni akwai Shehu Muhammadu Sanusi Gumbi da Imam Musa da Malam Tukur Isiyaku waɗanda aka fara wannan aiki da su. Sun sanya hannu a wajen yin gyare-gyare da inganta rubutu da yin fassara. Akwai Mallam Shu'aibu da Mallam Sarki Abu da Mallam Abu Khalid da kungiyoyinsu na masu fassara da editoci. Allah Ya saka masu da alherinSa, amin.

Akwai mutane da dama waɗanda suka cancanci godiyarmu. Ina gode wa, Hajiya Murjanatu Aminu Ibrahim kuma wadda ita ce Darakta mai cikakken iko ta gidan Dab'i na Iqra' Publishing House, saboda kasancewa tare da ni a daukacin gudanar da wannan aiki da kalubalen da na fuskanta. Ba ta taɓa ja da baya ba a goyon bayan da take bayarwa koda na dakika guda. Ta taimaka mini a wajen tsara littattafai da gyara kurakurai tare da inganta rubutu. Allah Ka albakace ta da Iyayenta da 'ya'yanta.

Godiya ta musamman ga daukacin iyalina da ma'aikatan gidan dab'i na Iqra' Publishing House, da daukacin wakilan Jama'atu Nasril Islam da na Majalissar Koli kan Aiwatar da Shari'a a Nijeriya da na Kungiyar Jama'atul Izalatul Bidi'ah Wa Ikamatis Sunnah (JIBWIS) da na Kungiyar Fityanul Islam da na Kungiyar Muslim Professionals in Da'awah da ma'aikatan Jaridar Al-Mizan. Goyon baya da suka bayar da haɗin kai da sadaukarwa ba su misaltuwa. Allah Ka biya masu dukkan burace-buracen zukatansu na alheri.

Tsohon Sarkin Gwandu, Alhaji Mustapha Haruna Jokolo da Sarkin Maradun, Alhaji Abubakar Tambari, su ma sun taimaka ta hanyoyi daban-daban.

Akwai sauran mutane da dama waɗanda su ma sun taimaka wajen samun nasarar wannan aiki. Godiyata zuwa kaɗan daga cikinsu, su ne Alhaji Aminu Umar da Mallam Faruk Bello da Mallam Nafi'u Baba Ahmad da Mallam M. T. Sulaiman da ACP Rabi'u Dayi da Mallam Abdullahi Iliyasu da Shehu Tukur Abdullahi da Mallam Tukur Isah da Mallam U. S. Abubakar da Mallam U. A. Daniya da Mallam Abubakar Yahaya da Dokta Sa'idu Sama'ila Sambawa, saboda karfafa gwiwa da bayar da goyon baya. Allah Ya saka masu da alherinSa, amin.

Sauran su ne dukkan masu fassara da editoci da waɗanda suka bi littattafai kuma suka bayar da shawarwari da masu aiki da na'urar rubutu,

musamman Mallam Husaini Hassan da Mallam Sagir Saleh da Muhammad Babalola da Umar Sani Zakka da Auwal Muhammad Musa da Rofiat Ibrahim. Ya Allah! Ka san dukkan wadanda suka bayar da gudunmuwa fiye da ni daga marubuta wadannan littattafai da malamansu da iyayensu da 'yan'yansu, dukkan mu, Ya Allah Ka sanya mu a Aljannar Fiddausi game da wannan aiki kuma Ka yafe mana laifuffukanmu da kurakurai.

MANDE FARU
MANAJIN DARAKTA

SHEHU USMANU DAN FODIYO DA RUBUCE-RUBUCENSA

An haifi Shehu Usmanu Dan Fodiyo a Marata a cikin Kasar Gobir wadda a yanzu take cikin Jihar Sakkwato a 1754 A.D. Ya fito daga gidan da ake girmama su saboda tsoron Allah nasu da addininsu da mika wuya ga hukuncin Allah. Malamansa na farko su ne mahaifinsa, Muhammadu Fodiyo, Kalmar Fodiyo a harshen Fulani tana da ma'anar Malami masani wanda ake matuƙar girmama shi, haka kuma ya yi karatu a hannun mahaifiyarsa.

Hausawa suna matuƙar girmama Shehu Usmanu Dan Fodiyo a lokacin da ya kai shekara ashirin saboda ya karanci fannoni da dama a kan nazarin addinin Musulunci waɗanda suka shafi fikihi da Kimiyyar Musulunci da Tarihin Musulunci da sauransu waɗanda ake da su a Kasar Hausa. Kuma ya haddace Alƙur'ani yana ƙarami. Haƙiƙa, yana da shekara ashirin ya rubuta littafinsa na farko a kan **Yabon Annabi (saw)**. Ya rubuta littattafai da Kasidu sama da ɗari da hamsin kusan a kan kowane batu mai muhimmanci da ma'ana ga rayuwar al'umma.

Buƙata da burin kafa al'umma ta Musulunci wadda aka assasa ta a kan koyarwar Alƙur'ani da Sunnar Annabi (saw) kamar yadda malaman Musulunci da dama suka yi bayani kafin shi shi ne abin da Shehu ya sanya a gaba. An fahimci ƙuduri da sadaukarwar Shehu a matsayin fitaccen makaranci kuma marubuci ne a wajen jaddada Musulunci a Kasar Hausa ta nuna abubuwan da ake yi a al'umma waɗanda suka saɓa da koyarwar addini kuma ana girmama shi. Shi ba marubuci ne kawai ba, ya yi tafiye-tafiye a cikin ƙasa don yin wa'azi da saurayar koke-koke da amsa fatawowi .

Haƙiƙa, akasarin littattafansa da waƙe da ƙasidu a kan halin da ya tsinci kansa a ciki da amsoshin tambayoyin da ɗalibansa suka yi da soke-soken ayyukansa da 'yan-adawarsa suka yi da suka a kan ra'ayoyinsa daga waɗanda suka sa ƙafa suka shure maganganun da ya yi a kan batutuwa da sauransu.

Shehu ya yi imani a kullum cewa, lallai ne gaskiya za ta rinjayi ƙarya. Dalibansa da masu yin suka da maƙiya da sauransu suna isa gare shi a kullum. Kuma a kullum yana yin wa'azinsa ta kawo hujjojinsa kuma ya sanya ɗalibansa a kan turbar tattaunawa a maimakon yin faɗa. Za a ga gadon da ya bar wa masanan da suka biyo bayansa a cikin daular kamar yadda aka gani a rubuce-rubucen Shehu Abdullahi Dan Fodiyo da Sarkin Musulmi Muhammadu Bello.

Salon rubutunsa yana da sauƙi kuma ga sauƙin karantawa da fahinta. Ya kawo dangantakar dukkan sassan rayuwa kamar yadda Musulunci ya

tattauna. Wannan ne dalilin da ya sanya da wuya a sami rubuce-rubucensa suna sassaƙa wa juna. Littafinsa guda na iya kunsar batutuwa masu dama waƙanda aka tattauna a kan su.

Masanan da suka nazarci rubuce-rubucen Shehu sun yi bayanin ana ganin sauƙin kansa da dattijantakarsa a cikin rubuce-rubucensa, haka kuma da tsoron Allah nasa da ƙaunar Annabi (saw) da girmama tare da nuna sha'awa a kan gudunmuwar da masana Musulunci suka bayar kafin shi. Alal misali, koda ya saƙa ta fuskar karatu da malamansa, to, a kullum yana addu'ar Allah Ya gafarta masu. Bai taƙa yin suka ko ya soke su a bainin jama'a ko a rubuce-rubucensa ba. Gaskiyarsa da sadaukarwa sun yi hannun riga da masana Musulunci da ake da su a yanzu waƙanda suke ɗaukar la'anta da ragargazar takwarorinsu masana a matsayin hanyar yin fice.

Shehu ya ɗauki kansa a kullum a matsayin bawan Allah mabukaci. Soyayyarsa ga Annabi (saw) da Sahabbai da waƙanda suka bi sawunsu har zuwa ƙarshen lokaci ba ta da na biyu. Yana fara littattafansa a kullum da Basmallah, da sunan Allah Mai rahama Mai jin-ƙai. Yana yi wa Allah matuƙar godiya da yi wa Annabi (saw) da Sahabbansa da Iyalan gidansa da masana na ƙwarai da waƙanda suka kafa mazhabobi da waƙanda ke tare da su addu'o'i. Kamar yadda Sifawa da Musa suka faɗi a fassarar littafin **Tariful-Jannah** (Hanya zuwa ga Aljannah) na A. M. Sifawa da S. U. Musa, CIS, UDUS, 2012 a shafi na 4 cewa:

“.....ya bayar da sunan littafinsa..... rarraba aiki zuwa gabatarwa da yawan shafuka da kammalawa....kuma a wasu ba ya rarraba aikinsa zuwa babuka.....**Tariful-Jannah** shi ne fayyataccen misali.”

Sun ci gaba da yin nuni a kan ganin binciken da suka gudanar a littafinsa. Kamar yadda El-Farsi ya ce: Shehu ya kawo sama da littattafai sittin daban-daban da ya nazarta don rubuta **Ihya'us-Sunnah** da duba littattafai hamsin da tara daban-daban a wajen rubuta **Najmul-Ikhwān**. An ƙara ganin sauƙin kai da dattijantakar Shehu a cikin rubuce-rubucensa a inda ya rubuta cewa;

“Ina bin sawun masana sunni ne kawai..... Ban taƙa faɗin wani abu ba, ba tare da danganta shi da marubucinsa ba. Idan kana so za ka iya duba kowane littafin da na ambata.

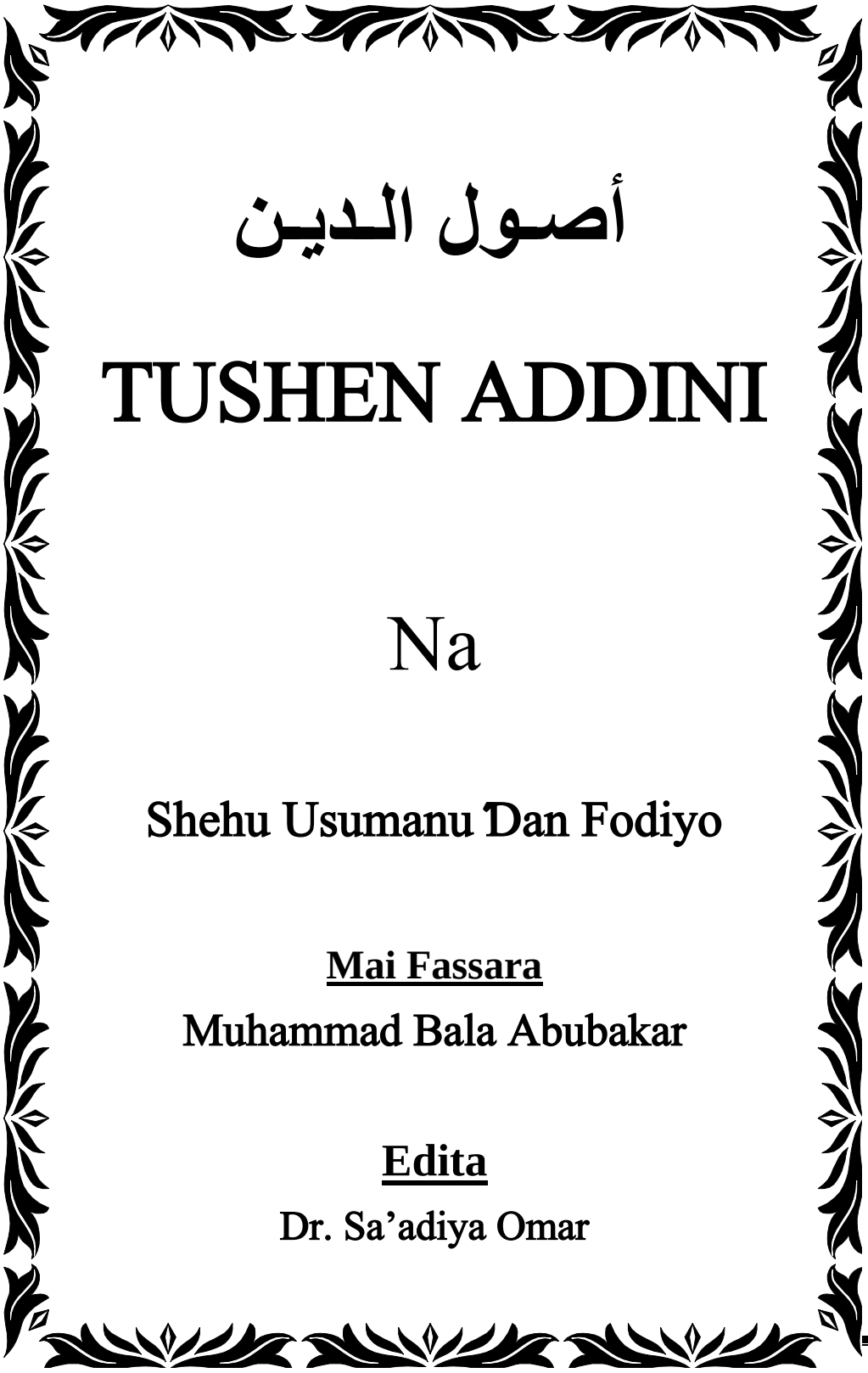
A al'ada ta dauri, Shehu yana ƙarfafa wa makarantan littattafansa gwiwar su ƙara nazarta littattafan da ya duba. Haƙiƙa, a waɗansu akwai wahalar ganin daga inda aka ciro da kuma inda suka ƙare. Rubutunsa ya ƙunshi naƙaltar inda aka sami bayani da sahihancin batun da ake magana a kansa kuma kai tsaye daga zuciya.

Rubuce-rubucen Shehu sun kunshi mataakai uku su ne na Kafin Jihadi da na Lokacin Jihadi da na Bayan Jihadi. Akasarin littattafan Shehu a kan matakin farko. A lokacin Jihadi kuwa, ana tattaunawa da halasta matakan da suka dauka na daukar makamai don an tilasta su yin haka ne. A nan akwai nuna damuwa a kan shugabanci da halayyar shugaba da ilimin shugaba. A mataki na karshe, littattafan a kan Shari'a da Fikihu da Ibada da yin adalci da tasawwuf da sauransu.

Kamar yadda Shehu ya ce; ya kamata masani ya zama fitila na al'ummarsa. Kuma ta ilimin da yake da shi, ya san bukatunsu kuma yana a kan kyakkyawan matsayin ya fadi alkitablar abubuwa da zama jagoran da zai amfani jama'a.

Wadannan su ne rukuni na farko da aka tattara a kan rubuce-rubucen Shehu Usmanu Dan Fodiyo da aka kawo. In Allah Ya yarda ba da jimawa ba, za a kawo ragowar littattafan. Muna fatan mutane da dama za su tafi tare da mu don cimma wadannan makasudai.

Babu makawa a sami kurakurai a irin wannan aiki. Dukkan wadannan littattafai sun yi sama da shekara 200 da wallafa su kuma zai yi wuya a sami rubuce-rubuce na tun asali. Ina kira ga duk wani da ya ga wani kure da kada ya yi jinkiri a wajen sanar da mu don mu samar da littattafai masu karin inganci a nan gaba.

أصول الدين

TUSHEN ADDINI

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Muhammad Bala Abubakar

Edita

Dr. Sa'adiya Omar

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Allah Ka yi salati bisa shugabammu, Annabi Muhammadu (Tsira da aminci su tabbata a gare shi). Bawa mai tsananin bukatar rahamar Ubangijinsa, Usman dan Muhammad dan Usman wanda aka sani da Dan Fodiyo, Allah ya lullube shi da rahamarsa, ya ce: Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da aminci su tabbata bisa Manzon Allah da iyalan gidansa da Sahabbansa baki daya.

Amma bayan haka wannan littafi ne na tushen addini mai amfani in Allah Ya yarda ga wanda ya rungume shi da fatar cewa, Allah Ya datar da mu. Duniya duk kanta daga al'arshinsa zuwa kasanta fararriya ce, Wanda Ya yi ta Shi ne Allah Madaukaki, kuma Shi Ne Madaukaki wanda kasanta yana da farko Wanda kuma Ya samar da su Shi Ne Allah, kuma Wanzajje babu karshe a gare Shi. Ya saba wa halitta ga yadda Yake, domin babu siffa gare Shi, ba Shi da gefe kuma babu wani guri a gare Shi. Sai dai cewa Shi yana nan kasance, kamar yadda Ya kasance tun-tun tuni, kafin duniya. Wadatacce ne game da samun wuri ko kebanta da wani wuri a gare Shi kuma Ya kebantu da siffofinSa masu tsarki. Shi kadai ne ga zatinSa da siffofinSa da ayyukanSa.

Mai iko ne da siffarSa ta iko wajen zartar da abin da Ya yi nufi. Masani da siffarSa ta sani, rayayye da siffarSa ta rayuwa, Mai ji ne da siffarSa ta ji, Mai gani da siffarSa ta gani, Mai magana da siffarSa ta magana. Mai zaɓi ga aikinSa na yi ko bari, da siffarSa ta kadaituwa ga bauta.

Dukkansu wajibi ne a gare Shi, nakasa wacce ta ke kishiya ce a siffar cika ta kadaituwa ga bauta. Duka korarru ne ga Allah da ma manzanninSa gaba daya tun daga Adam har zuwa ga Muhammadu (tsira da aminci su tabbata a gare su) masu gaskiya ne kuma amintattu, masu isarwa ga abin da aka umurce su da isar da shi ga halittu.

Kuma dukkan siffofin kamala na mutane sun wajaba a kansu haka kuma nakasa ta koru a garesu gaba daya. Yana halatta a cikin hakkinsu ci da sha da aure da kasuwanci da rashin lafiyar da ba za ta kai ga nakasa ba. Haka kuma mala'iku dukkansu ba sa saba wa Allah domin ba sa sabawa game da abin da aka umurce su. Suna aikata abin da aka umurce su ne.

An haliƙƙe su daga haske, su ba maza ba ne kuma ba mata ba, ba sa ci kuma ba sa sha. Kuma littattafan da aka saukar daga sama dukkansu gaskiya ne da gasgata mutuwa zuwa lokacinta gaskiya ne; tambayar Munkar da Nakiri da waninsu gaskiya ce, azabar kabari gaskiya ce; ni'imar kabari gaskiya ce,

TUSHEN ADDINI

ranar tashin alkiyama, gaskiya ce, tayar da matattu a wannan ranar, gaskiya ne, tara mutane a wanan ranar a wuri guda, gaskiya ne, ba da littattafan ayyukan bayi a wannan ranar, gaskiya ne; auna ayyukan bayi, gaskiya ne, hisabi, gaskiya ne, Siradi gaskiya ne, Alkausara gaskiya ne, wuta tare da 'yan-wuta gaskiya ne Aljanna da 'yan'Aljanna gaskiya ne, tabbatar ganin muminai ga zatin Allah Madaukaki a lahira gaskiya ne da dukkan abubuwan da Manzon Allah (tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya zo da su gaskiya ne.

To, wannan shi ne tushen addinin kadaita Allah da na Annabta da abubuwan da ake jin labarinsu amma ba a gan su ba amma Allah ya tabbatar da kasancewarsu gaba daya a cikin Alkur'ani Mai girma. Yana wajaba a kudurce su kamar yadda suka zo, kuma ya kudurce da dukkan waɗannan asaloli a cikin haƙƙi na gaba ɗaya. Ya tabbatar da su a matsayi na ilimi daga cikin haƙƙi keɓantacce domin wahalar da suka fuskanta a bisa dalilai.

Izzuddin, ya fada sarkin malamai ya fada a cikin wani littafi mai suna **Kawa'idul Ahkam fi islahil – Anam**. Ya ce: “Da haka ne Manzon Allah (tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya ce: “Daya daga cikin waɗanda suka musulunta ba zai lazimci yarda da haka ba ta hanyar bincike, a'a ya kasance ya lazamce su ne ta hanyar tabbatar da su bisa abin da ya sani cewar, babu makawa ga samuwar su kuma halifofin (nan guda huɗu Abubakar da Umar da Usman da Aliyu) da malamai masu shiryarwa ba su gushe ba suna tabbatar da su a haka. Ka sance.

Na ce: To, amma wanda yake daga cikin masu hankali, yana wajaba a kansa ya yi amfani da wannan tunani na wannan littafi usul domin ya fitar da shi daga takalidanci, ya kasance a bisa basira ne zai kudurce wannan addini, wanda aka gina shi a tsari na basira ga masu basira, musamman ma idan mutum ya kai matakin yin da'awa zuwa ga addinin. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ يوسف: ١٠٨

“Ka ce wannan ita ce hanyata da nake yin kira da ita zuwa ga Allah a bisa basira da ni da wanda ya bi ni.” Alkur’ani 12:108

A nan ne littafin Usul-Addin ya kare, ya kammala da godiya ga Allah da kyakkyawan taimakonSa.

هداية الطلاب في أهم مسائل الدين

JAGORA GA DALIBAI
MAS'ALOLIN ADDINI

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Mallam Dalhatu Ahmed Zaria

Edita

Dr. Hamza A. AINU

GABATARWA

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Tsira da amincin Allah su tabbata ga Muhammad (saw) shugaban Manzanni. Bayan haka:

Wannan littafi ne: Mai Jagora Ga Dalibai wanda ya kunshi abubuwa guda goma.

Na Farko: Lallai duk abin da ya zo daga mai shari'a (saw) ba a ambaton sa mazhabi ga kowa, a'a duk abin da ya zo da shi, shi ne shari'a wadda amsawa gare ta ta wajaba ga kowane mutum da aka kira shi zuwa gare ta.

Na Biyu: Lallai Allah Madaukaki a cikin littafinsa bai wajabta wa kowane Musulmi ba, haka a cikin sunnar ManzonSa (saw), ba a lazimta kowa ba bin wata mazhaba daga cikin mazhabobi masu kofari a cikin fitar da fatawa wadda ta kebanta da kowanne daga cikinsu ba. Kuma babu wani abin da ya iso gare mu daga cikin malamai magabata wanda ya umurci wani cewa: lallai ya rataya da wata mazhaba ayyananna. Da sun yi haka, da lallai kuwa sun auka cikin laifi (zunubi). Lallai zai gusar da aiki da kowane hadisi wanda malamin mazhaba mai fitar da fatawa bai yi riƙo da shi ba, wanda aka umurta da bin shi Mujtahidin.

Na Uku: Shin ya wajaba ga wanda yake jahili da waninsa waƙanda ba su kai martabar iya fitar da fatawa ba, su yi riƙo (lazimci) wata mazhaba? Magana biyu aka yi a kan haka:

Na farko: Haka ya inganta a wani littafi mai suna **Jam'ul-Jawami'i**.

Na biyu: Haka bai inganta ba, Imam Nawawi ya zaɓi haka.

Na Huɗu: Shin ya halatta Musulmi ya fita daga wata mazhaba ayyananna wadda ya lazimce ta? An ce amsa kawai, na'am. Kuma shi ne kaulin da Al-Rafi'i ya inganta. Kuma a wani kaulin aka ce: a'a, saboda ya riga ya lizimta wa kansa mazhaba.

A cikin fatawa ta uku an ce ya halatta a wata fuska a yayin da bai halatta a wata ba. Amma kuma ka ƙi bin ta a wasu mas'aloli.

Na Biyar: Lallai kowane shugaban mazhaba ba a yi masa biyayya a maganarsa idan ta saba wa littafin Allah ko nassin Hadisi ko abin da Sahabbai suka yi ijma'i a kansa.

JAGORA GA [ALIBAI CIKIN MUHIMMAN MAS'ALOLIN ADDINI

Na Shida: Bai halatta ga mabiya wani mujtahidi su dauki cewa abin da suka hango daga zantuttukansa mazhabarsa ce. To, amma mutane sun kai matuka ga wannan, har ta kai suna danganta hangen marubuta da masu sharhi zuwa ga mazhabar mujtahidi da suka yi koyi da shi.

Kuma al'amarinsu ya kasance sashensu yana rataya da sashe, har kowane littafi ya zama kamar mujallidi ashirin sai dai duk da haka maganar shugaban mazhaba idan da za a tattara ta, ta zama mujallidi guda, sauran fihimatar malamin ne.

Na Bakwai: Ya wajaba a kan kowane baligi ya riƙa kuɗurcewa lallai sauran shugabannin mazhaba da ba nasa ba, suna a kan shiriyar daga Ubangijinsu.

Na Takwas: Ya wajaba a kan dukkan balagagge kada ya guji (ƙyamar) yin aiki da maganarsu. Kuma lallai a wannan zamani wasu mutane sun kasance a yau, idan suna buƙatar aiki da maganar wani shugaban mazhaba wanda ba mazhabar ba, sai ya riƙa cewa: “Lallai za mu bi (rataya) da mazhabar wane, don wata lalura tana halatta wata: a hujjar cewa: lallai buƙatu na gaggawa suna halatta abubuwa waɗanda aka haramta (hana), kamar ka ce: ya auka cikin wani saɓo, a'a wannan ai shi ne saɓo babba.

Lallai duk mai aikata haka, ya tuba ga Allah tare da neman Sa gafara daga haka. Saboda lallai su, da sun kasance suna kuɗurce lallai shugaban mazhabar nan yana a kan shiriyar da rayukansu bai ɗarsa masu cewa: su yi aiki da maganarsu (fatawarsu) ba, don kuwa duk wanda akwai shiriyar tare da shi, zuciya ba ta gudun abin da ta tabbata cewa: lallai shi ne, shiriyar.

Na Tara: Lallai duk wanda yake aikata abin da aka yi saɓanin wajibcinsa, ko yana aikata duk abin da ake saɓanin haramcinsa, to, lallai ba a musu a kansa cewa: Haƙiƙa, ya rataya da fatawar wasu malamai a cikin haka, kuma ya rataya ne da wanda yake saɓa wa littafin Allah ko sunnar ManzonSa (saw) ko abin da Sahabbai suka yi tarayya a kansa. Amma idan ya rataya da maganar wani daga cikin malamai na Ahlus Sunna, masu bin tafarkin sunnar Annabi (saw), kuma ba a yin masa inkari a kan sa. Abin nufi da inkari, watau: inkari ta haram, da kuwa inkari zai kasance ta shiriyarwa ce ko umurni da shiriyar ko umurni da nasiha, da haka, ya kasance nasiha da kyautatawa. Duk haka yana a cikin babin hukunci da aiki. Amma a babin (fuskar) bayar da fatawa ana inkari a kan mai irin wancan hali, matuƙar zai yi fatawa da fandarraiyar fatawa, kuma zance mai rinjaye shi ne ba a hukunci da su, kuma ba ya halatta a yi tarayya a kan haka, face abin da duk ya shahara kuma ya zama mai rinjaye.

JAGORA GA [ALIBAI CIKIN MUHIMMAN MAS'ALOLIN ADDINI

Na Goma: Lallai duk fatawar shugaban mazhaba wadda ake inkarin ta a kanta irin ta haram, ita ce duk abin da (wanda) ya saba wa littafin Allah ko nassin hadisi ko abin da malamai suka yi tarayya a kansa.

A nan wannan littafi ya kare mai suna: **Jagora Ga Dalibai Mas'alolin Addini**, Allah ne Mai shiryarwa zuwa ga samun dacewa. Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai, tsira da amincin Allah su tabbata ga Shugaban Manzanni.

شفاء العليل

WARKAR DA
MARAR LAFIYA

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Dr. Yahuza S. Usman

Edita

Dr. Sa'adiya Omar

WARKAR DA MARA LAFIYA

GABATARWAR MAWALLAFI

Da sunan Allah Mai rahama Mai jin-kai. Tsira da amincin Allah su tabbata ga Shugabanmu, Muhammad da Alayensa da Sahabbansa. Bawan Allah mai tsananin neman rahamar Ubangijinsa, Shehu Usman wanda aka fi sani da ɗan Fodiyo, Allah Ya lulluɓe shi da rahamarsa, amin.

Yana cewa: Godiya ta tabbata ga Ubangijin talikai, mafificin salati da aminci su tabbata ga shugabammu, Muhammadu da Alayansa da Sahabbansa dukkansu, Allah Ya yarda da shugabannin tabi'ai da Malamai masu aiki da ilminsu da shugabanni guda huɗu masu Ijtihadi da masu koyi da su har zuwa ranar sakayya.

Bayan haka wannan littafi mai suna Warkar da Marar Lafiya, cikin abin da ya rikita na zancen Sheikh Jibril ɗan Umar (ra) na cikin littafinsa na waƙe game da kafitar da mutane da ake yi saboda yin saɓo a nan ƙasar Hausa, wanda ba zai iya ɗaukan tawili ga wanda ya yi da'awarsa ba.

Waƙe

1. Godiya ta tabbata ga Wanda Ya yi wa*
BayinSa baiwa da mafi alherin Manzanni
2. Muhammad amincin Allah su tabbata gare shi*
Da Alayensa da Sahabbai da waƙanda suka bi shi
3. Wanda Ya tsago haske daga duhu muddin alfijir ya keto daga duhu*
Da dauwamar da addinin Allah da hukunce-hukunce
4. Bayan haka, ka sani wannan nuni ne ga*
Mutane na Hausa (ƙasashen Baƙar Fata) da faɗakarwa
5. Wanda ba ka gani a cikinsu face mai da'awar*
Musuluncinsa a baki kawai mai faɗi
6. Yana fakewa da sallah da azumi daga mashin mayaƙi*
Da aikata munanan abubuwa
7. Wannan gaskiya kafiri ne a bayyane*
Domin yana haramta abin da aka halasta
8. Ya kutsa kodayaushe cikin aƙidar da*
Ta saɓa wa jama'a baki ɗaya
9. Abin da akai ittifaƙi a Hadisi da Alƙur'ani*
Da abin da masu hankali suka faɗa
10. Ya fi amincewa da hukuncin jahiliyya wanda*
Allah Ya gusar da ita da sanya shari'a
11. Wanda ya ruɗar da masu ƙarancin ilimi*
Sai suka hukunta Musuluncinsu da ruɗu
12. Tsakaninsu da ma'abuta shirka*
Bambancin kaɗan ne wurin masu ilimi
13. Wannan na bayyana ne a zahiri*
Masu hankali suna ganewa
14. Ana ganewa ne da sani ko ƙwarewa*
Da aiki ake ganewa ga duk mai lura
15. Ba mai aikata shi face wanda akai ijma'i a kafircinsa*
Wanda ya aikata wannan ya zama kafiri murtaddi

WARKAR DA MARA LAFIYA

16. Wannan kuma kafirci ne bayyane, maƙiyi*
Wannan kamar barin shari'a da tsiraici yake
17. Haka nan cuɗanyar mata da maza*
Da tozarta murya ko ƙari
18. A kan mata huɗu a fili*
Da riƙo da mata irin na jahilci
19. Don koyi da mutanen jahiliyya*
Haka nan kuma da sauya hukunce-hukunce
20. Ba tare da ta'awili daga manyan malamai ba*
Haka kuma koyi da iyaye
21. Na jahiliyya a bayyane*
Amma duk abin da yake ɗaukar ta'awili
22. Wanda ya yi shi to addininsa ya inganta*
Kamar zina da shan giya
23. Da kisa, da kuma sayar da ɗa*
Tare da ƙudurta haramcin hakan
24. Wannan ya yi daban da wancan*
Sai kuma tsira da aminci na har abada
25. Su tabbata ga Annabi Muhammad*
Da Alayensa da Sahabbansa masu girma
26. Dawwamar tabbatuwar Musulunci*
Waƙar Shehu Allah Ya yarda da shi, ta ƙare a nan

BAYANI

Yanzu kuma za mu fara bayani da sharhin abin da ya shige duhu daga maganar Shehu. Abin da maganar Shehu take nufi a nan wurin shi ne: duk wanda ya aikata ayyukan da aka lissafa na karshe na saɓo, to shi mai saɓo ne, in dai har bai halasta su ba. Amma wanda ya aikata su yana mai halastawa, to, kafiri ne shi bisa taruwar Malamai. Amma zamantowar barin shari'a kawai ko sauya hukunci ko koyi da iyaye na jahiliyya, kafirci ne bisa taruwar Malamai. To, ni ban gane wannan ba, domin mene ne bambancinsu da abin da ya gabata? Saboda haka na sanya sharadin idan ya zama mutum yana kudurta halascinsa ne domin wannan shi ne aka sani a mazhabar Ahalussunna.

Domin ba a kafirta mutum in dai ba shirka ya yi ba. Ana sanya shi cikin fasikanci ne kawai, sai dai idan ya halasta shi bisa ya san haramcinsa, domin halastawa kawai ba ta zamowa kafirci sai idan ya san da haramcinsa. Saboda maganar Sa'aduddin Altaftazani a cikin sharhin **Akidatu Alnasafi** inda yake cewa: Halasta saɓo kafirci ne idan aka kudurta halascin haram, idan haramcin abin ya tabbata da dalili yankakke, to, kafirci ne, in ba haka ba, to, a'a, Kamar a ce haramcin ba na kai tsaye ba ne ko kuma dalilin haramcin ba yankakke ba ne.

Wasu ba su bambance tsakanin haram na kai tsaye da wanda ba na kai tsaye ba, sukan ce wanda ya halasta haram wanda aka san haramcinsa a addinin Annabi (saw) kamar auren muharramai ko shan giya, ko cin mushe ba tare da larura ba, to, kafiri ne, amma idan ya aikata wadannan abubuwa ba tare da halastawa ba, to, fasiki ne.

Dalilina kuma game da maganar Shehu (ra) game da juya hukunce-hukunce da kuma maganarsa ta game da bin iyaye bisa jahiliyya, abin da aka sani a mazhabar Ahlussunna shi ne fasikanci ba ya gusar da imani, haka Bidi'a ita ma ba ta gusar da imani, Kamar yadda AbdurRahaman Suyudi ke cewa a cikin **Nikaya**: Kamar abin da ya gabata Imamu Buhari ya bayyana a cikin tarjamar sahihinsa da cewa: Babin saɓo daga al'amarin jahiliyya, ba a kafirta mai yin sa sai dai in ya yi shirka saboda fadar Allah (swt);

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ﴾ النساء: ٤٨

“Allah ba Ya gafarta wa wanda ya yi shirka da Shi.” Alkur’ani 4:48

Kamar kuma yadda Manzo (saw) ke cewa:

(إنك امرئ فيك جاهلية).

“Kai mutum ne wanda ke da burbushin jahiliyya.”

WARKAR DA MARA LAFIYA

Ka sani cewa duk wannan bayani nawa ba ina nufin suka ga Shehu (ra) ba ne, ni dai na yi bayanin abin da ilmuna ya kai gare shi ke nan. Kuma bai kamata mutum ya zo cikin ayar saba wa abin da ya kai gare shi na ilmi ingattacce ba, Kamar yadda

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ الإسراء: ٣٦

“Bai kamata ka yi bayani a kan abin da ba ka da ilmi a kai ba.”

Alkur’ani 17:36

Kamar yadda Suyudî ke cewa, Allah Ya jifan wanda ya tsaya a kan abin da ya cimma na ilimi.

Mun kawo farshen bayani a kan abin da ya game da bayanin Shehu. Shehunmu Jibrilu bn Umar (ra) da kammaluwarsa muka kammala littafinmu na Warkarwa game da abin da ya shige duhu na maganar Shehu Jibrilu.

Mun kammala da godiyar Allah da taimakonSa. Tsira da aminci su tabbata ga Manzon Allah (saw) da dukkan Musulmi maza da mata, mafificin salati da aminci su tabbata ga fiyayyen halittarSa, Muhammad (saw) da Iyalansa da Sahabbansa da aminci mai yawa.

ترويح الأمة ببيان تيسير الملة

Hutar Da Al'umma Da Bayani
A Kan Saukin Addini

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Mallam Muhammad

Edita

Ahmed Abdullahi Sokoto (A.A. Sokoto)

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jinkai

Tsira da amincin Allah su tabbata ga shugabammu, Annabi Muhammadu da Alayensa da Sahabbansa da aminci mai yawa.

Bawa mabukaci ga rahamar Ubangijinsa, Usmanu Dan Muhammad Dan Usmanu wanda aka fi sani da Danfodiyo, Allah Ya lulluƙe shi da rahamarSa, amin.

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da aminci su tabbata ga Annabi Muhammadu, shugaban Manzanni da alayensa da sahabbansa gaba ɗaya.

Bayan haka, wannan shi ne littafin **Tarwihul Ummah Bi Bayani Taisil Millah**. (Hutar da Al'umma da Bayanin Saukin Addini).

Ina cewa ga Allah muke neman dacewa: Ka sani lalle duk wanda ya fahimci tambayoyi guda bakwai (7) na hukunce-hukunce, wadanda muka yi nufin kawowa cikin wannan littafi. Zai gane cewar lalle addinin Allah Maɗaukaki mai sauƙi ne. Kuma zuciyarsa za ta samu hutu daga shiga kuncin abin da Allah Ya yalwata shi a kan bayinSa.

Tambaya: Idan aka ce wane irin imani ne mai isarwa a cikin hukunce-hukuncen duniya?

Amsa: Yadda sha'anin (al'amarin) yake, haƙiƙa, Malaman Ahlus Sunnah sun haɗu (Ijima'i), Allah Ya yarda da su, a kan cewa: Lalle imani mai isarwa ne cikin duniya, shi ne yin iƙirari da kalimar shahada kaɗai. Duk wanda ya yi iƙirari da su, hukunce-hukuncen Musulunci, za su gudana a kansa matuƙar kalimar kaƙirƙi na magana ba ta bayyana a gare shi ba. Kamar musanta abin da Annabawa suka zo da shi a larurance. Ko kuma a aikace kamar yin sujada ga gumaka.

Abdussalam ɗan Ibrahim Aliƙani ya faɗi wannan a cikin sharhin **Jauharatut Tauhid**. Shaihu Sunusi ya ce a cikin Sharhul Alwusɗa: “Bai dacewa a gare mu, mu munana zato ga imanin ɗaya daga cikin Musulmi. Jahili ne ya kasance ko waninsa, sai dai in ya bayyana a kan harshen mutum, abin da yake nuni da abin da yake ɓoye a cikin zuciyarsa. Kamar munanan aƙidoji, to, wajibi ne a lokacin nan ya tausaya a cikin karantar da shi da a bi a sannu-sannu da ba shi abin da ya samu dama. Iyaka ke nan.

Tambaya: Idan aka ce wane irin tauhidi ne ba a samun tsira a lahira sai da shi?

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

Amsa: kamar yadda Shehu Sunusi ya faɗa, a cikin **Nurus Sa'ada** Sharhin Ummul Barahin. “Lalle babu jayayya cikin tabbatar da bauta ga Majibicimmu Mai buwaya da ɗaukaka ga dukkan masu hankali, cewa wanda ya kafirta, ya kafirta ne da ƙarin wani abin bauta na daban, kore abin da Maɗaukakin Sarki Ya ƙi, shi ne wani abin bauta, shi ne ake nema zuwa gare shi, kuma da shi ne yake tabbata, ka kula da shi.”

Karshen maganarsa ke nan.

Alkali Abubakar Dan Arabi Almu'afiri a cikin littafinsa mai suna “**Sirajul Muluk**”, ka sani lalle ilimin tauhidi, wasu mutane sun girmama shi a kan halitta, har sai da suka ɗebe ƙauna a game da shi. Mene ne ya fi Shi girman daraja? Kuma mene ne ya fi shi kusanci wurin sauƙi?

Hakika, Allah Maɗaukakin Sarki Ya yarda a game da Shi da sauƙi, kuma Ya kusantar da Shi ga bayinSa da sauƙi, kuma Ya umarce su da Shi da hukunci wanda ya gabata da kuma girmamawa.

Sai Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ النساء: ٣٦

“Ku bauta wa Allah, kada ku haɗa Shi da kome.” Alkur’ani 4:36

Shi Tauhidi, kada ka sanya wa Allah wani abokin tarayya, kuma babu wani Mahalicci, kuma babu abin bauta koma bayanSa. Hakika, sun ce lalle shi magudana ne babu gefe a tare da shi. Kuma sun gaggauta shi ƙorama ne mai dadɗi. Za mu kutsa cikinsa da ƙafafuwammu. Kuma cudanyawar masu “**Il'hadi**” (Maɓarnata), shi ne ya girmama shi.

Tambaya: Idan ka ce wane irin imani bawa yake cancanta ya shiga Aljanna da shi?

Amsa: Shi ne lalle an tambayi As-Sheikh Muhammadu Bin Yusuf As Sunusi, kamar yadda shugaba Mayyaratu a cikin littafin **Adduru'ud Thamin** da kuma littafin **Almauridul Mu'ayyan**, a kan maganar tushen Addini, shin an shardanta a cikin imanin da ya cancanta ya shiga Aljanna da shi. Akan ya san ma'anar La'ilaha Illallahu Muhammadur Rasulullah, ya sansu dalla-dalla, wanda ya ambace shi a littafin **Aƙidatul Sugura** ko kuwa a'a?

Shi ya amsa da cewa, lalle ba a sharadi ba, sai dai cikin cika imani. Amma an shardanta shi ne cikin ingancin sanin ma'ana, a kan wajen da ya ƙunshi rarrabewa. Sa'annan ya ce babu shakka lalle ma fi yawancin muminaɗi ga baƙi ɗayansu da keɓantattuunsu sun san haka, domin kowa ne ɗayansu ya

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

san cewa lalle Allah Shi ne Mahalicci, Shi ba abin halitta ba ne, kuma Shi Mai azurtawa ne, ba Wanda ake azurtawa ba. Wannan shi ne ma'anar wadatuwarSa Mabuwayi da daukaka, a kan duk wanda yake ba shi ne ba da kuna buƙatuwar duk wanda yake ba shi ne ba zuwa gare Shi.

Kuma sun san cewa lalle Allah ba a yin salati sai domin Sa, sannan ba a yin azumi sai domin Sa, sannan ba a yin Azumi sai domin Sa, babu wani abin bauta koma bayanSa. Wannan shi ne ma'anar nmaganarsu. Lalle Allah Shi ne wanda Ya cancanci bauta, waninSa bai cancanta ba. A nan maganarsa ta ƙare.

Tambaya: Idan ka ce wane irin kallo ne na kusa, wanda cikas imani yake tabbata da shi, a kan hanya mafi sauƙi?

Amsa: Ita ce: Kamar yadda masoyin Allah ya ce Dan Abu Hamza ya ce a cikin littafin **Bahajaton Nufus** shi ne ya yi riƙo da kafa hujja a kan umurnin Allah Maɗaukaki a cikin littafinsa, na daga dubi na halittun sammai da ƙassai, domin ya kasance dalili a kan kaɗaituwarSa Mabuwayi da Daukaka. Daga cikinsu akwai abin da yake cikin sama na taurari, a kan sassaɓawarsu da kuma rana da wata da cikarsa da tawayarsa (shi watan) da abin da ke cikin ƙasa na wurare daban-daban tare da sassaɓawarsu.

Hakanan da abin da ruwa mai daɗinsa da gishirinsa. Haka kuma da abin da ke ciki na 'ya'yan itatuwa da sassaɓawar dandanonsu, duk da kasancewarsu ana shayar da su ruwa guda ɗaya ne, kuma sun tsiru ne a wuri. Wannan dubi da kafa hujja a kan abin da muka yi ishara zuwa gare shi, yana isa a cikin cikas imani. Duk wanda ya yi ƙari a kan wannan iyakar, ya shiga cikin yin dubi a cikin dalilan masu ilimin magana. Haƙiƙa, ya shiga cikin zurfafa, alhali kuwa ba zai iya wannan ba.

As-Shehu Sunusi ya ce a cikin littafin **Nurus Sa'ada**, Sharhin Umamul Barahin: Ba a shafanta yin nazari a kan hanyar masu ilimin yin magana. Kuma yin nazari wanda yake wajaba a kan dukkan masu ilimin magana shi ne yin nazari a kan duk abin da yake tabbatar da natsuwar zuciya. Sa'annan ya ce: "Babu shakka, lalle yin nazari a kan wannan fuska ba abu ne mai nisa ba domin tabbatar da shi ga Malamai masu girma na cikin al'umma, ko kuma dukkan mutane." Ya tufce.

Na ce lalle ya faɗi haka ne domin yin nazari mafi kusa kamar yadda ya faɗa a cikin sharhin littafin **Kasidatul Jaza'iriyya**. Suna zama daidai a cikin fahimtarsa, wanda da mai basira da mai ƙarfi da mai rauni. Me ya fi albarkar wannan hanyar, kuma me ya fi kyawonsa na daga dalilai waɗanda suke ƙunshe da shiriyar ga baki ɗayansa da kuma samun abin nema ga dukkan mai

neman dacewa, wanda yake neman isa zuwa ga gaskiya. Nan maganarsa ta kare.

Tambaya: Idan ka ce, shin bambance abin da yake sunna da abin da yake mustahabbi ne, sharadi ne a cikin ibada ko ko a'a?

Amsa: Kamar yadda Ahmaduz Zaruƙ ya ce a cikin sharhin littafin **Alwaglisiyyatu**. Malamai sun yi sabani game da wanda ya zo da ibada a kan cikar dukkan fuskokinta, amma bai san farillanta da wasun su ba, shin yana isar masa? Domin Manzon Allah (saw) bai kasance ya kallafa wa sahabbansa sanin wannan ba, sai dai ya ce musu:

(صلوا كما رأيتموني أصلي)

“Ku yi *sallah* kamar yadda kuka ga ina yin *sallah*.”

Da kuma sauran ayyukan ibada. Ko kuma ibadar ba ta isar masa, saboda jahilcinsa da rashin sanin iliminsa. Sa'annan kuma Ahmaduz Zaruƙ ya ce maganar farko ita ce ya fi cancanta da dacewa.

Tambaya: Idan ka ce mene ne saninsa yake wajaba ga baligi da kuma yin aiki da shi a cikin addini?

Amsa: Kamar yadda Abdul Wahab As-Sha'arawi ya ce a littafin **Durarul Manthuratu Fi Bayani Zubdil Ulumit Mash'hurati**: Ya ce lalle Allah Ya dora wa dukkan bayinSa ne da abin da shari'a ta bayyana shi ne kadai, kuma Ya isar wa mutum mai bauta, ko kuma mumini mai sana'a ya yi aiki da abin da ya zo cikin Alƙur'ani, ko kuma sunna bayyananniya. Ban da Istinbadi, domin duk abin da aka Istibadinsa bai kasance shari'a wadda aka tsara daga Allah Madaukakin sarki ba. Domin shi ya kasance fahimta ce ta bayinSa, saboda haka ne sabani ya auku a cikinsa, ba tare da bayyanannen nafs ba. Allah Madaukakin Sarki Ya ce:

﴿وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ النساء: ٨٢

“Da ya kasance daga wurin da sun sami sabani mai yawa a cikinsa.”

Alƙur'ani 4:82

Yana nufin saboda sabanin gurfacewarsu abin nema na sanin su shi ne ya san abin da Allah Madaukakin Sarki ya shardanta a bayyane, ko kuma ya san ilimin da za a tambayi bawa game da shi. Duk wannan babu kunci a cikinsa kuma babu wahala a kan wani dangane da samun sa ba, zai yi bukata dangane da samun saurinsa ba. Ba zai salwantar da rayuwarsa a kan neman sa

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

ba da kuma barin hanyoyi domin tabbatar da shi, saboda ya kunshe shi, shi ne kun aikata kaza.

Wannan shi ne mafi karancin ilimi, ba ya samun tsayuwa cikin fahimtarsa, sabanin abin da masu Ijtihadi cikin al'umma suka shardanta, domin shi ba a tambayar wani game da shi a lahira. Kuma a cikinsa akwai kunci da wahala kuma yana buƙatar sarayar da rayuwa da kuma rashin samun hanyoyi a cikin tabbatar da shi. Kamar yadda ake gani, kuma ba a zargin wanda ya saba ma wannan.

Wani Malami kuma ya fada a cikin littafin **Duru'ul Masurat**, haɗuwar al'umma tana komowa ne zuwa ga mas'aloli 'yan kaɗan waɗanda al'umma suka haɗu a kansu, cikin abubuwan da suka wuce, kuma keta su yana haramta a kan al'umma.

Kuma ya fada a cikin littafin **Mubaraka**. Daga cikin abin da aka tsawaita su ga Fukaha'u (Malaman Fikihu) a lokacin neman iliminsu, shagaltuwarsu da bayanan sashensu ya kunsu har suka ketare iyaka game da shari'a ta gaskiya, wadda aka tsare daga sanin asiranta masu tsarki, da a ce sun bar dukkan zantuttukan da ba na Manzon Allah ba, kuma ba su yi aiki da wani kunci a gare su ba, a cikin duniya da lahira.

Kuma dukkan maganganun malamai ba sa rabuwa da dabi'u guda uku su ne: -

1. Ko dai su dace da Nassi na Sunna, waɗanda suka taho daga Manzon Allah (saw), madalla da shi, shi mai ijtihadi kamar mai ba da labari ne game da ita (Sunna).
2. Ko kuma ta saba wa Nassi na Sunna, sai ya bar ta ya yi aiki da Sunna.
3. Ko kuma ya kasa fahimtar abin da yake shi ne daidai da kuma wanda yake ba daidai ba.

To, mafi yawan halayenta shi ne tsayuwa daga aikata ta da kuma barin ta daidai ne. Sai dai in ta kasance mai karkacewa zuwa ga kewayewa a cikin addini.

Kamar magana a kan hanin yin aiki da ciyawa (taba) da duk abin da aka tsawatar a kanta, amma ba ya sanya maye yin aiki da ita (ciyawa), ita ce magana mafi rinjaye, ko da shari'a ba ta bayyanar da haka ba. Iyakar maganarsa ke nan.

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

Tambaya: Idan ka ce, shin ana yin musu a kan wanda ya bar abin da ka yi sabani a cikinsa wajabcinsa, ko kuma ya aikata abin da aka yi sabani a cikin barin sa, ko kuwa ba a yin musu gare shi?

Amsa: Shi ne, kamar yadda Shehu Izzud Dini Bini Abdus Salam ya ce: “Yin musu yana tare a kan abin da aka yi ijima'i a kansa ko barin sa.

Duk wanda ya bar abin da aka yi sabani a cikin wajabcin yin sa ko ya aikata abin da aka yi sabani a cikin barin sa, idan ya ratayu da sashen wasu malamai ne, ba a yin musu a gare shi, sai dai in ratayu shi ne a cikin wata mas'ala, wadda hukuncinta yana warwarewa a cikin wani hukunci irin nasa. Kuma in ya kasance jahili ne, shi ba a yin musu a gare shi domin shi bai aikata abin da aka haramta ba. Domin shi ba ya lazimta a gare shi ya ratayu ga wanda yake yin magana ga haramtawa ko wajabtawa. Iyakar maganarsa ke nan.

Abin da ake nufi da hani da musu shi ne da haramtawa da a ce ya yi masa musu irin na shiryawa, ko kuma ya yi masu umurni na nasiha na shiryawa, wannan nasiha ce, kuma kyautatawa ce.

Kamar yadda ya zo a littafin **Takhlisul Ikhwan** da kuma sharhin **Arba'una Nawawiyya** na Imamul Ishbili. Ya ce Ibnu Hudu (Allah Ya yi masu rahama) ya ce: Kada ku gitta wa duk wanda ya yi hukunci a cikin mas'ala na daga mas'alolin Furu'a (Fikhu), sai dai idan ka fahimci lalle hukuncinsa ya saba wa Alkur'ani, ko kuma Sunna. In kuma ba ka gano haka ba, kar ka gitta wa hukuncinsa, ko da kuwa ka gano hukuncinsa ya saba wa littafin **Mudawwana** da waninsa. Karshen maganarsa ke nan.

Mai musu ya kiyaye, kamar yadda AbdulWahab As-Sha'arani ya ce a cikin littafin **Arrisatul Mubaraka**. Ya rinƙa yin gaggawar musantawa a kan mumina, kuma ya rinƙa suka a kan akidojinsu. Kuma ya rinƙa ba da fatawa a kan bata ibadunsu da mu'amalolinsu, saboda wasu al'amura kawai wanda sashen masu ijtihadi ya haifar da shi da hankalinsa da ra'ayinsa ba tare da ya zo da Nassi bayyananne a cikinsa Alkur'ani ko Sunna ba. Matuƙar sun dace da wani malami daga cikin malaman sunnah, ba a yin musu a gare su. Sai dai in sun saba wa sunna bayyananniya, ko kuma sun keta haɗuwar al'umma.

Amma a game da kayyadewa a bin maz'haba yana da damar ya zaɓi maganar wanda ya so daga cikin malamansa. Domin cewa shi ya ratayu ne da Maz'haba. Nan ne maganarsa ta kare.

Malamai (Allah Ya yarda da su) sun ce saboda nufin faɗaɗawa a kan al'umma a cikin Addini, shi ya sa ba a zo da Nassi ba, shi ya sa suka yi ijtihadi,

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

kuma suka samu sabani da kuma samun faɗaɗawa a cikin sabaninsu. Kamar yadda haka ya zo cikin Hadisi. Fadarsa (tsira da aminci su tabbata a gare shi):

(اختلاف أمتي رحمة)

“Sabanin al'ummata rahama ce.”

Malamai sun yi sabani, shin ya wajaba mutum ya lazimci maz'haba guda ɗaya ayyananniya?

AbdurRahman As Suyuɗi ya faɗa a cikin sharhin littafin **Kaukab**, shi yana wajaba a kan jahili ko waninsa, wanda bai kai matsayin ijtihadi ya lazimci Maz'haba guda ɗaya daga cikin Maz'habobin masu Ijtihadi ba.

Akwai maganganu guda biyu: Haka nan ya inganta shi a cikin littafin **Jam'in Jawami'i**.

Magana ta biyu ita ce ya ce a'a. Imamun Nawawi shi ne ya ce: Lalle ba ya lazimta da ya riƙi wata maz'haba, sai dai zai nemi fatawar duk wanda ya so daga cikin malaman.

Ya zo a cikin **Takhlisul Ikhwani**: Bai zama wajibi da maras ilimi ya lazimci maz'haba guda ɗaya domin mutane a zamanin sahabbai (Allah Ya yarda da su). Ba su gushe ba suna ratayuwa ga malamai a cikin abubuwan da suke faruwa, kuma aka yi sabani a cikinsu ba tare da lazimtar wani mai fatawa guda ɗaya ba, kuma babu wani daga cikin malamai da ya yi masu musu a kan haka.

Sa'annan wani daga cikin masu ba da fatawa bai ce masu don me kuka nemi fatawarsa, idan kana neman fatawata, kar ka nemi fatawa wurin wanina ba. Wannan yana ɗaya daga cikin abin da muka sani a larurance. Nan magana ta kare.

Na ce wannan ita ce maganar da Imamul Rafa'i ya inganta ta.

Imamun Nawawi ya ce: “Wannan shi ne hukuncin wanda yake da dalili.” Ya zo cikin littafin **Durul Mantsurat**, ya ce wanda ba ya ratayuwa da wani malamin da ba ya cikin maz'habarsa, haƙiƙa ya ƙuntata abin da Allah Ya yalwata shi, kuma duk wanda ya tsananta Allah Zai tsananta a gare shi. Iyakar maganarsa ke nan.

AbdulWahab Sha'arawi a cikin **Risalatul Mubaraka** ya ce: “Haƙiƙa, malamai sun faɗa a cikin littattafai masu magana a kan aƙidoji”.

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

Lalle yana wajaba a kan kowane mutum ya kudurta cewa lalle dukkan shugabannin Musulmi suna a kan shiriya daga Ubangijinsu, idan hakan bai kasance ba, zai zama yayewa game da imani. Kuma duk wanda ya sauka daga imani, haƙiƙa ya yi hasara tare da masu hasara.

Wannan al'amari yana ɗaya daga cikin mafi tsananin al'amurra a kan wanda ya kafe a kan guda ɗaya, kamar yadda ake gani sau da yawa ake tsare ɗaya daga cikin masu ratayuwa ga wata maz'habar har aka buge shi ma, amma ba zai sa ya fita daga wannan maz'habar ba zuwa wata. Har kai ka ce suna cikin addinai ne guda biyu, waɗanda suka saɓa wa juna. Duk faruwar haka, tana daga cikin ƙarancin ilimi.

Na ji sashen daga cikinsu yana cewa, daga cikin mai maz'habar Hanafiyya, idan abokin jayayya ya ce kaza, mu ma za mu ce masa kaza.

Muna neman tsari daga bata, mafi yawancin masu bin mazhabar (mabiya) faɗin hakan ya makantar da su, muna ganin su suna cewa: “Dukkan shugabannin Musulmi suna kan shiriya ne daga Ubangijinsu, amma da harsunansu kaɗai (a baki kawai), zukatansu suna gujewa game da yin aiki ga maganganunsu.”

Amma idan ɗaya daga cikinsu ya buƙaci zuwa yin aiki da maganar wani wanda yake ba shugaban maz'habarsa ba, yakan ce zan ratayu da malam wane a bisa larura sai ya fake da maganar da ake cewa larura, na halasta abin da aka haramta. Kamar dai yadda ka ce ya faɗa cikin saɓo. A'aha, aikinsa wannan shi ne saɓo mai girma, tuba da istigfari suna wajaba a gare shi daga wannan aiki.

Lalle da sun kasance suna kudurta cewa lalle shugabanni suna cikin shiriya da zukatansu ba su guji yin aiki da maganganunsu ba, domin shiriya, rai ba ya gudu daga gare ta, ga wanda ya gan ta kuma ya shaida lalle shiriya ce ka kula! Labari bai isar mana ba, lalle ɗaya daga cikin malaman sunna ya umurci wani ya kafe a kan wata maz'haba ayyananniya? Da hakan ya faru da sun faɗa cikin laifi, domin kuɓucewarsu da yin aiki da dukkan Hadisin da mai ijtihadi bai yi aiki da shi ba. Wanda ya yi umurni da bin sa shi kaɗai.

Shari'a dai a haƙiƙance, ita ce abin da a kai ijima'i ga dukkaninsu. Ba a yi riƙo da abin da ke hannun mujtahidi guda ɗaya ba. Dukkan Malaman Shari'a ta Musunlunci suna yin iyo ne (neman dacewa), Allah Ya yarda da su. Allah Maɗaukaki Bai wajabta ba a kan wata kafewa a kan wata maz'haba daga cikin maz'habobi masu ijtihadi, saboda keɓance shi da aka yi saboda rashin kuskure.

HUTAR DA AL'UMMA DA BAYANI A KAN SAUJIN ADDINI

To, ta ina ne wajabcin bin su ya zo mana?

Shugabanni da maz'habobin nan dukkaninsu sun kuButar da kansu daga umurni na cewa a bi su, kuma suka ce idan wani Hadisi ya zo maku, ku yi aiki da shi, ku yi jifa da maganganummu. Allah Ya yarda da su gaba dayansu.

Abu Hanifa ya kasance yana cewa: Ba ya kamata ga wanda bai san hujja ba, ya ba da fatawa da maganata.

Maliku da Rabi'a (Allah Ya yarda da su) sun kasance suna cewa: Mu ba mu zamanto cikin waɗanda ba sa kuskure ba, cikin duk abin da muke faɗi.

Shafi'iy (Allah Ya yarda da shi) ya kasance yana cewa: Idan kuka ji wata magana daga gare ni, kuma ta saɓa wa maganar Manzon Allah (saw), to ku yi aiki da maganar Manzon Allah (saw) ku yi jifa da maganata.

Shi kuwa Imamu Ahmad (Allah Ya yarda da shi) ya umurce su da bin sunna maɗaukakiya, kuma ya kasance ba ya kusantar da kansa da wata magana da ɗai. Sai dai in sashen mas'alolin sallah, ya kasance yana cewa yanzu wani mutum na iya yin magana, bayan ga Al-kur'ani ya ce kaza, sannan ga sunnar Manzon Allah (saw) ta ce kaza? Iyakar maganar AbdulWahab Assha'arawi a cikin **Risalatul Mubaraka**.

Da karewar maganarsa ce wannan littafi na **Tarwihul Ummah Bi Bayani Taisiril Milla** ya kawo karshe.

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin Talikai. Tsira da amincin Allah su tabbata ga Annabi Muhammadu (saw) da alayensa da sahabbansa da aminci mai yawa.

حكم جهال بلد هوس

MATSAYIN JAHILAN
KASAR HAUSA

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Mallam Muhammadu

Edita

Dr. Hamza A. AINU

GABATRWAR MAWALLAFI

Da Sunnan Allah Mai Rahama Mai Jin-ƙai

Allah ka yi salati da tsira da aminci bisa shugabanmu, Annabi Muhammadu (saw) da Iyalansa da Sahabbansa.

Bawa mai tsananin buƙatar rahamar Ubangijinsa, Usman bin Muhammad bin Usman bin Saleh, wanda aka fi sani da Dan Fodiyo, Allah ya lulluƙe shi da rahamarSa ya ce:

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Mafificin salati da aminci su tabbata ga shugabanmu, Annabi Muhammadu (saw) da iyalansa da sahabbansa gaba ɗaya. Allah Ka yarda da shugabanni tabi'ai da malamai masu aiki a kan tafarki da shugabannin Musulunci guda huɗu da wanda ya yi riƙo da hanyarsu har zuwa ranar sakamako.

Amma bayan haka, shi wannan littafi ne “**Matsayin Jahilan Kasar Hausa.**” Ina cewa Allah Ya datar da mu. Ka sani cewa lallai jahilan Kasar Hausa sun kasu kashi biyu.

1. Kashi na ɗaya, su ne ke yin wankan Janaba, suna yin alwala idan za su yi salla, ba sa yin taimama sai da wani uzuri, suna nisantar matan da ba nasu ba, suna jibintar malamai, suna yi masu tambayoyi game da abubuwan da suka rikice musu na addininsu, kuma ba sa yin izgilanci ga addinin Allah, ba za ka ji suna karyata wani ilimin addini ba. To, wannan kason su ne Musulmi yanke. Hukuncin Musulunci na gudana a kansu domin su ba su warware kalmar shahada ba bisa abubuwan da suke gudana a kansu na al'adun garinsu. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْفَقَ إِلَيْكُمْ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ النساء: ٩٤

“Kada ku riƙa cewa wanda ya yi maku sallama cewar kai ba mumini ba ne.”
Alkur’ani 4:94

2. Kashi na biyu waɗanda ba sa yin wankan janaba, ba sa yin alwala idan za su yi salla, ba sa nisantar da matansu daga mazajen da ba nasu ba, ba sa jibintar malamai kuma ba sa tambayar su komai na al'amarin addini. Ba haka ba ma, suna yin izgilanci ga addinin Allah, suna karyata tayar da waɗanda suka mutu. To waɗannan su ne kafirai yanke. Hukuncin Musulunci ba ya gudana a kansu, ko da kuwa sun kasance suna faɗar kalmar shahada a bisa abin da ke gudana a garinsu na al'ada. Suna zuwa da yanayin salla domin sun warware kalmar shahada da yin izgilancinsu ga addinnin Allah da karyatawarsu ga tayar da matattu. Izgilanci da addini ya zauna a bakunansu. Wanda kuwa yake yi wa addinin Allah izgilanci kafiri ne yanke. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴾ (٦٥)

﴿ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ ﴾ التوبة: ٦٥ - ٦٦

“Ka ce Allah da ayoyinSa da manzonSa ne kuka kasance kuna yin izgilanci, kada ku nemi uzuri haƙiƙa kun kafirta.” Alkur’ani 9:65-66

Haka kuma karyata, tayar da matattu. Wannan sananne ne a cikinsu Shi ma kuma kafirci ne yanke. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَوَدَا مِنَّا وَكُنَّا نَرَاهُ ذَٰلِكَ رَجْعًا بَعِيدٌ ﴿٣﴾ ﴾ ق: ٢ - ٣

“Kafirai suna cewa wannan al'amari mai ban mamaki ne a ce wai idan mun mutu mun zama turbaya wannan ba abin maidowa ba ne na kusa.” Alkur’ani 50:2-3

Amma abin da za ka gani a cikinsu na al'amarin salla ba a lissafin sa, ba ma a kiran sa salla domin rashin sharuɗɗanta wanda shi ne tsarki. Domin abin da babu shi a shari'a, to, kamar babu shi ne gaba ɗaya. Sai dai cewar sallar da suke yi haramun ce a bisa ijama'in malamai. Sashin malamai sun ba da labarin cewa, yana daga cikin ayyukan ridda, yin salla ba tare da tsarki ba. Sai dai abin da mafi rinjayen malamai suka tafi a kansa shi ne: yin salla ba tare da tsarki ba, laifi ne, wanda ya aikata haka zai sami zunubi. A cikin wani littafi mai suna **“Alkarashi Al-kabir”** a bangaren da ke bincike a kan alwala bayan ya yi maganganu masu tsawo, sannan ya ce: lallai alwala ta kasu kashi huɗu: Wajibi ne a yi alwala ga kowace ibadar da aka shardanta yin tsarki a cikinta; kamar yin Dawafi da Sallar farilla ko nafila, ta wajibi ko kifaya wacce wani na iya ɗaukewa wani, ko da kuma sujudar tilawa. Wanda ya aikaita ɗaya daga cikin waɗannan ba tare da alwala ba, to mai laifi ne, dukkan malamai sun haɗu a kan haka, ba ma haka ba, a dinkule ne kamar yadda Annawawi ya ruwaito: sannan aka ce: “kamar yadda Malam Al Taftazaniy ya ce a cikin sharhin **Afa'id**, cewa yana daga cikin ridda yin salla ba tare da tsarki ba da gangan.

Kuma wanda ya karanta wannan littafin ya sani cewa duk wanda muka kafirta shi, na daga cikin waɗancan jahilai, mun kafirta shi ne saboda ya zo da abin da yake warware Musulunci ba wai saboda shi mai laifi ba ne. Allah ne muke neman dacewarSa da ba da lada.

توقيف المسلمين

على حكم مذاهب المجتهدين الذين كانوا من أهل
السنة الموفقين

**Tsayar Da Musulmi Bisa
Hukuncin Maz'habobi**

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Muhammad Bala Abubakar

Edita

Ahmed Abdullahi Sokoto (A.A. Sokoto)

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jinkai

Tsira da amincin Allah su tabbata a bisa Shugabammu, Muhammadu (saw) da Iyalensa da Sahabbansa, tsira da dadin tsira.

Godiya ta tabbata ga Allah Wanda Ya saukar mana da ni'imomi kuma da ni'imar imani da Musulunci.

Kuma Ya shirya da mu da Shugabammu kuma majiɓincimmu Muhammadu (saw) wanda Allah Maɗaukakin Sarki Ya yi masa baiwa da mafificin salati da mafi tsarkakar aminci.

Amma bayan wannan, shi wannan littafi:

Tsayar da Musulmi a kan hukuncin maz'habobin malamai masu ijtihadi na waɗanda suka kasance daga cikin malamai, ma'abuta sunna, waɗanda aka datar da su.

Saboda haka ya kawo nau'o'i goma sha huɗu daga al'amuran maz'habobi a cikin wannan littafi. Kuma ya kawo su gaba ɗaya ta hanyar tambayoyi da amsoshi da taimakon Allah Mai girma Mai yawan kyauta.

1. **Na Daya:** Mene ne hukuncin maz'habobin Malamai masu ijtihadi?
2. **Na Biyu:** Mene ne hukuncin wanda yake bin waɗannan maz'habobin?
3. **Na Uku:** Mene ne hukuncin riƙe wata maz'haba daga cikin waɗannan maz'habobin a bisa iyakancewa?
4. **Na Huɗu:** Mene ne hukuncin rashin ko ƙin riƙo da wata maz'haba daga cikin maz'habobinsu a bisa iyakancewa?
5. **Na Biyar:** Mene ne hukuncin tashi daga maz'haba zuwa ga wata maz'haba daga cikin maz'habobinsu?
6. **Na Shida:** Mene ne hukuncin tashi daga maz'haba zuwa ga wata maz'haba daga cikin maz'habobin, a kan wasu matsaloli daban?
7. **Na Bakwai:** Mene ne hukuncin haɗuwa tsakanin maz'habobin?
8. **Na Takwas:** Mene ne hukuncin zaɓen maz'habar da tafi tsanani a cikin maz'habobin nan?

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

9. **Na Tara:** Mene ne hukuncin zaɓen maz'habar da ta fi sauƙi a cikin maz'habobin nan?
10. **Na Goma:** Mene ne hukuncin fita daga dukkan maz'habobin nan?
11. **Na Sha Daya:** Mene ne hukuncin iyakance riƙo da maz'haba, musamman maz'haba ta Imamuna Malik. Shin ya wajaba ko bai wajaba ba?
12. **Na Sha Biyu:** Mene ne hukuncin tashi daga wata maz'haba dangane da wata matsala, musamman maz'habar Imamuna Malik? Shin ya halatta ko a'a?
13. **Na Sha Uku:** Tushe nawa ne Imamuna Malik ya gina maz'habarsa a kansu?
14. **Na Sha Huɗu:** Mene ne abin dogarommu ga fahimtar Shugabammu, Malik (Yardar Allah ta tabbata a gare shi).

1. **Amma a farko, shi ne:** Hukuncin maz'habar Malamai masu ijtihadi, haƙiƙa, haɗuwar Malaman sunna (Yardar Allah ta tabbata a gare su baki ɗaya,) ya kullu a bisa cewa dukkan maz'habobin Musulmi a kan gaskiya suke.

AbdulWahab Asha'arani ya ce a cikin littafinsa Mai suna **Albaharul Maurud Fil Mawasif Wal Uhud:** Da a ce masu jayayya za su leƙa, ba tare da sani ba da sun gane dukkan maz'habobin Musulmi, suna cikin shari'a da kuma babu wata magana da take fita daga cikin zantuttukansu, suna bisa kan shari'a, kamar yadda muka bayyana daga wancan bayani cikin huɗubar littafimmu mai suna **Khashful Gummahan Jami'il Ummah**” Ya kuma ce a cikin littafin “**Al'awakitu Wal Jawahir.**”

Haƙiƙa, na bibiyi hujjojin Malamai masu ijtihadi, ina Mai godiya ga Allah, ban samu wani reshe daga cikin rassan maz'habobinsu ba, face yana da madogara zuwa ga wani dalili, ko dai aya, ko hadisi, ko ijima'i na Malamai, ko ƙiyasi ingattacce a bisa asali ingattacce.

Sai dai daga cikin zantuttukansu akwai waɗanda aka ciro daga Hadisi ƙarara, ko maganganun magabata, ko ƙiyasi. Haka kuma dai akwai na kusa da mafi kusa da na nesa da mafi nisa. Kuma dukkansu an ciro su ne daga tartsatsin hasken shari'a, wadda ita ce tushe. Kuma bai yiwuwa a ce an ciro reshe ba daga tushensa ba.

Kuma Malam Abdul-Aziz ya faɗa a cikin littafinsa mai suna **Addurarul Multakida:** “Maz'habobi dukkansu a kan gaskiya suke.” Haka kuma AbdurRahaman Suyuɗi ya faɗa a cikin littafinsa mai suna **Annifayatu**, yana mai ambaton abin da ya wajaba a kuɗurce a zuciya cewa, lalle Shafi'i da

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Maliki da Abu Hanifa da Ahmad da sauran shugabannin al'umma, a bisa shiriya ta Ubangijinsu suke. Haka kuma a cikin littafinsa mai suna **Ida Atut Dajnah** na Ahamad Al-Mukri:

Maliki da ma'abuta ijthadi duk*

Dukkansu suna a kan tsari da ya dace da shari'a*

Kamar Shafi'i da Abu Hanifa*

Da Ahmad ma'abucin daraja mai karkata zuwa ga gaskiya*

Dukkansu suna a kan shiriya daga Ubangijinsu. (Haka kuma a cikin littafinsa Mai suna **Al'kaukabus Sadi** na AbdurRahaman Assuyudi:

1. Dan Uyaina, da Sauriy*
Da dan Jarir tare da Auza'i*
2. Da Maliki da Shafi'i da Hanzaliy*
Is'haq da Nu'uman dan Hanbali*
3. Da Zahiri da Sauran A'imma*
A kan shiriya daga Ubangijinsu da rahama suke*

Haka kuma a cikin wani Littafi Mai suna **Shafiyyatul Kulub** na Muhammad Adfagugi: ya fada:

1. Maliki da Shafi'i da Hanbali*
Da Hannafi da Ishak ina nufin Hanbali*
2. Da wasunsu daga shugabanni masu girma*
Bisa shiriya daga Ubangijinsu suke a bisa haka*

Haka kuma a cikin littafin nan mai suna **Nazmul Kubra** na Shehu Dahir bin Ibrahim ya ce:

1. Maliki da sauran shugabanni*
Zuwa ga shiriya suka dora al' umma*
2. Nu'uman da Shafi'i da Ahmad*
Ga kowanensu ya yi riƙo da hanyar Manzon Allah (saw)*

Na biyu: Shi ne hukuncin wanda yake bin maz'habobi. Su lalle Malaman sunna (Yardar Allah ta tabbata a garesu baki daya,) su haɗu, a bisa duk wanda ya bi wata mazhaba daga cikin waɗannan maz'habobin, to, zai haɗu da Ubangiji lafiya lau, wadda wannan maz'habar za ta sadar da shi zuwa Aljanna. Haka kuma a cikin littafin nan mai suna **Takhliisul Ikhwan** na

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Muhammad Adḡagugi ya ce: Duk wanda yake bin wani Malami ko masani zai haḡu da Ubangiji lafiya lau, magana ḡaya ba tantama.

Hakanan a cikin littafin nan mai suna **Azzaharatul War Diyya Fil Fatawal-Ajhuriyya** na Abdul'Aliy ya ce: Ajahuriy ya ce: Alkurafi a cikin sharhin **Tanḡihu** ya ce: “Maz'habobi dukkansu hanyoyi ne zuwa ga Aljanna, duk wanda ya bi wata hanya daga cikin waḡannan hanyoyin, to, wannan hanyar za ta sadar da shi zuwa ga Aljanna. Haka kuma Azzanatiy ya ce ibn Jazi ya faḡa a cikin littafin nan **Alḡawanin** bayan ambaton shugabannin nan guda huḡu da waninsu cewa, lalle kowane ḡaya daga cikinsu mai koḡari ne a addinin Allah, kuma maz'habobinsu, hanyoyi ne waḡanda za su sada ka da Allah.

Na Uku: Shi ne hukuncin wanda ya riḡe wata maz'haba daga cikin maz'habobin. Malamai masu ijtihadi a bisa ayyanawa. Haḡika, AbdurRahaman As'suyudī ya ce a cikin littafinsa mai suna **Sharhul Kaukab:** Shin yana wajaba ga mutum mai ḡarancin sani da waninsa waḡanda ba su kai matsayin yin ijtihadi, ba da ya riḡe wata maz'haba daga cikin maz'habobin Malamai masu ijtihadi? “To, an yi maganganu biyu a nan, na farkonsu ya ce: E! Ya kuma inganta shi a cikin littafin nan **Jam'ul Jawami'i**. Na biyu ya ce, a'a. Imamun Nawawi ya zaḡi wannan.

Na Huḡu: Shi ne hukuncin rashin riḡe wata maz'haba daga cikin maz'habobin Malamai masu ijtihadi a bisa ayyanawa. Haḡika, AbdurRahaman Assuyudī ya ce a cikin littafin nan **Sharhul Kawakib:** An ce ba ya wajaba a lazimci wata maz'haba ayyananna, Imamun Nawawi ya zaḡi wannan kamar yadda ya gabata. Ya ce; abin da dalili yake hukuntawa a nan shi ne, bai zama wajibi yin aiki da wata maz'haba ta musamman ba, sai dai mutum zai iya neman fatawa daga wanda ya so. Sai na ce: haka kuma Izzuddin bin AbdusSalam da Malam Iraqi ya bi wannan a cikin littafin nan **Sunanul Muhtaddin- Lil- Muwaḡ.**

Na Biyar: Shi ne hukuncin tashi daga wata maz'haba zuwa ga wata maz'haba daga cikin maz'habobin Malamai masu ijtihadi kai tsaye ba ḡa'ida. To, haḡika, AbdurRahaman Assuyudī ya ce a cikin littafinsa mai suna **Sharhul Kaukab:** duk wanda ya riḡe wata maz'haba ayyananna, shin yana halatta ya fita daga cikinta? To, an yi maganganu a kan wannan. Na farko shi ne, ya halatta kai tsaye. Haka kuma Arrafi'i ya inganta shi. Na biyu; an ḡi kai tsaye, domin shi ya lazimce shi. Na uku, ya halatta a cikin dukkan matsaloli, kuma ba ya halatta a cikin sashen matsalolin. Abdul'Aziz ya ce a cikin wani littafi **Addurur Multakida:** “Abin da ya inganta yana halatta game da bin fatawar wani Malami ya tashi daga wata maz'haba zuwa ga wata maz'habar.”

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Na Shida: Shi ne hukuncin tashi daga maz'haba zuwa ga wata maz'habar daga maz'habobin Malamai masu ijthadi, sai dai a cikin wasu sassa na wasu matsaloli. Hakiƙa, Abdul'Aziz ya fada a cikin ɓangaren littafin nan **Addurarul Mul Taƙiɗa:** “ Abin da yake inganta lalle ya halatta game da bin wata maz'habar da ba tasa ba, a cikin sashen wasu matsalolin kuma, ya zauna a maz'habarsa, babu laifi a kansa.

Hakanan kuma ya fada a cikin littafin nan a wurare yana da dama, don maz'habobin nan guda huɗu da waninsu a kan gaskiya suke. Duk wanda ya bi wani shugaba daga cikinsu, to, wajibi ne ya bi sauran Shugabannin, musamman ga lalura shi ne ingantacce. Daga cikin Malaman akwai wanda yakan yi haka. Ya ce: “Ba zai bi limami ɗaya ba”, Sai na ce: Hakiƙa, ya gabata lalle Rafi'i ya inganta shi kai tsaye, ga abin da Suyuɗi ya fada a cikin **Sharhul Kaukab.**

Na Bakwai: Hukuncin haɗuwa tsakanin maz'habobi, wanda shi ne ake bi cikin wasu matsaloli. To, an yi saɓani game da wannan. Hakiƙa, Abdul'Aziz ya halasta shi domin shi ya ce cikin littafin nan mai suna **Addurarul Multaƙiɗa.** Idan mutum ya samu ruwa wanda ya canza da wani abu mai tsarki ya halatta ya bi maz'habar. Abu Hanifa ya yi alwala kuma ya yi sallah. In ko ya yi aiki da maz'habar Malik da waninsa sai ya yi taimama amma ba zai yi alwala ba. In ko ya so ya haɗa tsakanin maz'habobin nan sai ya yi alwala da shi, ya kuma yi taimama kuma ya yi sallah, sannan ya ce waɗannan wasu martabobi ne.

Haka nan a cikin dukkan matsaloli, an yi saɓani sai na ce: Daga cikinsu akwai wanda yake ganin halascin gwama maz'habobi, wanda shi ne gwama bin maz'habobi, Ash-Shehu Aliyu Ibni Yusuf Alhanbali, kamar yadda yake a bayyane inda ya tambayi Al-Ajhuri game da haka. Haka kuma a cikin littafin **Azzaharatul Wardiyya Fil Fatawal Ajhuriyya**, na Abdul-Ali: an tambayi Ajhuri game da gwama bin maz'habobi, madalla, idan mai tambaya ya kasance daga mutanen da suka zo daga baya ne, kacokan. To, a nan hankali na da fage, wato zai iya yin hukunci. To, a wannan hukuncin na Malam Al Kurafi bai zo daidai ba, a cikin aure ba tare da waliyyi ba da sadaki da shaidu, domin wannan auren daga tushensa bai inganta ba.

To, babu wani abin da ke tsakani a kansa ya gwama bin maz'habobi kamar a cikin tambaya, abin da yake surantawa shi ne inganci da batanci waccan zancen da hani a bisa saɓani ga dukkan ilahirin Malaman da suka zo daga baya. Lalle abin da ya ruɗe, su abin da yake a bayyane da kuma wurin kula da ƙa'idoji, cewa, Shafi'i yana ganin ingancinsa da wajibci ga mai bin fatawarsa gare shi.

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Idan ya yi koyi da Imamu Maliki, to, sallarsa ta inganta a bisa dukkan maz'habobin nan guda biyu. Lalle ita alwala ingantacciya ce, don ta fi mai tsarki ba tare da wata shakka ba. Yana fatar bayyana amsa, sai ya amsa masa. Abin da aka ciro shi ne lalle gwamawa tana hana bi daidai ne, ta auku a cikin lokaci daya ne ko lokuta biyu. Duk wanda ya yi alwala ba tare da ya cuccuɗa ba, yana mai koyi, sannan ya kama ruwa da kashin dabbobin da ake cin namansu, ya bi fatawar Maliki cikin tsarkinsa ya yi salla. To lalle sallarsa batacciya ce, domin kowane Malami daga cikin Malaman nan yana faɗin bacinta.

Maliki sai ya ce game da wancan bayani, domin a kan rashin cuccuɗawa. Amma kuma Shafi'i yana cewa busasshen kashin dabbobi mai tsarki ne. Haƙiƙa, Malam Alkurafi ya ambaci makamancin wannan, shi kuma Malam Alkurafi ɗin shi ginshiƙi ne a cikin mazhaba kuma su shugabanni, sun bi shi a kan haka, amma wannan hukuncin bai ambace shi ba, ta hanyar bincike, sai dai kawai ta hanyar maganganu ne ya faɗa. Kuma ba ya boyuwa matsalar aure ba tare da waliyyi ba, ko sadaki da shaidu. Wannan ɗaya ne daga cikin ɗaiɗaiku daga cikin gwama maz'habobi, saboda haka al'amarin ba zai taƙaita a kan haka ba:

Na Takwas: Shi ne hukuncin zaɓen mafi tsanani cikin maz'habobi. Haƙiƙa, tsanani cikin maz'habobi. Haƙiƙa, Malam Abdul'Aziz ya faɗa a cikin littafin **Addurarul Multakida**:- Shi ne darajar ma'abuta tsantseni ya ce: Haƙiƙa, mun ga wasu daga cikin shehunnammu sun riƙi wata mazhaba mafi tsanani shi ne, mutum ya yi riƙo da abin da ya zamo mafi kewayewa ya lazimci mafi tsanani cikin maz'habobi. Ya kawo misali da wani mutum ya wanke maniyyi domin shi, najasa ne, a wurin Imam Malik, ya wanke fitsari da abin da ake cin namansa domin shi ma najasa ne a wurin Shafi'i, ya shafe dukkan kansa ya, kuma cuccuɗa zai aikata wannan, domin cika hukunci a cikin dukkan kome, ya bar abin da aka yi sabani cikin haramcinsa.

Na Tara: Shi ne hukuncin zaɓen mafi sauƙi a cikin maz'habobi. Haƙiƙa, Malam AbdurRahaman Assuyudi ya ce a cikin littafin **Sharhul Kaukab** mafi inganci mutum zai ƙi bibiyar sauƙi cikin maz'habobin da ya riƙa kowace daga cikinta, abin da aka ce yana halatta kada ya yi faɣiƙanci a bisa haka.

Haka kuma ya ruwaito a cikin littafin **Sunanul Muhtaddin** na Mawaƙ, Ibin Arfa ya ce, faɗar Ibn Hazam:- Sun haɗu a kan cewa mai bibiyar sauƙi, faɣiƙi ne, ana mayar masa da abin da ya yi fatawa da shi, Ash-Shehu wanda an haɗu a kan iliminsa da zamantowarsa mutumin kirki Izziddin Bin Abdussalam ya ce lalle shi, mutum gama-gari, bai zama wajibi idan ya yi koyi da wani

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Malami cikin wata matsala, kuma ya dinga bin fatawarsa a cikin wasu matsaloli da aka yi sabani a cikinsu, domin su mutane tun daga lokacin sahabbai har zuwa bayyanar maz'habobin, suna tambaya ne a kan abin da Malamai masu sabani za su sawwafe musu, ba tare da yin musu da kowa ba daidai ne ya bi abin da yake wajibi ne ko mafi sauƙi."

A cikin littafin Azzharatah Wadiyya na Abdul Aliy wurin maganar Kurrafi: na cewa kada ya bi sauƙin a wurin da ya ambato sharuɗan halascin maz'habar da ba tasa ba, inda Malam Kurrafi yake nufin sauƙin abin da zai rage hukunci na alkali, abubuwa huɗu ne:-

1. Abin da ya saɓa wa haɗuwar Malamai.
2. Abin da ya saɓa wa ka'idoji.
3. Abin da ya saɓa wa nassin Alkur'ani ko Hadisi.
4. Abin da ya saɓa wa kiyasi bayyananne, to, shi a iyakance yake.

Amma in yana nufin sauƙi ne idan akwai sauƙaƙewa ga baligi, to, yaya zai lazimce shi wanda ya bi fatawar Imam Maliki a ɓangaren ruwa ko ƙashin dabbobin da ake cin namansu ko barin lafazin kulla aure yana mai saɓa wa shari'ar Allah, to, ba haka ba ne? Sannan ya ce maganar Malam Kurrafi ta ƙare cikin littafin nan **Sharhul Tanafi**, a takaice."

Ya ce: Wannan yana fa'idanta da rinjayar da magana a kan cewa bin mazhaba ya halatta. Amma abin da ake nufi da sauƙi shi ne abin da za a iya warware hukuncin alkali kai tsaye, ba a cikin sauƙin ba. Duk wata matsala da ba ta saɓa wa haɗuwar Malamai ba, ko ba ta saɓa wa ka'idoji ba, ko ba ta saɓa wa nassin Alkur'ani ko Hadisi ba, ko kiyasi bayyananne, to, ya halasta a bi maz'habar a cikinta, da yawa daga cikin waɗannan matsalolin suna a kan waɗannan nau'o'in. Kuma abin da yake warware hukuncin Alkali kaɗan ne, bai da yawa a danganta zuwa waninsa."

Na Goma: Shi ne hukuncin fita daga dukkan maz'habobi. Yin haka haramun ne kuma fasikanci ne, cewa shi mai fita daga dukkan maz'habobi domin shi, wannan, ya saɓa wa haɗuwar Malamai. Hakanan a cikin littafin nan **Ashafiyya** na Muhammadu Adɗagugi: koyi da wani daga shugabannin mazhaba shi ne gaskiya. Kin bin su baki ɗaya fasikanci ne.

Na Goma Sha Daya: Shi ne hukuncin yin riƙo da maz'haba tabbatacciya, musamman cikin maz'habar Imamuna Maliki (Yardar Allah ta tabbata a gare shi,) Shin yana wajaba ko ba ya wajaba? Haƙiƙa, ya gabata cewa Malam Izzuddin haƙiƙa ya ba da fatawa cewa shi, gama-garin mutum,

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

bai zama wajibi idan ya bi wani Malami a cikin wata matsala, ya kuma bar shi a cikin sauran matsaloli da aka yi saɓani a cikinsu, domin mutane tun daga lokacin Sahabbai zuwa bayyanar maz'habobi suna tambayar abin da Malamai masu saɓani za su shafe musu, ba tare da wani musu da kowa ba.

Ya ce domin duk mutum mai dacewa mutum ɗaya ne ba ya lazamtar sa, ko kuma wanda ya ce duk wani Malami Mai ijthadi mai dacewa ne, wato wanda zai iya kuskure babu musu a bisa wanda ya bi cikin haka. Malam Karrafi ya ce kamar yadda yake a cikin **Sunanul Muhtaddin**.

Haɗuwar Malamai ya kullu cewa duk wanda ya musulunta, ya ga damar ya bi maganar duk wanda ya so, ba tare da iyakancewa ba.

Kuma Sahabbai sun haɗu lalle a kan duk wanda ya nemi fatawar Sayyadina Abubakar da Umar ya bi a kan fatawarsu, to, ya ga dama ya tambayi Abu Huraira da Mu'azu bn Jabal da waninsu, ba tare da inkari ba. Kuma duk wanda ya yi iƙirarin ɗauke ko tunkuɗe waɗannan Malaman, to, sai ya kawo dalili.

Na Goma Sha Biyu: Shi ne hukuncin tashi daga wata maz'haba zuwa wata maz'habar cikin matsala, musamman a cikin maz'habar Imamuna Maliki (Yardar Allah ta tabbata a gare shi) Shin ya halatta ko bai halatta ba? Haƙiƙa, Malam Ajhuri ya ce kamar yadda yake a cikin littafin nan mai suna **Azzaharatul Wardiyya Fil Fatawa Alalhuriyya** na Abdul Aliy: Amma bin ɗan Maliki wato mai bin Malik ga ɗan Shafi'i, misali, a cikin wata matsala. To, an yi maganganu uku a kai kamar yadda Kurrafi ya ambata a cikin Sharhih **Mahsul** halasci da hani. Na uku kuma shi ne zaɓen abin da yake a rarrabe, in ya kasance yana da tushen aiki da ita, to, ba laifi a gare shi in ko ba tushen aiki da ita ba ne, to, zai bi sannan ya ce: sai dai taƙaita a kan halacci sai da sharuɗa guda uku inda yake faɗi a cikin littafin **Sharhul Tankih**: Na farko kar ya yi amfani da su a kan wata siffa da za ta saɓa wa haɗuwar Malamai, kamar misalin wanda ya yi aure ba tare da waliyyi ba ko sadaki ko shaidu.

Na uku kar ya bi sauƙi: Sannan Malam Ajuri ya ce ya nemi fa'idantar da rinjaye a bisa bin wani Malami ya halatta. Sannan ya ce Malam Kurrafi ya ce cikin littafin nan mai suna **Al-ahkam fi Tamyizil Fatawa** cikin maz'habar Imam Malik, an hana tashin mai bin ɗan Maliki game da bin ɗan Shafi'i, haka kuma tashin ɗan Shafi'i ga mai bin ɗan Maliki.

Ya ce: sai dai maganarsa a cikin Sharhin **Tankih** mafi rinjayen magana saɓanin wannan, shi ne mafi dacewa ga abin da ya auku ga ibn Kasim (Allah Ya yi masa rahama,) lalle shi ya ba da fatawa da tafiya da ƙafa zuwa Makka, da warware kaffara ta rantsuwa ya ce: Lalle ni na ba ka fatawa da maganar

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Laisi lalle idan na dawo ba zan ba ka fatawa ba, sai da maganar Maliki da lazimtar maka tafiya da kafa zuwa Makka.

A cikin littafin nan **Azzaharatul Wardiyya Fil Fatawa Al Ajhuriyya**, Na Abdul Aliy: An tambayi Malam Ajhuri game da mutum, da zai nace wa wata maz'haba da ba tasa ba, shin ya halatta ko bai halatta ba? Sai ya ba da amsa: Ya halatta amma da sharadin ba zai gwama su ba, kuma ba zai raunata fahimtar wanda yake bin maz'habarsa ba a cikin wata matsala da take fadowa, ta yadda da a ce wani hukunci zai ratayu da ita, za ta warware.

Na Sha Uku: Shi ne nawa ne yawan tushen da Imamuna Maliki ya gina maz'habarsa a kanta? To, yawan tushen da Imamu Malik ya gina maz'habarsa a kanta su ne goma sha bakwai, kamar yadda Malam Ibnu Ainu ya fada a cikin **Silajiyya** kamar haka:-

1. Asalin littafi wato Al'kur'ani.
2. Zahirin littafi wato ayoyi.
3. Abin da ayar take fahimtarwa ko ake fahimta da ita.
4. Fadakarwar littafi.
5. Dalilin littafi.
6. Asalin Sunna wato Hadisi.
7. Da zahirin Hadisi.
8. Abin da Hadisin ke fahimtarwa ko ake fahimta da shi.
9. Fadakarwar littafin Hadisi.
10. Dalilin Hadisi.
11. Haduwar Malamai.
12. Kiyasi.
13. Kula da sabani.
14. Toshe kafa ta barna.
15. Kula da matsala sakakkiya, wato abin da Musulunci ya bar a sake.
16. Labarin daidai mutane.
17. Aikin mutanen Madina.

TSAYAR DA MUSULMI BISA HUKUNCIN MAZHABOBI

Na sha huɗu: Shi ne madogararmu a cikin fahimtar Imamuna Maliki (Yardar Allah ta tabbata a gare shi) Haƙiƙa, Malamina ya fa'idantar da ni da shi wato Malamina, Shehu Muhammad ɗan Khalil ɗan Muhammad Ahmad ɗan AbdurRahaman ɗan Aliyu ɗan Ahmad ɗan Galbun Adɗarabulusi da shehinsa, Muhammad ɗan Muhammad Amin ɗan Maz'habar Maliki, mutumin Azhar ga Malaminsa, Allamah Aliyussa'idi'i daga Malaminsa, Assayyid Muhammad Assalmuni da Shehu Abdullahi Abdulbani, su biyun nan daga Shehu Al-Khurshiy da Shehu AbdulBaki Azzarkani su biyu daga Shehu Aliyu Al-ajhuri.

An samo daga wasu shehunnai daga cikinsu akwai Alkali Badaruddin Assanhuniy alkarrafi daga Shehu AbdurRahaman Al-ajhuri daga Shamsu likani daga Asshaikh Baharam daga Abdullahi Al-manufi; daga Asshaikh Khalil daga Asshaikh Zainuddin Muhammad. Kuma ya ruwaito daga Dahir Annawiniy daga Shehu Aliyu Assanhuri daga Shehu Muhammad Albasadi daga Shehu Hasan ɗan Aliyu ɗan Ahmadul Hilal Arrabi'i daga Alkalin Alkalai watau Fakhrudan ɗan Al-Mukhnadatu daga Baban Hafsa, mutumin Kindiy daga AdulKarim ɗan Ad'a'ullah, mutumin Askandari daga Dadushi daga Albaji daga Makkiy ɗan Baban Dalib daga ɗan Baban Zaidi, mutumin Kairawani daga ɗan Libad daga Yahya ɗan Umar, mutumin Afirika ɗan Sahnun daga ɗan Kasim daga Baban al'umma wato Tauraron tafarki masanin Madina, kuma Shugaba ko jagoran gidan hijira. Malik ɗan Anas (Yardar Allah ta tabbata a gare shi).

To, a nan ne littafimmu ya ƙare, watau Datar Da Musulmi A Kan Hukuncin Malamai Masu Ijtihadi. Allah Ya ƙaddara gama wannan littafi ranar Assabar bayan sallar Azahar sha tara ga watan Jimada Akhir

Daga hijirarsa, tsira da amincin Allah a gare shi. Godiya ga Allah Ubangijin talikai da kuma mafificin salati a bisa Shugabammu, Muhammadu da kuma Alayensa da Sahabbansa baki ɗaya. Ya Allah Ka yi wa al'ummar Annabi Muhammadu rahama baki ɗaya, amin.

Cikawa da godiyar Allah da kyakkyawan taimakonSa. Ya Allah kada Ka fitar da mu daga da'irar waɗanda za a tayar da su, amin.

إحياء السنة وإخماد البدعة

RAYA SUNNA DA
DUSHE BIDI'A

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Malam Is'haḳ Yunus Muhammad
Al-Mashgool Bauchi

Edita

Prof. Suleiman Musa

ABUBUWAN DAKE CIKI

Hudubar Mawallafi	53
Gabatarwa	54
Fadakarwa da Gargadi:	57
BABI NA FARKO : Matsayin Alkur'ani da Hadisi da Ijma'in Malamai da Dalilan Wajibcin Bin Su.....	58
BABI NA BIYU: Matsayin Bidi'a da Dalilan Wajabcin Barin ta, da Rarrabuwarta da Abin da ake Kyama Gareta da Wanda ba a Kyama.	61
BABI NA UKU: Abin da Ya Zo daga Sahabbai da Tabi'ai da Tabi'ittabi'ina Wajen Kaiwarsu ga Matuƙar Bin Sunna da Nisantar Bidi'a .	68
BABI NA HUDU: Hanyar Ma'aiki Cikin Babin Imani da Abin da Mutane Suka Kago Cikinsa na Bidi'ar Shaidanci	75
BABI NA BIYAR: Hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Biyan Bukata (Bayan Gida) da Bayanin Abin da Mutane Suka haddasa na Bidi'ar Shaidanu.	85
BABI NA SHIDA: Sunnar Ma'aiki Ga Bayanin Wanka Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Na Bidi'ar Shaidanci.	88
BABI NA BAKWAI : Hanyar Ma'aiki Cikin Babin Alwala Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Ciki Na Bidi'ar Shaidanci.....	90
BABI NA TAKWAS: Bin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Taimama	93
BABI NA TARA: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Haila Da Istihala Da Biƙi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Na Bidi'ar Shaidanci....	95
BABI NA GOMA: Hanyar Sunna Ma'aiki Cikin Babin Lokutan Sallah Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago A Cikinsu Na Bidi'ar Shaidanci. .	99
BABIN NA GOMA SHA DAYA: Hanyar Sunnar Ma'aiki Game Da Masallaci Da Abin Da Mutane Suka KirKiron A Bidi'ar Shaidanci	102
BABI NA SHA BIYU: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Kiran Salla Da Ikama Da Bayanin Abin Da Suka KirKiron A Bidi'ar Shaidanci.	110

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

BABI NA SHA UKU: Hanyar Sunnar Ma 'Aki A Babin Salla, Da Kuma Bayanin Abin Da Mutane Suka Kirkiro Da Shi Na Bidi'ar Shaidanci	115
BABI NA SHA HUDU: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin KuButattun Sallah Da Hukuncin Mantuwa. Da Abin Da Mutane Suka Kirkiro Na Bidi 'ar Shaidanci.....	127
BABI NA SHA BIYAR: Sunnar Ma 'Aiki Cikin Babin Sunnar Sallar matafiyi Da Juma 'a Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Na Bidi 'ar Shaidanci:-.....	130
BABI NA SHA SHIDA : Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Sallar Idi Biyu Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Na Bidi'ar Shaidanci.	134
BABI NA GOMA SHA BAKWAI: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Al'amarin Janaza Da Maƙabarta Da Bayanin Abin Da Aka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci.....	138
BABI NA GOMA SHA TAKWAS: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Zakkah Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinta Na Bidi'ar Shaidanci	149
BABI NA GOMA SHA TARA: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Azumi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Ciki Na Bidi'ar Shaidanci	153
BABI NA ASHIRIN: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Hajji Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa A Ciki Na Bidi'ar Shaidanci. ...	164
BABI NA ASHIRIN DA DAYA: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Al'amarin Soke Dabba Da Yanka Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Ciki Na Bidi'o'in Shaidanci.....	167
BABI NA ASHIRIN DA BIYU: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Bayanin Rantsuwa Da Alwashi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Cikinshi Na Bidi'ar Shaidanci.	175
BABI NA ASHIRIN DA UKU: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Aure Da Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci	179
BABI NA ASHRIN DA HUDU: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Ciniki Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci.	183

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

BABI NA ASHIRIN DA BIYAR: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Haddoji Da Hukunci Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci.	189
Bidi'o'i Cikin Haddoji da Hukunci	190
BABI NA ASHIRIN DA SHIDA: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Gado Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago A Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci. ...	192
Bidi'o'i Cikin Gado	193
BABI NA ASHIRIN DA BAKWAI: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Kaciya Da Abin Da Ake Umarni Da Shi Cikin Gashin Kai Da Na Gemu Da Gashin Baki Da Na Hammata Da Na Mara Da Abin Da Aka Hana A Gareshi, Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci.	194
Bidi'o'i Cikin Wadancan	196
BABI NA ASHIRIN DA TAKWAS: Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Tufafi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci. ...	199
Bidi'o'i Cikin Tufafi	201
BABI NA ASHIRIN DA TARA: Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Abinci Da Abin Sha Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci	210
Bidi'o'i Cikin Abinci da Abin Sha	211
BABI NA TALATIN: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Sallama Da Neman Izini Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Ci Kinsa Na Bidi'ar Shaidanci.....	216
Bidi'o'i Cikin Sallama da Neman Izini	218
BABI NA TALATIN DA DAYA: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Bayanin Magani Da Ru'kiyya Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci	221
BABI NA TALATIN DA BIYU: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Mafarki Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Ciki.	224

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

BABI NA TALATIN DA UKU: Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Ihsani Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci	228
Fadakarwa	233

HUDUBAR MAWALLAFI
Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Tsira da amincin Allah su tabbata ga shugabanmu, Muhammadu da Alayensa da sahabbansa da aminci da tsira.

Bawan Allah mafi shahara da Dan Fodiyo, Allah Ya lulluƙe shi da rahamarSa ya ce:- Yabo ya tabbata ga Allah da Ya ɗaukaka ginshiƙin Sunna Ya ɗaga husumiyarta, Ya durkusar da samuwar bidi'a; Ya dusashe haskenta; Ya bayyana shaidu na haƙiƙa; Ya bayyana sirorinta; Ya kuma yaye hanyoyin bata; Ya shafe gurabunta; Ya bayyana tsarin man'haja ta gaskiya ta haƙiƙa; Ya kuma karfafa garunta. Ya yi umarni da bin sunna, Ya lizimta fifita ta.

Mafificin salati da cikakiyar sallama ga shugabanmu, Muhammadu da alayensa da sahabbansa baki ɗaya. Allah Ya yarda da shugabanni tabi'ai da malamai masu aiki da shugabanni huɗu masu ijtihadi da duk mabiyansu har zuwa Ranar Sakamako.

Bayan haka: Wannan littafi ne mai suna **Ihyaus-Sunna Wa Ikmaɗul Bid'a** (Raya Sunna Da Dushe Bidi'a) mai amfani ne da ikon Allah ga duk wanda ya rungume shi bisa aƙidarsa da mu'amalarsa. Na tsara shi a kan babi-babi domin kowane abu ya zan mai cin gashinkansa da kansa bisa ma'anar abin da ake nufi da shi sai ya zama mai sauƙin fahimta da saurin ganewa ga mai son lefa wata matsala mu'ayyana gwargwadon abin da ke cikin siɗira a rubuce cikinsa. Idan kuskure ne ko wahami ko rauni ko taƙaitawa ko wata gafala ko mantuwa ko rashin sani ko faɗewa ta bayyana, to, hakan daga gareni ya zo da kuma shaidan. Allah da ManzonSa, gaskiya suke. In kuma alheri ya bayyana, to, falalar Allah ce da rahamarSa.

Muna roƙon Allah Mai Girma, Ubangijin al'arshi Mai Girma, Ya sanya shi tsantsa bisa neman yardarSa mai karamci.

Kuma Ya sa shi hujja gare mu ba a kanmu ba, kuma Ya nuna mana albarkarSa ranar tsayuwa gaba gare Shi. Ranar da mutum zai zamo cikin kaɓarinsa da kuma amfani wanda ya neme shi, ko ya kwaɗaitar da shi ko ya yi aiki a kansa, ko ya rubuta shi, ko ya lefa cinkinsa, ko ya yi nazarinsa ya sa mai lura a ciki. Muna roƙon Allah gafara da rahama da kyalewa da afuwa da rufin asiri da amsa addu'o'inmu da na iyayenmu da shaihunnanmu da nasu shaihunan, da duk wanda ya koyar da mu da wanda ya fa'idanta da mu da dukkan Musulmi, maza da mata, amin Ya Ubangijin talikai.

GABATARWA

Duk mai nazarin wannan littafi ya sani cewa lallai manufata idan Allah Ya so ita ce raya sunnar Manzon Allah (saw) da bice bidi'ar shaidanu. Kodayake niyya takan sami tasgaro ko nakasa, amma ba manufata ba ce to, zarta wani ko tona asirin mutane da shagaltuwa da binciken aibinsu.

Duk wanda ya zan manufarsa raya sunnar Ma'aiki ce da rusa bidi'ar shaidanu, to, ya bada gudunmawar yadda nasiha ga Musulmai. Muna rokon Allah Ya taimake shi. Kuma duk wanda manufarsa keta asirin mutane da shagaltuwa da aibinsu, hisabinsa na ga Allah, kuma Zai tambaye shi, Ya tona asirinsa har Ya kunyatar da shi koda a ckin gidansa ne. Shi, mumini, yana neman hanzari ga dan'uwansa. Amma shi, munafiki, yana neman tona aibi, yana biye da shi. Allah Yana cikin taimakon bawa matuƙar bawa na taimaka wa dan'uwansa. A ckin Muwadda an ce;- "Kada ku kalli zunuban mutane kamar ku ne iyayen gijinsu, ku dai kalli zunubanku kamar ku ne bayi." Ya ƙare

Sulamiy ya fada a ckin littafin **Uyubun-Nafs** cewa: "Yana daga aibinta shagaltuwa da bibiyar laifuffukan mutane da makantarta ga barin nata laifin." Ya ƙare.

Muhammad Dan Abdullah Dan Shazan ya ce: "Na ji Dan Zadan yana cewa: "Na ga wasu mutane masu aibobi da suka yi shiru daga aibin mutane sai Allah Ya rufe masu nasu aibin, sai nasu laifin ya gushe. Kuma na ga wasu mutane ba su da laifi, sun shagaltu da laifin wasu mutane sai suka zan masu laifi." Ya ƙare.

Idan ka san bijirowa da asirin mutane da binciko laifinsu, hadari ne babba kuma zunubi ne mai girma, to, ka sani lallai kyamatar aikinsu wani abu ne mai tsanani. Kai Ya ma ta'azzara, don Shaihun malami, Izzuddin Dan AbdusSalam, ya ce: Kyamar aikin wasu ta rataya ne da abin da aka yi ijma'i a kan wajabcinsa, ko a kan haramcinsa. Wanda ya bar abin da aka yi sabani a cikin wajabcinsa ko abin da aka yi sabani cinkin haramcinsa, idan har ya yi koyi ne da wasu malamai a hakan, to, ba za a kyamaci aikinsa ba, sai in ya yi koyi da shi ne cikin matsalar da ta warware hukuncinsa da misalinta. Idan ya kasance jahili ne ba za a yi masa inkari ba. Amma babu laifi a shiryyar da shi zuwa abin da yake mafi kyau.

An dai ce ba za a kyamace shi ba domin bai aikata haram ba. Kuma lallai wanda ya dauka haram ne bai lizimce shi, ya yi koyi da shi ba, haka ma abin yake bisa kan wajibci.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin ‘**Takhlisil Ikhwan**’ an ce: Babu laifi a shiryar da Ummyi wato, (Jahili) zuwa ga abin da yake mai dacewa ga addininsa koda da fahimtar Muftahidi domin ya koma zuwa dalili mafi rinjaye. Kuma sabanin malamai rahama ce. A kan haka, ba ya halasta a yi inkarin aikin wani sai wanda aka san cewa, lallai aikin nan da aka hana an yi ijma’i a kan haramcinsa, ko aikin nan da yake umarnin yin sa, an yi ijma’i a kan wajibcinsa, abin nufi da hani a kan inkari, kyamar haram, da zai kyamaci yin inkari na gargadi, ko kuma umarni da shi umarni na nasiha da fadakarwa, to, wannan nasiha ce da kyautatawa. Ya kare.

Dan Hindiy (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: “Kada ka yi masu raddi ga duk wanda ya yi hukunci cikin matsala daga matsaloln furu’a sai in ka san hukuncinsa ya saba wa Alkur’ani ko Sunna. Idan har ba ka sani ba, to, kada ka bijire wa hukuncinsa ko da ka san hukuncinsa ya saba wa Mudawwana ko waninta.” Ya kare.

A cikin Takayidi an ce: “Wanda ya bi wata mazhaba ya samu ya zabi maganar wanda yake so cikin sahabbansa domin yana koyi da shi ne a mazhaba.” Ya kare.

Gazali (Allah Ya yi masa rahama) ya ce “Hakkin sauran mutane ummyai shi ne su shagaltu da yin ibadarsu da rayuwarsu, su bar harkar ilimi ga malamai.” Ya kare.

Ni na ce munafarsa ita ce, su bar harkar ilimi cikin babin tattauna magana ba wai su bar neman ilimi ba.

Ishbiliy ya ce a cikin sharhin Arba’una (Hadis) na Nawawiy: “Wanda zai yi umurni da hani, shi ne masani ga abin da yake umarta da abin da yake hani a kansa koda cikin al’amura ne bayyanannu kamar misalin Salla da Azumi da Zakka ko kamar zina da shan giya da makamantansu. Dukkan Musulmai masana ne da su. Idan kuma yana cikin ayyuka masu zurfi da maganganu da abin da ya rataya a kan ijthadi, to, ba hannun ummyai, wafanda ba su yi karatu ba a cikin wannan, kuma ba su da damar kyamatar wannan abin na malamai da malamai ne, kuma su ma suna inkarin abin da aka yi ijma’i a kansa. Amma wanda aka yi sabani a ciki ba inkari cikinsa.”

Sannan bayan wata magana ya ce: “Sai idan ya kira shi ta fuskar nasiha don fita daga sabani. To, abu ne mai kyau, abin so, an so aikata shi ta hanyar sauƙi domin lallai malamai sun yi Ittifaƙi bisa kwaɗaitarwa a kan fita daga sabani.”

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

A cikin ‘**Durari**’ an ce: “Wanda ya tsananta, Allah Zai tsananta a kansa.” Bukatar Ubangiji, ga wannan al’umma, sabani ya faru sai sauƙi ya auku. Don haka, Allah Ya saukar da Alkur’ani Mai Girma zuwa gare su da harshen Larabci. Shi, harshen Larabci, yalwatacce ne mai faɗi mai ɗaukar ma’anoni mabambanta.

Ni na ce: Lallai an kulla ijma’i a kan lallai ra’ayoyin mujtahidai dukkansu hanyoyi ne zuwa Aljanna. Kuma hanyoyi ne na alkhairai duk wanda ya bi ɗayansu zai kai shi zuwa inda su suka kai, haƙiƙa wanda ya baude masu sai a ce masa can dai nesa.

Ya halatta a yi koyi da su cikin kowane ra’ayi sai dai wanda ya saɓa wa nassin Alkur’ani ko Hadisi ko wata ƙa’idar ijma’i ko ƙiyasi bayyane ƙarara. Ka fahimta.

Idan dai ka fahimci abin da muka gabatar cewa lallai bijiro da keta asirin mutane da shagaltuwa da aibobinsu haɗari ne babba kuma zunubi ne mai girma kuma lallai shi guda tsana ko ƙyama a garesu abu ne mai tsanani. Kai ya ma ta’azzara ko ya faskara, kuma ka sani ba ya halatta gare ka, ka yi gaba ko ƙiyayya da fasiki ma’abucin **La Ilaha Illallah**, ta kowace fuska balle ma har ka yi gaba da salihin cikinsu. A’a sai dai ka yi gaba da su ta aikin fasikancinsu kuma ka so su don Musuluncinsu, domin fasikancinsu bai fitar da su daga da’irar **La Ilaha Illallahu** ba. Ibn Aḍa’ilLah ya faɗa cikin Misbahu.

FADAKARWA DA GARGADI

Ina gargadin ka, kada ka yi gaba da mutane ko ma'abota **La Ilaha Illallah** domin lallai suna da waliccin bai daya daga Allah. Su din masoyan Allah ne waliyyanSa ko da sun yi kuskure ko sun zo da misali kamar kasa na kurakurai, ba su yi shirka da Allah ba. Zai gamu da su da misalin irinta na gafara. Wanda duk wilayarsa ta tabbata, to, yakar sa ta haramta. Wanda duk ya yake shi, ya yaki Allah. Wanda ya yaki Allah, hakika, Allah Ya ambaci sakamakonsa a duniya da lahira. Duk wanda Allah Bai nuna maka adawarSa ba, don Allah kada ka riƙe shi maƙiyi abokin gaba. Karancin matsayinka da shi in ka jahilce shi; ka sassauta lamarinsa. In ko ka tabbatar maƙiyin Allah ne, ya zama yana shirka, sai ka yi masa bara'a kamar yadda Ibrahim KhalilulLah, (tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya aikata cikin haƙƙin mahaifinsa, Azara. Allah Maɗaukaki Ya ce:-

﴿فَلَمَّا بَيَّنَّ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ التوبة: ١١٤

“Yayin da ya bayyana gare shi, lallai shi maƙiyin Allah ne, sai ya barranta daga gare shi.” Alkur’ani 9:114

A cikin **Talkhisil-Ikhwan** bayan hikayar maganar Ibn Ada'illah wannan a cikinsa akwai gamsuwa ga wanda Allah Ya keƙe shi da lafiya, domin wanda duk ya sami wanda aka ɗauke wa takalifin gaba ko ƙiyayya da Musulmi, to, lallai ya ci riba, kyakkyawar riba. Kuma wanda duk ya yi rikofa da malamai zai gamu da Ubangiji lafiya. Magana ce guda daya. Ya ƙare.

In ka ce: Mene ne misalin ƙiyayya da faɣikafai da faɣikancinsu da kuma sonsu da Musuluncin su? Sai na ce: Gazali ya misalto, wannan a cikin littafinsa, Al-Ihya'u: Ga wanda yake da mata kyakkyawa faɣika, to, lallai yana son ta ta wata fuska, yana kuma ƙin ta ta wata fuska. Abu Hasan Ashazili ya ce: Ka girmama muminaɗi ko da sun zama masu saƙo ne masu zunubi, ka tsayarda masu haddi. Ka ƙaurace masu don tausayawa gare su, kada ka buwaye su, ka takura masu.

Ahmad ya ce: Manufa ga maganar Abil-Hasan Ashazili wannan: Wanda duk ya bayyana ɓangarensa da Allah Maɗaukaki cikakke ne ko kuwa tauyayye, mai gaskiya ne ko mai ƙarya, to, fa wajibi ne a girmama shi a ba shi martaba. Kuma wajibi ne a ƙarfafa shi, a ƙarrama shi gwargwadon halinsa ba tare da wulaƙanci ko wani sassauci ba. Kuma ba a koyi da wani sai wanda iliminsa ya inganta da tsoransa ga Allah da cikaɗa basirarsa. Domin wannan ɓangare ne mai girma dangantaka gare shi bata yiwuwa sai da kulawa da shi.

Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu. (tsira da aminci su tabbata a gareshi) da darajarsa a gareKa.

BABI NA FARKO

**Matsayin Alkur'ani Da Hadisi Da Ijma'in Malamai Da Dalilan
Wajibcin Bin Su**

Matsayin Littafin Alkur'ani

Amma matsayin Alkur'ani: Kamar yadda AbdurRahman Suyudi ya fada a cikin Nikaya: Shi, magana ce saukakkiya zuwa ga Muhammadu (Tsira da aminci) da ya gagari kowa ya kawo koda sura daya irin shi.

Matsayin Sunnah (Hadisi)

Amma matsayin Sunna ko Hadisi: Ahmad bin Ali bin AbdurRahman Almanjuri ya fada a cikin sharhin Manhajil-muntakhab cewa, Sunna a harshen Larabci tana nufin hanya da al'ada.

Amma ita a fassarar malamai ta tara nau'in ibadu da nau'in dalilai.

Sunna cikin ibadu: Nafilar da Manzon Allah ya nace a kanta ko aka fahimci dawwamarsa a kanta ko da dalilanta, ya maimaita kamar sallar kusufi. Wasu sun fara da cewa kuma ya bayyana ta cikin jama'a.

Sunna daga dalilai wadda ita muke nufi a nan, ita ce duk abin da ya zo daga Annabi (tsira da aminci) wanda ba Alkur'ani ba na daga maganarsa ko aiki ko tabbatarwa. Da wannan ne wasu masu hakfakewa suka fayyace a cikin Manhajul-muntakab: Magana ta fare.

Waka

Yin shiru ga shugaban halitta Muhammadu (saw)*

Da maganarsa da aikinsa na har abada*

Ko abin da ke gare shi ya tabbata Sunna*

Matsayin Ijma'i

Amma matsayin ijma'i, kamar yadda AbdurRahman Suyudi ya fada cikin Nikaya shi ne ittifakin malaman fikihu na wani zamani wato masu ijtihadi a kan wani hukunci da ya faru a kowane zamani.

A cikin Kaukabu-Sadi'i ya ce: (waka)

Shi ne ittifakin da ya zo daga mujtahidin*

Al'ummarmu bayan mutuwar Ahmad*

Cikin kowane zamani da lamarin da ya zo*

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Wannan shi ne matsayi gamsasshe*

Dalilan da ke Wajabtar da Bin Littafi

Amma dalilan bin Littafi da Sunna da ijma'i, ka sani Allah Shi yi mana muwafaƙa mu da kai wajen bin littafin Alkur'ani, wajibi ne da nassin Alkur'ani. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ﴾ الأنعام: ١٥٥

“Wannan Littafi Mun saukar da shi mai albarka, ku bi shi.”
Alkur'ani 6:155

A Sunna: Manzon Allah (tsira da aminci) ya ce:

(إني تركت فيكم واعظين لن تضلوا ما تمسكتم بهما: ناطق وصامت، فالناطق هو القرآن، والصامت الموت)

“Lallai na bar maku wa'azi biyu har abada ba ku bata muddin kun riƙe su, mai magana da mai shiru. Mai magana shi ne Alkur'ani; mai shiru ita ce mutuwa.”

Shi kuma ijma'i ya kullu a bisa hakan.

Dalilan Wajabcin Bin Sunna

Haka ma bin Sunna ya wajaba da nassin Alkur'ani. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ الحشر: ٧

“Abin da Manzo ya zo maku da shi, ku riƙe shi; abin da ya hane ku, ku hanu.”
Alkur'ani 59:7

A Hadisi, Ma'aiki (saw) ya ce:

(عليكم بستي وسنة الخلفاء من بعدي، عضوا عليها بالنواجذ)

“Na hore ku da bin sunnata da sunnar Halifofina a bayana, ku riƙe ta gam da fiƙoƙi.”

Kuma shi game da ijma'i sun kulla shi a kan hakan.

Dalilan Wajabcin Bin Ijma'i

Haka ma bin Ijma'i ya wajaba cikin Alkur'ani. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿يُسَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا بُيِّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ تُولِيهِ مَا تَوَلَّىٰ وَتُصْلِلِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ

مَصِيرًا﴾ النساء: ١١٥

“Wanda duk ya saba wa Manzo bayan shiriya ta bayyana gare shi ya bi hanyar da ba ta muminaɓi ba Za mu jibinta masa abin da ya jibinta, sa’annan Mu kona shi da jahannama kuma makoma ta yi muni.”

Alkur’ani 4:115

A Sunna Mai tsira da aminci ya ce:

(لا تجتمع أمتي على ضلالة، عليكم بالسواد الأعظم، من فارق الجماعة قدر شبر فقد خلع ربقة الإسلام من عنقه).

“Al’ummata ba su haɗuwa a kan bata, na hore ku da jama’a masu yawa. Wanda duk ya raba jama’a ko da misalin taki ɗaya, to, ya tumbuke igiyar Musulunci daga wuyansa.”

Idan ka tabbatar da wajabcin biyayya ga Alkur’ani ga Sunna da Ijma’in malamai bisa abin da muka ambata maka, to, ka bi su; ka auna ayyukanka da su. Ka kuma tambayi malamai masanansu cikin dukkan ayyukanka na addini da kake buƙata. Shin Sunna ce? Ka ci gaba da aikatawa ko bidi’a ce ka rabu da ita.

Bayanin matsayin Littafi da Hadisi da ijma’i da dalilan wajabcin bin su ya ƙare. Ya Allah Ka shiryar da mu bisa dacewa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don darajarsa a gareKa.

BABI NA BIYU

Bayanin Matsayin Bidi'a Da Dalilan Wajabcin Barin Ta, Da Rarrabuwarta Da Abin Da Ake Kyama Gareta Da Wanda Ba A Kyama

Matsayin Bidi'a

Amma matsayin bidi'a kamar dai yadda Abu Hassan Assagir ya fada ne cewa, shi ne duk abin da ya fita (ya bar) Alkur'ani da Sunna da Ijma'i. Alfakihani ya ce: Hakikaninta lallai shi ne farar da wani lamarin addini da ya yi kama da addini amma ba shi ba ne. Ahmad Zaruk a cikin **Umdatul Murid Assadik** ya ce;- Hakikanin bidi'a a shari'a ita ce farar da wani abu mai kama da addini amma ba addini ba ne kuma duk daya ne ya kasance da sura ko ta haki domin fadar Ma'aiki (Mai tsira da aminci)

(كل محدثة بدعة وكل بدعة ضلالة).

“Dukkan fararrun abubuwa bidi'a ce kuma dukkan bidi'a bata ce.”

Hakika, malamai (Allah Ya yarda da su) sun bayyana ma'anar wannan Hadisi da ya gabata cewa: Yana komawa ga canza hukunci tare da kudin abin da ba kusanci ba a mayar da shi kusanci. Ba faruwar abin ba kawai, in dai shari'a ta nuna asalinsa. To, ya zama dole a koma ga asalin.

Muhakkakun sun ce: Kawai dai wadansu sun kasa ta zuwa kasuwar shari'a da kula da fararrun abubuwa kai tsaye da kuma faruwar ta hanyar harshen Larabci. Daga ciki akwai maganar Umar (Allah Ya yarda da shi) cikin sha'anin Tarawihi ko Asham cewa: Madalla da bidi'a irin wannan, sai ya kira ta bidi'a saboda lura da tabbacin. In ba haka ba, ai Sunna ce domin aikatawar Annabi (saw). Haka ya faru cikin dare uku yana fita cikin Ramadana lokacin rayuwarsa kuma ya tsayar da ita, ya tabbata da fadarsa (Mai tsira da aminci):

(واني خشيت أن تفرض عليكم).

“Na ji tsoron kada ta zama farilla gare ku.”

Ya fadakar da illar don mu ji tabbacin hukuncin lokacin da ke faruwa, kamar yadda Umar ya tabbatar da shi da ijma'in Sahabbai cikin karɓarsa. Ya kare

Idan an ce yaya bidi'a, makaruha za ta zama bata ko halaka tare da cewa shi, makaruhi, yana janibin halasci? Alhali Annabi ya hukunta cewa dukkan bidi'a, bata ce?

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Sai na ce Ahamad Zarruk a cikin **Umdatul Murid Assadiq** ya ce: Karhanci, ana sarrafa shi ta yin aiki da shi, amma farar da shi haramun ne domin shishshigi ne ga Allah kuma shiga gabanSa ne.

Dalilan Wajabcin Barin Bidi'a

Amma wajabcin barin bidi'a: Ka sani Allah Ya datar da mu da kai, lallai wajabcin barin bidi'a shi ne asalin dalilan wajabta bin Sunna domin umarni da abin hani ne da kishiyarsa. Maganar Allah ta gamsar da Ya ce:

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ الأنعام: ١٥٣

“Lallai wannan hanyaTa ce daidaitatta, ku bi ta kar ku bi kananan hanyoyi sai ta raba ku da hanyaTa.” Alkur’ani 6:153

Ibni Mas’ud (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Manzon Allah (tsira da aminci) ya ja mana layi-layi ta damarsa sai ya ja wasu kanana ya kuma ja wasu kanana ta hagu sai ya ce: Wannan ita ce hanyata, wadannan kuma hanyoyi ne. A kan kowace karamar hanya akwai Shaidan yana kira a kan wannan hanyar. Na yi zaton ya ce:

(من الإنسان)

“Shaidan daga mutane.”

Yana nufin ‘Yan bidi’a. Sannan ya karanto, wannan aya:

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا﴾ الأنعام: ١٥٣

“Lallai wannan hanyaTa ce madaidaiciya.” Alkur’ani 6:153

Yana nufin wannan layin da ya ja;

﴿فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ﴾ الأنعام: ١٥٣

“Ku bi ta kada ku bi kananan hanyoyi.” Alkur’ani 6:153

Yana nufin wanda ya zana (sai su raba ku da hanyata). An’am 133

Mujahid ya ce da Zaidu bin Aslam hanyarsa, Musulunci da Sunnah. Kananan hanyoyi, bidi’a da son rai. Kuma zai gamsar da kai maganar Ma’aiki (saw) da yake cewa:

(من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)

“Wanda ya kirikiri wani abu daga cikin al’amarinmu wannan abin da ba shi a garemu, to, an mayar masa.”

Buhari da Muslim suka ruwaito.

Al-Ishibili ya fada a cikin **Sharhin Arba’un Hadis Annawawi** wanda daga ciki ya jimlata wannan Hadisi.

Wannan Hadisi, ka’ida ce babba daga ka’idojin addini. Yana cikin dundulallun kalmomin Ma’aiki waƙanda aka bai wa Manzon Allah (saw), Domin wannan a bayyane karara cikin raddi da dukkan bidi’a da kuma duk abin da aka kago wanda bai dace ba da ka’idojin shari’a. Sannan ya ce lallai mai littafin ya ambata (yana nufin Annawawi). Lallai cikin Muslim, an sami kari mai kyau, ana nufin maganarsa Mai tsira da aminci da ya ce:

(من عمل عملا ليس عليه أمرنا فهو رد).

“Wanda ya aikata wani aiki da ba umarninmu a kansa, to, an mayar masa.”

Domin ta yiwu ku ja da wani ɗan-bidi’a wanda ya gabata, idan an kafa masa (wani ɗan bidi’a) hujja da wannan Hadisin wanda ya ce;

(من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد).

“Wanda ya kago wani abu da ba ya cikin al’amarinmu wannan, to, an mayar masa.”

Sai ya ce ni ban kago komi ba sai a ba shi hujja da ruwayar Muslim mai wannan kari, ita ce faɗar Ma’aiki (tsira da aminci) “wanda ya aikata wani aikin da ba umarninmu, to, an mayar masa.”

Wannan a bayyane yake wajen ƙin amincewa ga dukkan fararrun abubuwa, daidai ne shi ya farar ko an gabace shi gare ta. Sai ya ce: “Wannan Hadisi yana daga cikin abin da ya kamata a kiyaye shi da yaɗa shi da aiki da shi wajen bata dukkan abin ƙi.”

Mai Ifsahu ya ce game da wannan Hadisi cewa: “Cikinsa, ana fahimta daga fikihi cewa, wanda duk ya kago wani abu ta fuskar addini wanda ba shi a cikin addinin, to, an mayar masa. Ai an mayar da aikin a kansa ba za a karɓa ba a gareshi.”

Da ya ce, wanda bai ciki, ai wanda ya kore shi amma rassan asali waƙanda da ma suna ciki. To, wannan bai shiga wannan Hadisin ba, na cewa an mayar masa, kamar rubuta Alƙur’ani cikin takardu, da kamar mazhabobin da malami suka yi kyakkyawan nazari da ƙoƙari na addini waƙanda suke

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

mayar da rassan zuwa Kitabu wa Sunna na maganganun Ma'aiki (Mai tsira da aminci) kamar wajen da aka sanya na Nahawu da Lissafi da Rabon gado da makamantan littattafan ilimi waɗanda makomarsu, an gina su ne a kan maganganun Ma'aiki (saw) da umarninsa. Waɗannan ba su ɗaukar matsayin bidi'a a wannan Hadisi da ya ce: “Wanda ya aikata wani aiki da babu umarninmu cikinsa,” yana nufin babu hukuncinmu da izininmu. To, an mayar masa. Ai mu mun juyar da shi ba za mu halatta shi ba. Ya kare

Rabe-Raben Bidi'a

Amma rabe-raben bidi'a: Karafi ya ce lallai ita ta kasu gida biyar.

Kashi na Farko: Abin da ke wajabta da ijma'i shi ne wanda ke iya ɗaukar ka'idojin wajabcin da dalilansu na shari'a, kamar wallafa Alkur'ani da shari'o'i don jin tsoron facewarsu (don kuma) isar da sakonsu ga 'yan-baya wajibi ne bisa ijma'in malamai. Sakaci da shi haramun ne bisa ijma'i. Misalin irin waɗannan, bai yiwuwa a yi sabani wajen wajabcinsa.

Kashi na Biyu: Wanda yake haramun ne kai tsaye bisa ijma'in malamai shi ne wanda ka'idojin shari'a suka haramta shi da dalilan shari'a kamar kwastom ko da gabatar da jahilai a kan malamai da babban matsayi a kan hakan, ko saboda matsayin na ubansa ne alhali shi bai cancanta ba da wannan matsayi.

Kashi na Uku: Wanda yake mustahabi ne a yi shi, shi ne wanda ka'idojin mustahabbanci suka raɓu da shi na shari'a kamar 'Sallar Tarawi' da kafa hotunan shugabanni da manyan Alkalai da majibantar al'amura da fita cikin sura ta haiba da alfahari saɓanin yadda Sahabbai suke a da, (Allah Ya yarda da su), saboda manufofi da maslahar shari'a ba su inganta sai da girmama shugabanni majibanta al'amura a zukan mutane.

Mutane a zamanin Sahabbai (Allah Ya yarda da su) sun kasance suna girmama mafi girmansu da addini, har inda tsarin ya rushe. Wannan karnin ya shuɗe, wani karnin ya faru wanda ba a girmama manya sai ta hanyar fifita sura, sai ya zama wajibi a bunkasa shigarta, sura mai kyawu, don maslaha.

Kashi na Huɗu: Wanda yake makaruhi ne abin kyama, shi ne wanda ka'idojin karhanci suka karhanta shi bisa dalilai na shari'a, kamar keɓe waɗansu kwananki masu daraja da wasunsu da yin wani nau'in ibadoji cikinsu. A wannan babi akwai kari cikin mustahabbanci wanda aka kayyade, kamar yadda ya zo a Sunna, a yi **Tasbihi** talatin da uku, **Hamdala** talatin da uku, **Kabbara** talatin da uku a karshen kowace salla ta farilla, sai shi ya yi fiye da yadda aka kayyade a shari'a. To, ya yi karhanci domin bai bi ka'idar

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

shari'a ba. Kuma yana da farancin ladabi tare da shi. Lallai sha'anin manyan mutane in dai an kayyade doka ba su tsallake ta. Ana daukar fita daga ciki ko tsallake ta da farancin ladabi ne.

Kashi na Biyar: Shi ne halascin abin; shi ne wanda ka'idoin halasci suke kansa bisa dalilai na shari'a, kamar injin nika, domin gyara abinci, da sanya tufa mai kyau da gidaje masu kyau da makamantansu. Ya kare.

Mai Isdifa'i ya ce: Bidi'a, ita ce abin da babu ita a zamanin Annabi (mai tsira da aminci su tabbata a gareshi), kamar yadda Ibni AbdulSalam ya ce: Daga ciki akwai wajibai, kamar wafanda suka gabata don sanin littafin Allah da Sunnar Manzoon Allah (saw) kamar Nahawu da Balaga da Bayani da sauransu, domin tsare shari'a bai yiwuwa sai da haka. Duk abin da wajibi bai cika sai da shi, to, shi ma wajibi ne. Akwai haramtatta kamar mazhabar Jabariyya suka ce babu iko ga fararre (ko kudura). Murji'awa kuma suka ce azaba ga kafirai take kawai. Yi masu raddi domin kiyaye (hurumin) shari'a ya zama fardu kifaya.

Akwai kuma Mustahabbi kamar Sallar Tarawihi da gina bariki da makarantu da magana a kan kalaman Sufaye masu zurfi.

Akwai halasttattu kamar yin musafaha bayan sallar asubah da la'asar da yalwata wa ciki dadadan son abinci da abubuwan sha da tufafi da gidaje da manyan riguna. Ya kare.

Bidi'ar da Ake Kyama da Wadda Ba a Kyama

Amma abin da ake kyama daga bidi'a da kuma wadda ba a kyama: To, ka sani Allah Ya sa mu dace da kai cewa, ya gabata Shehu Izzaddeen Dan AbdusSalam ya ce: Kyamar abu ta rataya ne da abin da aka yi ijma'i a kan wajabcinsa ko haramcinsa wanda ya bar abin da aka yi sabani cikin haramcinsa in ya yi koyi da wasu malamai ne, to, babu inkari a kansa (wato, ba za a kyamace shi ba) sai in ya yi koyi da shi cikin matsalar da ya warware hukuncinsa a cikinta. Ya kare.

Ni kuma na ce a kan haka ne na ga bai halasta ba gareka ka yi inkarin bidi'ar wani sai in ka san cewa tana cikin bidi'a muharrama ijma'an. Manufarmu da hani a nan kyama ko inkarin haramcin da za ka kyamace shi bisa kyamar don nasiha da shiyarwa. To, wannan nasiha ce mai kyau.

Nassin Jawabin Izziddeen Dan AbdusSalam a kan Rarrabuwar Bidi'a

Godiya ta tabbata ga Allah: Bid'a kashi-kashi ce:

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ta Farko: Abin da shari'a ta nuna cewa mandubi (abin so) ne ko wajibi, ba a yi shi ba a zamanin farko. To, wannan bidi'a ce mai kyau.

Ta Biyu: Abin da shari'a ta nuna haramcinsa ko karhancinsa tare da cewa ba a aikata shi a zamanin farko ba. Wannan bidi'a ce mummuna.

Ta Uku: Abin da shari'a ta nuna halal ne tare da cewa ba a yi shi ba zamanin farko. To, wannan bidi'a ce halastatta. Ya kare

A cikin **Takhlisul-Ikhwani**: An ce ku duba ya 'yan' uwana, Allah Ya shiryyar da ku. Wannan jawabi, ku yi aiki da shi. Ku dubi Ubangijinku kada ku shiga wani lamari sai don Shi a gare Shi, ku sanya dukkan son rayukanku ga bin shari'a. (Mai tsira da aminci) ya ce

(لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعاً لما جئت به)

“Imanin dayanku ba ya cika har sai son da ke zuciyarsa ya zama yana bin abin da na zo da shi.”

Idan har ba ku yi nufin Allah ba da kun wahala kun wahalar. Ya kare.

Kuma a cikin **Takhlisul-Ikhwan**, kafin wannan maganar, ku sassauta ya ku 'yan'uwana. Allah Ya shiryyar da ku. Ita, bidi'a, ku rarrabe tsakanin mummuna: Ku kiyamace ta. Ku bayyana abu mai kyau, kada ku kiyamace shi don ku kuɓuta a wajen Ubangijinku daga cakudawa da abin kiyama da abin da aka hana na kiyama, domin duk wanda ya kiyamaci abin da bai halasta a kiyamace shi ba, kamar mai aikata abin kiyama ne wanda aka hane shi ko mafi girma. Don haka, na ciro maku a wannan littafi sassaɓawar bidi'a don kusancin kiyamar abin da akwai saɓani, kiyamar shi gare ku ba ta halasta.

Sai dai muna faɗakar da ku ne a kan wannan domin kuna rayawa cewa kuna hani da barin bidi'a da kiyamar juna. Sai na so in taimaka maku in sanar da ku fuskar saɓanin. Ya kare.

A cikin **Takhlisul-Ikhwan** har yanzu kafin wannan magana kaɗan, ku duba Allah Ya yi maku rahama cikin rarrabuwar bidi'a, ku tsare ta. Kuma don ku san ba kowace bidi'a ake kiyama ba. A'a ta zama kamar yadda kuka gani mustahabba sai a samu ladan aikata ta. Shi kuma halal in aka aikata shi, za a samu lada kuma ba za a sami zunubi ba. Shi kuma wajibi wanda za a samu lada bisa aikata shi, kuma akwai ukuba a kan barin shi. Da akwai makaruhi wanda akwai lada cikin barin sa kuma ba ukuba cikin aikata shi. Ya kare.

Idan ka ce akwai ittifaƙi a kan kaurace wa ɗan-bidi'a muharrama. To, ya halasta a kaurace wa ɗan-bidi'a makaruhiya ko a'a? Na ce amsa kamar

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

yadda aka fada a cikin **Talkhisul-Ikhwan**, zahirin **Risala** dai a kaurace wa mai aikata bidi'a don fadarsa:

(والهجران الجائر هجران ذي البدعة).

“Kaurace wa dan-bidi'a ya halatta.” Ya kare.

Abu Hasan Almalikiy ya fada a cikin **Tahakikul Mabani** ya ciro ne daga **Fakihani**: An yi sabani a manufar Shehun a nan aka ce bidi'a ce muharrama, ko kuma makaruhiya ce. Sa'annan sai ya ce, Fakihani ya fadi cewa “akwai nazarin abin dubawa a gurina, shin ya halatta a kaurace wa mai aikata bidi'a makaruhiya ko a'a?”

Karshen bayanin iyakar hukuncin bidi'a ke nan, da kuma wajabcin barin ta da rabe-rabenta da abin da ake kyama daga gareta da wanda ba a kyama.

Allah Ka yi mana dacewa da Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don darajarsa a gareKa.

BABI NA UKU

**Bayanin Abin Da Ya Zo Daga Sahabbai Da Tabi'ai Da Tabi'ittabi'ina Wajen
Kaiwarsu Ga Matuƙar Bin Sunna Da Nisantar Bidi'a**

Yana daga gurabun Sahabbai cikin bin Sunna: Abubakar Siddiq (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Ba zan bar komai ba da ya zamanto, Manzon Allah (Mai tsira da aminci) yana aikatawa face na aikata shi, lallai ina tsoron idan na bar wani abu cikin umurninsa, zan karkace.”

Umar (Allah Ya yarda da shi) ya yi sallah a Zulhulaifa raka'a biyu sai ya ce na yi ne kamar yadda na ga Manzon Allah (tsira da aminci su tabbata a gareshi) yana yi.

Kuma da Kuraishawa suka ba Usmanu (Allah Ya yarda da shi) damar ya yi Dawafi a lokacin da Manzon Allah ya tura shi hukunci sai ya ki. Ya ce, “ba zan yi ba sai Manzon Allah ya aikata shi.”

Aliyu (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Ba zan taɓa barin Sunnar Ma'iki (Mai tsira da aminci) ba don maganar mutane.” Ibn Abbas (Allah Ya yarda da shi) ya ce “ka kalli mutum ɗan ahlis-Sunnah yana kira zuwa ga bin Sunnah; yana hani ga barin bidi'a. Barin bidi'a ya fi bautar shekara.”

An ga Abdullahi Dan Umar (Allah Ya yarda da shi), yana zagayawa da rakuminsa a wani wuri, aka ce masa, don me? Ya ce: “Ni ma ban sani ba na dai ga Manzon Allah ya yi ne shi ne nima na yi.”

Ibn Mas'ud ya kasance yana cewa ka yi nufin yin Sunnah ya fi aiki bisa ijthadi cikin bidi'a.

Gurabun Tabi'ai Cikin Bin Sunnah

Uwaisul-Karni ya faɗi a cikin wasiyyarsa ga Harami Dan Hayyana (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: “Ina gargadin ka kada ka bar jama'a. Yana nufin jama'a mabiya Sunna masu nisantar bidi'a. Sai ka rabu da addininka ba tare da ka sani ba. Sai ka zama cikin na farko masu shiga wuta ranar Kiyama.”

Umar Dan Abdul'Aziz (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya sunnanta sunnoni. Haka ma shugabanni majiɓinta al'amura a bayansa sun sunnata wasu sunnoni, riƙo da su, shi ne gaskata littafin Allah da aiki don yi wa Allah ɗa'a da ƙarfafuwa bisa addinin Allah ba wani ɗaya da zai canza ta, ko ya baddala ta, ba a lura da cikin ra'ayin duk wanda ya saɓa mata.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Wanda duk ya yi koyi da ita (Sunnah) ya shiryu. Wanda ya taimake ta, to, ya ci nasara; wanda ya safa mata, ya bi hanyar da ba ta muminai ba. Allah Zai jibinta masa abin da ya jibinta, Ya shigar da shi Jahannama ta yi muni ta zama makoma. Wasu ma'aikatan Umar Dan AbdulAziz sun rubuto, wa Umar (Allah Ya yi masa rahama) halin garinsu na yawan farayi da 'yan'fashi, shin za a kama su don zato, ko ko a riƙe su bisa dalili da abin da Sunna ta gudanar? Sai Umar ya rubuta masu cewa "ku riƙe su bisa dalili da abin da Sunnah ta gudanar, in dai gaskiya ba ta gyara su ba, to, kada Allah Ya gyara su."

Gurabun Tabi'it-Tabi'in Cikin Bin Sunnah

Malik ya tsaya a Zamzam ya yi kira da cewa "ya ku mutane wanda ya san ni ya san ni wanda bai san ni ba nine Malik Dan Anas. Ina gargadin duk wanda ya ziyarci dakin nan yana wata bidi'a. To, kada ma ya damu domin ya jefa kansa cikin bata." Yana cikin abin da Malik (Allah Ya yi masa rahama) ya rera:

Mafi alkhairin lamari ga addini wanda ya zan Sunna*

Mafi sharrin lamura sababbin bidi'o'i*

Shafi'i (Allah Ya yi masa rahama) yana cewa: "Bai zama cikin Sunnar Manzo ba face bin ta."

Abu Hanifa (Allah Ya yi masa rahama) yana cewa: "Na hore ku da bin gurbin Sahabbai da magabata."

Ahmad Dan Hambal ya ce: "Wata rana ina tare da jama'a sun tube sun shiga ruwa, sai na yi aiki da wani Hadisin da ya ce:"

(من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يدخل الحمام إلا بمئزر).

"Wanda ya yi imani da Allah da ranar lahira, to, kada ya shiga wurin wanka sai yana da dan gyauto."

"Sai ban tube ba." A wannan daren sai na yi mafarki da wani mutun yana ce mani: "Ya Ahmad, albishirinka Ubangiji Allah Ya gafarta maka domin ka yi aiki da Sunna, Ya sanya ka shugaba da za a yi koyi da shi. Na ce kai wane ne? Sai ya ce Jibrilu.

Na ce a irin wannan hanya, ina nufin kaiwa matuka wajen bin Sunna da nisantar bidi'a, ya kasance dukkan Sahabbai da Tabi'ai da Tabi'it-tabi'ina (Allah Ya yarda da su baki daya) su ne Ma'aiki (saw) ya ba su shaidar cewa, su ne mafifita da cewarsa:

(خير القرون قرنى ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم).

“Mafificin karni shi ne karnina sai wadanda suke bin su, sai kuma wadanda suke bin su.”

A cikin **Al-Madkhal** an ce: Ka kalli hikimar mai shari'a (saw) a wadannan karnuka ta yaya ya kebe su da fifiko ban da wasunsu, duk da cewa wasu karnuka na da albarka da alheri, sai dai su, suna da bambancin da ba su yi tarayya da kowa ba. Shi ne Allah Mai Girma da Daukaka Ya keɓance su da tsayar da addini da daukaka kalmarSa.

A karni na farko: Allah Ya kebe su da wata, kususiyar da bai yiwuwa ga wani ya riski ko da furar dayansu balle ma aikinsu, domin Allah Ya keɓance su da ganin AnnabinSa (saw) da halastar sa da saukar Alkur'ani a garesu danye-danye fatau suna karɓarsa daga bakin Annabi (saw) a lokacin da yake karɓar shi daga bakin Jibrilu (as).

Kuma ya kebe su da yin jihadi gaban AnnabinSa da taimaka masu da ba shi kariya da to, zartar da kafirci da dusaɗar da shi da daukaka hasumiyar Musulunci da daukaka shi da haddacewa daki-daki. Allah Ya sa masu ilhamar tsare shi don kar ko harafi daya ya ɓace. Sun tara shi waje daya, sun sauƙaƙe shi ga 'yan-bayansu, suka buɗe garuruwa da kasashe wa Musulmi; suka shimfiɗa masu, suka tsare suka haddace Hadisan Annabinsu cikin kirazansu, suka tabbatar da su bisa yadda ya kamata ba da yin lahani ko kuskure ko rafkana da shantakewa ba.

Sa'annan bayan wannan magana sai ya ce: Yayin da suka tafi bisa hanyarsu cikin tsarki sai tabi'ai suka bi su, Allah Ya yarda da su suka, sanya Hadisan ba sa haɗe waje guda, sai ya zamanto, da dayansu zai tafi neman Hadisi daya a kan matsala daya tafiyar wata daya ko biyu. Sun tsare lamarin shari'a matuƙar tsarewa. Sun laƙanto, hukunce-hukunce da fassara daga bakin Sahabbai (Yardar Allah ta tabbata gare su), kamar Aliyu Dan Abi Dalib, (Allah Ya yarda da shi) da Dan Abbas (Allah Ya yarda da su).

Aliyu Dan Abi Dalib ya kasance yana cewa: “Ku tambaye ni tun ina tsakaninku lallai ni na san taskar arziƙin sama kamar yadda na san na kasa.” (Mai tsira da aminci) ya faɗa game da Dan Abbas shine tarjamar Alkur'ani.

Wanda duk ya riski irin wadannan, to, yaya iliminsa zai kasance, yaya halinsa da aikinsa? Ya sami rabo mai yawa cikin Alkur'ani da kuma tsayar da wannan addini kuma da idanunsa ya ga waɗanda ya ga ma'abucin shari'a. Don haka suka zamanto, mafiya alkhairi bisa wanda ke bayansu sa'annan masu bin su a baya suka bi su Allah Ya yarda da su. Cikinsu aka samar da masanan

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Fikihu abin kwaikwayo waƙanda ake komawa gare su in akwai matsala. Masu yaye damuwa, sun sami Alkur'ani a haɗe. Alhamdulillah a tare a sauƙaƙe suka sami Hadisai. An tace su, an haɗa, suka tattara waƙanda ke ware. Suka fahimci Alkur'ani da Hadisai bisa yadda ya ƙunshi ƙa'idodin shari'a; suka fitar da ƙa'idodin Alkur'ani da Hadisai. Suka kyautata suka tabbatar bisa yadda ya zo a asali.

Suka rubuta diwani da littattafai, suka sauwaƙe wa mutane; suka gusar da mishkiloli; suka fitar da rassa daga cikin asali, suka mayar da kowane far'i ko reshe zuwa asalinsa. Suka yi bayanin asalin rassansa sai hali ya tsaru al'amarin addinin al'ummar Annabi Muhammad (saw) ta daidaita a dalilinsu. Suka sami asali cikon tsayar da wannan addini, ya ga wanda ya ga ma'abocin kubuta daga laifi.

Kuma duk da haka ba su bar wani abu ba da ake buƙata a tsaya kansa ba. A'a kowa ya zo bayansu sai dai ya yi koyi da su cikin abubuwa masu yawa, sai dai a bi su in fahimta ta bayyana wadda ba tasu ba ko wata fa'ida da ba tasu ba. To, duk waɗannan an mayar masu cikin hukunce-hukunce da ke tabbata ko ya rage, to, an mayar masu bisa ijima'i.

Amma abin da aka fitar bayansu na fa'idodin da ba su rataya da hukunce-hukunc ba, to, za a karɓa domin faɗin (saw) game da Alkur'ani cewa;

(لا تنقضى عجائبه ولا يخلق عن كثرة الرد).

“Abubawan mamakin sa ba su ƙarewa kuma ba su tsufa don yawan maimaitawa.”

Abubuwan mamaki na Alkur'ani da Hadisi ba za su ƙare ba har zuwa ranar Alƙiyama. Kowane ƙarni babu makawa yana da ƙa'idoji masu yawa da Allah Ya keɓe shi da su. Domin albarkar da ke cikin wannan al'umma ta kasance abin gewayawa ne har zuwa ranar Kiyama.

(Mai tsira da aminci) ya ce:

(مثل أمتي مثل المطر لا يدري أية أنفع، أوله أو آخره).

“Kwatankwacin al'ummata kamar ruwan sama ne, ba a san wanda ya fi amfani ba, na farkonsa ne ko na ƙarshensa.”

Ko kuma kamar yadda Mai tsira yake faɗi: Ma'ana tana nufin cikin albarka da alheri da kira zuwa ga Allah da bayyana hukunce-hukunce domin suna fito, da hukunci daga cikin hukunce-hukunce. Sai dai abin da bai auku ba

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

cikin zamanin wafanda ambatonsu ya gabata game da aiki ko magana ko wani bayani.

Ya wajaba a tsamo hukunci cikin abin da ya kunshi ka'idojin da suka tabbata bayyanannu. To, idan haka ya faru a bisa asalolinsu, to, za mu karɓe shi.

A yayin da suka shude a bisa hanyarsu cikin tsari, sai na bayansu suka zo ba su sami wani keɓantaccen aiki ba da za su tabbatar a wannan addini, a'a sun sami al'amari a kan cikakken hali ba abin da ya rage sai dai a bi shi a tsare, abin da suka rubuto, da wanda suka ciro suka fitar da shi, suka ba mu fa'idar. Don haka tsayuwa da wannan addini ya keɓanta ne da karnonin da muka ambata a Hadisai ba wani sai su.

A dalilin haka ne suka zama mafiya alkhairi ga wani da ya zo bayansu ba za a samu ba ga wanda ya zo bayan wannan karni da aka yi wa shaida ta alkhairi. Ba wani alkhairi sai dai a bi wanda ya aboci katangagge daga zunubi (saw) ya yi masu shaida ta alkhairi, don haka kowa ya zo bayansu zai bi ma'auninsu da sashin abin da suka gabatar mafi kyau sai abin da Ma'iki (saw) ya fada ya bayyana cewa:

(خير القرون قرنى ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم).

“Karni mafi alkhairi karnina sa’annan masu bi masu sa’annan masu bi masu.”

Idan aka san haka aka tabbatar, to, duk wanda ya zo bayansu ya ce ga wata bidi'a lallai mai kyau ce, sa'annan ya zo da dalilin wanda ya fita daga asalin nasu, to, wannan abin mayarwa ne gare shi ba za a karɓa ba. A'a abin buƙata a san halayensu cikin bidi'a. Da farko, yaya suke kuma yaya suke ganin wannan asali, suna koƙarin tsare shi? Daga ciki akwai abin da ya faru a tsakaninsu cikin asalin addini da ginshikinsa shi ne Alkur'ani a cikin yadda aka haɗa shi wuri guda, da abin da suka ce dangane da hakan da tsananin tsoransa wajen karɓar sa tare da buƙatar da ke jawo tattara shi domin ba don an tattara shi ba da addinin ya tafi. Ka yi nazarin tattara shi a rubuce, shin yaya ya wakana? Tare samun sabani mai yawa wajen tawili (fassara) In da ba don an yi haka ba, da an sami sabani wajen asalin tilawa, da sai hakan ya zama kafirci, sai dai Allah Ya tsare Ya kuɓutar da mu. Ya kare.

Idan ka fahimci wannan dukkansu, na hore ka da bin Littafi da Sunnar Ma'aki (saw) da abin da Sahabbai suke kansa da Tabi'ai da Tabi'ittabi'ina na managartan halayensu maɗaukaka. Da kyakkyawan tarihi abin yabo. Lallai su

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

ne waƙanda Annabi (saw) ya yi masu shaida da fifiko. Duk abin da suka yi aiki da shi, mu aikata shi, abin da suka bari, mu bar shi.

Ya wajaba ga duk wanda yake son bin hanyar tsira da ya binciki tarihinsu da halayensu. Ya yi duba ga maganganunsu da ayyukan su. Ya sanya ido a kan hannayensa, ya dauki kansa ya dage cikin aikata abin da suke kansa; ya kawar da kai, ya watsar da abin da aka kirƙire shi a bayansu, kada ya waiwaye shi. Idan ya ga abin da aka farar ko aka fago bayansu ya ce in dai alkhari ne da sun rigaye mu gare shi. Wanda duk ya bi hanyarsu zai isa zuwa inda suka kai tabbas ba ko shakka, wanda ko ya kauce masu sai a ce masa: Can dai! Can dai!!

Fakihani (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: Lallai a cikin wannan magana isasshiya ce gamsasshiya ga duk wanda Allah Ya haska basirarsa da lafazinsa. Haƙiƙa, mun sani Annabi (saw) bai mutu ba sai da ya shimfiɗa addini da bayaninsa; ya assasa ƙa'idojinsa da rukunansa; ya bayyana duk abin da ake buƙata gare shi na hukunce-hukuncen nan guda biyar.

Sa'annan ya dangana mu a kan Littafin Allah Ta'ala, sa'annan a kan Sunnar ManzonSa (saw), sa'annan a kan sunnar Sahabbansa (Allah Ya yarda da su gaba ɗaya).

Duk abin da ke cikin littafin Allah Maɗaukaki da Sunnar AnnabinSa (saw) ko a kan aikin Sahabbansa (ra) da waƙanda suka bi su da kyautatawa zuwa ranar ƙiyama, to, wannan shi ne addinin Allah, wanda ake kusantar Sa da shi. Duk abin da ya saɓa haka, to, bidi'a ce kuma bata ce abin mayarwa ga mai shi, ba a bin karɓa ba ne. Domin in da akwai alkhairi a cikinsa da Annabi (saw) ya bayyana mana shi. Ya kasance mai tsananin son alkhairi da nasiha ga al'ummarsa. Allah Ya saka masa da mafificin abin da ake saka wa Annabi a kan al'ummarsa. Ya sanya mu daga cikin al'ummarsa mabiya sunnarsa masu kasancewa cikin jama'arsa don falalarsa da baiwarsa. Ya ƙare. Wannan abu ne mai kyau ƙwarai, kuma cikinsa akwai gamsarwa ga dukkan shiryayye.

In ka ce: Shin abin da ke da madogara a shari'a amma bai zo daga Salaf ba. To, shin shi, Sunna ce ko bidi'a?

Ni na ce: Ahmad Zarruƙ ya faɗa cikin **Umdatul Muridusadiƙ**: Malik ya ce: Shi wannan bidi'a ce, domin ba su bar shi ba sai don wani al'amari gare su cikin abin, lallai su sun fi mutane kwaɗayin alkhairi kuma sun fi su sanin Sunna. Shi ne manufar maganar Ɗan Masa'udu (Allah Ya yarda da shi), lokacin da ya ga wasu mutane suna zikiri a tare. (Ya ce) "Na rantse da Allah lallai kun zo da bidi'a bisa zalunci. Ko kuma kun zarce Sahabban Annabi Muhammadu ilimi." Ibn Hajjaji ya ambace shi cikin **Mudkhal**. Ku duba.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Shafi'i, (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Duk abin da ke da madogara a shari'a ba bidi'a ba ne ko da magabata ba su aikata shi ba, domin barin aikata shi, yana yiwuwa don wani hanzari ne ya taso masu a lokacin, ko wani abin da ya fi shi kuma mai yiwuwa da ya isa ga dukkansu da sun yi aiki da shi. Hukunce-hukunce, abubbuwan karɓa ne a shari'a idan ya tabbatar da su.

Haka kuma sun yi sabani ga abin da bai bijiro daga Sunna ba ko tabbatarwa, shin wannan bidi'a ce? Sai Malik ya ce da shi ko ba bidi'a ba ce? Shafi'i ya ce da shi bisa nuni ga Hadisi: "Abin da na bar maku, to, shi rangwame ne" Ibn Hajjaj ya ambace shi a cikin babin zikiri. Allah Ne Mafi sani.

A kan wannan ne sabawarsu a cikin kungiyar irada, da ta zikiri a bayyane cikin jam'i da addu'a duka dai ɗaya ne. Dalili kuwa ya zo cikin Hadisin kwadaitarwa a ciki bai zo daga magabata ba wajen aikata shi ko wani abu da ya zo a kan yanayinsa ba. Shafi'i ya ce Sunna ce, Malik ya ce bidi'a ce makaruha domin akwai tsayuwar shubuha. Sa'annan kowane mai magana ba ya zama mai bidi'a ga mai faɗi da kishiyarsa, domin abin da ya ce don hukuncin ga abin da ya jawo shi gare shi da ijtihaɗinshi wanda ba ya halatta masa ya bayar da shi ko inganta masa magana saboda faɗin kishiyarsa domin akwai shubuha.

Inda ko za a ce haka da an ja bidi'antar da al'umma, domin duk wani mai faɗin magana, kuma haɗiƙa, an san cewa hukuncin Allah cikin mai ijtihaɗi na furu'a abin da ya jawo shi gare shi ijtihaɗinshi, kuma duk ɗaya ne mun ce wanda ya samu da yawa haɗiƙa Ma'aiki (saw) ya ce:

(لا يصلين أحدكم العصر إلا في بني قريظة)

"Kada ɗayanku ya yi sallar La'asar sai a banu Kuraiza."

To, sai sallar La'asar ta kama su a hanya, sai wasu suka ce an umarce mu ne da yin gaggawa sai suka yi sallarsu a hanya, su kuma sauran suka ce an umarce mu ne da kada mu yi sallah sai a can, sai suka jinkirta. Kuma Manzon Allah (saw) bai zargi kowa a kansu ba. Wannan ya nuna ingancin aiki da abin da aka fahimta a shari'a, in dai ba son zuciya ba ne. Allah Ya sa mu dace.

Abin da Ahamad Zarruƙ ya faɗa ya ƙare a cikin **Umdatul Muridusadiƙ**. Da ƙarewarsa ne bayanin abin da ya zo daga Sahabbai da Tabi'ai da Tabi'ina na kaiwa matuƙarsu cikin bin Sunna da kuma nisantar bidi'a ya zo ga ƙarshe. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) domin alfarmarsa a gareKa.

BABI NA HUDU

**Hanyar Ma'aiki Cikin Babin Imani Da Abin Da Mutane Suka KAgo
Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Imani

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Imani ita ce kowa ya riƙi aƙidarsa daga Alƙur'ani mai girma, domin Allah Maɗaukaki Ya tabbatar da aƙidar imani cikin Alƙur'ani.

Alƙur'ani, mutawatiri, ne yanke, waɗannan fa'idoji sun tabbata da faɗinSa:

﴿وَلَكِنَّ الْإِنَّمَانِ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ البقرة: ١٧٧

“Sai dai ita da'a ita ce wanda ya yi imani da Allah da ranar Lahira da Mala'iku da Littattafai da Annabawa.” Alƙur'ani 2:177

Kuma tabbatar da ƙaddara da faɗinSa “Lallai Mu Mun halitta komai da ƙaddara.” (Kamar, aya 54). Kai! Allah Ta'ala Ya tabbatar da dukkan tushen addini cikin Alƙur'ani. Cikin Allantaka da Annabtaka da Sam'iyyat. Kuma ba wani bayani bayan na Allah. Domin Ya tabbatar da faruwar duniya da Ya ce

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَاقِدٌ﴾ الزمر: ٦٢

“Allah ne Mahalliccin dukkan komai.” Alƙur'ani 39:62

Ya tabbatar da kasancewarSa wajibin samuwa da faɗinSa:

﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ شَاقِدٌ فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ إبراهيم: ١٠

***“Akwai wata shakka cikin samuwar Allah Mahalliccin sammai da Kassai?”
Alƙur'ani 14:10***

Ya tabbatar da kasancewarSa Dadadde da faɗinSa:

﴿هُوَ الْأَوَّلُ﴾ الحديد: ٣

“Shi ne Na farko.” Alƙur'ani 57:3

Ya tabbata da kasancewarSa Wanzajje da faɗinSa:

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ الفرقان: ٥٨

“Ka dogara ga Rayayyen da ba Ya mutuwa.” Alƙur'ani 25: 58

Ya tabbatar da kasancewarSa Wanda Ya saɓa wa halittunSa da faɗinSa:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الشورى: ١١

“Ba wani abin da ke misaltuwa da Shi.” Alkur’ani 42:11.

Ya tabbatar da kasancewarSa Mawadaci da faɗinSa:

﴿وَاللَّهُ الْغَنِيُّ﴾ محمد: ٣٨

“Allah Shi ne Mawadaci.” Alkur’ani 47:38.

Ya tabbatar da kasancewarSa Shi kadai ne da faɗinSa:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ الإخلاص: ١

“Ka ce Allah ɗaya ne.” Alkur’ani 112:1

Ya tabbatar da kasancewarSa Mai iko da faɗinSa:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ البقرة: ١٠٩

“Lallai Allah Mai iko ne a kan komai.” Alkur’ani 2: 109.

Ya tabbatar da kasancewarSa Mai nufi da faɗinSa:

﴿فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ هود: ١٠٧

“Mai yawan aikata abin da Yake nufi.” Alkur’ani 11:107

Ya tabbatar da kasancewarSa Masani da faɗinSa:

﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ العنكبوت: ٦٢

“Lallai Allah Masani ne ga komi.” Alkur’ani 29:62

Ya tabbatar da kasancewarSa Rayayye da faɗinSa:

﴿هُوَ الْحَيُّ﴾ البقرة: ٢٥٥

“Shi ne Rayayye.” Alkur’ani 2:255

Ya tabbatar da kasancewarSa Mai ji Mai gani da faɗinSa:

﴿أَسْمِعْ وَأَرْفُ﴾ طه: ٤٦

“Ina ji Ina gani.” Alkur’ani 20:46

Ya tabbatar da kasancewarSa Mai Magana da cewarSa:

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ النساء: ١٦٤

“Allah Ya yi magana da Musa magana.” Alkur’ani 4:164.

Ya tabbatar da kasancewarSa Mai zaɓar abin da Yake aikatawa ko bari da cewarSa:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ القصص: ٦٨

“Ubangijinka Yana halitta abin da Ya so Ya kuma zaɓa.” Alkur’ani 28:68

Ya tabbatar da Manzancin Manzanni da cewarSa:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِيْ اِلَيْهِمْ مِنْ اٰهْلِ الْاَلْفُرْقِ﴾ يوسف: ١٠٩

“Ba Mu aiko kafin zuwanka ba face mazaje Mun yi wahayi zuwa gare su daga mutanen alkaryu.” Alkur’ani 12:109

Ya tabbatar da Muhammadu, Manzoni Allah ne da cewarSa:

﴿مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ﴾ الفتح: ٢٩

“Muhammadu, Manzoni Allah ne.” Alkur’ani 48:29

Ya tabbatar da kasancewarsa (Annabi Muhammadu) ƙarshen AnnabawanSa da Ya aiko da faɗinSa:

﴿وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ﴾ الأحزاب: ٤٠

“Shi ne ƙarshen Annabawa.” Alkur’ani 33:40

Ya tabbatar da gaskiyar manzani da cewarSa:

﴿وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ يس: ٥٢

“Manzanni sun yi gaskiya.” Alkur’ani 36:52

Ya tabbatar da amanarsu da faɗinSa: Cikin hikayar maganarsu:

﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ الشعراء: ١٠٧

“Ni Manzo ne a gareku amintacce.” Alkur’ani 26:107

Ya tabbatar da isar da sakonsu da cewarSa:

﴿الَّذِينَ يُلْقُونَ رِسَالَتِ اللَّهِ﴾ الأحزاب: ٣٩

“Wadanda suke isar da sakon Allah.” Alkur’ani 33:39

Ya tabbatar da kasancewarsu masu aure da cewarSa:

﴿وَحَلَّلْنَا لَهُمُ اٰزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾ الرعد: ٣٨

“Mun sanya su ma’aura da zurriya.” Alkur’ani 13:38

Ya tabbatar da kasancewarsu suna cin abinci suna saye da sayarwa da fadinSa:

﴿لَا يَأْكُلُونَ اَطْعَامَ وَيَمْسُوتُ فِي الْاَسْوَاقِ﴾ الفرقان: ٢٠

“Suna cin abinci suna tafiya kasuwanni.” Alkur’ani 25:20

Ya tabbatar da kasancewar mutuwa da zuwan ajali da cewarSa:

﴿اِذَا جَاءَ اٰجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَرْخِوْنَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ﴾ يونس: ٤٩

“Idan ajalinsu ya zo, to, ba za a jinkirta masu da sa’a daya ba, ba kuma za a ja gaba ba.” Alkur’ani 10: 49

Ya tabbatar da amsa tabbatatta a lokacin tambayar Mumini a Kabari da cewarSa

﴿يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا بِالْقَوْلِ الْغَايَةِ﴾ إبراهيم: ٢٧

“Allah Yana tabbatar wa wadanda suka yi imani da magana tabbatacciya.” Alkur’ani 14:27

Ya tabbatar da azabar kabari da cewarSa:

﴿اٰخِرُ حُجُوْٓآتِكُمْ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ﴾ الأنعام: ٩٣

“Ku fitar da rayukanku, a yau ake saka maku da azabar wulakanci.” Alkur’ani 6:93

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ya tabbatar da ni'imarSa da cewa:

﴿ فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴾ ﴿ ٨٨ ﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٌ ﴿ ٨٩ ﴾ وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿ ٩٠ ﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿ الواقعة: ٨٨ - ٩١ ﴾

“Amma in ya kasance daga makusanta (88), to, zai sami hutawa da abinci da Aljannar ni’ima (89). Amana in ya kasance daga mazowa dama (90). To, aminci gare ka daga mazowa dama.” Alkur’ani 56:88-91

Ya tabbatar da tashin Kiyama da cewarSa:

﴿ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ ﴾ الحج: ٧

“Lallai lokacin tashin Kiyama mai zuwa ne ba shakka a cikinsa kuma lallai Allah Zai tayar da wadanda ke cikin kaburbura.” Alkur’ani 22:7

Kuma Ya tabbatar da tara jukkuna da cewarSa:

﴿ وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴾ الكهف: ٤٧

“Muka tattara su ba Za mu bar kowa ba daga cikin su.” Alkur’ani 18:47

Kuma Ya tabbatar da bayar da LittafinSa da cewa:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَوْفَىٰ كَيْبَهُ بِسَعِيدٍ ﴾ الحاقة: ١٩

“Kuma amma wanda aka ba shi littafinsa a hannun dama.” Alkur’ani 69:19

Cikin hakkin Muminai. Da kuma cewarSa:

﴿ وَأَمَّا مَنْ أَوْفَىٰ كَيْبَهُ بِشَعَالٍ ﴾ الحاقة: ٢٥

“Kuma amma wanda aka ba shi littafinsa a hannun hagu.” Alkur’ani 69:25

Cikin hakkin kafirai.

Kuma ya tabbatar da auna ayyuka da cewarsa:

﴿ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ﴾ الأنبياء: ٤٧

“Za Mu aza mizani na adalci ga ranar tashin Kiyama.” Alkur’ani 21:47

Ya tabbatar da Hisabi da fadarSa:

﴿يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ إبراهيم: ٤١

“Ranar tsayar da hisabi.” Alkur’ani 14:41

Ya tabbatar da Siradi;

﴿فَأَمْدُومُ إِلَىٰ صِرَاطِ الْحَنِيمِ﴾ الصافات: ٢٣

“Ku shiryatar da su zuwa hanyar Jahima.” Alkur’ani 37:23

Ya tabbatar da Wuta da cewarSa:

﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا﴾ الكهف: ٢٩

“Lallai Mu Mun tanadi wuta domin azzalumi.” Alkur’ani 18:29

Ya tabbatar da Kausara da cewarSa:

﴿إِنَّا أَنْعَمْنَا عَلَىٰ الْكَافِرِ﴾ الكوثر: ١

“Lallai Mun ba ka Alkausara.” Alkur’ani 108:1

Ya tabbatar da Aljanna da cewarSa:

﴿وَجَزَاءُ سَيِّئِهِمْ بِمَا صَبَرُوا جَهَنَّمَ وَحُورٍ﴾ الإنسان: ١٢

**“Ya yi masu sakayya saboda hakurin da suka yi da Aljanna da Alharini.”
Alkur’ani 76:12**

Ya tabbatar da Muminai za su gan Shi, Maɗaukaki, a ranar Lahira da cewarSa:

﴿وَجُودُهُ بِمَنْزِلَةِ نَارٍ مُّهِرَةٍ﴾ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاطِرَةٌ﴾ القيامة: ٢٢ - ٢٣

**“Wasu fuskoki a ranar masu haske ne (22) zuwa ga Ubangijinsu suke kallo.”
Alkur’ani 75:22-23**

Wadannan su ne asalin addini Ilahiyarta da Nubuwarta da Sam’iyyarta. Haƙiƙa, Ubangiji Maɗaukaki Ya tabbatar da dukkan wadannan a cikin Alkur’ani mai girma. Kuma ya zama wajibi ga dukkan baligi ya kudurta ta kamar yadda ta zo.

A cikin ‘**Kawa’idul Ahkam Fi Islahil Anam**’ na Sheikh Izzuddin: Kudurin dukkan wadannan asali haƙƙi ne wanda ya game wanda ke tsayawa a matsayin ilimi cikin haƙƙi kebantacce, saboda haka wahalar tsayuwarsu bisa dalilai, saboda wannan wahala, Allah Ya yi masu afuwa cikin cikinsu. Don

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

haka, Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ba ya lazimta wa kowa ga wanda ya shiga binciken wannan. A'a ya kasance yana tabbatar da su a kan abin da ya sani cewa ba a warware wancan ba gare shi.

Kuma har ya zuwa yau, Khalifofi shiryayyu da malamai masu shiryarwa suna tabbatar da su a kan haka tare da sanin cewa su Amawa ba su tsaya a kan gaskiya bayan sanin shi ba, ba su shiryu gare su ba kuma an gudanar da hukunce-hukuncen Musulunci na auratayya da gado da yi masu sallah idan sun mutu, da yi masu wanka da likkafani da daukar su da binne su cikin makabartar Musulmi in ba don Allah Mai Tsarki da Daukaka Ya yafe masu wannan ba, da ba a gudanar da hukuncin Musulunci a kansu ba bisa ijma'in Musulmi. Ya kare.

Ni na ce: Amma wanda ya kasance cikin masu basira, ya kamata ya yi amfani da tunaninsa cikin wadannan 'usul' don ya fitar da kansa daga kwaikwayon takalidanci. Ya zamo a bisa basira cikin kudurinsa domin an gina addini ne bisa hankaltar da masu basira, musamman ma mutum ya kai matsayin mai kira zuwa gare Shi. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ يوسف: ١٠٨

“Ka ce wannan ita ce hanyaTa wadda Nake kira zuwa ga Allah a bisa basira Ni da wadanda suka bi Ni.” Alkur’ani 12:108

In ka ce ya gabata cikin maganar Izzuddin cewa lallai kuduri cikin hakki na gama-gari ya tsaya matsayin ilimi, cikin hakki keɓantacce saboda wahalar tsayuwarsu a kan dalilai, kuma don wannan wahalar Allah Ya yafe ta cikin hakkinsu da ba a gudanar da hukunce-hukuncen Musulunci a kansu ba bisa ijma'in Musulmi. Maganarsa an sallama mata mai cewa, lallai shi, nazari, ba sharadi ba ne cikin ingancin imani. To, shin za a gudanar da hukunce-hukunce a kansu bisa maganar cewa lallai nazari sharadi ne cikin ingancin imani?

Na ce: Na'am, domin hukunce-hukunce ana gina su ne a kan zahiri a cikin duniya, Alkur'ani da Hadisi da kuma Ijma'i. Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَن أَلْفَقَ إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ النساء: ٩٤

“Kada ku fada wa wanda ya jefa maku sallama cewa ba Mumini ba ne.” Alkur’ani 4:94

Manzon Allah (saw) ya ce kamar yadda ya zo cikin Sahihul Bukhari:

(أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله، ويقيموا الصلاة، ويؤتوا الزكاة، فإذا فعلوا ذلك عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحق الإسلام وحسابهم على الله).

“An umarce ni in yaƙi mutane har sai sun shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah kuma Annabi Muhammadu, Manzon Allah ne da tsayar da sallah da bayar da zakka. Idan suka aikata haka, to, sun kubutar da jininsu da dukiysu gare ni sai dai haƙƙin Musulunci, hisabinsu na ga Allah.”

An kulla bisa ijma'i a kan cewa wanda ya tabbatar da kalmomin shahada, hukunce-hukuncen nan na Musulunci sun tabbata a kansa zai aura za a aurar masa, zai yi shugabanci, za a ci yankansa, Musulmi za su gaje shi; zai gaje su, za a binne shi a makabartarsu. Don haka, AbdusSalam Dan Ibrahim Laƙani ya faɗa a cikin sharhin Jauharatut-tauhid; Imani gamsasshe a duniya shi ne iƙrari kawai, duk wanda ya yi iƙrari za a gudanar da hukunce-hukuncen Musulunci a kansa cikin addini ba za a yi masa hukunci da kafirtarsa ba sai dai in ya gwama da wani. Ya nuna kafirci kamar sujjada ga gunku.

Don haka, Shaihu Sunusi ya ce a cikin ‘**Kubura**’, lallai ita, lahira, ba tsarkakakka ba ce. Ya faɗa a cikin sharhinsa ya raba don maganarsa wannan cikin **Umda** da sharhinta ya ce; amma a duniya, an gina hukuncinta ne a kan zahiri, don haka kuma ya ce cikin sharhin Wusɗa, lallai shi, mutum, shi ne ya san kansa shi ne mafi sanin a kan kansa ba a tambayar wani sai shi. Amma mutum bisa fassarar wani rabonsa ne ya jahilci halin da rashin tabbaci cikin haƙƙinsa bisa komai don idan an ɗauki fassarar abin da ke zuciyarsa sai dai mai shari'a (saw), sai dai ya ba da shaida ga wani da ya tabbatar da al'amarin haka ne domin Allah da ManzonSa su ne suka fi sani.

Sannan ya ce: Ba ya yiwuwa a garemu mu yi mummunan zato, ga imanin kowa daga cikin Musulmi. Jahili ne ko waninsa, domin sanin muhallinsa(imani), shi ne zuciya, sai dai in ya bayyana a kan harshen mutum, abin da ya boye a zuciyarsa na mummunar aƙida. To, wajibi ne a wannan lokaci, abin da ya zama wajibi a tausasa cikin karantar da shi da ko gaba da shi bisa yadda ya dace. Ya ƙare a takaicen takaitawa.

Idan ka ce; wannan nazarin da ya wajaba a kan mukallafi bisa maganar mai cewa wajibinsa ne, shin yana bisa hanya gama-gari ko a hanyar masu yin maganar?

Na ce: Amsa a nan lallai yana kan hanyar gama-gari ba a kan hanyar malaman magana ba. Shehu Sunusi ya faɗa cikin ‘**Nuris-Sa'ada**’: An shardanta sani na nazari bisa hanyar malaman magana. A cikin sharhin Kaukab na Suyuɗi haƙiƙa ya kasance Shehu Diya'ud-din Alƙarniyu, yana da dogon gemu har zuwa diddigensa. Idan ya hau abin hawansa sai ya rabe biyu duk wanda ya gan shi cikin Amawa sai ya ce tsarki ya tabbata ga Mahalicci! Sai ya ce na shaida lallai Amawa Muminai ne ta hanyar nazari domin suna kafa shaida da halittar Ubangiji. Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki cikin babin imani ta fuskar asalinsa ba ta fuskar reshe ba ya zo ƙarshe. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Babin Imani

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan babi wanda shi ne babin imani na bidi'o'in shaidana: Wannan bidi'a cewa haramtattu ne bisa haɗuwar malamai. Daga ciki akwai nuna kabilanci cikin addini, wannan bidi'a ce haramtacciya, ijma'an. Daga ciki kuma akwai shigar da Amawa (jahilai) cikin shubuha na jayayya. Ita ma bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai. Daga ciki akwai bata akidojin Musulmi shi ma bidi'a ce haramtacciya har yanzu bisa haɗuwar malamai. Daga ciki akwai kutsawa cikin abin da babu bukatar sa na kutsen 'yan-falsafa, shi ma bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai.

Kulawa da waɗannan bidi'o'in da fassararsu mai zargi ya zargi ilimin magana. Shehu Sunusi ya faɗa a cikin sharhin kasidar Jaza'iriyya ya hakaito, maganar daga maganar Taftazaniy, ya ce: "Duk abin da aka ciro daga Salaf, wato, magabata na sukar ilimin magana kawai ya zo ne da mai kabilanci a cikin addini, mai gaza samun yaƙini mai nufin bata akidun Musulmi, mai kutsawa cikin abin da ba a bukatar sa na boyayyiyar maganar 'yan-falsafa. To, idan ba haka ba ta yaya za a soki abin da asalin wajibai ne da tushen shari'a?"

Shehu Sanusi ya faɗa, kuma a cikin **Umda** sharhin **Kubra** ya ce zato, yana gurbata hankali a wajen karɓar sa; mummunan abu yana rikita gaskiya a mai bincikarsa. Kuma don haka ne masu gaskiya suka kasance kaɗan kwarai. Saboda haka aka hana kutsawa cikin abin da ya kafu a kan lalura ta wannan ilimi sai dai waɗansu 'yan tsiraru masu kwaƙwalwa. Ya kare.

Ni na ce: Amma wanda duk yake yabon ilimin magana yana yabon sa ne don wata fassara daban, shi ne tabbatar da ilimin Tauhidi da tsara shi da tona haƙiƙar sanin ta bisa yadda take da ma'abota basira kuɓuta daga waɗancan bidi'o'in waɗanda aka ambata.

Abin da ke faruwa dai game da wannan, lallai ilimin magana, abin zargi ne ta wata fuska, kuma abin yabo ne ta wata fuska. Don haka, kai tsaye sakin magana da zargin ta a cikin kowane hali da yabo a cikin kowane hali kuskure ne.

Sannan malamai sun yi sabani kan cewa warware mummunan abu sai da gaskiya, ko kuwa ana iya warware shi da duk wani abin da ya samu? Wanda ya hana ilimin magana shi ya faɗi maganar farko, wanda ya halasta shi, shi ya yi magana ta biyu.

Ni na ce: Haƙiƙa, jahilci ya girma ga wanda yake zato, samun ma'arifa ya zama wajibi ta hanyar "malaman magana." Hululu ya ce: Ibn Rushidi ya kawo nassi shi da waninsa a kan cewa sanin ma'arifa ba zai

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

wajabta ba ta hanyar malaman magana. Duk wanda ya kudurta wannan, to, shi, jahili, ne. Dan Abbadin ya ce: Ana fita daga takalidanci da mafi karancin nazari. Kowa ya tsaya a kan halinsa da abin da Allah Ya sawwake mashi.

Hakika, ana fa'idantuwa daga aya ta Alkur'ani, da abubuwan ban mamaki na halitta, ko leka irin tarihin magabata, ko zama da ma'abota yakini. Alkali ibn Al-Arabiy ya ce: A cikin Tauhid, wasu mutane sun girmama shi a kan halitta suka dauke tsammani daga gareshi me ya fi wannan girma kaddara kuma me ya fi shi sauƙin kusanci. Hakika, (Allah Ya yarda da shi) da kaƙan Ya kusantar da shi ga bayinSa, sai Ya ce:

﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ النساء: ٣٦

“Ku bauta wa Allah kada ku yi shirka da Shi da komi.” Alkur’ani 4:26

Ibn Hajar ya ce: Faɗin Allah Ta’ala;

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا﴾ الروم: ٣٠

“Saboda haka, ka tsayar da fuskarka ga addini tsayayye, halittar Allah ne wanda Ya halitta mutane a kanta.” Alkur’ani 30:30

A cikin Hadisi:

(كل مولود يولد على الفطرة)

“Duk abin haihuwa ana haihuwarsa bisa fidira (bin hanyar Allah).”

Abu ne bayyane ka duba wannan matsala. Karshen bayanin abin da mutane suka haddasa cikin babin imani na daga bidi'ar shaidanu, bisa hanyar fadakar da masu hankali, ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don darajarsa a gareKa.

BABI NA BIYAR

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Biyan Buƙaƙa (Bayan Gida) Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Na Bidi'ar Shaidanu

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Bayan Gida don biyan buƙata ita ce; mai biyan buƙatarsa ya ladabtu da ladubban Sunnar Ma'aiki (saw) a kan hakan, suna nan da yawa.

Daga cikinsu: Kada ya fuskanci Alƙibla a lokacin, kada kuma ya juya mata baya, haka wajibi ne. A cikin **Sahihul Bukhari**: Manzon Allah (tsira da aminci) ya ce:

(إذا أتى أحدكم الغائط فلا يستقبل القبلة ولا يولها ظهره).

“Idan ɗayanku ya zo bayan gida, kada ya fuskanci ƙibla kada ya juya mata baya.”

Daga cikinsu ya zo da addu'ar da ta zo kafin ya biya buƙatar, abin so ne yin hakan, kamar yadda yake a ingantattun Hadisan biyu (Bukhari da Muslim) da ma wasunsu. Daga maganar Mai tsira da aminci ya ce:

(إذا أراد أن يدخل الخلاء فليقل: اللهم إني أعوذ بك من الخبث والخبائث).

“Idan ɗayanku yana son shiga bayi sai ya ce; Ubangiji ina neman tsarinKa daga munanan Aljannu, maza da mata.”

Yana daga ciki mutum ya zo da addu'a da ta zo daga Annabi bayan biyan buƙatarsa, mustahabbi ne kamar yadda Mai tsira da aminci ya ce:

(غفرانك، والحمد لله الذي سوغنيه طيبا وأخرجه عنى خبيثا).

“Ina neman gafararka, tsarki ya tabbata ga Allah da Ya shigar min da shi mai dadi ya fitar min da shi, mummuna.”

A cikin wata ruwayar ya ce:

(الحمد لله الذي رزقني لذته وأخرج مشقتة، وأبقى في جسمي قوته).

“Yabo ya tabbata ga Ubangiji da ya azurta ni da dadinsa, Ya fitar min da wahalarsa, Ya saurar da karfinsa a jikina.”

Daga ciki kada ya tuɓe tufafinsa har sai ya kusa da ƙasa, shi ma mustahabbi ne.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Kharashi** an ce: Wannan sai idan bai jin tsoron tufafinsa in ba haka ba ya daga tufafinsa kafin ya tsuguna matukar dai ba mai ganin sa, in kuma ba haka ba, to, wajibi ne ya suturce.

Daga ciki akwai cewa ya tsarkaka daga abin da yake fita daga mafita biyu bisa wajibi. Ya zo a cikin **Mukhtasar Khalil**: Ya wajaba ya tsarkaka tare da tatso zakari da karkade shi. Na ce: Rashin yin tsarki na daga cikin abin da ke sabbaba azabar kabari, domin ya zo cikin **Sahihul Bukhari** cewa, lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya wuce kaburbura guda biyu sai ya ce

إنهما ليعذبان، وما يعذبان في كبير: أما أحدهما فكان لا يستبرئ من البول، وأما الآخر فكان يمشي بالنميمة).

“Lallai su ana masu azaba, ba ana masu azaba ne cikin wani babban laifi ba, amma dayansu ya kasance ba ya tsarkaka daga fitsarinsa ba ya karkadewa, shi kuma dayan ya kasance yana yawo da gulma.”

Daga ciki akwai cewa ya yi istinja'i ya goge najasa sannan ya wanke ya hada tsakanin ruwa da dutse domin mutanen Kuba sun kasance suna hadawa sai Allah Ya yabe su da cewa

﴿رَجُلٌ يُحِبُّ أَنْ يَنْظُرَ﴾ التوبة: ١٠٨

“Mutane ne da suke so su tsarkaka.” Alkur'ani 9:108

Idan mutum yana son ya takaita a kan daya. To, ruwa ya fi a takaitu da shi a kan dutse. Idan ya takaitu a kan dutse, ya yi amma ya saba wa abin da ya fi falala. Daga ciki akwai dan nishi kadan wajen tsarkinsa mustahabbi ne. A cikin **Risala**, k an ce ya yi dan nishi kadan. Bayanin sunnar Ma'aiki cikin Babin Biyan Bukata ya kare ba bisa bin diddigi ba, Allah Ka yi mani muwafa a cikin bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'a Cikin Biyan Bukata (Bayan Gida)

Amma abin da mutane suka haddasa cikin wannan babi wanda shi ne babin biyan bukata na bidi'o'in shaidanci, daga ciki akwai kasancewar mai biyan bukata a lokacin biyan bukata a tube tsirara ba komai a jikinsa. Wannan bidi'a ce haramtacciya bisa haduwar malamai. In dai mutane suna ganin shi idan ba haka ba, bidi'a ce makaruhiya.

A ciki akwai yin kashi a wurin ibadar kafirai kamar cocinsu. Wannan bidi'a ce haramtacciya bisa ijma'in malamai, domin zai sa su aikata haka a Masallatanmu. A cikin **Madkhal** an ce an yi hani a kan haka, kamar yadda aka

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

hana zagin abin bautarsu da suke kira ba Allah ba Mai Girma da Daukaka don kada su zagi Allah Madaukaki.

Daga ciki ya riƙa tatso zakarinsa da ƙarfi bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai, domin cutar da kai ne kuma kamar shi hantsar nono ne duk lokacin da aka ja shi za a jawo nono sai ya sabbaba rashin tsarkaka, kuma yana raunana matsar maman wato, matabbatar fitsari. Yana daga ciki: Ya fita cikin mutane zakarinsa a hannu don yin tsarki ko da ya kasance a cikin riga ne, shi bidi'a ce makaruhiya, domin haka aibu ne kuma musula ne kamar yadda ya zo cikin **Madkhal**. Ya faɗi a ciki: Da yawa daga cikin mutane suna aikata haka haƙiƙa, an yi hani da haka. Idan yana da larura ta haɗuwa da mutane a yayin haka, to, ya sanya wani ƙyalle a kan farjinsa ya ɗaura a jikinsa sannan ya fito, idan ya gama larurarsa sai ya tsabtashi a yayin nan.

Yana daga ciki mutum ya zurfafa tsarki zuwa wanke can cikin dubura ya sa yatsa ciki tare da tsabtacewa, wannan bidi'a ce makaruhiya, yana kuma daga cikin ayyukan ashararen mutane kamar yadda ya zo a cikin **Madkhal**.

Na ce: Abin da ake riskar da shi cikin bidi'a yi wa tusa tsarki. A Hadisi, an ce

(ليس منا من استنجى من ريح)

“Ba ya cikinmu wanda ya yi tsarki saboda tusa.”

Ma'ana ba ya a kan Sunnarmu. A cikin **Kharashi** an ce: Ka duba shin hanin ta hanyar karhanci shi ne bayyananniyar magana ko ta hanyar hani? Albaji ya bayyana ƙarara cewa tusa mai tsarki ne.

Abin da aka haddasa wa mutane cikin babin biyan buƙata na bidi'o'in shaidanci sun ƙare bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba kan hanyar ƙididdiga ba. Allah Ka ba mu dacewa da bin Sunnar AnnabinKa Muhammad (tsira da aminci su tabbata a gareshi), don matsayinsa a gareKa.

BABI NA SHIDA

Bayanin Sunnar Ma'aiki Ga Bayanin Wanka Da Bayanin Abin Da Mutane
Suka Haddasa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Wanka

Amma hanyar Sunna cikin babin wanka shi ne, mai wanka ya yi wankansa na janaba kamar yadda Annabi (tsira da aminci) yake yi. A cikin **Sahihul Bukhari** daga A'isha (Allah Ya yarda da ita), matar Ma'aiki (saw), "lallai Ma'aiki (saw) ya kasance idan zai yi wankan janaba yana farawa da wanke hannayensa sa'annan ya yi alwala kamar yadda yake alwalar salla, sa'annan ya shigar da yatsunsa a ruwa, sai ya tsattsafe asalin gashin kansa, sa'annan ya zuba ruwa a kansa sau uku yana kwalfata da hannayensa."

Kuma ya zo cikin **Bukhari** Maimuna ta ce: "Na sanya wa Manzon Allah ruwa zai yi wanka da shi sa'annan ya zuba da damarsa a hannun hagu, sai ya wanke mazakutarsa, sa'annan ya goge hannunsa a kasa, sa'annan ya kuskure baki ya shafa ruwa, sa'annan ya wanke fuskarsa da hannuwansa, sa'annan ya wanke kansa sau uku, sa'annan ya zuba a jikinsa, sa'annan ya gusa daga inda ya tsaya, sai ya wanke dugadugansa."

Yana daga sunnarsa, Mai tsira da aminci a gareshi a wanka, farawa da dama. A **Sahihul Bukhari** daga A'isha ta ce: "Mun kasance idan janaba ta sami dayarmu tana diba da hannunta sau uku zuwa saman kanta, sa'annan ta dauka da hannunta zuwa tsagun jikinta na dama, da kuma daya hannun zuwa tsagun hagu." Yana daga hanyar Sunnarsa cikin wanka gaggautawa mustahabi ne. A **Sahihul Bukhari** Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce: "An tsayarda salla, sahu ya daidaita sai Ma'aiki (saw) ya fito mana (saw) yayin da ya tsaya a wajen sallarsa sai ya tuna yana da janaba, sai ya ce mana, 'ku tsaya inda kuke'. Sa'annan ya dawo mana kansa na digar ruwa. Sai ya yi kabbara, muka yi salla tare da shi."

A cikin **Umdatul Muridu Sadik** bai umarci a sake ikama ba. Ma'abocin **Madkhal** ya ce wannan akwai raddi ga masu waswasi kuma Sunna ita ce saukakawa cikin tsarki.

Bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Wanka ya kare ta hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba.

Allah Ka yi mana dacewa da bin Sunnar AnnabinKa Muhammad (tsira da aminci su tabbata a gareshi) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Wanka

Amma abin da mutane suka haddasa a wanan babi shi ne babin wanka, na daga bidi'o'in shaidanci daga ciki akwai yawan zuba ruwa. Wannan bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai ga duk wanda ya kuɗurta cewa wannan addini ne tsayayye, kuma da cikas aikinsa da mummunan ra'ayinsa, in kuma ba haka ba, to, bidi'a ce makaruhiya.

Yana daga ciki warware gashi ta yadda zai zama mai sauƙin da ruwa zai shiga tsakiyarsa in kuma ba haka ba dole ne a warware shi. Amma warwara mai sauƙi. Wannan bidi'a ce haramtacciya ga haɗuwar malamai ga wanda ke ganin haka addini ne kammalalle na aikinsa da ra'ayi mumuna in ba haka ba to, bidi'a ce makaruhiya. Yana daga ciki jinkiri mai yawa cikin aikin wanka don saboda waswasi, shi ma bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwa malamai ga wanda ya dauka hakan addini ne tsayayye kuma da kammaluwar aikinsa ne da ra'ayinsa batacce in ba haka ba bidi'a ce makaruhiya.

Daga ciki akwai zuba ruwa a kafar kofar kunne cikin wanka, wannan bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai, domin cutar da kai ne. Kuma domin haka, yana sanya kurumta. A cikin **Umdatul Muridu Sadiƙ** an ce: ka'ida gaba daya a wannan da misalinsa kasancewa Allah Mai Tsarki Yana neman mu bisa abin da muka sani ta fuska mai inganci ko mafi rinjayen zatonmu Bai umarce mu ba neman abubuwan da ke cikin iliminSa ba domin ba mu iya isa gare Shi ba. Ya kare.

Da karewarsa ne bayanin abin da aka haddasa na bidi'ar shaidanu ya kare cikin Babin Wanka a bisa faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba.

Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar Annabinmu, Muhammad (tsira da aminci su tabbata a gareshi) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA BAKWAI

Bayanin Hanyar Ma'aiki Cikin Babin Alwala Da Bayanin Abin Da Mutane
Suka Haddasa Ciki Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Alwala

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Alwala ita ce, mai alwala ya yi alwala kamar yadda Annabi (saw) yake aikatawa. A cikin **Sahihul Bukhari** daga Hamrana Maulan Usman Dan Affan, "lallai ya ga Usman Dan Affan ya yi kira a kawo abin alwala sai ya zuba a kan hannayensa daga kwaryar ya wanke su sau uku, sa'annan ya shigar da damarsa cikin kwaryar alwalar, sa'annan ya kurkura ya shafa ya fyace, sa'annan ya wanke fuskarsa sau uku sa'annan ya ce "na ga Manzon Allah (Mai tsira da aminci) yana alwala irin alwalata wannan." Sai ya ce;

(من توضأ نحو وضوئي هذا، ثم صلى ركعتين، لا يحدث فيهما نفسه، غفر الله له ما تقدم من ذنبه).

"Wanda ya yi irin alwalata wannan sa'annan ya yi salla raka'a biyu bai yi maganar zuci ba, Allah Ya gafarta masa abin da ya gabata na zunubansa."

A cikin **Sahihul-Bukhari** kuma daga Umar Dan Abi Hassan lallai ya tambayi Abdullahi Dan Zaid game da alwalar Annabi (saw), sai ya ce "a kawo tasa ta ruwa sai ya yi masu alwala, sai ya karkata a kan hannunsa ya wanke su sau uku sa'annan ya shigar da hannunsa cikin kwaryar ya kurkure baki; ya shafa ruwa; ya fyace sau uku cikin kamfata uku na ruwa. Sai ya shigar da hannuwansa cikin abin alwala sai ya wanke fuskarsa sau uku, sa'annan ya shigar da hannunsa cikin wargar ya wanke hannuwansa zuwa murafukai sau biyu, sa'annan ya shigar da hannunsa cikin kwaryar ya shafa kansa, ya yi gaba da hannuwansa ya yi baya da su sa'annan ya sa hannu a cikin kwarya ya wanke kafafunsa." Yana daga Sunnar Ma'aiki (saw) cikin alwala, kai cikin lamarinsa duka fara gabatar da dama mustahabi ne. A cikin **Sahihul-Bukhari** daga A'isha ta ce: Manzon Allah (tsira da aminci) damantawa na burge shi wajen sa takalminsa, wajen taje kansa, wajen alwalarsa da cikin sha'aninsa duka. Bukhari ya zo da shi ta babin damantawa.

Bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Alwala ya kare bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba.

Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Alwala

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan babi wanda shi ne “Babin Alwala” na bidi’ar shaidanci, daga ciki akwai yawaita zuba ruwa a kan gaɓɓai. Wannan bidi’a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai ga wanda ya dauka hakan addini ne tsayayye cikakke na aikinsa da ra’ayinsa mummuna. In kuma ba haka ba bidi’a ce makaruhiya, kamar yadda ya gabata cikin babin wanka.

A cikin **Risala** an ce: Da karanta ruwa tare da isa hukuncin wanka, Sunna ce, barnar a cikinta guluwi ne wato, wuce iyaka ne bidi’a ne. Ahamad Zaruk ya fada cikin **Umdatul MuridisSadik** cewa: Yana nufin wanda ke ganin haka addini ne tsayayye kamilalle na aikinsa.

Yana daga ciki; yin kari a kan (wankewa) sau uku bidi’a ce muharrama ko makruhi. A **Sahihul-Bukhari** cikin tarjamar littafin Alwala; Abu Abdullah ya ce: Annabi ya bayyana cewa, farillar Alwala wankewa dai-dai, ko kuma sau biyu- biyu haka kuma uku-uku bai kara a kan haka ba. Ma’abuta ilimi sun karhanta israfi (barna) cikinta ko ya tsallake aikin Annabi (saw) A cikin **Mukhtasar Khalil**: Shin an karhanta na huɗu ko an yi hani ne? Akwai sabani.

Daga ciki akwai sautin zubar da ruwa daga kurkurar baki shi ma bidi’a ce makaruha, a cikin **Madkhal** an ce: Kada sautin zubar da ruwa na kurkurar baki ya bayyana lokacin alwala don lallai bidi’a ce makaruha.

Yana daga cikin bidi’a bin waswasi cikin natsuwar zuciya da kawatarwar shaidan shi ma bidi’a ce muharrama ijma’an ga wanda ke ganin hakan addini ne tsayayye aikata shi kamala ne bisa bataccen ra’ayinsa. In ba haka ba, to, bidi’a ce makaruha kamar yadda ya gabata cikin babin wanka.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abaddi Dan Tamim daga Baffansa, lallai ya kai kara zuwa ga Annabi (saw). mutumin da yake ji ya ji wani abu a salla ya ce

(لا يفتل أو ينصرف حتى يسمع صوتاً أو يجد ريحاً).

“Kada ya juya ko ya tafi har sai ya ji sauti (tusa) ko ya ji warin.”

Wasu malamai sun ce: Waswasi bidi’a ce asalinsa jahiltar Sunna ne ko matsalar kwaƙwalwa.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Wasu masu hikima sun ce: Shaidan yana zuwa wa mutum ta hanyar sabo in ya ki sai ya zo ta hanyar nasiha don ya yi masa talalafo ba zai bar shi ba har sai ya kai shi ga bidi'a. In ya ki sai ya zo masa ta hanyar tsanani da damuwa don ya halatta haram ko ya haramta halal. In ya ki wannan sai ya zo masa ta hanyar alwala ya sanya masa shakka cikin alwalarsa da sallarsa da azuminsa har ya kulla son zuciyar wani abin zai halaka shi, ya batar da shi hanya, ya bar batun ilimi.

Idan ya samu damar aikata daya daga cikin wadancan abubuwa sai ya shiga tsakaninsa da bauta da tsoron Allah da kiyamul-laili da sadaka da dukkan ayyukan alheri sai ya karanta hakan a gareshi. A duk lokacin shaidan ya yi masa makirci da makida daga fandarewa, sai shaidan ya ce masa: "Kyale shi, kada ka ture shi ga abin da yake so, domin da umarnina kadai yake aiki."

Yana cikin bidi'a kaiwa matuka wajen shafar kunnuwa, wannan bidi'a ce makaruha, domin shafa, an gina ta a kan sauƙi ne. A cikin **Umdatul Murid Sadiq**, Ibnī Habib ya yi nassi a kan karhancin kaiwa matuka wajen shafar kunnuwa. A cikin **Umdatul Muridi Sadiq** kuma ya ce: Wasu mutane sun kai matuka wajen shafa, har jini ya kusan fita a kunnensu. To, amma a wajen wanke kafafuwa kadan ne masu rikon addini, ai kubuta daga waswasi cikinsu don abin da ke rataye da su na kazanta, da abin da jikinsa na kaushi, musamman ma maganar narkon azaba ga dudduge kamar dai yadda ya zo a kan haka. Maganarsa ta kare.

Daga karewarta ne bayanin abin da mutane suka haddasa ya kare na bidi'ar shaidanu a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba kan hanyar bin diddigi ba. Ya kare.

Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TAKWAS
Bayanin Bin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Taimama

Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Taimama

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Taimama, ita ce kowa ya kudurta yin koyi da Annabi (saw) na kasancewarsa ba ya yin taimama sai da lalura ta shari'a. Kuma dole taimamar mutum ta siffantu da ta Manzo (saw). Ya zo cikin **Sahihul Bukhari** cikin kissar Ammar, ya ce: Annabi ya buga kasa da hannunsa ya shafi fuskarsa da tafukansa.

Yana daga Sunnar Ma'aiki (saw) ta hanyar taimama, yin taimama lokacin lalura ta Shari'a; na jin tsoron mutuwa ko rashin lafiya ko kishir ruwa, wannan wajibi ne. A cikin **Sahihul Bukhari** daga Amru Dan Al-As ya sami janaba a wani dare mai sanyi, sai ya yi taimama yana nufin don tsoron mutuwa ko ciwo. Sai ya karanto,

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ النساء: ٢٩

“Kada ku kashe kawunanku da kanku lallai Ubangiji Ya kasance Mai rahama ne a gareku.” Alkur’ani 4:29

An ambata wa Annabi (saw) wannan bai kyamace shi ba.

Yana daga hanyar Sunnar (saw) yin taimama don rashin ruwa saboda janaba, wajibi ne. A cikin **Sahihul Bukhari** daga Umrana Dan Husaini Alkhuza'iy, cewa lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ga wani mutun ya ware daga mutane ba ya yin sallah cikin mutane sai ya ce:

(يا فلان ما يمنعك أن تصلى في القوم؟)

“Ya wane, me ya hane ka, ka yi sallah tare da mutane?”

Sai ya ce: Ya Rasullallah, janaba ce ta same ni ba ruwa. Sai ya ce:

(عليك بالصعيد فإنه يكفيك).

“Na hore ka da ka yi amfani da turbaya lallai ta ishe ka.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki ya kare bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba.

Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareKa.

Bidi'a A Cikin Taimama

Amma abin da mutane suka kaga cikin wannan babi wanda, shi ne 'Babin Taimama' na bidi'ar shaidanu akwai; Kin yin taimama don kallafa wa rai alwala tare da samun dalilai na shari'a na tsoron mutuwa ko ciwo ko kishi. Wannan bidi'a ce haramtacciya tare da haɗuwar malamai domin cutar da kai ne.

Daga haka; akwai barin yin taimama ga mai janabar da ya rasa ruwa har lokacin sallah ya wuce. Wannan bidi'a ce haramtacciya tare da haɗuwar malamai idan ya jinkirta har lokacin laluri ya fita. Bisa mashahurin zance, idan lokacin mukhtari ya fita kawai amma ban da laluri.

Yana daga haka: Yin taimama ba tare da lalura ta shari'a ba. Misalin rashin ruwa ko na rashin ikon yin amfani da ruwan. Wannan bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai. Sallar wanda ya yi haka batacciya ce ijma'an, ba ma a daukar shi cikin masallata ko da mutane sun dauka yana cikinsu don surar sallarsa. A'a duk wanda ya ga surar sallarsa kada ya dauke shi, ba za a kirayeta salla ba domin rashin sharaɗinta wanda shi ne tsarki, domin abin da babu ga shari'a kamar ba shi ne ga ma'ana. Sallolin da duk ya yi da ita haramtattu ne bisa haɗuwar malamai. Har wasu malamai sun hikato, cewa yana daga 'Ridda' yin salla ba da alwala ba sai dai abin da jamhuri malamai ke kai, yin ta ba da alwala ba saɓo ne, mai shi ya auka a cikin saɓo.

A cikin 'Alkhareshil-Kabir,' cikin binciken alwala bayan doguwar magana. Sa'annan cewa lallai alwala ta kasu kashi huɗu: Wajibi ne ga dukkan ibadar da aka yi mata sharaɗin tsarki kamar dawafi da sallah ta farilla ko nafila ta aini ko ta kifaya, ko da sujjadar tilawa, mai yin dayan waɗannan ba da alwala ba, ya yi saɓo bisa ittifaƙi ko ma da ij'ima'i. Kamar yadda Nawawi ya hakaito;

Sa'annan ya ce: A wajen Sa'ad Attafzani cikin sharhin Aka'id, lallai yana cikin Ridda yin salla ba da alwala ba. Ya kare. Sai na ce: Haƙiƙa, ya gabata daga maganar da mafi rinjayen malamai a kan hakan. Yana daga haka, maimaita shafar gaɓa bayan an kammala shafa. Wannan bidi'a ce makaruha. Bayanin abin da mutane suka kago na bidi'ar shaidanci ya kare a bisa faɗakar da masu hankali ba a kan hanyar bin diddigi ba.

Allah Ka yi mana dacewa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TARA

**Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Haila Da Istihala Da Bi'ki Da Bayanin
Abin Da Mutane Suka Haddasa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna cikin Babin Haila da Istihala da Bi'ki (JEGO)

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Haila da Istihala da Bi'ki ita ce mata su yi ko'arin aiki da abin da ya zo daga Annabi (saw) cikin hakan na abin da ke kansu.

Yana daga Sunnar Annabi (saw) na abin da ke kan mata na barin salla da barin azumi cikin kwanakin haila. Wannan wajibi ne sa'anan kwanakin istihala ga masu yin istihalar a cikinsu.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Sa'idul Khudri ya ce; Manzon Allah (saw) ya fita a Babbar Salla ko Karama zuwa filin Idi, sai ya bi inda mata suke sai ya ce masu:

(يا معشر النساء تصدقن فإني رأيتكن أكثر أهل النار)

“Ya jama'ar mata, ku yi sadaka lallai na ga mafiya yawan ku 'yan wuta ne.”

Sai suka ce: Domin me ya Ma'aikin Allah? Ya ce:

(تكثرون اللعن وتكفرون العشير، ما رأيت من ناقصات عقل ودين أذهب للب الرجل الحازم من إحدا كن)

“Kuna la'ana kuna kafirce wa dangantaka, ban ga masu nakasar hankali da addini ba da ke tafiyar da mutum mai hankali da lura kamar dayanku.”

Muka ce: Mene ne nakasar addininmu da hankalinmu ya Manzon Allah? Ya ce:

(أليس شهادة المرأة مثل نصف شهادة الرجل؟)

“Ashe shaidar mace ba misalin rabin shaidar namiji ba?”

Muka ce haka ne. Ya ce:

(فذلك من نقصان دينها).

“Wannan yana daga cikin nakasar addininta.”

A **Sahihul Bukhari** kuma daga A'isha lallai ta ce: Fatima 'yar Abi Hubaishi ta ce wa Manzon Allah (Mai tsira da aminci): “Ni ban yi tsarki ba, shin ko zan bar salla?” Sai Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya ce:

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

(لا، إنما ذلك عرق وليس بالحیضة، فإذا أقبلت الحيضة فاتركي الصلاة، فإذا ذهب قدرها فاغسلي عنك الدم وصلي).

“A’a, wannan jijiya ce kadai ta istihala ba haila ba ce. In dai hailarki ta fuskanto, to, ki bar sallah, idan kwatankwacinta ya wuce; ki wanke jinin; ki yi sallah.”

Yana daga Sunnar Ma’aiki (Mai tsira da aminci) wanda ke kan mata: Hana saduwa ko jin dadi da abin da ke kasan gyauto, a kwanakin haila wannan wajibi ne. Dangane da Hadisin Abi Dauda, lallai an tambayi Manzon Allah game da abin da ya halatta ga mutun daga matarsa in tana haila, Sai ya ce:

(ما فوق الإزار).

“Abin ga ke saman gyauto.”

Yana daga Sunnar Ma’aiki (Mai tsira da aminci) wanda yake kan ma’aura kuma wajibi: Hana yin saki a kwanakin haila, don ya inganta lallai Dan Umar yayin da ya saki matarsa tana haila, Ma’aiki (Mai tsira da aminci) ya umarce shi da ya mayar da ita, shi ne ma dalilin saukar wannan aya

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾ الطلاق: ١

“Ya Annabi idan kun saki mata ku sake su da iddarsu.” Alkur’ani 65:1

Yana daga Sunnar Ma’aiki na abin da ke kan mata, mustahabi ne bayan gama haila, kowaccensu ta riƙi auduga ko waninsa ta sanya masa miski ko da kaƙan ko waninsa na turare in miskin ya ta’azzara ta saka shi cikin sauƙi ta bar shi har sai ta zaci ya dauke abin da ke muhallin, haka za ta yi sau uku. A cikin **Sahihul Bukhari** daga A’isha (Allah Ya yarda da ita): Wata mata ta tambayi Annabi (Mai tsira da aminci) game da wankan haila sai ya umurce ta da yadda za ta yi. Ya ce:

(خذى فرصة من مسك فتطهري بها)

“Ki riƙi wani kyalle na miski, ki yi tsarki da shi”

Ta ce:

(تطهري بها)،

“Ki yi tsarki da shi?”

Ya ce:

(سبحان الله! تطهري بها)

“Subhanallah, ki yi tsarki da shi.”

Ta ce; yaya zan yi tsarki da shi? Ya ce:

(سبحان الله! تطهري بها)

“Subhanallah, ki yi tsarki da shi.”

Sai A'isah ta ce: “Na jawo ta gurina, na ce mata ki bi bayan jinin gurbinsa da shi.”

Na ce, hukuncin jinin biƙi kamar hukuncin haila ne na duk abin da ya gabata ga ambatonsa.

Bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Haila da na Istihala da na Biƙi a bisa faɗakar da masu hankali ba kan bin diddigi ba. Ya ƙare. Allah Ka sa mu dace da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (Mai tsira da aminci su tabbatar a gareshi) don darajarsa a gurinKa.

Bidi'o'in Cikin Haila da Istihala da Biƙi

Amma abin da mata suka ƙago cikin wannan babi wanda shi ne ‘Babin Haila da na Istihala da Biƙi’ na bidi'ar shaidanci, daga ciki akwai yin azumi cikin kwanakin Haila. Wannan bidi'a ne muharrama ijma'an.

A cikin **Madkhal**: A cikin mata masu haila akwai wadda take yin azumi a cikin hailer kuma bayan azumin ta rama. Matar da ke haka, mai saɓo ce cikin azuminta mai dacewa ce da gaskiya wajen rama shi. Daga cikinsu akwai mai ci a cikin haila amma tana yunwatar da kanta wurin cin ɗan dabino ko mai kama da shi. Kuma tana riya cewar akwai lada a kan haka. To, wannan bidi'a ce kuma tana da laifi cikin danganta shi da addini. Halinta da hailarta cikin Ramadana kamar halinta ne cikin wanin watan. Ya ƙare.

Ni na ce; “Sallah cikin Haila bidi'a ce muharrama ijma'an, kamar azumi.” Daga ciki akwai ƙin yin sallah a lokacin istihala, ga wadda ta kasance tana zubar da jini, wannan bidi'a ce muharama ijma'an. A cikin **Sahihul Bukhari**, Fatima 'yar Abi Hubaishi ta ce wa Manzon Allah (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi): “Ni ba na da tsarki, shin na bar sallah?” Sai Ma'aiki (saw) ya ce:

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

(لا، إنما ذلك عرق وليس بالحیضة، فإذا أقبلت الحيضة فاتركي الصلاة، فإذا ذهب قدرها فاغسلي عنك الدم واصلی).

“A’a wannan jini ne (Istihala) ba hailsa ba ce. Idan hailarki ta gabato, sai ki bar sallah, idan misalinta ya gushe, ki yi wanka, ki wanke jinin ki yi sallah.”

Wanan Hadisi ya gabata nan baya.

Yana cikin bidi’a, shigar da hannunta cikin farjinta don wanke cikinsa bayan yankewar hailsa. Wannan bidi’a ce muharrama, domin yin haka, cutar da kanta ne da mijinta domin ruwa in ya isa cikin farji da yatsu, to, zai sa farji saki, kuma ya yi sanyi, ya kuma fadafa. Sunna gare ta ta wanke kai yadda budurwa ke yi, kada ta kara a kan haka. Haka, an gabatar da yadda ake kawar da warin hailsa.

A **Madkhal** an ce: Dalilin wannan bidi’a shi ne rashin hankali ko rashin fahimtar Hadisan Manzon Allah (saw). Yana daga cikin bidi’ar mace, ta yi zamanta bayan yankewar jinin hailsa ba tare da yin sallah ba har sai ta wanke tufarta. Wannan bidi’a ce muharrama Ijma’an. A cikin **Madkhal**: A kiyayi wannan bidi’ar haramtacciya wadda wasu mata suke aikatawa, ita ce su yi zamansu bayan yankewar jini, ba yin sallah wai har sai sun wanke tufafinsu. Suna yin abin da ya fi wannan girma shi ne ba su sallah, ba su rama abin da ya kufuce masu bayan yankewar jininsu kafin su yi wanka. Ba su tsoron abin da zai ja masu na barin yin sallah da gangan. Ya kare.

Yana daga aikin bidi’a, abin da wasu mata suke riyawa cewa lallai masu biki za su zauna kwana arba’in ba wanka ba sallah ko da jinin ya yanke. Wannan bidi’a ce muharramiya ijima’an. Mai **Madkhal** ya yi nuni a kan haka domin jinin biki in ya yanke ko da ranar haihuwa ce sai ta yi wanka. In ya dawwama jinin, to, tsawon wata biyu ne (ba ya wuce haka).

Bayanin abin da mata suka kago cikin babin hailsa da istihala da biki na daga bidi’ar shaidanci ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba a kan hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA GOMA

**Bayani Hanyar Sunna Ma'aiki Cikin Babin Lokutan Sallah Da Bayanin Abin
Da Mutane Suka Kago A Cikinsu Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Lokutan Sallah

Amma hanyar sunnar Ma'aiki game da lokutan sallah ita ce kowa ya tsaya daidai yadda Manzon Allah (saw) ya iyakance na lokutan sallah, ba tare da wucewa ko jinkirtawa ba.

A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Jabir dan Abdullahi, Manzon Allah (saw) ya kasance yana yin sallar Azahar da garjin rana; yana yin sallar La'asar lokacin rana tana da haske yana yin sallah Magriba idan rana ta fada. Yana yin sallar Isha'i lokuta daban-daban. Wani lokaci idan ya ga mutane sun taru sai a yi da wuri. Idan kuma ba su taru ba sai ya jinkirta har sai sun taru. Yana yin sallar Asubhai da sassafe ko duku-duku.

A cikinsa kuma an sami wani Hadisi daga Abu Saeed inda ya ce: Manzon (saw) ya ce:

(أبردوا بالظهر، فإن شدة الحر من فيح جهنم).

“Ku sanyaya sallar Azahar saboda tsananin zafi ya yi kama da zafin wutar Jahannama.”

A cikinsa kuma hadisi daga Abu Zarril-Giffari inda ya ce: “Wata rana muna tare da Manzon Allah (saw) a cikin tafiya sai ladan ya yi nufin ya kira sallar Azahar sai Annabi (saw) ya ce:

(أبرد).

“Ka sanyaya.”

Zuwa can ladan ya tashi zai kira sallah sai ya ce masa:

(أبرد).

“Ka sanyaya.”

Sai lokacin da inuwa ta yi dan tsawo kadan.

A cikinsa kuma, hadisi daga Abu Rafi'u Dan Khudaiji ya ce: “Muna yin sallar Magriba tare da Annabi (saw) lokacin da aka yi sallar, muna iya ganin sawun takon kafarmu.” Bayanin hanyar sunnar Ma'aiki a cikin Babin Sallah ta hanyar takaitawa ba ta hanyar bin diddigi ba. Ya kare a nan.

Ya Allah Kayi mana muwafaka da bin sunnar Annabinka (saw) domin matsayinsa a gareKa.

Bidi'a Cikin Lokutan Sallah

Amma abin da mutane suka kago a cikin wannan Babi, watau Babin lokutan sallah na daga bidi'a ta shedfance.

Yana daga cikin gaggautawa kafin lokacin sallah. Wannan bidi'a ce ta haram ga ijma'in Malamai. Saboda wannan takan janyo a yi sallah gurbatatta kafin shigar lokacin sai sallansa ta zamo batatta. Saboda sai ya tabbatar lokacin sallah ya shiga.

Wanda ya yi salla alhali yana kokwanton shigar lokaci, sallarsa ta baci. Ko da ya dace da lokacin. Saboda haka ne idan gari akwai hadari sai a jinkirta sai an sami tabbacin shigar lokacin sallar.

A cikin **Mukhtasar Khalilu**: Idan an yi kokwanton shigar lokacin salla, kuma sai aka yi sallar haka nan. To, ba tayi ba ko da ta dace a cikin lokacin.

Dan Faru ya ce; Abin da Malamai suke nufi da shakka. Idan ba su yi wani bayani ba suna nufin Taraddudi. A cikin **Kharshiy** ya ce: kalmomin **zannu** da **wahmu** duk abu daya ne a mazhaba (ta Malikiya). Saboda haka babu makawa a sami tabbacin shigar lokacin sallah, Rinjayen zato ba ya aiki a nan. Sabanin fatawar mai littafin **Irshadi**. Littafin **Kharshi** ya ce: Sanin ilimin lokacin farilla, kifaya ne, inji Malam Karafiy saboda ya halatta a yi takalidi.

Amma mai littafin **Madkhal** ya ce sanin lokacin sallah farillar ainihi ne amma da cewa tsakaninsu fi daidai ga mai fatawa ta **Madkhal**. Saboda bai halatta ga mutum ya yi sallah sai ya tabbatar da shigar lokaci. Yana daga cikin bidi'a na jingina da masaukan rana ko wata wajen tabbatar da lokacin sallah. Bidi'a ce muharram a ijima'i.

An sami ruwaya daga Dan Arabiy da Karasiy da waninsu cewa ba a jingina da manazil (masuakin rana ko wata ko tauraro) wajen sanin lokacin sallar Asubahi. Amma an shar'anta lokacin sallah, lokacin ne na bayyane domin malamai da wanda ba Malami ba, amma shi manazil domin an san kusantar lokacin alfijir ne kawai.

Yana daga cikin: Jinkirta sallar har lokacinta ya fita. Bidi'a ce Muharrama ga ijima'in Malamai idan yana nufin fitar lokacin laruri ne. Kuma a wata mashahuriyar fatawa idan ana nufin lokacin na za'bi ne (Mukhtar). A cikin **Takhalisin Ikwan**. Amma wanda ya jinkirta salla zuwa karshen lokaci (mukhatari) dai ya yi laifi ya kuma ce a wani muhallin, wanda Dan Battal ya

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

cirato cewa ijimai ne babu laifi ga wanda ya jinkirta salla zuwa ƙarshen mukhatari. Wannan ya isa fatawa domin kawar da inkari (Musu).

Ya ce kuma a wani wurin ne daban ta yaya mai hankali zai yi musu ga wanda ya jinkirta sallah zuwa ƙarshen mukhtari bayan ko wace sallah tana da lokaci guda biyu. Wannan magana ko dai ijima'i ne ko hilafa.

Ya ƙare bayanin abin da mutane suka ƙirƙiro na bidi'a ta shaidanci cikin babin lokutan sallah a hanyar takaitawa, ga masu hankali, ba ta hanyar bin diddigi ba. Ya Allah Ka yi mana muwafaka wajen bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

BABIN NA GOMA SHA DAYA

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Game Da Masallaci Da Abin Da Mutane
Suka KirKiron A Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Al'amarin Masallaci

Amma hanyar sunnar Ma'aiki game da al'amarin masallaci ita ce, kada kowa ya shagaltu da komi sai aikin ibada kamar salla da koyar da karatu da zikiri, Allah Madaukaki Ya ce:

﴿إِنَّمَا يَسْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ
فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُتَهَدِّينَ﴾ (١٨) ﴿التوبة: ١٨

“Masu raya masallacin Allah su ne wadanda suka yi imani da Allah da ranar lahira, suka tsayar da sallah suka bayar da zakka, ba sa jin tsoron, komai sai Allah, ana fatar wadannan su ne suka zamo masu shiriya.”
Alkur'ani 9:18

Allah Madaukaki ya ce:

﴿فِي بُيُوتِ الَّذِينَ أَنشَأَ اللَّهُ لَكُمْ فِيهَا أَسْمَاءَ يَسِيحُ لَّهُمْ فِيهَا بِالْغَدُوِّ وَالْأَصَالِ﴾ (٣٦) ﴿بِجَالٍ لَا تُلْهِيمُهُمْ بُحْرَةً وَلَا بُيْعًا عَنْ
ذِكْرِ اللَّهِ وَاقَامِ الصَّلَاةَ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةَ﴾ (النور: ٣٦ - ٣٧

“A cikin dakunan da Allah Ya yi izini a daga a kira sunnanSa suna tasbihi a cikin shi (36). Wasu mutane wadanda harkar kasuwanci ko saye da sayarwa ba ta shagaltar da su daga barin zikirin Allah da tsayar da sallah da bayar da zakka ba.” Alkur'ani 24:36-37

Sai (Shehu Usmanu) na ce: Su, masallatai, dai dakunan Allah ne, bai kamata ga wani ya shagaltu da wani abu ba sai dai harkar Ibadarsa. Ya zo a cikin hadisi

(من قعد في المسجد فقد زار الله تعالى. وحققا على المزور إكرام زائره).

“Duk wanda ya zauna a cikin masallaci hakika ya ziyarci Allah kuma hakki ne ga Wanda Aka ziyarta Ya girmama wanda ya ziyarce Shi.”

Dan Al-hajji ne yazo da hadisin a cikin littafinshi na **Madkhal**.

Yana daga sunnarsa (saw) wajen shiga masallaci mai shiga ya farad a kafar dama, ya jinkirta kafar hagu. A cikin littafin **Madkhal** ya yi niyya da koyi da hanyar sunna wajen shiga masallaci. Ya fara shiga da kafar dama sannan kafar hagu, amma ya fara cire takalmi daga kafar hagu sannan kafar

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

dama sunna ke nan a aiki guda ɗaya. Hanyar da zai bi kuwa ita ce sai ya fara cire kafar hagu sai ya dora ta a kan takalmin sannan ya cire kafar dama sai ya fara shiga da ita cikin masallacin sannan kafar hagu ta biyo sai ya sami sunna guda biyu ken an a lokacin guda. Watau sunnar shiga da kafar dama, kuma ya duba kasan takalminsa domin ya goge shi kafin ya shiga masallaci. Idan akwai datti sai ya share sannan ya shiga masallaci. Idan ya yi haka ya yi daidai da abin da aka ruwaito cewa duk wanda ya aikata haka mala iku za su ce masa “Shiga (masallaci) an riga an gafarta maka.”

An faɗa cikin littafin **Madkhal**: kuma a wani muhalli na daban ya yi niyya tare da haka sadar da sunnah, kada ya ajiye takalminsa ta barayin kiblarsa (Ka’aba) ko ta barayin dama ko ta bayansa saboda yin haka zai dami mutumin da ke bayansa, sai ya hana shi haɗa tunanansa wurin ɗaya. Dama kuma, yadda sunna ta nuna shi ne a bar ta domin abubuwa masu tsarki, inda ya rage shi ne barayin hagu.

Sannan ya ce bayan wata magana ya Allah sai dai idan barayin hagu akwai wani mutum, to, kada ya aje a barayin hagu ɗin, saboda ya zama barayin damar wani saboda haka sai ya ajiye shi ta gabansa lokacin da ya yi sujuda sai su zama farkashinsa tsakanin gemu da gwiwarsa ya kuma kiyaye kada ya riƙa motsa su lokacin sallah, don kada ya zama yana mubashara dasu a lokacin sallah.

An faɗa a cikin **Madkhal** kuma a wani muhalli na daban ya yi niyyar sauraren sallah saboda ya zo a cikin hadisi cewa:

(فذلكم: الرباط).

“Yin haka ya zama Ribadi.”

Ya yi kuma niyya da zamansa a masallaci kamar yadda aka samu daga Manzon Allah (saw) cewa:

(الملائكة تصلي على أحدكم ما دام في مصلاه الذي صلى فيه تقول: “اللهم اغفر له، اللهم ارحمه”).

“Mala’iku suna salati ga ɗayanku muddin yana zaune a wurin da ya yi sallah a ciki, suna cewa ya Allah Ka gafarta mashi ya Allah Ka tausaya masa.”

A cikin **Madkhal** kuma a wani muhallin na daban ya yi niyya da tafiya zuwa Masallaci sadar da sunna ta wajen tafiya zuwa Masallaci kuma da natsuwar zuciya da gaɓoɓi saboda abin da aka ruwaito, daga Annabi (saw) ya ce:

(إذا أتيتم الصلاة فلا تأتوها وأنتم تسعون، وأتوها وعليكم السكينة).

“Idan za ku je wajen sallah, to, kada ku je kuna gudu, ku je da natsuwa.”

Ya yi niyyar sadar da sunna wajen yin addu'a wadda aka ruwaito ita ce ya ce: Bismillah, sannan ya yi salati ga Manzon Allah (saw) sai ya ce:

اللهم اغفر لي ذنوبي وافتح لي أبواب رحمتك.

“Allahununa Agfirli zunubi waftahali abwaba rahmatak.”

Ya yi niyyar sadar da sunna lokaci fitarsa daga masallaci. Ya gabatar da kafar hagu sannan kafar dama ta biyo. Ya yi niyyar sadar da sunna da yin addu'a wadda ta zo kuma ta lokacin fita ita ce ya ce: Bismillahi sai ya yi salati ga Annabi (saw) sai ya ce: **Allahuma Agfirli zunubi waftahali abwaba fadaliki.** Anan ne maganarsa ta tūke.

Da kuma tūkewarta ce, bayanin hanya sunnar Ma'aki ta tūke a cikin fadakar da masu hankali, ba ta hanyar bin diddigi ba. Ya Allah Ka yi mana muwafaka da bin sunnar Annabinka (saw) domin matsayinsa a gareKa.

Bidi'a Cikin Harkar Masallaci

Amma abin da mutane suka kirkiro game da wannan babin, wanda yake shi ne babin al'amuran masallaci. Yana daga cikin yawaita masallatai a wuri guda, bidi'a ce makaruhiya a cikin **Madkhal**: Hakifa, labari ya zo cewa yana daga cikin alamun tashin Idyama yawan masallatai da karancin masallata a cikinsu. Imam Abu Dalib Al-Makky ya ce a cikin littafinsa: Sun zamo suna kyamar yawan masallatai a wuri guda. An ruwaito daga Anas dan Malik (ra) cewa lokacin da ya shiga garin Basara, duk tafiya kafan da ya yi sai ya ga masallaci, sai ya ce wani irin bidi'a ce. Wannan wallahi na shaida za ka ga babbar unguwa amma masallaci guda dāya ne sai ka ga sun taru a unguwa domin yin sallah.

A cikin **Madkhal** kuma bayan doguwar magana akwai sabani tsakanin malamai, cikin wani masallaci mutum zai yi sallah idan suna da yawa a wuri dāya? A cikin fatawar malaman akwai cewa a cikin tsohon masallacin, ta wannan fatawa ce Anas bn Malik (ra) ya dāuka da waninsa na daga sahabbai (ra) Imam Malik ya ce: Sun zamo suna kyale sabon masallaci su koma zuwa ga tsohon masallaci.

A cikin Sharhin Al-Akida: Malam Suhunun ya ce: Babu laifi a yi masallaci na biyu a Alkaryar saboda yawan mutanenta, da kuma yawan harkokinta na rayuwa. Amma idan mutanen ba su da yawa, kuma ana jin tsoron wofintar da masallacin farko da cutar da shi, to, sai a hana yin masallaci na biyu.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Dan Rushidi ya ce: Idan na biyun ya fi yawan jama' a kuma an yi shi ne domin a cutar da na farko sai a rusa shi a mayar da wajen juji. Idan kuma ba haka ba sai a bar shi babu kowa sai dai idan akwai yawan jama' a kuma akwai buƙatar haka sai a bar shi. Yana daga cikin haka yin shimfida a masallaci bidi'a ce makaruhiya. A cikin littafin Kharshiy ya ce: An karhanta wa mutum ya je da abin shimfida a masallaci domin ya yi shimfida ya yi sallah a kansa saboda yana kawar da kushu'i (tsoro) da tawalu'u a cikin masallaci. Yana daga cikin bidi'a, ɗaukar abin fifita bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal** ya ce: An hana zuwa ko ɗaukar abin fifita a masallaci don bidi'a ce.

Yana daga ciki: Yawan rubutun Alkur'ani a cikin ko karatu bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal** ya ce: Malamanmu sun hana rubutu na ilimi a cikin masallaci ko rubutun Alkur'ani ko da akwai wani dalili. To, balle a ce babu wani abu. Yana daga ciki: Koyar da yara a cikin masallaci bidi'a ce makaruhiya. A cikin Kharshiy ya ce: An karhanta koyar da yara Alkur'ani ko ilimi a cikin masallaci idan ba sa wasa ko kuma zasu hanu idan an hana su amma idan ba haka ba ya zama haramun ke nan shigar da su masallaci. Yana daga ciki: Daga murya cikin masallaci ko da lokacin karantarwa ne bidi'a ce Makaruhiya sai dai idan ya daga muryar ce domin isar da sakon ne.

Yana daga ciki: Bada labarai a ciki shima bidi'a ne makaruhiya. A cikin littafin **Jami'u** na Shehu Bn Abi Zaid (ra) ya ce: Imam Malik ya yi kyamar karanta Kissa a cikin masallaci. A cikin **Madkhal**: An tambayi Imam Malik (ra) wajen sauraren mai yin Kissa a cikin masallaci sai ya ce: Bai yi daidai ba a saurare shi domin yin Kissa a masallaci bidi'a ce.

Dan Rushidi ya ce: Yahya ɗan Yahaya ya ruwaito ya ce: Wani saurayi ya yi tafiya da mu zuwa Tarabulus zuwa Madina, duk inda muka sauka sai ya yi mana wa'azi watau Kissa har muka isa Madina, da muka shiga cikin masallaci sai ya mife tsaye da nufin ya yi Kissa kamar yadda ya yi mana a hanyarmu ta zuwa sai ya fada cikin masana ilimi. Yana cikin magana sai suka yi banza da shi sai yara suka jife shi da tsakuwa. Suka ce ya kai wannan jahili, ka yi shuru! Sai nayi mamakin abin da na gani.

Sai muka shiga wajen Imam Malik (ra) sai ya zamo shi ne farkon abin da muka tambaye shi bayan gaisuwa. Muka fada masa labarin abin da muka gani na wannan saurayi. Sai Imam Malik ya ce: Banza da suka yi masa ya yi daidai; yara kuma sun yi daidai da suka yi masa musun barnarsa. Aikin manyan ya yi daidai na yin banza da shi domin yaran sun kawar da barnarsa watau sun hutar da manya da a ce yaran ba su kawar da barnar ba, da ya zama dole a kan su, manyan. Anan maganan ta kare.

A cikin **Madkhal** kuma a wani muhallin: Malamanmu (ra) sun ce ba a yi kisa a zamanin Annabi (saw) ko zamanin Abubakar (ra), ko zamanin Umaru (ra) ba sai lokacin da fitunu suka bayyana sannan kisa ta soma bayyana.

Lokacin da Sayyidina Aliyu (ra) ya shiga Masallacin Basra sai ya kori mutumin da yake karanta masu kisa. Ya ce kada ya kara karanta wannan kisa har ya isa wajen Malam Hassan, yana koyar da mutane ilimi na aiki. Ya saurare shi sannan ya tafi.

Imamul Gazali ya fada a cikin littafi na **Ihya** inda ya dauka wa'azi mai kyau abin yabo ne a shari'a a wannan zamani saboda abin da ya gani na masu kisa a wannan zamani. Kuma shuka na ce suna yi, sai suka ce wannan ba a yin shi a zamanin Annabi (saw). Haka nan zamanin Abubakar da zamanin Umar (ra) sai bayan bayyanar fitunu sai kisa ta bayyana. An ruwaito cewa, Dan Umaru (ra). An fadi fita daga cikin masallaci sai aka tambaye shi sai ya ce "saboda wannan mutum ne mai karanta kisa ya kore ni ba domin shi ba da ban fita ba" Damrat ya ce: "Na ce wa Imam Thauri muna fuskantar mai karanta kisa" sai ya ce: "Ku juya wa dan bidi'a baya." Dan Umar (ra) ya ce: "Na je wajen dan Sirin sai ya ce yau kam wannan yini na yau ya cika da alkairi cikinsa, dalili kuwa shi ne sarki ya bada dokar hana yin kisa a cikin masallaci."

Malam A'amashu ya shiga Masallacin Basra wata rana sai ya ga mai karatun kisa yana karatunsa, har ya ce: Mun samu hadisi daga A'amashu sai A'amashu ya kutsa kai cikin taro yana cire gashin hammatarsa, sai mai karatun kisa ya ce "kai malam, ba ka jin kunya? Sai ya ce: A'a ni da nike kan hanyar sunna. Kai kuma da kake a kan bidi'a saboda ni ne A'amashu ni kuma ban fada maka wani hadisi ba. Ahmad ya ce: Mutanen da suka fi yawan karya su ne masu yin kisa da masu yin bara.

Sayiddina Aliyu (ra) ya taɓa korar mai yin kisa a Masallacin Basra. Amma ko da ya ji karatun Hassanul Basari bai fitar da shi ba saboda yana magana kan ilmin da ya shafi lahira da tunatarwa a kan mutuwa da fadakarwa a kan aibin mutane na zuciya da aibin yawan gori da hadarin shaidan da hanyar da ya kamata a kiyaye su da bayani akan ni'imomin Allah (swt) da farancin godiya daga bawa da bayani a kan kasancin duniya da aibinta da saurin yankewarta da rashin cika alkawarinta da hadarin hanyar lahira da tsoron da ke cikinta. To, wannan shine wa'azi mai kyau a sharia, wanda hadisi ya kwadaitar a kansa, kamar yadda yake a cikin hadisin Abu Zarri in da ya ce:

(حضور مجلس علم أفضل من عيادة ألف مريض، وحضور مجلس علم أفضل من شهود ألف جنازة)

“Halartar majalisar ilimi tafi lada fiye da gaida mara lafiya dubu, zuwa majalisar ilimi ya fi halartar sallar janaza dubu.”

Sai aka ce ya Manzon Allah (saw) ya fi karatun Alkur’ani sai ya ce:

(هل ينفع قراءة القرآن إلا بالعلم؟)

“Shin karatun Alkur’ani na da amfani idan babu ilimi.”

Ya ce:

(مجلس ذكر يكفر سبعين مجلسا من مجالس اللهو)

“Majalisun ilimi (Zikiri) su na kankare zunuban majalisu saba’in na wasa (wargi).”

Masu kawata magana sukan dauki wannan hadisi wajen yabon kansu; suka mayar da kalmar zikiri cewa, abin da suke yi shi ne zikiri, suka bar hanyar kwarai ta zikiri; suka shagaltu da yin kisa, abubuwa masu sabani akansa ana iya samun dadfi ko ragowa na labari. Suka kauce daga kisa ta Alkur’ani suna karin magana. Saboda daga cikin kisa akwai mai amfani ga mai ji; akwai mara amfanin ga mai jin sa koda ko gaskiya ce. Duk wanda ya budi wannan kofar domin biyan bukatan kansa. To, zai rika hada karya da gaskiya, ko abu mai kyau da mummunu. Wannan abu kuwa an hana a shari’a.

Na’am in kissar ta kasance a kan kissar Annabawa ce kuma ta yi daidai da al’amuran addini, kuma ruwaya ingantatta. To, wannan kari ban ga wani abu mai laifi ba.

Kuma ya kiyaye yin karya da kuma hikayar da za ta nuna rauni a game da haƙƙinsu saboda jahili sai ya yi koyi da wannan wajen munanan ayyukansa, Ya rika ba kansa hamzari. Yana kafa hujja a kan cewa yana da hikaya iri kaza da kaza daga wasu shehunnai da manyan malamai, “saboda haka ba laifi ba ne domin na yi saƙo, saboda wanda ya fi ni shi ne ya saƙi Allah.” Sai ya kara tsaurin kai ga dokokin Allah alhalin shi bai sani ba. Bayan kiyaye waƙannan abubuwa guda biyu. Abin tsoro babu laifi da karanta kisa, ta nan ne za a sami karatun kisa mai dacewa da yabo, wanda ya hada labarai na cikin Alkur’ani da ingantattun labarai.

Akwai daga cikin mutane waƙanda suke bada labarai masu rauni masu kwadaitar da da’a da nufin wai jawo mutane zuwa ga bin hanyar gaskiya. Nan ma akwai fizgar shaidan ba tare da sun sani ba saboda faɗin gaskiya ba ya halatta da yin karya.

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

Kuma a tsaya kan abin da Allah da ManzonSa suka yi wajen wa'azi. Ya isa duk wani mai yin wa'azi. An ce a cikin **Ihya** kuma a wani muhallin na daban idan ka ce ka fada mana hanyar da ya kamata mai yin wa'azi ya bi lokacin yin wa'azinsa ga jama'a?

Ka sani wannan yana da tsawo ba za a iya kididdige shi ba. Amma zan yi nuni zuwa ga nau'o'insu masu amfani, wajen kwance kullin zama cikin laifi da dawo da mutane daga barin yin zunubin. Wannan ya kasu kashi hudu ne:

Na Farko: Ya yi wa'azi da ayoyin Alkur'ani na tsoratarwa da hadisan Manzon Allah (saw).

Na Biyu: Ya yi wa'azi da abin da ya gudana ga Annabawa na masifu domin mutane su gane cewa Allah ba Ya bukatar komi wajen kowa.

Na Uku: Ya kuma faddara masu cewa, duk wani ukuba da aka gani a duniya, to, saboda yawan sabon Allah ne, ta samu.

Na Huɗu: Ya fada masu nauyin ukubar zunubi kamar su zina da sata.

An ce a cikin **Ihya'u** kuma a wane muhallin na daban idan ka ce, idan mutum yana wa'azi ne ga taron jama'ar da bai san su ba ko kuma wani ya tambaye ka wanda ba ka san shi ba, yaya za ka yi? Ka sani hanyar yin masa wa'azi ita ce ka yi wa'azi da abin da ya shafi kowa da kowa na bukatar yau da kullum. Ya kare a nan.

Idan ka ce mene ake nufi da kalmar Tunatarwa ko wa'azi?

Sai na ce: Imamul Gazali ya ce: A littafin **Risala** ma'anar Tunatarwa, ita ce Bawa ya tuna ma'anar wutar lahira da kuma takaituwarsa wajen yin hidima ga Allah Mahalicci. Ya yi tunani game da abin da ya wuce na rayuwarsa wanda ya karar da shi cikin abin da bai kamata ba.

Ya yi tunanin abin da ke gabansa na matakai na wajen kuɓutar imaninsa wajen cikawarsa, da kuma yaya halinsa zai zamo lokacin karɓar ruhi lokacin da Mala'ikan mutuwa ya zo. Shi zai iya amsa tambayar mala'iku, Munkar da Nakir. Ya duba kansa game da halin tashin Alkiyama da matakanta. Shi zai iya tsallake siradi lafiya? Koko zai fada cikin hawiya. A cikin wannan hali ya ci gaba da tuna azabar wuta da sauran masifun da ke tafe, kamar yadda muka gabatar a baya. Dukkan su ana kiran su Tunatarwa.

Sanar da mutane wannan abu da tsinkayar da su da faɗakar da su a kan takaituwarsu da wuce wuri da ganar da su aibin kansu, saboda zafin wuta ya taɓa zukatansu da wajen zamansu. Wannan masifa ta su razana domin su wa'azantu. Su tuna abin da ya wuce na kwanakinsu. Ya yi kuma nadama a kan

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

lokutan da suka wuce ba tare da yin aiki ba ga Allah Ta'ala. Duk wanda ya kasance a cikin wannan hali da wannan hanya sai a kira shi mai wa'azantuwa.

Sannan bayan doguwar magana. sai ya ce: ya kamata mai wa'azi ya zama a wa'azinsa yana kiran mutane ne daga barin duniya zuwa lahira; daga barin son yin sabo zuwa aikata da'a, daga barin kwaɗayin duniya zuwa son lahira, daga barin rowa zuwa son yin kyauta, daga barin ruɗu zuwa Takwa (tsoron Allah). Ka sanya su masu son lahira; ya sanya su masu ƙin duniya. Ya koyar da su ilimin ibada da zuhudu saboda mafi rinjayen dabi'ar mutum shi ne karkata daga hanyar sharia da yin aiki cikin abin da Allah Bai yarda da shi ba da siffantuwa da munanan dabi'u.

Saboda haka ka jefa a cikin zuciyansu tsoro; ka kuma tsoratar da su abin da yake gabansu na abubuwan tsoro na lahira, watakila zuciyarsu ta sanya kuma cikinsu na zahiri ya canja shi ma, su nuna kwaɗayi a wajen da'a da barin sabon Allah. Wannan ita ce hanya mai kyau ta yin wa'azi da nasiha.

Duk wani mai wa'azin da bai bi wannan hanya ba, to, wa'azinsa zai zama bala'i ga mai ji ko magana da shi. Bari ma ka ji shi, wannan, ya zama jagoran shaidan wanda zai kawar da jama'a daga hanyar ƙwarai kuma ya halakar da su. Ya wajaba a garesu su guje masa, saboda abin da zai aikata na barna da bata a cikin addini da ko shaidan ne ba zai yi kamar sa ba.

Duk wanda ke da iko ya wajaba a gareshi ya kwaɓe shi. Ya kuma hana shi; ya kore shi cikin jama'ar Musulmi, ya hana su cudanya da shi domin yin haka yana daga cikin wa'azin shugabanni. A cikin littafin **Ihya'u** an ce: Bai kamata ba a bar harkar wa'azi sai ga mutumin da yake da wara'u (tsantsani) a zahiri da siffar natsuwa ta zuciya da ta gaba, da siffar salihai, idan kuwa ba haka ba, sai mutane su ƙara zurfi wajen halaka, dole ne a raba tsakanin maza da mata yadda zai hana kallon juna. Ya ƙare.

Sai na ce: Ya bayyana cikin abin da muka faɗa cewa karatun kissa bai zo ba a cikin Alkur'ani kuma bai inganta ba a hadisi saboda haka ya zama bidi'a a masallaci ne ko ba a masallaci ba.

Shi yin wa'azi yana daga cikin mafificiyar ibada, wadda za a yi a kusanci Allah (swt) idan ta yi daidai da abin da aka siffanta a sama. Ya ƙare bayanin abin da mutane suka ƙirƙiro game da al'amarin masallaci na bidi'ar shaidan ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Ya Allah Kayi mana muwafaƙa da bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

BABI NA SHA BIYU

**Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Kiran Salla Da Ikama Da
Bayanin Abin Da Suka Kirkiron A Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Kiran Salla da Ikama

Amma hanyar sunnar Ma'aiki cikin babin Kiran salla da Ikama ita ce kowa ya tsaya daidai da lafuzan da aka zo da su daga Annabi (saw) a cikinsu babu daƙi, babu tawaya a cikin **Sahihul Bukhari** daga Anas. An umarci Bilal ya yi wazana wutiri (kalma ɗaya-ɗaya).

Yana daga cikin sunnarsa (saw) game da wazana (kiran salla) a kwaikwayi abin da mai kiran sallah yake faɗa. A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abi Sa'id Alkhudiri daga Manzon Allah (saw) ya ce:

(إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول المؤذن).

“Idan kuka ji kiran sallar ladan, ku kwaikwaye shi da abin da yake faɗi.”

Yana daga cikin sunnarsa (saw) cikin wazana karanta addu'ar da aka ruwaito lokacin da aka ji muryar mai kiran sallah.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir ɗan Abdullahi: Manzon Allah (saw) ya ce:

(إذا سمعتم المؤذن فقولوا مثل ما يقول المؤذن).

“Idan kun ji kiran sallah ku faɗi abin da yake faɗa.”

Yana daga cikin Sunnarsa (saw) a cikin wazana kuma karanta addu'ar da aka ruwaito. A cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir ɗan Abdullahi: Manzon Allah (saw) ya ce wanda ya faɗi wannan lokacin kiran sallah;

(من قال حين يسمع النداء: اللهم رب هذه الدعوة التامة الصلاة القائمة، آت محمدا الوسيلة والفضيلة والدرجة الرفيع، وابعثه مقاما محمودا الذي وعدته، حلت له شفاعتي يوم القيامة).

“Allahumma Rabba Hazid-Da'awatit-tamat wasalatil kaimati A-ti muhammadan wasilata wal fadilata wadarajatar rafi'ata waba'asahu makaman mahamudan Alladi wa'adatahu.”

Cetona ya tabbata a gareshi a ranar tashin Kiyama. Ya kare, bayanin hanyar sunnar Ma'aiki cikin babin wazana da ikama a hanyar faɗakar da masu hankali ba a hanyar bin diddigi ba. Ya Allah ka yi mana muwafaka da bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

Bidi'a Cikin Wazana Da Ikama

Amma abin da mutane suka kirkiro a cikin wannan babi watau babin Kiran Sallah da Ikama. Yana daga ciki: Kiran sallar mutane masu yawa a bisa sautin mutum daya bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal**: Kiran sallar mutane a kwaikwayon sautin mutum daya bidi'a ne makaruhiya, don ya safa wa sunnar magabata. Yana daga ciki: Karkada sauti, bidi'a ce makaruhiya idan bai yawa mai tsanani ba, ko kuma ya zama bidi'a ta haramun. A cikin Kharshi: An so mai kiran salla ya zama mai murya, watau mai dadin sauti da kuma fara amma ba tare da kada murya ba saboda yin haka makaruhi ne saboda yana gusar da tsoro da natsuwa. Dan Rushid ya ce kamar kiran sallah mutanen Misra makaruhi ne sai dai in ya yi yawa sai ya zama bidi'a ta haram.

Tatta'i ya ce: Mene ne yawansa? Wannan amsa tana ga masana. Ma'anar kada sauti; ita ce yanke harafi ko sauti da yawan makyarkyata. Ya fare.

An ce a cikin **Madkhal**: Game da wazanar mutane suna kacfa murya wadda ta yi kama da waka har ba a iya fahimtar fitar kalmomin da suke fada daga lafuzan wazana sai dai sauti ake ji yana dagawa kuma yana yin kasa. Bidi'a ce mara kyau kuma tana daga cikin sababbin abubuwa na kwanan nan, wadanda wasu shugabanni suka fara yi a makarantunsu daga nan kuma suka watsu zuwa cikin gari.

Wannan kiran sallah irinta ce ake yi a kasar Sham (Siriya). Bidi'a ce mai muni, saboda manufar wazana ita ce a kira salla saboda haka dole mai jin kiran salla ya fahimci abin da ake fadi. Wannan kuwa ba a fahimtar komi saboda abin da ya shiga kamar kalmomin mai yin mura ko waka.

Hadisi ya zo daga Annabi (saw) ya ce:

(من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد).

“Wanda ya kirkiro wani abu daga al'amarinmu abin da ba ya ciki, to, an mayar masa.”

Dan Juraihu ya ruwaito daga wajen Adda'u daga Dan Abbas: Manzon Allah (saw) ya ce masa:

(إن الأذن سهل سمح، فإن كان أذناك سهلا سمحا فأذن وإلا فلا تؤذن).

“Kiran Sallah abu ne mai sauki abin saukakewa idan kiran sallah mai sauki ne abin saukakewa, to, ka yi kiran sallah. Idan kuwa ba haka ba, kada kayi.”

Daril kuduni ya fitar da shi a cikin sunan nashi. Ya fare.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Imam Abu Talibil Makki (ra) ya ce a cikin littafinsa; yana daga cikin abin da suka kirkiro, yin kure a cikin wazana. Yana daga cikin zalunci da shisshigi wani ladan ya ce wa ɗan Umar “ni ina son ka saboda Allah” sai ya ce “ni kuwa ina ƙin ka saboda Allah.”

Sai ya ce: Me ya sa Baban AbdulRahaman sai ya ce “saboda wazanarka ta yi kama da waƙa.” Ya ƙare. Yana daga wannan yawaita kiran sallah a lokaci guda bayan fitar Alfijir a masallaci gudu. Shi ma bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Ihya'u**: Yana daga makaruhi yawaita kiran salla a masallaci gudu a lokuta makusanta ko daga mutum ɗaya ko mutane da yawa saboda ba shi da wani fa'ida saboda a masallacin babu mai barci, babu kuma sautin da zai fito wajen masallaci ya faɗakar da wani. Dukkan wannan yana daga cikin makaruhi wanda ya sabawa sunnar sahabbai da salaf. Ya ƙare.

Yana daga ciki: Kiran sallah ba da lafazin kiran sallah ba kamar ka ce a yi shiri! A halarto,! Asuba.

Asuba! Bidi'a ce makaruhiya ko kuma mai kyau. A cikin littafin **Muntakhabu**, waƙa ce.

Shi yin wazana a cikin dare da kiran sallah ta wani lafazin da ba na kiran sallah ba da kuma abin da ya bayyana.

Wajen faɗinsa Ausba, ko Alhamdulillah mai kyau ne ko ko a'a Eh rashin kyau shi ne aka kula. Shaida daga shari'a ta wannan jinsi, abin lura ne, ka ji daɗi a zuciyarka.

Ahmad ɗan Aliyu ɗan AbdulRahaman Almanjuri a cikin sharhin Munhajul Muntakhibu, a lokacin da yake sharhi a kan magana sama, an yi sabani game da wazana cikin dare ko kuma yin kiran sallah ba da lafazin wazana ba kamar. Ku yi shiri; ko halarto, ko kalma Asubani, shine zancen mai kiran sallah idan alfijir ya keto Asubah ko Alhamdulillah. Shin Bidi'a ce mai kyau. Wasu suka ce babu kyau; wasu suka ce yana da kyau, amma na biyu yafi inganci, shine ma abin dogara. Faɗin ladan ku yi shiri. Ma'ana ku yi shiri zuwa ga sallah. Ku halarto: Ma'anar ku halarci wajen sallah ko kuma sallah ta halarta. Imam Burzali ya yi sabani game da kalma ta cikin nan. Ya zaɓa cewa tana da kyau, to, shi ne mai littafi ya yi koyi. Allah kaɗai Mafi sani.

Burzali ya ce: ya yi kyamar wannan. Kuma yana nufin Umar Rajaraji kiran sallah ba da kalmar wazana ba kodayake wannan ya zama cikin mutane a birane da garuruwa.

Imam Abu Abudllahi Al-Ubaiyu ya ce: Wajen faɗin Annabi (saw):

(من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد)

“Duk wanda ya kirkiro wani al'amari sabo a cikin addini wanda ba shi a ciki, to, an mayar masa.”

Sai ya ce: Abin da ba ya ciki, abin da bai sunnarta shi ba, shari'a ba ta tabbatar da shi ba. Wannan ya hada abin da aka hana da bidi'ar da sharia'a bata hana ba a kula.

Amma wadda sharia ta bar ta a kula saboda kyawun asalinta, to, wannan halas ne. Yana daga bidi'a mai kyau cikin al'amura kamar yin jam'in sallar Tarawihi a cikin Ramalan. Kamar yanzu yadda ake yi na kiran sallah da cewa, Asuba, ku halarto, ku yi shiri. Wannan shari'a ta lura da kyawun asalinta; ta wajen lura da manufar, ta sanar da mutane cewa lokacin salla ya yi. Saboda haka kalmar Asuba, halarto, da yin shiri, yana daga cikin wannan nau'in. Saboda duk kalmomi guda uku suna nuna shigar lokacin salla ne. Ya fare.

Ni na ce: Amma mai littafin **Madkhal**. Shi a kan hani ya tafi saboda inda ya ce: An yi hani ga ladan game da abin da mutane suka kirkiro, su tsaya a kofar masallaci suna cewa ku zo sallah. Allah Ya ji-kanku ko kuma lokacin sallah ya yi, masallata ku zo wajen sallah da wanin wadannan kalmomin da aka saba da su, saboda Annabi (saw) ya tabbatar ga baligi halartar sallah ne da jin kiran sallah ne kadai saboda haka dadi a kan haka bidi'a ce ta wannan fuskan.

Na Biyu: Idan ya aikata haka kiran sallah ta zama kamar ba ta da wata ma'ana ke nan, domin idan mutane suka saba da jin haka sai su ce sai sunji na kiran sallar da aka saba da shi na mai tsayuwa a kofar masallaci da yin kalmomin da suka gabata. Saboda haka idan ya kasance haka ne shi ne mafi rinjaye sai ya zama ko da mutane sun ji kiran salla na shari'a sai sun jira wancan sannan za su nufi masallaci da sauri saboda dogaransu a kan abin da muka fada. Wannan kuwa bidi'a ce a cikin addini.

Abdullahi dan Umar (ra) yana tafiya a cikin garin Basra sai ya ji an kira sallah sai ya shiga masallaci domin yin salla. Yana cikin yin nafila a raka'a ta farko sai ya ji ladan ya tsaya a kofar masallaci yana cewa “lokacin salla ya yi Allah Ya yi maku rahma”, sai ya yi maza ya gama nafilarsa, ya dauki takalmansa ya fita. Ya ce: “Ba zan yi salla a masallancin da yake akwai aikin bidi'a ba.” Ya fare.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga ciki: Yin istigifari kafin yin Ikama, shi ne faɗin ladan. Ya ce; **Astagfirullah** sau uku kafin ikama, shi ma bidi'a ce makaruhiya, saboda yana daga cikin bidi'a da ake jingina ta da aiki (ilafa).

A cikin **Umdatul-muridi Sadiq**: Bidi'a ce jingina zuwa ga wani lamari, da ba a jingina shi da wani abu ba da bai zama bidi'a ba, babu jayayya a ce masa sunna ko kuma kada a kira shi bidi'a. Wannan shi ne ya fi yawa a wannan zamani. Yana daga ciki: Faɗin ladan kafin ikama **astagfirullah** sau uku. Zancensa ya kare a nan. Da kuma karewarsa ne, shi ma ya kare bayanin abin da mutane suka kirkiro na bidi'ar shaidanci a cikin babin wazana da ikama, a bisa hanyar faɗakar da masu hankali, ba ta hanyar bin diddigi ba. Ya Allah Ka yi mana muwafaka da bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

BABI NA SHA UKU

Bayanin Hanyar Sunnar Ma 'Aki A Babin Salla, Da Kuma Bayanin Abin Da Mutane Suka Kirkiro Da Shi Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna A Babin Sallah

Amma hanyar sunnar Ma'aiki a cikin sallah ita ce kowa ya yi sallah kamar yadda Annabi (saw) ya kasance yana yi.

A cikin **Sahihul Bukhari** Manzon Allah (saw) ya ce:

(صلوا كما رأيتموني أصلي).

"Ku yi sallah kamar yadda kuka gan ni ina yi."

Cikin **Sahihul Bukhari** kuma: Abu Humaid Assa'idi ya ce: "Ni na fi ku kiyaye salla irin ta Manzon Allah (saw), na gan shi idan ya yi kabbara yakan sanya hannunsa daidai da kafafarsa. Idan ya yi ruku'u ya kan sanya hannunsa a kan gwiwarsa, sai ya mike. Idan ya daga kai kuma sai ya daidaita, har dukkan gafofi su koma mazauninsu.

"Idan kuma ya yi sujuda yakan aje hannunsa ba tare daya shimfida zira'insa a kasa ba, ba ya matse su, yana fuskantar da yatsun kafarka wajen kibla. Idan ya zauna yakan zauna a kan kafar hagu ya kafa yatsun kafa ta dama. Idan ya zauna a zaman karshe, yakan shimfida kafar hagu, yakafa dama; ya zauna a kan duwaiwansa."

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abu Huraira (ra) daga Annabi (saw); Wani mutum ya shiga masallaci sai ya yi sallah cikin gauggawa sai ya je ya yi wa Annabi sallama sai Annabi (saw) ya amsa sallama. Ya ce masa:

(ارجع فصل، فإنك لم تصل)

"Koma ka yi sallah domin wadda ka yi ba ta yi ba."

Aka yi haka har sau uku.

A na uku sai mutumin ya ce: Na rantse da Wanda Ya aiko da gaskiya irin wannan sallar ce kawai na iya, saboda haka ka koya mani", sai ya ce:

(إذا قمت إلى الصلاة فكبر، ثم اقرأ ما تيسر معك من القرآن، ثم اركع حتى تطمئن راكعاً، ثم ارفع حتى تعتدل قائماً، ثم اسجد حتى تطمئن ساجداً، ثم ارفع حتى تطمئن جالساً. ثم اسجد حتى تطمئن ساجداً ثم افعل ذلك في صلاتك كلها).

“Idan ka tashi za ka yi sallah ka yi kabbara sai kai karatu abin da ya sawwafa maka daga Alkur’ani sai ka yi ruku ‘u sai ka natsu a cikin ruku ‘u sannan ka dago daga ruku’un har sai ka daidaita a tsaye, sai ka yi sujuda harka daidaita a cikin sujuda sai ka dago daga sujuda ka zauna, har sai ka natsu a zaune, sanann ka sake yin wata sujuda har sai ka natsu a sujuda, haka za ka yi a sallarka dukkanta.”

A cikin **Sahihu Bukhari** kuma daga Abdullahi dan Abbas (ra) daga Annabi (saw) ya ce:

(أمرنا أن نسجد على سبعة أعظم ولا نكف ثوبا ولا شعرا).

“An umurce mu da mu yi sujuda a gaba bakwai kada mu daure tufa ko gashi.”

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abdullahi dan Malik dan Buhaina, daga Annabi (saw): Ya kasance idan yana salla yakan buɗe hannayensa har sai an ga farin hammatarsa. A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Anas: Annabi (saw) ya zamo ya taikaita sallah kuma ya cika ta.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abu Huraira: Annabi (saw) ya ce:

(إذا صلى أحدكم بالناس فليخفف، فإن فيهم الضعيف والسقيم وذو الحاجة والكبير، وإذا صلى أحدكم لنفسه فليطول ما شاء).

“Idan dayanku zaiyi sallah da mutane, to, ya sauƙaƙa saboda akwai mai rauni da mara lafiya da mabufaci da tsoho amma idan shi kadai ne ya tsawaito yadda ya so.”

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abu Huraira (ra) daga Annabi (saw) ya ce:

(أما يخشى أحدكم - أو ألا يخشى أحدكم - إذا رفع رأسه قبل الإمام أن يجعل الله رأسه رأس حمار، أو يجعل الله صورته صورة حمار؟).

“Dayanku ba ya jin tsoron, ko dayanku ya ji tsoron idan yana daga kansa kafin liman, Allah Ya mayar da kansa, kamar kan jaki. Ko kuma Allah Ya mayar da shi surar jaki.”

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Barra’u ya ce: Manzon Allah (saw) ya kasance idan ya faɗi **sami Allahu liman hamidahu** babu mai duƙar da bayansa sai Annabi (saw) ya yi sujuda sannan mu duƙa mu yi sujuda bayansa. Ya kare. Bayanin hanyar sunnar Ma’aiki a babin salla, a hanyar faɗakar da masu hankali akan hanyar bin diddigi ba. Ya Allah kayi mana muwafaƙa da bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

Bidi'a A Cikin Sallah

Amma abin da mutane suka kirkiro a wannan babi shi ne babin sallah. Yana daga ciki: Rashin daidaita sahu a salla. Wannan bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal**: A ji tsoron bidi'ar da mutane suke aikatawa ita ce ta rashin daidaita sahu, sai dai kawai liman ya juya baya ta farin hagu da farin dama sai ya ce: "Ku daidaita sahu. Allah Ya ji-kanku," sai wani daga cikin mamu ya ce: "Ka yi kabbara. Allah Ya yarda da mu da kai." Wannan duka abin da aka kirkiro na bidi'a bayan wucewar Salaf (ra).

Shugabanni daga Salaf (ra) sun zamo suna wakilta mutane domin su gyara sahu, kuma ba su kabbara sallah sai lokacin da mutanen suka wakilta sun fada mashi cewa, sahu ya daidaita sannan a wannan lokaci su yi kabbara. Hadisi ya zo daga Annabi (saw) ya ce:

(لتسون صفوفكم، أو ليخالفن الله بين قلوبكم).

"Ko dai ku daidaita sahunku ko kuma Allah ya sanya sabani a tsakanin zukatanku."

An ciro ta daga magabata (ra) cewa, tufafinsu suna yagewa ne ta wajen kafada saboda yadda suke gwamuwa a wajen salla. Yana daga ciki: Zuwa da darduma cikin masallaci domin yin salla a kanta bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal**: Zuwa masallaci da darduma makaruhi ne a shari'a sai dai idan akwai lalura.

Ni na ce; A cikin sharhin **Minhajul Muntakhabu** na Ahmad bn Aliyu bn Abdur-Rahaman Almanjuri cewa Umar Arrajaraji ya biyo ta garin Tunusiya bayan ya dawo daga aikin Hajji ya zauna sai ya yi kyamar wasu abubuwan da mutanen garin ke yi a cikinsu akwai yin salla a kan darduma (sallaya).

A cikin **Madkhal** kuma zuwa cikin masallaci da darduma yana daga cikin bidi'ar da aka kirkiro. Hakiƙa, mafi yawan Salaf (ra) sun zamo ba su raba goshinsu da kasa lokacin yin sallah ko da tabarma ce balle wani abu daban. Suna yin haka ne domin bin su ga sunnar Annabi (saw). Ashe ba ka gani ba lokacin da sahabbai suka kai kukan zafin kasa lokacin yin sujuda ba a saurare su ba. Ma'anarshi haka suka kai kuka amma aka kyale su. Ashe bai zama maka abin lura ba ga abin da aka ruwaito na cewa shafar kasa don ka yi sujuda sau daya ce, amma ka bar ta ya fi jajayen rakuma. Abin da ake nufi na kai kokensu saboda tsananin zafin kasa ne. Amma zafin da jiki zai iya dauka a kansa amma kyallen, wata 'yar saka karama, wanda zai isa mai yin salla ya sanya goshi da tafi lokacin sujuda.

Umar bn Abdul'Aziz (ra) ya kasance yana yin sujuda a ƙasa ba tare da ya sanya wani abu a kan ƙasa ba saboda koyinsa ga sunnar Annabi (saw) da tawalu'u. A cikin **Madkhal** kuma a wani muhalli na daban cewa ita sallah igiya ce da ke hada bawa da Ubangijinsa, tun da yake haka ne yawan tawalu'u yana daga cikin sha'aninta da sanya fuska a kan ƙasa da turbaya in har haka ya yiwi shi ne yafi, ya fi kuma ɗaukaka. Idan haka kuwa ya yi wuya, to, sai a yi a kan tabarma. A mazhabar Maliki (ra) yin sallah a kan tufafi babu larura makaruhi ne idan akwai tabarma. Ta wannan daga nan ne ake cewa, yin sallah a kan tufafin sufi, makaruhi ne idan an sami na auduga.

Matabbaciyyar magana dai ita ce abin da ya fi an yi sujuda a kan ƙasa sai tabarma mai kauri, sannan wanda ya fi ta sannan kittani mai kauri sai auduga sannan na sufi. Abin nufi dai ita sallah, wuri ne na tawalu'u da ƙasƙan da kai da zilla da kwantar da kai. Ya ƙare.

Ni (Shehu Usman) na ce: abin da ake fatawa da shi shi ne yin sujuda a kan tabarma ya halatta ba makaruhi ba ne sai dai a bar ta a yi sujuda a ƙasa ya fi kyau.

A cikin **Mukhtasar** Halilu, an karhanta yin sujuda a kan tufafi ban da tabarma sai dai barin ta ya fi. Kharshi ya ce a wajen sharhin wannan wurin, an karhanta yin sujuda a kan abin da ba tabarma ba, ko domin guje wa sanyi ko zafi ko kaushin ƙasa ga kowane mai yin sallah ko da a ce mece ce. A yi sujuda da goshi, haka nan kittani yana biye da ita sa'annan wani tufafi na daban kamar na auduga ko waninsu. Duk abin da zai iya kawo jin kai ban da sujuda a kan tabarma ko fatun dabba ko makamantansu, wannan ba karhanci, sai dai a bar su a yi sujuda a kan ƙasa ya fi.

Idan ka ce mene ne asalin yin sallah a kan ƙyalle ko tabarma? Sai in ce asalin wannan a cikin **Sahihul Bukhari** yake daga Maimunatu ta ce Annabi (saw) yana yin sujuda a kan ƙyalle. A cikinsa kuma daga Anas bn Malik (ra) kakarsa Mulaikatu, ta gayyaci Manzon Allah (saw) cin abinci a gidanta. Ya amsa gayyatarta kuma ya ci abinci da ya gama sai ya ce: "Ku tashi in yi maku sallah" Anas sai ya ce "sai na tashi na ɗauki tabarma wadda ta yi baƙi saboda ta tsufa saboda yawan zama, sai na yayyafa mata ruwa sai Manzon Allah (saw) ya tashi ya tsaya sai muka yi sahu bayansa, ni da wani maraya. Ita kuma tsohuwa tana bayanmu. Ya yi salla Manzon Allah (saw) raka'a biyu sannan ya tafi."

Yana daga ciki: Yin Tahazum a cikin sallah, bidi'a ce makaruhiya. A cikin Umdatul Muridus-Sadiq: Yin Tahazum domin sallah makaruhi ne inji malamai. Hakan zaɓar sa tare da ƙullin cewa, shi ne abin da ya fi fifita, bidi'a

ce makaruhiya. Yana daga ciki: Bayyana niyyar sallah bidi'a ce makaruhiya. Mai littafin **Madkhal** ya fadakar a kan haka, inda sabanin yake game da lafazinta ne bidi'a ne ko ko a'a? Amma abin da ya fi shahara ba bidi'a ba ne a cikin Mukhtasar Khalilu yin lafazi niyya daidai ne.

Kharshi ya ce lokacin da yake sharhi a wannan wurin. Wannan kari ne na masdari zuwa ga mai aiki. Ma'ana ita ce mai yin niyya ko mai yin sallah, yin lafazinsa daidai ne. Bai kamata ba a wajen lafazin niyyarsa ya ce na yi niyyar bada farillar wannan lokacin saboda niyya muhallinta a zuciya ce, harce bai da matsaya a nan amma idan ya yi lafazin da harce daidai ne amma ya saba wa abin da ya fi kyau. Yana daga cikin kebance sallar farilla da karanta wata sura ta musamman. Wannan bidi'a ce makaruhiya.

A cikin Umdatul-Muridi Sadiq: Daukar sura daya kaden don yin sallah farilla, ra'ayin filosofa ne kuma neman abin da ba shi da fa'ida ne ta dalilai guda uku

Na Farko: Sabawa ce ga sunnar da aka yi Ijmai'i a kanta, ya matse abin da ya kamata ya zama a bude.

Na Biyu: Jifar da inda ya kamata a tsawaita a wurinsu.

Na Uku: Hana wa kai nau'u'in tilawa. Ya fare a takaice.

Yana daga ciki: Ladanai da yawa a salla guda bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal**: Malamai (ra) sun yi sabani ga ingancin sallar ladan da ingancin sallar mai koyi da shi ko bacinta, a kan maganganu guda huɗu ta inganta, ba ta inganta ba, bambanci tsakanin wanda liman ya yi wa izini ta inganta ko kuma idan bai yi izini ba ba ta inganta ba, ko kuma idan sautin liman yana kai ma kowa da kowa shi ne ladanci bai inganta ba, ko kuma in bai kaiwa ne ya inganta. Wannan sabaninta idan ladan guda daya ne, to, ya ka gani idan lada nai suna da yawa.

Ni na ce: Abin da fatawa take shi ne ladanci ya halatta a kan koyi da ladan. A cikin Mukhtasar Khalilu: sallar ladan ta yi da mai koyi da shi, ko da gani da ido ko da a cikin gida ne. Kharshi ya ce a sharhin wannan wajen: Ya hallata sallar ladan da wanda ya yi koyi da shi. Amma abin da ya fi liman ya daga sautinsa a huta da aikin ladan saboda yana daga cikin aikin liman a lokacin yin sallah.

A cikin sharhin **Minhajil-Muntakhibi** na Ahmad bn Aliyu bn Abdur-Rahman Almanjuri: Malamai suna da maganganu guda shida game da ingancin sallar ladan amma inda suka fi yawa shi ne sallar ladan ta yi daidai.

Sannan ya ce bayan doguwar magana: Malamai sun kafa hujja da sallar Abubakar da Annabi (saw) kuma mutane suna koyi da Abubakar da maganarsa da aikinsa kamar yadda ya zo a cikin hadisi. Sannan sai ya fadi wata magana a takaice da abin da salaf da khalaf suke a kai na halacci. Ya isa ya zama hujja mai karfi. To, ta yaya ne za a faskantar ko bidi'antar ko batar da wanda ya aikata haka. Wannan ya saba wa fatawar masu yawa ta malamai, mai kyamar haka ko wannan siffa ko sashinta ko mai cewa kaba'ira ce, sai dai in shi Jahili ne ko mara hankali. Ya fare.

Yana daga ciki: Kari a yawan **Tasbihi** ko **Takbiri** ko **Tahmidi** fiye da talatin da uku-uku bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Madkhal**: Ya aukun ga wani babban malami daga cikin malamai lokacin da ya jin hadisin Annabi (saw) yana cewa:

(من سبح الله دبر كل صلاة ثلاثا وثلاثين، وحمد الله ثلاثا وثلاثين، وكبر الله ثلاثا وثلاثين، وختم المائة بلا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير. غفرت ذنوبه وإن كانت مثل زبد البحر)

“Wanda ya yi tasbihi talatin da uku, hamdala talatin da uku, ya yi kabbara talatin da uku ya cika na dari da kalmar la ‘ilaha illallah wahadahu laa sharikalahu lahul mulku walahul hamdu wa huwa ala kulli shay ‘in qadir. An yafe zunubansa ko da sun kai yawan kumfar kogi ne.”

Sai wannan malamin ya ce “Ni zan rika yin kowanne guda dari ne maimakon talatin”. Ya yi tsawon lokaci yana yin haka sai ya yi mafarki ga shi a tashin kiyama, an tayar da mutane, suna cikin halin tsoro sai ga wani mai shela yana shela. Yana cewa, “ina masu yin zikirin bayan kowace sallah”, sai mutane suka miƙe daga cikin mutane, sai ni ma na miƙe sai na tafi inda mala'iku suke bada ladan wannan aikin sai na kutsa kai ni ma domin a ba ni kamar yadda aka ba su, sai aka ce ba za a ba ni komi ba. Nayi ta tsayuwa ina nan bar aka gama baki daya sai na je ina neman nawa ladan, sai suka ce “ai kai ba ka da komi.” Sai na ce ‘me ya sa aka bai wa wadancan’ sai suka ce ‘su na yin zikiri bayan kowace sallar farilla’, sai nace mene ne suke yi?

Sai aka ce ‘suna Tasbihi talatin da uku. Suna Tahmidi da Takabir sau talatin da uku-uku’. Sai na ce ‘aini dari-dari nake yi’. Sai aka ce mani ai ba haka ma’abucin shari’a (saw) ya yi Umarni ba, amma ya yi Umarni ne da yin talatin da uku-uku, saboda haka ba ka da komi daga wajenmu’. Sai ya ce: “sai na farka cikin tsoro da razana sai na tuba na tsaya daidai da abin da shari’a ta tsayar”.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga ciki: Yin addu'a bayan sallah farilla siffa abin sani ita ce liman ya yi addu'a mamu suna cewa amin amin. Bidi'a ce makaruhiya a Mazhabar Malikiyya.

A cikin **Umdatul Muridi-Sadiq**: Wasu malamai sun ce yin addu'ar bidi'a ce mai kyau. Wasu kuma suka ce bidi'a ce, mustahabiya. Amma dai asalin abin shi ne kowa ya yi wa kansa addu'a ba sai an yi jam'i ba. Akwai abin da suke kafa hujja da shi masu ganin halaccin yin addu'a da hadisin Dan Masalama (ra) ya ce Manzon Allah (saw) ya ce:

(لا يجمع قوم مسلمون فيدعو بعضهم ويؤمن بعضهم إلا استجاب الله دعاءهم).

“Idan jama ‘a suka taru suka yi addu ‘a, wasu na cewa, amin. Allah Zai amsa masu.”

Hakim ya ruwaito a bisa sharaḍin Muslim sannan ya ce yana daga cikin bidi'a kuma daga hannu lokacin yin addu'a. Wasu sun ce makaruhi ne. Wasu kuma sun ce ya halatta.

Shehul-Islam ḍan Hajar ya yi talifi juzu ḍaya mai hadisai guda tara inda a karshen maganar ya ce: Dukkan waḍannan Hadisai suna nuni ne zuwa ga halaccin daga hannu lokacin addu'a.

A cikin hadisai masu rauni, cewa mutum ya shafi fuskarsa da tafi bayan addu'a. Malamai sun yi sauki, ana iya yi a wannan wajen.

A cikin sharhin **Minhaju** na Ahmad Bn Aliyu bn Abdur-Rahman Almanjuri Burzali ya ce: Annabi (saw) ya bar Jam'in tarawihi sai ya ce:

(وقال: خفت أن يفرض عليكم)،

“Ina tsoro ne kada a farlanta maku ne.”

Lokacin da Annabi (saw) ya yi wafati wannan abin tsoron sai ya tafi saboda haka sai Sayyidina Umar (ra) ya ci gaba da yin jami'in. Shi ne kuma abin yin hukunci a yanzu Haka nan yin addu'a bisa wannan hanyar take, saboda babu wata keɓantaciyyar addu'a wadda ta zo a bayyane, lokacin da Annabi (saw) ya yi wafati, sai hanin ya tafi, watau kada a kiḍaya shi daga cikin dokokin sallah, kamar yadda shehunmu Imam (ra) ya zaɓa shine kawai da illa ko kishiyarta. Idan akwai hani sai haɓunci ya gushe ko ya tafi, idan babu sai hukunci ya tabbata, Wannan magana tana daga zancensa. Ya kare.

A cikin littafin **Minhajul-Muntakhabu**

(Waḥa)

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Faɗakarwa ka sani game da addu'a bayan sallamar sallah ta jama'a an yi sabani.

An ce idan an jinginar da sallar ne, to, an hana. Amma idan ba a jingina da sallar babu laifi tana da kyau.

Burzaly ya ce: Yana daga cikin abin da suka yi kyamar shi yana nufin Malam Al-raja'ji yin addu'a bayan sallah, ko dai a kowane hali ko kuma a wannan siffar da mutane suke yi a yau.

Sannan Burzaly ya ce: A cikin littafin Hilyatun Nawawi: A cikin addu'a bayan sallah yaya take? Sai ya ce: Amma kyamar da ake yi a wannan siffar an tambayi Izzuddini Abdus-Salam game da yin addu'a bayan sallah, shin an halatta ga liman a kowace salla ne ko ko a' a? sai ya amsa da cewa: Annabi (saw) ya kasance yakan yi bayan ya sallame sallah da zikirori na shari'a sai ya yi sallama.

An ruwaito, ya kasance yana cewa

(رب قنى عذابك يوم تبعث عبادك).

“Rabbi kini Azabaka yauma tab'asu ibadaka.”

Shi, alhairi dukkansu yana tare da koyi da Annabi (saw). A cikin sharhin **Minhajil-Muntakhibi** na Ahmadu bn Aliyu bn Abdur-Rahaman Almanjuri, wasu daga malaman garin Tunusiya sun tambaye shi kamar haka: Mene ne za ka ce game da addu'a bayan sallar farilla mamu na cewa amin? Kamar yadda yake a cikin al'adar mutane a yau ita sunna ce ko kuma bidi'a ce mai kyau? Haka nan kuma shimfiɗa hannuwa da sanya su a fuska. Sai ya amsa idan ta fuskar da muka faɗa ce, to, yin haka bidi'a ce.

Burzali ya ce: Bai amsa dukkan tambayoyin ba, saboda bai yi bayani ba abin ko bidi'a ce mai kyau ko kuma ba mai kyau ba. Ya kare.

A cikin sharhin abin da muka ambata cewa wata rana wani limami ya yi sallah sai bai yi addu'ar da aka saba yi ba bayan sallah watau liman zai yi addu'a mamu suna cewa amin. Ladan na faɗi da karfi domin jama'a su ji sai wannan liman ya tashi daga inda ya yi sallah ya koma wani gefe na masallaci ko kuma ya yi waje. Ya ce kuma abin da mutane suke yi bidi'a ce, yana mai cewa bai kamata ayi ba. Amma kowa ya yi iya yin nasa shi kaɗai ba tare da ya yi ta hanyar yadda aka saba ba.

Sai ya yi kyama kwarai da gaske. Yana mai cewa wannan shi ne ya fi dacewa kamar yadda dai malamai suka nuna. Sai labari ya isa wajen Abu

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

Sa'idu bn Lubba sai ya yi inkarin barin yin addu'a bayan sallah. Inkari mai tsanani har ya jingina wannan limamin da cewa, yana daga cikin masu cewa, addu'a ba ta da wani amfani, bai ma tsaya a nan ba har sai da ya wallafa littafi a kan haka. Ya sa masa suna **Lisanul Azkari wa da'awati mimma shara'a fi adbari salat.**

Ya rubuta hujjoji da yawa domin ya nuna ingancin abin da mutane suka yi ya jahilce ta ne, saboda abin da zai jingina inkarinsa, shi ne wajen wajabta yin addu'a ta hanyar da aka saba idan ya inganta cewa ba aikin salat ba ne. Kuma idan an bar yin wani abu ba yana nunin cewa babu ba ne, sai dai yana nuna halascin barin ne kawai da kwar da laifi ga mai yi kawai amma haramtawa ko karhantawa, to, wannan babu. Musamman abin da yake da asali bayyanan ne kamar yin addu'a idan kana kafa hujja da cewa salaf ba su yi ba ai su ma salaf sun yi abin da sahabbai ba su yi ba kamar yi wa Alkur'ani digo da wasali da ayoyi da hawatimai da hizbi da karanta Musuhaf a cikin masallaci da ladanci da sanya shimfiɗa a cikin masallaci maimakon zuba yashi da rubuta wani abu na littafin Allah a kuɗi da....

Umar bn Abdul'Aziz (ra) ya ce: Wani hukunci zai sami mutane gwargwadon abin da suka kirƙira na lalata. Haka nan hukunci zai sami mutanen zamani gwargwadon abin da suka kirƙiro na halin tsiya.

An sami ruwayar da ta zo cewa laifm ibada shi ne dainawa ko kuma barin ta. A cikin Alkur'ani an ce:

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ المائدة: ٢

“Ku yi taimako wajen bin Allah da tsoron Allah kada ku yi taimako wajen sabon Allah da wuce iyaka.” Alkur'ani 5:2

Sai ya faɗa cewa a cikin irin wannan hali na yin addu'a a cikin jama'a akwai fa'idoji masu yawa. Misali, wani bai san abin da zai yi addu'ar da shi ba. Kada ya yi addu'a da abin da bai halatta ba, ko kuma ya yi kuskure, domin shi kadai ne, saboda haka sai ya faɗa wa laifi. Idan kuwa jama'a ne wannan sai ya kau ko ya gushe.

Ya kuma zo da hadisi na yin addu'a bayan sallah, da tawilin salaf da na malamai game da tashin liman bayan sallah daga wajen zamansu. An yi bayanai masu rikitarwa kwarai da gaske. Ya ƙare.

Malam Karafi ya faɗa a ƙarshen littafi na **Kawa'id**: cewa Imam Maliki (ra) ya karhanta ya aibata saboda kada shi, liman, ya daga kai da yawa. Ya ƙare.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

An tambayi Abu Abdullahi bn Arafat game da limamin da ya gama yin Sallah: Shin ya yi addu'a, mamu su amsa da cewa amin? Saboda a nan kasashen yamma akwai wasu daga malamai da suke yin musu a kan yin haka saboda wani lokaci liman zai yi sallah idan ya fi yin addu'a sai mutane su nuna damuwa kwarai saboda haka muna bukatar malam ya yi mana bayani domin gusar da wannan rikicin gwargwadon abin da ya sawwaka.

Sai ya amsa: Aiki ya gabata daga mutanen da ake koyi da su wajen harkar addini da ilimi game da addu'a bayan sallah bayan an gama zikirin da aka ruwaito, na tasbihi da takbiri da tahmidi ba mai yin musu da wannan abu sai dai jahili wanda ba a koyi da shi. Ya kare.

Abu Mahdi Isah ya ce: Abin da ya fi dacewa shi ne yin addu'a bayan sallah ta siffar da aka saba da ita idan dai ba a hada ta cikin sunnar sallah ko mustahabi ko wajibi ba. Haka nan mai yin zikirin da aka saba bayanta kamar karanta sunayen Allah sai salatin Annabi (saw) sai addu'a gare su, sahabbai (ra), da wanin wannan na addu'a. Ya kare.

Amma shugabanni guda biyu watau Abu Zaidi da Abu Musa, 'ya'yan Imam (ra) sun karkata zuwa ga hanin yi ne. Wannan matsala dai ta aukun ga garin Fass. Malamanta suka yi sabani a kan hukunci. Abu Ishaq Asshadabi ya ce: Bidi'a ta nacewa a kan yin addu'a bayan sallah ta jam'i kamar yadda ake yi a yanzu amma wasu sun tsananta a kan haka har wanda ya bar ta ya halatta a kashe shi.

Alkali Abu Khadafi bn Khalilu ya ruwaito, hikiya daga Abdullahi bn Mujahidil Abidi, wani mutum mai girma a cikin mulki da matsayi ga shi da tsanani, ya je ya makwabci dan Mujahidil Abid. Ya yi sallah a bayansa a cikin masallacin Malam Mujahid wanda yake limanci a cikinsa ya zamo baya yin addu'a bayan sallah, saboda biyayya ga Mazhabar Imam Malik domin makaruhiya ce a mazhabarsa. Dan Mujahid ya kiyaye wannan saboda yin addu'a makaruhi ne sai wannan mutumin ya nuna kyamar sa ga aikin Malam Mujahid sai ya bashi umarni da ya yi addu'a sai malam ya fi yi ya dage a kan halinsa na kin yin addu'a bayan sallah.

Wata rana sai wannan sarkin ko shugaba ya yi sallar Isha'i a bayan Malam Mujahid da aka gama yin sallah wannan shugaba ya fita sai ya ce wa wanda suke nan na fada wannan mutum da ya riƙa yin addu'a bayan sallah ya fi ya yi, to, gobe da safe zan sare wuyansa da wanan takobin da ke hannuna. Sai jama'a suka tausaya wa Malam Dan Mujahid saboda abin da wannan mutum ya fada. Sai jama'a suka tafi wajen dan Mujahid gaba dayansu. Ya fito, ya tamabaye su: Ya ce mene ne ya faru?" Sai suka ce "wallahi, wannan ya

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

yi fushi da kai saboda kin da ka yi na yin addu'a bayan sallah." Sai ya ce "ni dai ba zan daina abin da na saba da shi ba," sai suka fada masa abin da suka ji wancan mutum ya ce. Sai ya ce masu yana yi yana dariya "ku tafi abinku kada ku nuna wata damuwa sai dai shi a sare wuyansa gobe amma ba ni ba da yardar Allah."

Sai ya shiga gida sai mutane suka watse; suna cike da tsoron wannan shugaba. Da gari ya waye sai wasu mutane masu kama da shi tare da bayi suka shiga gidansa suka kamo shi cikin fushi. Jama'a kuwa suka yi dafifi; suka bi shi har gidan sarki; suka shiga ta kofar Jaihar daga wajen Ish-biliya. Aka ba da umarnin da a sare wuyansa sai aka dauki takobinsa aka sare wuyansa da shi. Wannan ya nuna Allah Yana amsa masa addu'a da kuma nuna karama. Ya kare.

Ni, (Shehu Usman), na ce: Abin nufi da wannan akwai mas'aloli guda uku, nance

Ta Farko: Cewa bidi'a ce mai kyau; wani zancen cewa bidi'a ce mai muni. Akwai wani zancen yana bukatar yin bayani filla-filla

A cikin littafin **Madkhal**: Ba a ruwaito, daga Annabi (saw) cewa: Wata rana an yi sallah, ya juyo ya daga hannunsa ya yi addu'a ga mamu bayan sallah su kuma mamu suna amsawa da amin ba. Haka nan kuma khalifofi shiryayyu (ra) bayansa: Haka nan kuma sauran sahabbai (ra).

Abin da Annabi (saw) bai aikata shi ba kuma sahabbai ba su aikata shi ba, babu shakka barin shi, ya fi aikata shi saboda abin bidi'a ne. Ya kare.

Yana daga ciki: Yin musafaha bayan sallar Subahi da bayan sallar La'asar da bayan sallar Juma'a ko kuma bayan duk sallolin guda biyar, bidi'a ce makaruhiya ko kuma ta halatta. A cikin **Madkhal** ya kamata ga liman ya hana mamu abin da aka kirkiro na yin musafaha bayan sallar Subahi da La'asar da Juma'a. Wasu sun kara da cewa, dukkan sallolin guda biyar, wannan dukkansu bidi'a ce. Inda aka shar'anta yin musafaha shi ne idan 'yan'uwa suka hadu ban da bayan sallah guda biyar din nan. Saboda haka inda shari'a ta aje nan ya kamata a aje. Saboda haka sai a yi tsawa ga mai sabawa saboda yin haka ya saba wa sunna. Ya kare.

Yana daga ciki: Yin sallar nafila ranar Alhamis ta farkon watan Rajab da nisfin Sha'aban da ranar Ashura da bakwai na watan Rajab. Da na bankwanan watan Ramadan da sallar ranar Ashura da sallar kabari da sallar iyaye da sallar mako. Dukkan irin waɗannan sallolli bidi'a ne.

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

A cikin Umdatul Muridi Sadiq dukkan wadannan hadisai ne maulu'ai ai karya ne aka yi ga Annabi (saw). Ya kare. Bayanin abin da mutane suka kirkiro a cikin babin Sallah, a hanyar fadakar da masu hankali ba a kan hanyar bin diddigi ba. Ya Allah Ka yi mana muwafaKa a kan bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayin sa a gareKa.

BABI NA SHA HUDU

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Kubutattun Sallah Da Hukuncin Mantuwa. Da Abin Da Mutane Suka Kirkiro Na Bidi 'ar Shaidanci

Hanyar Sunnar Ma'aiki a Cikin Babin Biyan Sallah da Rafkannuwa

Amma hanyar sunnar Ma'aiki a cikin Babin Biyan Sallah da Rafkannuwa.

Amma hanyar sunnar Ma'aiki a cikin babin biyan Sallah da Rafkannuwa, ita ce kowa ya yi abin da Annabi (saw) ya yi a cikinsu.

A cikin **Sahihul Bukhari** a cikin Babin Biyan Sallah daga Anas bn Maliki daga Annabi (saw) ya ce:

(من نسي صلاة فليصلها إذا ذكرها، ولا كفارة لها إلا ذلك (وأقم الصلاة لذكرى).)

“Wanda ya mance sallah sai ya yi ta idan ya tuna da ita, Wanan shine kaffarar ta (ku tsayar da sallah saboda zikiri).”

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma cewa Umaru bn Khattab (ra) ya zo wajen Annabi (saw) ranar da aka yi ya'kin Handak bayan rana ta fada. Ya zagi kafiran Kuraishawa, yana cewa ya Manzon Allah (saw) ban yi sallar La'asar ba har ga rana za ta fadi sai Annabi (saw) ya ce:

(والله ما صليتها)،

“Nima wallahi ban yi ba.”

Sai muka tashi muka je Budu'han. Ya yi alwala, mu ma muka yi alwala sai muka yi sallar La'asar bayan faduwar rana, sannan sai muka yi sallar Magariba bayanta.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abdullahi bn Abu Katada daga babansa ya ce: Mun yi tafiya a cikin dare tare da Annabi (saw) sai wasu suka ce da a ce an dan dakata domin a yi barci, ya Manzon Allah (saw)? Sai ya ce:

(إني أخاف أن تناموا عن الصلاة)

“Ina jin tsoron ku yi barci ku makara ga barin sallar Subahi.”

Sai Bilal ya ce: “Ni zan tashe ku, ku yi barcinku.”

Sai Bilal ya jingina da taguwarsa sai barci ya kwashe shi lokacin da Annabi (saw) ya farka rana ta riga ta fito. Sai ya ce:

(يا بلال أينما قلت؟)

“Ya kai Bilal, ina maganar da ka yi?”

Sai ya ce: “Ban taɓa yin barci mai nauyi kamar na yau ba.” Sai Annabi (saw) ya ce:

(إن الله قبض أرواحكم حين شاء، وردّها عليكم حين شاء)

“Allah ne Yake karɓar ruhinku lokacin da yaso Ya kuma mayar da shi a lokacin da Ya so.”

Har zuwa ƙarshen hadisin a lokacin da rana ta daga ta yi haske sannan suka yi sallah.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Abdullahi bn Buhainat ya ce: “Manzon Allah (saw) ya yi sallah tare da mu sai ya yi raka’a biyu a cikin sallah mai raka’a hudu sai ya miƙe ba tare da ya zauna ba, sai mutane suka miƙe tare da shi. Lokacin da ya gama sallah muka yi sauraren yin sallama, sai ya yi kabbara kafin ya yi sallama sai ya yi sujuda guda biyu a zaune sannan ya yi sallama.”

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma, daga Abu Huraira, cewar Manzon Allah (saw) ya yi sallama daga raka’a biyu sai ya juyo, sai wani sahabi mai suna Zul Yadaini ya ce “ya Manzon Allah Ka yi ƙasaru ne ko kuma ka yi mantuwa ne?” Sai Manzon Allah (saw) ya ce:

(أصدق ذواليدين؟)

“Shin abin da Zul-Yadaini ya faɗa gaskiya ne?”

Sai jama’a suka ce na’am haka ne sai Manzon Allah (saw) ya miƙe ya yi sallah raka’a biyu sai ya yi kabbara ya yi sujuda kamar sujudar baya ko ta fi tsawo kaɗan.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma, a wata ruwaya daga Abu Huraira. Annabi (saw) ya yi sallar Azahar raka’a biyu sai ya yi sallama sai a ka ce ka yi raka’a biyu ne ya Rasullullah. Sai ya tashi ya kawo raka’a guda biyun da suka yi saura sannan ya yi sallama sai ya yi sujuda guda biyu bayan ya yi sallama.

Ya ƙare bayanin sunnar Ma’aki cikin babin biyan sallah da bayanin hukuncin rafkannuwa bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba bisa hanyar bin diddigi ba. Allah Ya yi mana muwafaƙa da bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayinsa a gareKa.

Bidi'a A Cikin Biyan Sallah da Hukuncin Rafkanuwa

Amma abin da mutane suka kirkiro a cikin wannan babi na biyan sallah da rafkanuwa.

Yana daga ciki: Rashin biyan sallah domin wai ya jingina da maganar cewa yin nafila yakan tsaya matsayin farilla. Wannan bidi'a ce ta haramun a bisa mashahuriyar magana. Yana daga ciki: Sallar da ake yi a farshen Juma'ar Ramadan sai mutane su dauka cewa wanda ya yi wannan sallar ta isar masa daga biyan sallar da ta kuce masa. Wannan bidi'a ce ta haramun ga taron malamai.

Yana daga ciki: Rashin gyaran sallar da rafkanuwa ta same ta shi ma bidi'a ce makaruhiya a cikin littafin **Takhalisil Ikhwani**. Sallar da aka yi rafkanuwa sannan aka yi mata gyara wajen jahilai sukan dauka cewa ba ta cika ba, alhalin ta fi cika ga masana sunnah.

Imamul Karafi (ra) ya ce: Ka yi wa Allah ibada ta yin gyaran sallar rafkanuwa wadda shakka ta zo mata ta fi wajen Allah, maimakon a kyale ta. Sayyadi Ahmad Salim ya ce: Wasu malamai sun ce wanda ya kyale sallar da rafkanuwa ta same shi sai ya yi wata sallah, to, wannan sallar tana nan a kansa a matsayin bashi har sai ya biya ta. Saboda yin haka sabawa ce ga sunnar Mustapha (saw) saboda sunnarsa ita ce yin gyaran sallar rafkanuwa ba ya aikata wata salla ta dabam. Kuma yin ta tare da gyara ta fi a maimaita ta saboda yin haka shi ne hanyarsa (Annabi saw) kuma hanyar sahabbai da salaf bayan su. Alhairi kuwa shi ne wajen bin sunna; sharri kuwa wajen kirkiro ne. Ya Kare.

Bayanin abin da mutane suka kirkiro daga bidi'a ta shaidanci game da babin biyan sallah da sahawu ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta bisa bin diddigi ba. Ya Allah Ka yi mana muwafaƙa wajen bin sunnar AnnabinKa (saw) domin matsayin sa a gareKa.

BABI NA SHA BIYAR

Bayanin Sunnar Ma 'Aiki Cikin Babin Sunnar Sallar matafiyi Da Juma 'a Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Na Bidi 'ar Shaidanci

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Sallar Matafiyi da Juma'a ita ce a yi koyi da Annabi (saw) cikin abin da ya yi cikinsu.

A **Sahihul Bukhari**, babin abin da ya zo cikin kasarun daga Anas Dan Malik: "Mun fita tare da Ma'aiki (Mai tsira da aminci), daga Madina zuwa Makka, ya kasance yana salla raka'a biyu-biyu bar muka dawo Madina." A **Sahihul Bukhari** kuma, daga Aisha ta ce: Salla farkon farilanta ta raka'a biyu-biyu ce sai aka tabbatar a sallar tafiya aka cika a sallar gida.

Yana daga Sunnarsa cikin tafiya da jam'i a **Sahihul Bukhari** cikin babin jam'i daga Dan Abbas ya ce: Ma'aiki (saw) ya yi jam'in sallah biyu: Azahar da La'asar. In yana kan tafiya yana hada Magariba da Isha. Yana daga hanyar Sunnarsa cikin tafiya, rashin yin nafila kafin farilla da bayanta.

A **Sahihul-Bukhari** daga Dan Umar ya ce: "Na tafi tare da Annabi (saw), ban ga yana nafilfil ba."

Yana daga hanyar Sunna yin nafila ban da ta bayan farilla ko kafin ita. A **Sahihul-Bukhari**: Annabi (saw) ya yi Raka'atul fiji a tafiya.

A cikinsa har yanzu, daga Ummu Hani ta ambata cewa lallai Annabi (saw) a ranar da aka bude Makka ya yi wanka a gidanta, ya yi salla raka'a takwas, ban taɓa gani ya yi salla da ta fi ta sauRi ba duk da cewa yana cika ruku'insu da sujjadarsu.

A ciki kuma daga Dan Umar: Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya kasance yana yin nafila a kan abin hawansa ta kowace fuska ta fuskanta. Yana wutiri a kanta sai dai ba ya yin farilla a kai.

A ciki kuma daga Dan Umar: ba ya nafila bayan Isha'i, yana nufin a tafiya har sai tsakiyar dare ya tashi.

A **Sahihul-Bukhari** a Babin Juma'a, daga Abi Huraira ya ji Manzon Allah (saw) yana cewa:

(نحن الآخرون السابقون يوم القيامة، بيد أنهم أوتوا الكتاب من قبلنا، ثم هذا يومهم الذي فرض الله عليهم فاحتلفوا فيه، فهدانا الله له، فالتاس فيه تبع: اليهود غدا، والنصارى بعد غد).

“Mu ne na ƙarshe kuma masu shiga gaba ranar Alkiyama ko da dai su an ba su littafi kafin mu, kuma wannan ranar da Allah Ya farlanta masu, sukayi sabani a kai, sai Allah Ya shirya da mu ita mutane masu bi gare ta. Yahudawa gobe (Asabar) Nasara bayan gobe (Lahadi).”

A Sahihul Bukhari cikin babin lokacin Juma'a daga Anas Dan Malik (Allah Ya yarda da shi) lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya kasance yana yi mana sallar Juma'a lokacin da rana ta karkata.

Yana daga hanyar Sunnarsa ranar Jumm'a yin wanka wajibi ne. A Sahihul-Bukhari daga Abi Sa'idul Khudri (Allah Ya yarda da shi), lallai Ma'aiki (saw) ya ce:

(غسل يوم الجمعة واجب على كل محتلم).

“Wankan Juma 'a wajibi ne ga dukkan mai mafarki (Baligi).”

Na ce wannan wajabci, Allah ne Masani, yana nufin wajabcin Sunna.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) yin hudubar sallar Juma'a. Cikin Sahihul-Bukhari daga Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya kasance yana yin huduba a tsaye sa'annan ya zauna sa'annan kuma ya tashi kamar yadda kuke yi yanzu.

Yana daga hanyar Sunnarsa: Yin shiru don sauraron huduba wajibi ne. A Sahihul-Bukhari daga Salman daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(ينصت إذا تكلم الإمام).

“Ana shiru a saurara idan Liman yana (Huduba) ko yana magana.”

Yana daga Sunnarsa (saw) shafa mai da turare ranar Juma'a. Ana son haka. A Sahihul-Bukhari daga Salmanul Farisi, ya ce: Manzon Allah (saw) ya ce:

(لا يغتسل رجل يوم الجمعة ويتطهر ما استطاع من طهر، ويدهن من دهنه، أو يمس من طيب بيته، ثم يخرج فلا يفرق بين اثنين، ثم يصلي ما كتب له، ثم ينصت إذا تكلم الإمام إلا غفر الله له ما بينه وبين الجمعة الأخرى).

“Mutun ba zaiyi wanka ba ranar Juma'a ya yi tsabta da abin da ya sauka na tsafata. Ya shafa mai daga man shafawarsa; ya shafa turaren gidansa, sa 'annan ya fita ba tare da ya keta tsakanin mutum biyu ba, sa 'annan ya sallaci abin da aka wajabta masa, sa 'annan ya yi shiru idan liman yana magana face Allah Ya gafarta masa tsakanin Juma'ar nan da mai zuwa.”

Bayanin Sunnar Ma'aiki ya ƙare a cikin babin sallar Juma'a da sallar matafiyi ta hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka cikin bin Sunnar AnnabinKa don matsayinsa a gareKa.

Bido'i Cikin Sallar Matafiyi da Jumma'a

Amma abin da mutane suka haddasa cikin wannan babi wanda shi ne 'Babin Sallar Matafiyi Da Juma'a' na bidi'o'in shaidanci, daga ciki: Akwai barin sallar kasar. Wannan bidi'a ce muharrama in an dauke ta wajibi ko makaruhi, in an dauke ta Sunna,

A cikin **Umdatul Muridi-Sadiki**: Mafi yawan malamai suna kan lallai kasar Sunna ce har Dan Umar ya ce: Sallar matafiyi raka'a biyu ce. Wanda ya saba Sunna ya kafirta. Yana nufin in haka ya tabbata ko ya wulakanta ta.

A cikin Asshafa: Wani mutum Dan bani Khalid Dan Usaid ya tambayi Abdulahi Dan Umar ya ce: "Ya baban AbdurRahman, lallai mun sami sallar tsoro da sallar gida a Alkur'ani amma ba mu sami sallar tafiya ba." Dan Umar ya ce ya dan dan'uwana: "Allah Ya aiko mana da Annabi Muhammadu (saw) ba mu san komai ba, mu dai muna aikata abin da muka ga yana aikatawa ne." Ya kare.

A cikin Hadisi:

(خيار أمتي الذين إذا أسأوا استغفروا، وإذا سافروا أفطروا وقصروا).

"Zaɓaɓɓu a cikin al'ummata su ne waɗanda idan sun munana sai su nemi gafara, idan sun yi tafiya sai su ajiye azumi su yi kasar."

Ahmad ne ya zo da shi a cikin Umdatul Muridi Sadik. Ya ce: Abin da ya inganta daga maganar mai tsira da aminci yana karfafa

(إن الله يحب أن تؤتى رخصته).

"Lallai Allah Yana son a zo da rangwamenSa."

A cikin **Miftahuu-Sadadi**, sharhin **Irshadi-Salik**: An yi sabani cikin hukuncin kasar a cikin tafiya. Abu Umar ya ce a mazhabarmu Sunna ce. Ibn Rushudi ya ce: Mazhabar Maliki da dukkan Sahabbansa sun ce Sunna ce daga cikin Sunnoni, ko kuma wajibi ne. Lakhami Dan Suhunun ya ciro daga Alkali daga mutanen Bagdad.

Daga ciki a kan Juma'a: Akwai yawaitar masallatan Jumma'a a kauye daya, shi ma bidi'a ce haramtacciya, maganar Dan Yunusa ya ce, Abu Muhammad ya ce: In ya kasance a cikin gari akwai masallatan Juma'a guda biyu, to, Juma'a tana ga wanda ya yi a tsohon masallaci."

Dan Abdul-Hakam ya ce: Sai dai a cikin manyan garuruwa kamar Masar da Bagdad. Haka, an aikata haka a gaban mutane da yawa babu wanda ya kyamaci haka daga cikinsu.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ya zo a cikin Al'mi'ad, ba ya halatta a bisa shahararriyar magana a farar da sabon masallacin Juma'a a wani gari har sai nisan tsakaninsu ya kai mil uku. A cikin sharhin Al-mufida, ba ya halatta a farar da Juma'a a wani kauye da yake kusa da wani don a dauke su a matsayin wuri daya, saboda kusancinsu. Kuma Juma'a ba ta kasancewa a cikin kauye a masallatai biyu, sai dai in ya kasance garin babba ne. Ya fare.

Na ce: Sashin malamai sun ce, idan gari ya kasance mai bangarori biyu ne ko fiye, akwai korama ko makamancinta tana kallafa wa mutane wahala idan aka yanke su, to, ya halatta, in ko ba haka ba, to, shi kamar karamin gari ne. Idan gine-gine suka kusanci juna kuma tsakaninsu bai wuce mil uku ba, to, haƙiƙa Ibn Rushidi da Ibn Hajib sun gudanar da wannan a kan sabanin da ya gabata a babban gari.

Yana daga ciki har yanzu, a kan Juma'a', daukaka hasumiya shi ma bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai,. Idan an yi nufin alfahari da shi, in ko ba haka ba, to, bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Amma abin da mutane suka farar a yau na daukaka hasumiya, to, wannan an hana ta fuskoki kamar haka:

- (1) Saɓa wa magabata ne Allah Ya kara masu yarda.
- (2) Lallai an kwaye alfarman Musulmi.
- (3) Muryar ladan zata yi nisa ga mutanen kusa alhali kiran sallarsa domin su ne.

Kuma haƙiƙa wasu sarakuna sun gina hasumiya a Maghrib tsawonta ya karu. Sai ladan ya kasance idan ya kira salla ba mai jin muryarsa daga waɗanda suke ƙasa da shi.

Yana daga ciki a kan dai Juma'a: Daga murya ya yin huɗuɓa shi ma bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malamai.

A cikin **Madkhal**: Kuma ya kamata ga liman ya hana wanda yake daukaka muryarsa a masallaci ya yin huɗuɓa da waninta, domin daga murya a masallaci bidi'a ce.

Yana daga ciki a kan Juma'a yin nafila bayan Juma'a a cikin masallaci shi ma bidi'a ne har sai ya koma gida sai ya yi sallar a can.

Bayanin abin da mutane suka ƙago a cikin babin sallar tafiya da Juma'a na bidi'ar shaidanci ya ƙare, a kan hanyar faɗakar da masu hankali ba a kan bin diddigi ba.

Allah Sa mu dace da mu da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a wurinKa.

BABI NA SHA SHIDA

Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Sallar Idi Biyu Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Sallolin Idi Biyu:

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Sallar Idi biyu ita ce; kowa ya sallace su kamar yadda Annabi ya kasance yake yi cikin waɗannan kwanaki biyu.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cin abinci ranar sallar azumi (karama) kafin a fita, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Anas ya ce: Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya kasance ba ya sammako ranar sallar azumi sai ya ci dabinai. A ciki kuma daga Anas ya ce yana cin su wutiri.

Na ce: Amma Sunnar Ma'aiki cikin sallar Idi lahiya (babba) ita ce jinkirta cin abinci mustahabbi ne don ya zama farkon abincinsa naman da ya yanka na lahiyarsa.

Yana daga Sunnar Ma'aiki (Mai tsira da aminci) yin sammako zuwa Idi mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul-Bukhari** cikin Babin Sammako Zuwa Idi: Abdullahi Dan Busri ya ce: "Lallai mu mun kasance mun gama sallar Idi a wannan lokaci yayin nan da safe."

Yana daga cikin Sunnar Ma'aiki: Fita zuwa masallaci cikin daji ko sahara ranar sallah babba zuwa filin Idi... Hadis.

Yana daga hanyar Sunnarsa: Barin daukar makami zuwa Idi wajibi ne. A cikin **Sahihul Bukhari** Hassan ya ce: An hana su daukar makami ranar Idi sai dai in suna tsoron abokan gaba.

A ciki kuma daga Is'haq Dan Sa'id Dan Amr Dan Al-As daga babansa ya ce: "Hajaj ya shiga wajen dan Umar, ina tare da shi, ya ce "yaya yake?" Ya ce: "Lafiya." Ya ce: "Wa ya ji maka (rauni)?" Ya ce "Wanda ya ja min wanda ya yi umarni a dauki makami ranar da bai halatta ba."

Yana daga hanyar Sunnarsa, canza hanyar dawowa mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir ya ce Annabi (Mai tsira da aminci) ya kasance idan ranar Idi ne yana canza hanya.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga hanyar sunnarsa farawa da sallah ranar babbar sallah wajibi ne kafin a yi yanka.

A cikin **Sahihul-Bukhari** daga Barra ya ce: Na ji Manzon Allah (saw) yana hufuwa sai ya ce:

(إن أول ما نبداً من يومنا هذا أن نصلي ثم نرجع فننحر، فمن فعل ذلك فقد أصاب سنتنا).

“Farkon abin da za mu fara yi a yininmu wannan shi ne mu yi sallah mu koma gida mu yi yanka. Wanda duk ya aikata haka, to, ya sami Sunnarmu.”

Daga cikin hanyar Sunnarsa, akwai kabbara a cikin kwanakin Mina bayan sallah mustahabi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** ya kasance Dan Umar (Allah Ya yarda da su) biyu, ya kasance yana kabbarori a Mina a wadannan kwanaki, da kuma bayan sallah da kuma kan shimfidarsa da kan gadon barcinsa da majalisarsa da tafiyarsa da ma dukkan kwanakin gaba daya.

Maimuna ta kasance tana kabbarori ranar babbar salla, mata suna kabbara a bayan Abbana Dan Usman da Umar Dan Abdul’Aziz a dararen yanyane (tashriki) tare da maza a masallaci.

Bayanin hanyar Sunnar Ma’aiki cikin Babin Sallolin Idi biyu ya kare ta hanyar faɗakar da masu hankali ba bisa bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa gareKa.

Bidi’o’i Cikin Sallolin Idi

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan babin na sallolin Idi; daga ciki akwai taruwar mutane a kofar gidan liman kafin a fita masallaci. Wannan bidi’a ce makarhiya.

A cikin **Madkhal**: Yana daga cikin abin da mutane suka kago shi har yanzu, lallai suna zuwa ga kofar gidan Liman kafin sallar Asuba ta ranar Idi. Idan suka taru, Liman ya fito, gare su sai su soma kabbara.

Yana daga ciki: Akwai sakin sauti da kabbara ta yadda har murya ta daushe. Wannan bidi’a ce makarhiya.

A cikin **Madkhal**: Sunna, abin koyi ya bayyana kabbara ya jiyar da kansa da wanda ke kusa da shi ranar Idi. Kari a kan haka har murya ta daushe yana daga cikin bidi’a, domin bai zo daga Annabi (saw) ba, face abin da muka ambata. Daga murya don haka ya fita daga haddin natsuwa.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ba bambanci cikin wannan, yana nufin cikin kabbarori a halin kasancewa shi, Liman ko Ladan ko waninsu. Lallai su, kabbarorin, shari'a ce a cikin hakkinsu gaba daya bisa siffar da muka gabatar sai dai mata, domin ita, mace, sai dai ta jiyar da kanta ban da waninta.

Sabanin abin da wasu mutane suke aikatawa a yau, kai ka ce kabbarorin, an shar'anta su ne ga Ladan kawai ba wasunsa ba. Sai ka samu Ladanai suna daga murya da kabbarori kamar yadda ya gabata, mafi yawan mutane suna sauraran su, kuma suna kallon su kamar kabbarorin ba a shar'anta ba sai don su. Wannan bidi'a ce fararriya.

Daga ciki akwai tafiya da kabbara a kan sauti daya. Wannan bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Sa'annan su suna tafiya a kan sauti daya. Wannan bidi'a ce domin a shari'ance shi ne kowane mutum ya yi kabbara da kansa kada ya tafi a kan sautin wani.

Daga ciki akwai jinkirta sallar Idi har rana ta yi zafi, shi ma bidi'a ce makaruhiya, ko da lokaci ya ja su zuwa zawali.

A cikin **Madkhal**: Wasu Limamai suna yin wannan jinkirin har rana ta yi zafi. To, wannan bidi'a ce ta saba wa Sunna, kuma domin Sunnar ta zo ga wanda ya fita zuwa masallaci, ya gaggauta komawa zuwa iyalinsa. Idan a babbar salla ce, ya yi masu yanka idan yana cikin masu yin yankan, ya fara buɗe baki da abin yankansa. In karamar salla ce su ci abin a tare mafi rinjaye ga mafi yawan mutane masu iyali da yara za su zauna suna bege suna jiran shi.

Daga cikin haka, akwai gini a filin Idi shi ma bidi'a ce makaruhi don abin da ake jin tsoro na wannan gini ya zama mafaka na wanda bai dace ba daga masu tare hanya da farayi da 'yan fashi da makamantansu cikin abin da ake yi na mugun abu.

A cikin **Madkhal** ya ce: Wurin yana nufin filin Idi, wuri ne na ibada. "Yana nufin a tsafata shi, a bar shi a buɗe babu gini ciki.

Yana daga ciki: Addu'a ranar Idi lokacin ganawa. Ita ma bidi'a ce makaruhiya, ko kuma (ana ganin) halal ne ko kuma mustahabbi.

A cikin **Al-Madkhal**: Haƙiƙa, malamai sun yi sabani, Allah Ya yi masu rahama, cikin maganar mutum ga ɗan'uwansa ranar Idi: Allah Ya karɓa mana mu da kai, Allah Ya gafarta mana mu da kai. Sun yi har maganganu huɗu a kai; ya halatta domin magana ce mai kyau, abin kyama ne domin tana cikin aikin Yahudawa, Mustahabbi ne a yi ta domin addu'a ce, addu'ar Mumini ga

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

ɗan'uwansa karɓaɓɓiya ce. Na huɗu, kada ya fara da ita amma in wani ya faɗa masa ya mayar masa da abinsa.

Idan saɓaninsu ya kasance a cikin wannan addu'a mai kyau ne duk da dawwamar faruwarsa, to, me ka gani da maganar mai magana (Idil Mubarak) kawai daga wannan lafuzza tare da cewa shi ma farar da shi ba da daɗawa ba, shi ya fi cancanta a ce makaruhi ne.

Daga ciki akwai tafiya a kan sautin wani wajen kabbarori bayan salloli biyar na ranakun Idi, shi ma bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Sunna ta gudana cewa mutanen sasanni suna yin kabbarori bayan salloli biyar a ranakun tsayuwar Hajji a Mina. Amma idan Liman ya yi sallama daga sallar farilla a waɗannan kwanaki, sai ya yi kabbara ya jiyar da kansa da wanda ke kusa da shi mahalasta wurin; su yi kabbara da jin kabbararsa. Kowa ya yi kabbara da kansa; kada ya tafi a kan ta wani kamar yadda aka wassafa. Kowa ya jiyar da kansa da wanda ke kusa da shi, wannan shi ne sunna.

Amma abin da wasu mutane suke yi a yau na cewa idan Liman ya yi sallama daga sallah sai Ladanai su yi kabbarori a kan sauti ɗaya ta yadda masu sauraro za su sani bisa tsawaita shi, mutane suna sauraro mafi rinjaye su ba su yi. Idan don ɗayansu ya yi kabbara, yana tafiya ne a kan sautinsu. Wannan duk yana cikin bidi'a domin ba a ciro shi daga Annabi Muhammad (saw) ko ɗaya daga cikin Khulafa'ir-rashidina ba a bayansa. A cikinsa akwai keta alfarman masallaci da ɗaga murya cikinsa da hayaniya a kan masallata da ke ciki da masu ambaton Allah da masu karatu.

Bayanin abin da mutane suka kaga cikin Babin Sallar Idi ya kare na bidi'ar shaidanci bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba bisa hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaɓa da bin Sunnnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa gareKa.

BABI NA GOMA SHA BAKWAI

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Al'amarin Janaza Da Maƙabarta
Da Bayanin Abin Da Aka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Al'amarin Janaza Da Maƙabarta

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Al'amarin Janaza da Maƙabarta ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi yake aikatawa tun daga laƙƙana wa mamaci kalmar shahada lokacin mutuwarshi, yin haka mustahabbi ne, dangane da Hadisin;

(لَقِنَا مُوتَاكُم لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ).

“Ku laƙƙana wa mamatanku La ilaha illal-Lah.”

Fa'idar laƙƙana mashi don ya zama korar shaidanu waɗanda suke halastar sa don da'awar juya shi. Allah Ya kiyaye.

A cikin **Sahihul Bukhari**, a cikin fassarar 'Kitabul-Janaza' a babin abin da ya zo cikin janaza. Ya ce: Wanda ya kasance ƙarshen maganarsa La ilaha illal-Lahu, ya shiga Aljanna. Sai aka ce Wahab Dan Munabbah ya ce shin ba La ilaha illal-Lahu ne mabuɗin Aljanna ba? Ya ce; haka ne. sai dai ba wani makulli face yana da haƙora biyu. Idan ka zo da makulli mai haƙora biyu zai buɗe maka, in ba haka ba, ba zai buɗe ba.

Yana daga Sunnar Ma'aiki (saw) kasancewar wanka ga mamaci mara (ɗaya) mustahabbi ne.

A **Sahihul Bukhari** daga Ummu Atiyya ta ce; Manzon Allah ya shigo gare mu lokacin da muke wankan 'yarsa sai ya ce:

(اغسلها ثلاثا أو خمسا أو أكثر من ذلك بماء وسدر، واجعلن في الأخيرة كافورا أو شيئا من كافور، فإذا فرغتن فاذنني)

“Ku wanke ta sau uku ko biyar ko fiye da haka da ruwa da magarya, a na ƙarshen ku sa turaren kafur ko wani abu na kafur. Idan kun gama ku sanar da ni.”

Da muka gama sai muka sanar da shi sai ya jecho mana gyautonsa, sai ya ce; “Ku lulluɓe ta da shi.”

Ayuba ya ce: Hafsah ta ba ni labari, kwatankwacin na Muhammadu. Ya kasance a cikin Hadisin Hafsah:

(اغسلها وترا: ثلاثا أو خمسا أو سبعا)

“A wanke ta guda, guda uku ko biyar ko bakwai.”

A ciki ya ce:

(ابدأ بميامنها ومواضع الوضوء)،

“Ku fara da damarta, da guraben alwala.”

Ya kasance lallai Ummu Atiyya ta ce: “Mun tsefe kanta kaho uku.”

Yana daga Sunnarsa (saw) likkafanin mamaci ya zamo fari Mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga A'isha (Allah Ya yarda da ita), lallai Annabi (saw) an yi masa likkafani cikin tufafi uku farare na auduga sakar Yeman.

Yana daga Sunnar Ma'aiki (saw) yin sauri ga masu dauke da gawa, Mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Abi Huraira (Allah Ya yarda da shi); daga Annabi (saw) ya ce:

(أسرعوا بالجنابة فإن تك صالحة فخير تقدمونه، وإن تك سوى ذلك فشر تضعونه عن رقابكم).

“Ku yi sauri da gawa idan ta kasance salaha, to, alkhairi ne kuke gabatar da ita gare shi, idan ko ta kasance wanin haka, to, sharri ne kuke dauke da shi a wuyanku.”

A cikin **Kharashi**: Wannan bai kore abin da aka ruwaito ba daga Mai tsira da aminci ba. Lallai ya ce:

(عليكم بالسكينة)

“Na hore ku da yin natsuwa.”

Na hore ku da tsakaitawa a cikin tafiyyarku da gawarku, domin abin nufi da sauri, abin da ya zarce tafiya wadda aka saba, ba sassarfa ba, wannan shi ake nufi da tsakaitawa. Ba ana nufin sauri wanda ya hada da sassarfa ba domin idan ka game shi da sassarfa, ya kore Hadisin;

(عليكم بالسكينة)

“Na hore ku da yin natsuwa.”

Domin rashin ta akwai cutar da mamacin da masu raka shi.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) yin sahu cikin sallar janaza.

A cikin **Sahihul-Bukhari** daga Ada'u, lallai ya ji Jabir Dan Abdullahi yana cewa, Annabi (saw) ya ce:

(قد توفي اليوم رجل صالح من الحبش فهلّم فصلوا عليه)

“Yau wani mutun salih ya mutu daga Habasha ku tashi mu yi salla a gareshi.”

Sai muka yi sahu-sahu. Annabi (saw) ya yi mana salla muna kan sahu. Abu Zubairu ya ce daga Jabir, “ni na kasance a sahu na biyu.”

Cikinsa kuma daga Shaibani daga Sha'abi ya ce: Wanda ya halarci Annabi (saw) ya ba ni labari, cewa ya zo wani kabari a wani wuri sai ya yi masu sahu. Ya yi kabbara hudu, sai na ce, wane ya fada maka? Ya ce: Dan Abbas ne. Ya kare.

Na ce Malik ya kyautata addu'ar Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) cikin sallar Janaza, shi ne a yi godiya ga Allah; a yabe shi; a yi salati ga AnnabinSa (saw) sannan sai ya ce: “Ya Ubangiji, lallai bawanka ne dan bawanKa dan baiwarka, ya kasance yana shaidawa babu abin bautawa da gaskiya sai Kai, ba Ka da abokin tarayya, lallai Muhammad bawanKa ne ManzonKa ne.

“Kuma Kai ne Mafi sanin shi da mu. Ya Allah idan ya kasance mai kyautatawa ne Ka kara masa cikin kyautatawarsa, idan kuma mai munanawa ne Ka yafe masa muninsa. Allah kada Ka haramta mana ladansa kuma kada Ka jarrabe mu bayansa.

Yana daga Sunnarsa (saw) sanya kabari ya daga sama. Mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abubakar dan Ayyash daga Sufiyanu Al-Tammari ya ce ya ga kabarin Annabi an daga tudunsa.

A cikin Mukhtasar Khalil an daga kabarin sai ya yi sama.

A cikin **Kharashi** cikin sharhin wannan: A sanya tsakiyarsa kamar siffar tozo. Ana son a yi haka don a gane shi da haka. Idan an yi kari a kan haka babu laifi. Malik ya kyamaci daga shi da kasa. An daukaka shi ne a kan dagawa da gini, ba daga turbayarsa a kan kasa mai tozo ba. Haka ne Iyal ya fassara, domin kabarin (saw) ya yi sama ne kamar yadda yake cikin Bukhari. Haka yake a kabarin Abubakar da Umar shi ne mafi dacewa a kan ruwaya a baje (kasa) domin wannan ra'ayin Ahalul kitabi ne kuma alamar Rafidawa ne.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Fahimtar Lakhami a Mudauwana shi ne karhancin daga shi sama. Kuma da shi ne yake nuni da cewa, kuma an fassara bisa karhancinsa don haka sai a baje, Iyal ya raunana shi cewa lallai sananne ga mazhabarmu an halatta daga shi sama, kai sunna ma ne, ba a kawo wani nassi ba cikin manyan littattafai bisa sabanin haka.

Yana daga sunnar Ma'aiki (saw) ta'aziyya, mustahabbi ne.

Daga cikin laffuzanta, kamar yadda ya zo a **Sahihul Bukhari** fadarsa (saw)

(إن لله ما أخذ، وله ما أعطى، وكل شيء عنده بأجل مسمى، فلتصبر ولتحتسب).

“Lallai abin da Allah Ya karɓa naShi ne, abin da Ya bayar ma naShi ne, duk kome a wurinShi na da lokaci na musamman ka yi hakuri sai ka sami lada.”

Yana daga sunnarsa (saw) barin zagin mamata wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga A'isha ta ce: Annabi (saw) ya ce:

(لا تسبوا الأموات، فإنهم قد أفضنوا إلى ما قدموا).

“Kar ku zagi matattunku, domin sun isa zuwa ga abin da suka gabatar.”

Bayanin hanyar sunnar Ma'aiki cikin babin al'amarin janaza da maƙabarta ya ƙare bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba a kan hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka bisa hanyar bin sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Al'amarin Janaza da Maƙabarta

Amma abin da mutane suka ƙago cikin wannan babin na al'amarin janaza da maƙabarta da bidi'ar shaidanci, daga ciki akwai: Mai laƙƙana wa mamaci cewa; ka ce La ilaha illaLah. Wannan bidi'a ce mukaruhiya.

A cikin **Madkhal**: A laƙƙana masa kalmar tauhidi a hankali shi ne ya rinƙa cewa “La ilaha illaLah Muhammadur rasululLah (saw) a bayyane sannan ya yi shiru ɗan wani lokaci sa'annan ya sake faɗi haka nan zai yi har dai ya cika. Ba ya kamata ya ce “ka ce la ilaha illallah” ko ya tsananta masa da yin haka.

Yana daga ciki: Zikiri wurin gawa. Shi ma bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi wannan bidi'a wadda mutane suke aikatawa, shi ne mai wankan gawa idan ya fara, kowace gaba sai ya yi zikiri.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga cikinsu: Akwai shigar da auduga a duburar mamaci da hancinsa da maƙogoronsa shi ma bidi'a ce muharrama, ijima'an, domin tona asirin mamaci ne.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi wannan bidi'ar mukaruhiya ko aikin haram wanda wasunsu suke aikatawa a wannan zamani, shi ne keta alfarfar mamaci suna tura auduga a duburarsa da maƙogoronsa da hancinsa.

Daga ciki akwai bayyana wani sashe da za a fara da shi wajen daukar makara shi ma bidi'a ce makaruha.

A cikin **Mukhtasar Khalil**: A fara ta kowane ɓangare. Mai ayyana wani ɓangare ɗan bidi'a ne.

A cikin **Kharashi** sharhin wannan magana har zuwa... inda ya ce ya halatta a wajen daukar makara farawa da kowane ɓangare inda mai dauka yake so; ko ta dama ko ta hagu ko ta gaba ko ta ƙarshe. Wanda zai ayyana jiha kamar maganar Dan Habib, a fara ta gaban damar mamaci shi ne gaɓar hagu makara, da maganar Ashhabu da ya ce; a fara ta gaɓar damar makara sannan ƙarshensa. sannan gaɓar hagu makarar sannan a cikin ƙarshen. Mai haka ɗan bidi'a ne, bidi'a kuma zargi, haka Malik ya faɗa a cikin Muƙaddima.

Daga ciki akwai daga murya da kuka lokacin fita da gawa shi ma bidi'a ce muharrama, Ijima'an.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi abin da mafi yawan mutane suke aikatawa; shi ne lokacin fita da gawa suna kururuwa, kururuwa mai girma, mazansu da matansu suna kuma cakuduwa ita ce mafi rinjaye, cewa wannan addu'a ce ga mamaci, kuma tsayuwa ce ga haƙƙinsa. Wannan ƙarya ce daga garesu da ƙage domin saɓawarsu da Sunna, mai sauƙi daga ciki akwai sassarfar masu daukar gawa, bidi'a ce muharrama, Ijima'an. Domin yin haka cutar da mamaci ne da masu rakiya.

A cikin **Madkhal** an hana gaggawar da ake yi wadda za ta kai ga cutar da mamaci da wanda ke tafiya da shi.

Kuma hani ya zo a kan tafiyar taƙama da gawa kamar yadda ya zo;

(لا تدبوا كديب اليهود).

“Kada ku yi jan jiki kamar na Yahudawa.”

Malamanmu (Allah Ya yi masu rahama) sun ce; Lallai Sunna wajen tafiya da gawa ta zamo kamar saurayi mai sauri ga tafiyarsa. Wannan shi ne

aka yi umarni da shi, shi ne matsakaicin abin da suka yi da farko na jan jiki da ita da na farshe na gaggawa da ita wanda ke cutar da ita

﴿وَكَانَ بَيْنَهُمَا فُجْرَانٌ﴾ الفرقان: ٦٧

“Ya kasance tsakanin wannan a daidaita.” Alkur’ani 25:67

Daga ciki akwai zikiri lokacin daukar gawa shi ma bidi’a ce makaruha. A cikin Takhlisul Ikhawan, daga cikin abin da ake kyama, zikiri lokacin dauke da mamaci. Mafi yawan malamai sun kyamace shi.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi wata bidi’a wadda mafi yawa suke aikatawa, sai su zo da mutane da yawa ana ce masu fakirai masu zikiri, suna zikiri gaban gawa, jama’a a tare bisa sauti daya, suna yin shi kala-kala tare da tsawaitawa cikin haka.

Yana daga ciki, raka mamaci zuwa kabarinsa da karatun Alkur’ani. Wannan bidi’a ce makaruha.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi abin da mafi yawa suke yi na halastar makaranta a wurin. A shimfida masu tabarmu a kan hanya ko a shimfida darduma ko duka, su zauna a kai suna karanta Alkur’ani.

Daga ciki akwai takardar da ake rataya wa mamaci, tana dauke da ayoyin Alkur’ani da sunayen Allah da makamantansu masu alfarma. Wannan bidi’a ce haramtacciya bisa mashahurin zance domin jikin mamaci zai haɗu da takardar. A cikinta akwai ayoyin Alkur’ani da sunayen Allah da sunayen Annabawa da sunayen waliyyai da makamantansu masu daraja.

A cikin **Takhlisul-Ikhwan**: Hakiƙa, wasu sashin malamai sun kyautata batun takardar da ake rubutawa a sa a kirjinsa a cikin kabari. Ya färe.

Na ce: Wannan abu yana daga abin da bai kamata ba saboda abin da muka ambata cewa, jikin mamacin zai game da takardar, cikinta akwai ayoyin Alkur’ani da sunayen Allah da na Annabawa da na Waliyyai da wasunsu masu alfarma.

Mafi dacewa, da za a kuɓuta daga haka, a haƙa kabarin ta ɓangaren dama a nisantar da takardar daga jikin mamaci, kamar yadda wasu malaman suka ce, da ya fi sauƙi. Sai dai yinsa ba kuɓata ba ne ko da an yi shi ta wannan salo, domin bidi’a ce. Alkhair dukkansa yana cikin bin Sunnar Annabi (saw).

Yana daga cikin bidi’a wanke gaɓɓai a wurin binne mamaci lokacin da ake dawowa gida daga binne shi. Wannan bidi’a ce makaruha.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Madkhal**: Haka kuma a kiyayi abin da sashin wasu mutane suke fararwa cewa in sun dawo gida daga binne mamaci ba sa shiga gidan sai sun wanke gaɓɓansu.

Haka kuma a kiyayi abin da wasu suke aikatawa. Shi ce cewa duk ruwan da ke gidan mamaci ba su amfani da shi sai dai su zubar da shi.

Daga ciki akwai keɓe kwanakun ta'aziyya. Shi ma bidi'a ce abin kyama, idan ba a nufin keɓe su na nuni da haramcin ta'aziya ga waninsu, in ba haka ba bidi'a ce haramtatta, ijima'an.

Na ce: Wasu suna yin wannan bidi'ar wajen duba mara lafiya. Suna cewa ba a duba mara lafiya sai ranar Asabar.

A cikin **Madkhal**: Wannan ya saba wa Sunnar Mai tsarki. Wasu sun ambaci cewa asalin wannan bidi'ar, wani Bayahude ne likitan wani sarki cikin sarakuna, sarkin ya yi rashin lafiya mai tsanani, Bayahuden ya kasance ba ya rabuwa da shi sai ranar Juma'a ta yi, Bayahuden yana son ya halarci Asabar dinsa yana tsoron kada a zubar da jininsa, sai ya ce: "Lallai mara lafiya ba a shiga wajensa ranar Asabar." Sai sarkin ya kyale shi, sa'annan sai bidi'ar ta yadu.

Daga ciki akwai tara mutane don yin fiddi'u shi ma bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Haka kuma a kiyayi abin da mutane suke aikatawa na yin hailala ga mamatansu, da tara masu jama'a masu yawa kamar yadda ya gabata a cikin waninsa, haɓiɓa, da yin zikiri a bayyane da yin sa cikin jama'a da abin da ke cikinsa.

Da abin da ke cikinsa na neman kafa hujja da yin wannan aikin da abin da aka hikayo na daga wasu Shaihunna magabata, cewa ya yi mafarki cikin barcinsa, wasu mamata na cikin azaba, sai ya ambaci La ilaha illaLah dubu saba'in sai ya ba mamacin kyauta sai ya sake ganin shi cikin barci a cikin kyakkyawan kamanni, sai ya tambaye shi dalili, sai ya ce masa an gafarta masa ne da ladan kyautar da ya yi masa na dubu saba'in. Wannan ba ya zama dalili na dukkan fuskoki biyu:

Ta Farko: Lallai mafarki ne, shi ko mafaki ba a hukunci da shi.

Ta Biyu: Shi ya aikata abu ne shi kaɗai kuma ya yi kyauta da ladan, bai tara mutane ba don yin haka kamar yadda mutane suke yi a wannan zamani na shahara, har ya zamanto, abu ne wanda ake aiki da shi. Da mutum

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

zai aikata da kansa, ya yi kyauta ga wani wanda yake so, da ba za a hana ba don ya aikata alkhairi.

Daga cikin akwai abincin da iyalin mamaci suke yi wa taron jama'a, wannan bidi'a ce makaruhiya.

A cikin sharhul Fathul Jalil na Sheikh Muhammadu Dan Ahmad Dan Muhammad Al-Madayuni, kwanan mutane a gidan mutuwa ba komai ba ne face aikin jahilci.

Misalin haka, akwai abincin da ake yi a gidan mamaci ranar bakwai yana nufi da mutuwa, mutane su taru suna nufin neman kusanci da mamaci da nema masa rahama. Wannan bidi'a ce. Bai kasance a lokacin magabata ba kuma ba ya cikin abin da malamai suka yaba, (Allah Ya yarda da su). Ya fare.

Na ce: Wannan sadaka da ake yi a wannan hali ba ta da wani amfani ga mamaci.

A cikin **Risala** ta Abu Muhammad Dan Yusuf Dan Salim Dan Ibrahim: Madalla da sadakar da ke amfanin mamaci ijma'an, amma sai idan ta dace da Sunna.

A cikin **Risala** ta Abu Muhammad: Babu magana ba aiki ba niyya face sai sun dace da Sunna.

Daga ciki akwai gini a makabarta: Bidi'a ce makaruhiya idan ba a nufin alfahari, idan ba haka ba, ya zama bidi'a haramtacciya ijma'an.

A cikin **Mukhtasar Khalil** ya ce: Gini a kan kabari ko katange shi in an yi alsamin, haramun ne.

Kharshi ya ce cikin sharhin wannan, yana nufin an kyamaci gini a kan makabarta da katange shi wato, kewaye shi da gini, wannan idan ya kadaitu daga nufin ji-da-kai bai kai yadda zai zama mafaka ba ga maɓarnata in ana nufin a nuna isa da alfahari ko daga shi yadda zai zama mafaka da masu barna, to, ya haramta.

A cikin **Madkhal**: Malik ya kyamaci gina kabari da duwatsu da yumbu ko a yi gini da yumbu da duwatsu.

Na ce saɓanin ajiye dutse a kan kabari don a bambance shi. Wannan Sunna ce.

A cikin **Madkhal**: Mustahabbi ne a sa kamar dutse daidai kan kabari. Asalin wannan dangane da abin da Abu Dauda ya ruwaito, da isnadinsa zuwa

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

ga Annabi (Mai tsira da aminci), yayin da aka binne Usman Dan Maz'un. Ya umurci wani mutum ya zo masa da duwatsu ba zai iya daukar su ba, sai Manzon Allah ya miƙe ya tallabo shi da zira'insa, ya ɗaura shi a daidai kansa, sai ya ce: Da wannan ne zan gane ƙabarin ɗan'uwana. Kuma a nan zan binne duk wani daga iyalina da ya mutu. Ya ƙare.

Daga ciki akwai dasa wata itaciya don alama. Bidi'a ce makaruhiya abin kyama.

A cikin **Madkhal**: Haka (ya nuna) a kiyayi dasa itaciya a maƙabarta.

Yana daga haka: Neman tabarruki da yin salla a maƙabarta. Bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Umdatul Maridi Sadiƙ**: Ba a sallah a maƙabarta kuma ba a masallaci a kanta don neman albarka. Haƙiƙa, ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(اللهم لا تجعل قبري وثنا يعبد، اشتد غضب الله على قوم اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد).

“Ubangiji kada Ka sanya kabarina gunki, abin bauta, fushin Allah Ya tsananta ga mutanen da suka riki kabarin Annabinsu masallaci.”

A wata ruwayar waɗannan su ne ashharun halitta.

(أولئك شرار الخلق كانوا إذا مات فيهم الرجل الصالح بنوا على قبره مسجداً)

“Sun kasance idan wani salih ya mutu cikinsu, sai su gina masallaci a kabarina.”

A cikin **Takhliṣul Ikhwan**: Yana daga cikin abin kyama, sallah a kabarin salihai da gina misallaci gare su. Abu ne da aka yi sabani cikinsa.

Ubaiy mai sharhi ga Muslim ya ce: Sashin malamai, Shafi'awa, sun ce: Yahudawa da Nasara sun kasance suna yin sujada a kabarin Annabawa (masu tsira da aminci su tabbata a garesu), su sa kabarin matsayin Alƙiblarsu, suna kallon sa suna sujada zuwa gareshi, suka riƙeshi matsayin gunki sai aka hana Musulmi yin haka. Amma wanda ya yi masallaci kusa da wani mutum salih ko ya yi sallah a wurin maƙabarta da neman albarka da gurbinsa da fatar amsa addu'arsa a can. To, ba komi. Ya kafa hujja da wannan cewa kabarin Ibrahim Alaihis-salam cikin masallacin harami a wurin (Haɗiṃ) kuma wannan wurin salla ne.

Na ce a cikin hujjarsa ta sallah a maƙabarta don tabarruki don cewa kabarin Ibrahim (alaihissallam) yana cikin masallacin Harami a wurin Haɗiṃ.

Sa'annan lallai wurin, wurin salla ne, akwai nazari ga wannan magana. Domin kabarin Ibrahim (Mai tsira da aminci) ba a harami yake ba, don abin da Dan Hajju ya zo da shi cikin **Madkhal** cikin falalar Hajji, shi ne cewarsa: Ya kamata gare shi yana nufin Alhaji, ya yi niyya lokacin fitarsa Madina mai daraja ga mazaunan cikinta, Mafificin tsira da aminci ya yi tafiya zuwa masallacin Aksa da niyyar salla a ciki da kuma ziyarartar Khalil Annabi Ibrahim (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi).

Kamar yadda ya gabata na fitarsa daga Makka da zuwa Madina, cewar mutum zai yi niyyar ziyartar Annabi da sallah a masallacinsa (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi), ba wani wuri ginanne na wani Annabi da za a tabbatar cewa nan yake in ban da na Annabinmu (Mai tsira da aminci) sai wurin shi, Khalil (Annabi Ibrahim) Ina nufin inda aka zagaye da gini, lallai an tabbatar cewa yana ciki. An haƙƙaƙe cewa yana ciki.

Wani daga cikin malamai ya ciro cewa, Annabin Allah Sulaimanu (Mai tsira da aminci) an fada masa cikin barci, cewa, “ka yi gini a kan kabarin badaɗiNa, ginin da za a gane shi da shi.” Da gari ya waye, ya duba bai san wurin ba da aka ce ya yi gini a kansa, sa'annan aka sake fada masa dare na biyu. Misalinsa, Sa'annan na uku sai ya ce: “Ya Ubangiji ban san wurin da yake ciki ba.”

Sai aka ce masa; “Idan ka fita, ka dubi wurin da haske yake tashi zuwa sama, ka yi gini a kansa.” Yayin da gari ya waye wa Sulaiman (as) sai ga hasken da aka ce masa ya bayyana a wannan wurin, sai ya sanya alama, Aljannu suka gina masa don haka za ka ga kowane dutse na wannan duwatsun da fyar ne mutum goma za su iya daukar ɗaya ko ma fiye. Ya kare.

To, idan kabarin Ibrahim (Mai tsira da aminci) an tabbatar yana can kamar yadda Dan Hajju ya ce. To, yaya wasu sashen Shafi'awa za su kafa hujjar yin tabarruki da sallah a maƙabarta, domin kabarin Ibrahim (as) yana masallacin Harami faɗar Haɗim. Kuma sa'annan wurin wuri ne na sallah.

Daga ciki akwai shafar kabari. Bidi'a ce makaruhiya. A cikin **Umdatul Muridi Sadiƙ**: An ce kada a yi shafar kabari domin yana cikin aikin Nasara. Kuma a daina shafa ruwan da ke kan kabari kada a ɗaga shi sama domin siminti ne ana neman albarka ne da ziyartar kabarin kawai.

Daga ciki akwai karatu da yin zikiri a maƙabarta, su ma bidi'a ce abin kyama.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Takhliṣul Ikhwan**: Yana daga cikin abin kyama na yin karatun Alkur'ani da zikiri a kan kabari. An fada a cikin Taudihi; da mazhabar Maliki karhancin karatu a makabarta.

A cikin **Madkhal**: Mai yiwuwa karatun Alkur'ani a kan kabari ya zama dalilin azabtar da shi ko kuma fara masa azaba, domin duk lokacin da aka wuce wata aya bai yi aiki da ita ba sai a ce masa ba ka karanta ta ba? Ba ka ji ta ba? To, don me ka saba mata? Sai a azabtar da shi ko kuma a fara masa azaba saboda sabawarsa da shi, kamar yadda aka ciro daga wasu da aka siffanta su da abin da aka ambata, cewa lallai an gan shi cikin azaba mai girma. Sai aka ce masa "shin karatun da ake yi maka dare da rana bai amfane ka ba?" Sai ya ce: "Shi ne dalilin farin azaba a gareni" kamar yadda aka ambata a baya.

Haḳiḳa, na ji Sayyidi baban Muhammadu yana cewa: Lallai karatu a makabarta bidi'a ce ba Sunna ba ce. A mazhabar Malikiya, an kyamace shi.

Na ce: Wasu malamai sun ce karatun mustahabbi ne, domin abin da ya inganta na abubuwan gani na albishir sai dai bai yiwuwa a karanta ayoyin azaba ko umarni ko hani a kan mamaci don kar ta zama hujja a kansa. A cikin Al-Ihya'i: Babu laifin yin karatu a makabarta.

A cikin littafin Albarkat. Sunna ce a zauna a kabari bayan binnewa a shagaltu da karatun Alkur'ani da zikiri don mamaci ya dauke kewa da wannan gwargwadon yadda za a soke rakumi a raba namansa.

Na ce abin da ke daidai cikin abin da ya gabata na karhancin wannan, shi ne mazhabar Malikiyya.

Daga ciki akwai sanya Alkur'ani a kabari don neman albarka shi ma bidi'a ce makaruhiya ko kuma mai kyau.

A cikin Muwadhiḥil Maḳalati sharhin **Risala** cewa: Ajiye Alkur'ani a kabari bidi'a ce mai kyau a wajen malamai don abin da ke ciki na amfanin mamaci. An samu ruwaya cewa lallai mamaci ana rangwanta masa azaba in ana karanta Alkur'ani gare shi ko kuma ajiye Alkur'ani a kabari.

Na ce: Abin da ya fi dacewa barin duk waɗannan domin alkhairi yana cikin bin Ma'aiki (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi). Abin da mutane suka kago a cikin wannan babi na bidi'ar shaidanci ya kare bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi man muwafaka wajen bin Sunnar AnanbinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA GOMA SHA TAKWAS

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Zakkah Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinta Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Zakka

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Zakka ita ce kowa ya bada zakkarsa kamar yadda Annabi ya umarce shi (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya umurce shi.

A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi), ya ce: Manzon Allah (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya ce:

(من آتاه الله ملا فلم يؤد زكاته، مثل له يوم القيامة شجاعا أقرع، له زبيبتان يطوقه يوم القيامة ثم يأخذ بلهزممته - يعني بشدقيه - يقول له: "أنا مالك، أنا كنزك" ثم تلا:

"Duk wanda Allah Ya ba shi dukiya bai bada zakkarta ba, za a misalta mashi ranar alkiyama wani babban maciji mai hakora biyu zai nade shi ranar alkiyama sannan ya kama kundukukin habarsa ya ce masa ni ne dukiya ni ne taskarka."

Sannan ya karanto;

﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ آل عمران: ١٨٠

"Kada su yi zato, masu yin rowa da dukiya da Allah Ya ba su cikin falalarSa shi ne alkairi gare su." *Alkur'ani 3:180*

Yana daga Sunnarsa kin cire zakka cikin abin da bai kai nisabi ba, wannan wajibi ne.

A **Sahihul Bukhari** daga baban Sa'idul Khudiri, lallai Ma'aiki (saw) ya ce:

(ليس فيما دون خمسة أوسق صدقة وليس فيما دون خمس أواق صدقة وليس فيما دون خمس ذود من الإبل صدقة).

"Babu zakka a cikin abin da bai kai ausuki ba, kuma babu zakka cikin abin da bai kai ukiya biyar ba (na kudi) kuma babu zakka cikin rakuman da ba su kai biyar ba."

A cikin **Sahihul Bukhari**; kuma cikin littafin Abubakar ga Anas ya ce: Idan dabbobin mutum na kiwo ne ba su kai awaki arba'in ba, ko da daya ne ta rage babu zakkah.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga hanyar Sunnarsa (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi) barin hadawa ko rabawa don tsoron zakka. Wannan wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma cikin littafin Abubakar ga Anas: A wata maganar daban ya ce: Kada a hada tsakanin wadanda suke rabe, kuma kada a raba tsakanin wadanda suke rabe don tsoron zakka.

Yana daga Sunnarsa (saw) dawowar wadanda suke hulfa da juna daidai da haƙƙin kowa, wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** kuma a cikin littafi Abubakar ga Anas: Waɗanda suka haɗu biyu a mayar da su tsakaninsu a daidaita su.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw): Kin karɓar tsohuwa ko mai ido ɗaya ko bunsuru.

A **Sahihul Bukhari** kuma cikin littafin Abubakar ga Anas: Wata magana daban, a zakka ba a fitar da tsohuwar dabba ko mai aibi mai ido ɗaya ko bunsuru sai abin da mai karɓar zakka ya so.

Yana daga hanyar Sunnarsa (Mai tsira da aminci) fitar da zakkar kono kafin fita zuwa masallaci, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar lallai Annabi (Mai tsira da aminci) ya bada umarni a bada zakkar kono kafin mutane su fita zuwa masallaci.

Yana daga hanyarsa (Mai tsira da aminci) karɓar zakka daga masu kuɗi da mayar da ita zuwa ga faƙirai duk inda suke, wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Abbas ya ce: Manzon Allah (saw) ya ce wa Mu'azu Dan Jabal yayin da ya aike shi zuwa Yeman

(سَأَتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ كِتَابٍ فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَادْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ. فَإِنْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ. فَإِنْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تَتَّخِذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ فِتْرَةً عَلَى فُقَرَائِهِمْ. فَإِنْ أَطَاعُوا لَكَ فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ. وَاتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ).

“Za ka je ga wasu mutane masu littafi. Idan ka same su, ka kira su zuwa su shaida ba abin bautawa da gaskiya sai Allah kuma Muhammadu Manzon Allah ne. In sun yi ma da’a ga wannan ka ba su labari Allah Mai Girma da Daukaka Ya farlanta masu salloli biyar cikin kowane dare da yini, idan sun yi ma da’a ga wannan. Ka ba su labarin cewa lallai Allah Ya farlanta masu zakka, ana karɓa daga mawadatansu a mayar wa fikiransu. Idan sun yi ma

da'a, to, ina gargadin ka da zabaɓɓiyar dukiyarsu. Ka ji tsoron addu'ar wanda aka zalunta domin ba ta da kariya tsakaninta da Allah."

Bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Zakka ya kare ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Zakka

Amma abin da mutane suka kaga cikin wannan babi shi ne babin zakka ta bidi'ar shaidanci; Daga ciki akwai jinkirin bada ita bayan wajabanta har sai watan Ashura. Wannan bidi'a ce haramtatta ijma'an, domin yana wajaba a kan kowane mutum ya yi zakkar dukiyarsa da shekararta ta cika.

A cikin **Madkhal**: Zakka tana wajaba a kan dayansu ga misali cikin watan Safar ko Rabi-Awwal ko waninsu cikin watannin shekara sai su jinkirta bayarwa har sai sun shiga watan Ashura.

Yana daga ciki: Ajiye ta don ciyar da baki, shi ma bidi'a ce haramtatta ijma'an ta fuskoki biyu;

Ta Farko: Jinkirta bayar da zakkah ga wanda ya cancanta lokacin wajabcinta.

Ta Biyu: Yiwuwar sashin bakin ba su cancanta ba.

Yana daga ciki: Bayar da ita ga limamin tarawi, ba ladan limancinsa, shi ma bidi'a ce haramtatta ijma'an, domin wannan ba ya isa ko da wanda za a ba daga wanda ya cancanta ne domin ya bayar da ita ta wata fuska daban.

Daga ciki akwai bayar da ita ga makusancinsa wanda ciyarwarsa ba ta wuyansa, ya ba shi mafi yawa da har zai ba waninsa. Wannan bidi'a ce makaruhi.

A cikin **Kharashi**; Makaruhi ne ga mai dukiya ya keɓe makusanci wanda ciyarwarsa ba ta lizimta gare shi ba da zakka. Idan an ba shi kwatankwacin na waninsa ba a ki ba.

Daga ciki akwai keɓe wasu makusanta na masu kuɗi da zakka ta fifita su a kan saura. Wannan bidi'a ce makaruha.

A cikin **Kharashi**; Ya ce; lallai na'ibin mai dukiya an karhanta masa keɓe wasu makusantan mai kuɗi da ba su zakka, haka ma fifita su. Amma daidaita su da sauran mutune babu karhanci cikin wannan in dai suna cikin ma'abotanta, kuma shi ma na'ibin mai kuɗin yana iya karɓa da kyautatawa in dai yana cikin ma'abotanta.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki akwai karawa cikin zakkar kono, ita ma bidi'a ce makruhaiga. Misalin wannan, kamar yadda wasu malamai suka ce, a sa'i goma sai ya kara ɗaya. Wannan karin shiga gaban mai shari'a ne (saw) kuma rashin ladabi ne gare shi.

Abin da mutane suka kago cikin Babin Zakka cikin bidi'ar shaidanci ya kare a bisa faɗakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA GOMA SHA TARA

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Azumi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Ciki Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Azumi

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Azumi ita ce kowa ya yi azumi kamar yadda Annabi (Mai tsira da aminci) yake azumi. Ya kuma rinƙa yin koyi da shi cikin duk abin da ya aikata.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abi Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(صوموا لرؤيته وأفطروا لرؤيته، فإن غم عليكم فأكملوا عدة شعبان ثلاثين).

“Ku yi azumi da ganin shi(watan Ramadan) Idan ya rufe maku, ku cika kwanakin Sha’aban talatin daidai.”

A cikin **Sahihul Bukhari**: kuma daga Ammar Dan Yasir:

(من صام يوم الشك فقد عصى أبا القاسم).

“Wanda ya yi azumi ranar shakka, ya saba wa Abal-Kasim (saw).”

Tana daga hanyar Sunna, tsayuwar dare cikin Ramadan mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abu Huraira daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(من قام رمضان إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه).

“Wanda ya tashi yin sallar dare da Ramadan don neman lada, an gafarta masa zunubansa wadanda suka gabata.”

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin azumi; gaggauta buda baki: Mustahabbi ne.

A **Sahihul-Bukhari**: Daga Sahal Dan Sa'ad lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(لا يزال الناس بخير ما عجلوا الفطر).

“Mutane ba za su gushe ba suna cikin alkairi idan suna gaggauta buɗe baki.”

Yana daga cikin Sunnar Ma'aiki (Mai tsira da aminci): Jinkirta sahur: Mustahabi ne.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Daga Sahal Dan Sa'ad ya ce: "Na kasance ina yin sahur cikin iyalina sa'annan sauran in sami riskar salla tare da Manzon Allah (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi)."

A **Sahihul-Bukhari** kuma; Daga Anas daga Zaidu Dan Sabit ya ce: "Mun yi azumi da Ma'aiki (saw) sa'annan ya tashi zuwa salla. Sai na ce me ke tsakanin salla da sahur, ya ce: Gwargwadon misalin aya hamsin."

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin Ramadan karin aikin alkhairi: Mustahabi ne.

A **Sahihul-Bukhari**: Annabi ya kasance mafi alkairin mutane; ya kasance mafi yawan kyautatawarsa cikin Ramadan yayin haɗuwar da Jibril (Mai tsira da aminci), Jibrilu ya kasance yana gamuwa da shi kowane dare cikin Ramadan har ya yaye Annabi na bijuro masa Alkur'ani. Idan Jibrilu ya gamu da shi, ya kasance mafi kyauta ta alkhairi fiye da iska sakakkiya.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin Ramadan neman daren Lailatul-ƙadari cikin wutirin goman ƙarshensa, mustahabbi ne.

A **Sahihul-Bukhari**: Daga Ai'sha lallai Ma'aiki (saw) ya ce,

(تَحَرُّوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْآخِرِ مِنْ رَمَضَانَ).

"Ku yi kirdadon Lailatul ƙadari a cikin wutirin goman ƙarshe na Ramadan."

Hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Azumi ya ƙare bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba kan bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareka.

Bidi'o'i Cikin Azumi

Amma abin da mutane suka haddasa cikin wannan babi wanda shi ne Babin Azumi na bidi'ar shaidanci.

Daga ciki: Akwai azumi ranar shakka wajen neman a dace da azumin Ramadan. Wannan bidi'a ce muharrama, ijma'an.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Wanda ya yi azumi ranar shakka ya saɓa wa Abal Kasim.

A cikin **Risala**; Ba a azumi ranar shakku don a dace da Ramadan. Wanda ya azumce shi a haka bai isar masa ba ko da ya dace da Ramadan. Wanda ya so da azuminsa a matsayin nafila sai ya yi. Wanda ya wayi-gari bai ci ba, bai sha ba, sa'annan sai ya bayyana a gare shi cewa yau ranar Ramadan

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

ce, bai isar masa ba. Amma, zai kame daga barin ci ko sha a cikin sauran yininsa.

Daga ciki haka, akwai yin zikiri bayan kowace sallah biyu ta sallar tarawi. Wannan bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata gare shi ya nisanci abin da aka haddasa na yin zikiri bayan duk sallahu biyu ta sallar tarawih, da kuma wanda ke daga muryarsa da yin haka da tafiya a kan sauti d'aya. Wannan dukkansu bidi'a ce.

Haka nan an yi hani a kan maganar ladan, bayan zikirin nasu bayan sallahu biyu sai ya ce: Sallah, Allah ya yi maku rahama. To, shi ma kage ne.

Daga ciki: Akwai fadin a tashi a yi sahur, bidi'a ce makaruha. A cikin **Madkhal**; bai kasance ba a zamanin Annabi bai yi umarni da shi ba, ba ya cikin aikin magabata, kuma alkhairi duka yana cikin bin Sunna. Sannan bayan wata magana ya ce: Masalan a tashi a yi sahur ba ya jawo a yi shi ba domin Ma'abocin shari'a (Mai tsira da aminci) ya shar'anta mana kiran salla na farko don Asuba don yana nan halarce, cin abinci da shi da kuma kiran salla na biyu don ya nuna haramcinsa. Ba a bin d'aya saura cikin abin da ake aikatawa na kar a kai sai dai bidi'a makaruha, domin mai kiran sallah, an yi masa izini ya kira sau biyu yara kuma tsare lokaci a karance.

Kuma ya fada a cikin **Madkhal**: A wani wurin daban, idan mai cewa ya ce wannan abin da kuka ambata ana zartar da shi a hanyar masallatai kamar na Juma'a, da wanda ke kusa da shi, amma wanda ke nesa da su ba zai ji kiransa ba, kuma ba zai san wane yanki na dare suke ba.

Amsa: Lallai masallatai sun yawaita ba wani wuri sai kusa da shi da masallaci ko ma masallatai, kuma kowane masallaci ana kiran salla a yi aiki da shi.

Sa'annan bayan wata maganar sai ya ce: Lallai a tashi a yi sahur da ake yi bai da asali cikin shari'a, don haka, cikin yin sa akwai sabani bisa al'adun yankuna daga shari'a ya zo da ba a sami sabanin al'adunsu ba. Ba ka ga a tashi a yi sahur a babban masallacin Misra ba? Suna cewa "ku yi sahur ku ci ku sha da makamantansa," kamar yadda aka sani na irin maganganunsu. Suna karanta aya mai daraja cikin Suratul-Bakara;

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَكُمْ مَلَكُمُ تَنْقُوتُونَ﴾ البقرة: ١٨٣

"Ya ku masu imani, an wajabta maku azumi kamar yadda aka wajabta ga waɗanda ke gabanninku ko za ku ji tsoran Allah." Alkur'ani 2:183.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Haka zai kasance ana ta maimaitawa da dama. Sa'annan a shayar da su bisa rayawarsu, suna karanta aya mai daraja wadda take cewa:

﴿ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ ﴾ الإنسان: ١

“Ko ya zo wa mutum wani lokaci na zamani.” Alkur’ani 76:1.

Da faɗarSa:

﴿ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَافٍ ﴾ الإنسان: ٥

“Lallai mutanen kirki suna sha daga kofi.” Alkur’ani 76:5

Har zuwa faɗarSa:

﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴾ الإنسان: ٢٣

“Lallai Mu Mun saukar ma da wannan Alkur’ani saukarwa..” Alkur’ani 76:23

Alkur’ani mai girma, ya kamata a tsarkake shi ga barin wuraren bidi’a. Bayan haka, sai su ci gaba da irin abin da aka ambata a baya na karanta wasu kasidu da abin da ke jerinsu. Wani a tashi, a tashi ashan, suna yin sa da kade-kaden ganguna, suna zagawa gida-gida da makamantansu, suna buga ganguna wadannan su ne, bidi’o’in da suka shufe na al’adunsu.

Amma mutanen Iskandariya da mutanen Yamen da wasu sassa na mutanen Magrib, suna tashe da bugun kofa ga mutanen gidan; suna kuma kira a garesu: “Ku tashi ku ci ku sha.” Wannan wani nau’i ne dabam na bidi’a kamar yadda ya gabata.

Amma mutanen Sham: Lallai su, suna buga ganga da garaya da rera waƙe-waƙe da rawa da wargi da wasa. Wannan mummunan abu ne kwarai. Shi ne na kasancewar Ramadan wanda Mai shari’a (Mai tsira da aminci) ya sanya shi yin sallah da azumi da karatu da tsayuwa. Ya kasance sun fuskance shi da kishiyar girmamawa da mutuntawa. To, ‘Innalillahi wa inna ilaihi raji’un.’!

Amma mutanen Maroko, suna yi kusa da yadda mutanen Sham suke yi, shi ne idan lokacin tashin sahur ya yi, sai su riƙa kiɗa da ƙaho suna buga shi a kan hasumiya suna maimaita shi sau bakwai, sannan a busa ƙaho sau bakwai ko sau biyar da an daina bugawa. To, an haramta cin abinci a wannan lokacin.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

To, abin mamaki su, waɗannan kakakin da ƙahon, shi suke bugawa a lokacin bukukuwansu, suna yawo da su a kan titina. Idan aka zo ƙofar masallaci sai a yi shiru; a sa kowa ya yi shiru. Sai wasu suna magana da sashe suna cewa “ku girmama ɗakin Allah”, sai su kama harshe su tsallake shi, sa’annan su koma a kan abin da suke yi. Sannan idan watan Ramadan ya shigo, wanda shi ne watan azumi, da salloli da tuba da komawa zuwa ga Allah Maɗaukaki. Kowace ƙazanta suka ɗauko ta kakaki da ƙaho sannan kuma sai su hau da ita kan hasumiyya, a kishiyar abin da ambaton sa ya gabata.

Wannan yana nuna aikin nan na tayar mutane don yin sahur bidi’a ce ba shakka ba kokonto, in da ta kasance Sunna ce da ta zo a kan wata siffa da sannan, da halinta bai saɓa wa wanin gari kamar yadda ya gabata, to, sai ya bayyana bisa yadda aka ƙaddara daga Musulmi gaba ɗaya, sannan da Ladan da Liman a keɓance kowa yana canza abin da yake a yankinsa idan ya sami damar haka, da sharafin abin da bayaninsa ya gabata. Idan bai sami dama ba, to, a garinsa idan nan ma bai sami dama ba sai masallacinsa.

FADAKARWA

Ya ji tsoron ruɗewa ko karkata zuwa wani abu na bidi’a don saboda al’adun da aka ɗabi’antu a kai, wannan sammu ne mai kisa, kaɗan ne mai kuɓuta daga cutar.

Na ga wani mutun na Magrib- ya zama cikin masu yin sahur ta hanyar tayar da mutane da kakaki da ƙahuna, yayin da ya zo garin nan ya ji masu tayar da mutane suna; “ku tashi ku ci ku sha,” sai ya ce: Wannan wace bidi’a ce kuma? Ya ƙyamace ta saboda sunnantawar da wanda ya tarbiyantu a kai, shi ne mafi muni mafi kusa da hani ga wanda ake ƙyama a nan.

An ce: Tashe halas ne koda da kakaki ne ko ƙaho cikin waɗanda suka halatta akwai Dan AbdusSalam da Dan Arfa da Gabarini baban Kasim a gareshi Barzali ya karkata.

A cikin sharhin Manhajil Muntakhab na Ahmad Dan AbdurRahman Almanjuri da irin waɗannan matsaloli waɗanda suke da saɓani cikin halarcin yi ko karhanci. Bai kamata mutum ya karkata ya saɓa wa jama’a ciki ba.

Na ce: Yana nufin saɓanin bijirewa ta hanyar tsanantawa, ba ta hanyar nasiha ba. Domin malamai sun yi ittifaƙi ga kwaɗaitarwa don fita daga saɓani.

Idan haka ya bayyana gare ka, za ka san cewa abu mafi daidai a bar wannan (bidi’a) domin kiran farko da na biyu kamar yadda ya gabata cikin littafin **Madkhal** ya wadatar.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki akwai Hafa'izus-sunna wadda suke rubutawa a Juma'ar ƙarshe ta Ramadan don ita ma bidi'a ce Makaruhiya abar ƙyama.

A cikin **Umdatul-Muridi Sadiƙ**; Ibni-Hajj ya ƙyamaci Hafa'izus-sunna wadda suke rubuta ta a ƙarshen Juma'ar Ramadan, a sami cin nasara da ita a kan waninta.

Daga ciki akwai: Taron mutane don saukar Alƙur'ani cikin daren ashirin da bakwai ga Ramadan. Shi ma bidi'a ce haramtatta ijma'an, bisa yadda aka saba yinsa ta haka a wannan zamani na haɗuwar maza da mata da rerawa mara kyau.

A cikin karatu da yawan jayayya ta fuskar isa amma in taronsu ba wannan duka, to bidi'a ce abar ƙyama ko halasci.

A cikin Sharhul-Mufida a kiyayi abin da wasu suke aikatawa a daren ashirin da bakwai. Shi ne yana salla a gidansa, mata na bayansa muharramansa da wasunsu yana sauri har ya yanke wasu kalmomin Alƙur'ani da zarar an sauke sai mata su fara yin gude-gude a bayansa.

Yana rige-rige da maƙwabcinsa da ke irin aikinsa don shi ma ya sauke Alƙur'anin kafin ɗan'uwan ya riga shi, bai kula da komai sai dai ya sauke duk yadda ya sauka da wannan sauri da damuwa da tunani bai tare da su, ya tafi wannan aiki. Allah Ya tsare mu.

Haramun ne ta fuskoki da yawa; Dubi yadda ya haramta wa kansa lada mai girma wanda ake nema daren Lailatul ƙadar don shi, wanda ya fi alkhairi da watanni dubu. Ya sanya zunubi a wurin lada mai yawa, Muna neman tsarin Allah da jahilci mai halakar da mai shi.

In da wannan jahili ya yi barci da ya fi masa alkhairi a kan wannan haramtattun abubuwa. Da Allah Ya yi masa dacewa da ya yi salla shi kadai cikin natsuwa da ƙanƙan da kai, ko da masallacin ba kowa a ciki. Kuma da ya koya wa matan da ya halaka su da halakarsa, ya haramta masu da haramtawarsa. Da ya ce masu kowacce ta yi salla da fatiha da sura a daren da aka ambata domin wannan ya isa.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata ya nisanci abin da aka haddasa na bidi'a cikin ƙa'idajinsu na sauka, suna cewa wane na sauka a dare kaza, wane kuma dare kaza sai su bijire masa sashinsu da sashi. Ya kasance tsakaninsu wannan ya zo wannan-ya zo, mafi rinjaye haka za su yi har rabin watan Ramadan har ma ƙarshensa. Ya tsoraci wannan cikin kansa. Ya hana wa kansa da waninsa yin ta domin ba ya cikin aikin magabata, yana nufin yarjejeniyarsu cikin sauka cikin Ramadan. Amma mutun ya so sauka da kansa kowane lokaci ya sa bisa

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Sunna. Ya tara iyalansa don rahama ta lulluƙe su domin rahama tana sauka inda ake sauke Alkur'ani. To, wannan ya halasta.

In ka ce shin a kira mutane bayan saukar Alkur'ani a bayyane mutane suna saurare? Ko a a?

Na ce: Shehu Jalil Abul Walid, Abubakar Almaslhur, Aldardushi (Allah Ya yi masa rahama), to, amsa sai a ce: In wannan ta kasance ta fuskar kubuta daga cakuda ba kowa sai maza, ko maza da mata kowanne da nasa sashe suna sauraron addu'a. Wannan bidi'a ce wadda Malik (Allah Ya yi masa rahama) ya kiyamace ta,.

Amma idan ta fuskar da yake gudana ne a wannan zamani na cakuduwar maza da mata da misalin makamantan wannan na fasikanci da hayaniyar banza. To, wannan ya yi daidai da aikin mutanen da (salaf).

An karɓo daga ɗan Kassim: An tambayi Malik game da wanda yake karanta Alkur'ani, ya sauke sannan ya kira mutane. Ya ce: “ban taɓa ji ba ana kiran mutane bayan sauke Alkur'ani.” Wannan mene ne shi cikin aikin mutane?

A cikin **Madkhal** Malik ya ce: Babu laifi mutane su taru cikin yin karatu ga wanda ke karanta masu ko ya buɗe wa kowa abin da zai karanta. Ya ce an kiyamaci a yi kiran (walima) bayan gamawarsu, sa'annan ya ce: Bayan wata magana, idan wannan ya tabbata a mazhabar Imam Malik (Allah Ya yi masa rahama). To, ka sani karhancin da aka ambata yana inda ake ɗaga murya cikin sautin jama'a. Amma yin addu'a a asirce, to, ta halatta ko mustahabbi ne, bisa gwargwadon hali. A kan haka ne magabata waɗanda suka maye masu suka tafi. (Allah Ya yarda da su).

Daga ciki akwai zuwa da kwanon ruwa a masallaci lokacin sauka, shi ma bidi'a ce makaruha.

A cikin **Madkhal**; Ya kamata gare shi ya nisanta kansa ga hana waninshi abin da wasu suke ƙagowa na zuwa da randuna da makamantansu na tuluna zuwa cikin masallaci lokacin sauka. Idan mai karatu ya yi sauka sai su sha wannan ruwa; su koma da shi gida su shayar da iyalansu da wanda suke so don neman albarka. Wannan bidi'a ce. Ba a ciro ta daga wani cikin magabata (Allah Ya yarda da su) ba. Wannan abin da aka ambata bai keɓanta da daren sauka ba, ya ce; a'a, shi ya game kowane dare da suka aikata haka a ciki.

Idan aka ce ina hukuncin karatu da zikiri a taron jama'a da sauti ɗaya?

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Na ce amsa: wannan ma bidi'a ce abin kyama. A cikin **Madkhal** maganar Malik ba ta saba ba cikin karatun jama'a da zikirin Juma'a dukkansu bidi'a ce makaruha, kamar yadda Ibn Rushdi ya nakalto, cikin Bayanin Wattahsil, idan sun kasance suna karantawa a sauti daya ko suna zikiri.

Na ce: Amma haduwar mutane don yin karatun Alkur'ani ko ana karanta masu ne(baki da baki), ko a allo ko a cikin Alkur'ani ko makamantansu, na abin da ke yiwuwa a tara jama'a kowa ya karanta a wurin da yake so ya haddace shi ta hanyar koyo, babu laifi da shi kamar yadda aka warware wannan a cikin **Madkhal**, a wani wuri na daban.

Haka nan taruwar mutane don zikiri; kowa yana zikirinsa da kansa ba komai a cikin wannan, kuma ai ma Sunna ce. Domin Sahabbai (Allah Ya yarda da su) sun kasance suna taruwa a masallaci bayan sallar asuba da la'asar suna zikiri kowanne daga cikinsu yana yin nashi ba tare da ya daga sautinsa ba don jiyar da wasu saboda haka sai a rinka jin wani kara na fita kamar kudan zuma. An bayyana wannan a cikin **Madkhal** a wani wuri na daban.

Idan ka ce ko ya halatta karatun jama'a ga wani Shaihu lokaci guda? Sai in ce an fada cikin **Madkhal**, an sami sabani cikin maganar Malik (Allah Ya yarda da shi) cikin jama'a da suka taru suna son karantuwa Shaihu lokaci ba zai bar su ba har su yi daya bayan daya. Shin mutun biyu ko uku za su karanta izifi daya saboda karancin lokaci ko ba za su karanta ba, sai daya bayan daya? Sai ya ce: Wani lokaci ya halatta don lalura da ta jawo haka, domin in an karanta daya bayan daya' wasu za su dage ba su karanta ba soboda yawansu da karancin lokaci. Wani lokaci ya ce baya halatta, don ba aikin magabata ba ne dangane da abin da Ibn Rushdi (Allah Ya yi masa rahama) ya nakalto. An dauko a cikin 'Albayan Wattahsil'.

Idan ka ce mene ne hukuncin izifin idara? Na ce: Ahmad Zarruk ya fada cikin **Umdatul Muridi Sadiq**: An sami sabani kuma a kan abin da ba a kore shi ba, ba a tabbatar da shi ba. Shin shi ma bidi'a ce? Malik ya ce haka. Ko ba bidi'a ba ne? Shafi'i ya ce haka, ya dangana da Hadisin: Abin da na bar maku to, shi rangwame ne. Ibn Hajj ya ambace shi cikin babin zikiri. Allah Ne mafi sani.

A kan haka suka yi sabani cikin izifin musaffa da zikiri a bayyane, da yin sa jam'i da addu'a kamar haka. Ya zo cikin Hadisi kwadaitarwa cikinsa bai zo cewa magabata sun aikata shi ba, kuma babu abin da ya zo wajen yadda ake yin sa. Shafi'i ya ce Sunna ce, Malik ya ce bidi'a ce makaruhiya domin akwai shubuha.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Idan ka ce mene ne hukuncin abin da mutane suke yi cikin watan Rabi'ul- Awwal a ranar Maulidi ko ranar bakwai ga watan Maulidi, na taruwar mutane don yin zikiri da cin abinci da suke yi?

Na ce: Lallai bidi'a ce makaruha, idan babu dukkan safo, an ce abin da ya dace aikata Maulidin Annabi mai daraja bid'a ce mai kyau abin so, idan babu dukkan safo. Amma abin da mutane suka saba da shi cikin wannan zamani na haduwar maza da mata. To, muna neman tsarin Allah kada ma wani ya ce ya halatta.

A cikin **Madkhal**; An ce: Yana daga jumlar abin da aka fago na bidi'a kudurinsu cewa yana daga mafi girman ibada da bayyana shi'ari abin da suke bayyana cikin Rabi'ul-Awwal na Maulidi. Haƙiƙa, wannan ya taro bidi'o'i da muharramai. A cikin kuma, aka ce; ya kamata idan wannan watan ya shigo mai daraja, a girmama shi, a daraja shi, a ba shi alfarma da ya dace. Wannan kuwa ta hanyar bin shi (saw). Ya kasance yakan keɓe lokuta masu daraja da ƙarin aikin alkhairi cikinsu da yawan da'a cikinsu.

Idan ka ce mene ne hukuncin wanda ya yi abinci kawai ranar Maulidi, ya yi niyyar Maulidi da shi, ya kira 'yan'uwa ba tare da ya aikata wani abin safo ba?

Na ce: Lallai shi ma bidi'a ce makaruhiya ko mustahabbiya, kuma ita zaɓaɓɓiya. A kan ta farko. Ma'abocin **Madkhal** ya tafi a kan shi, domin ya fada a cikinshi: In an yi abinci kawai, ana nufin Maulidi ya kai wa 'yan uwa; aka ci tare da kuɓutarsa a kan kowane safo, bidi'a ce da niyyar kawai, domin wannan ƙari ne a addini, ba ya cikin aikin magabata da suka shude. Kuma bin magabata shi ya fi, kuma wajibi ne ma.

Idan ka ce mene ne hukuncin abinci ranar Ashura? Sai in ce: Lallai shi mustahabbi ne ranar Ashura yalwata wa iyali da makusanta, da marayu ba tare da kallafawa kai da daukar shi. Sunna ta dole sai an yi ba. In kuma ba haka ba, makaruhi ne musamman wanda yake koyi da shi.

Idan ka ce mene ne hukuncin abinci ranar salla ƙarama? Sai in ce shi Sunna ce, in ba a kallafa ba.

A cikin **Madkhal**; Sannan a cikin ƙaramar salla, yalwata wa iyali da kowane abu na abinci, domin shi ma shari'a bai zo da wani abu a kansa ba sananne. Wanda duk ya yalwata wa iyalansa, to, haƙiƙa ya yi koyi da Sunna, ya halatta mutun ya riƙi wani abinci sananne domin abu ne halal. Amma sharadin ba a dora (wa mutum) nauyi ba.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

An shardanta kada ka sa wannan ya zama Sunna ta yadda wanda bai yi ba, ya saɓa wa Sunna. Wanda ya saɓa, kamar ya aikata zunubi babba. Idan al'amari ya kai haka, yin sa ya zama bidi'a, a dalilin an raba shi, abin, da Sunna wanda ba haka yake ba.

An shardanta cewa kada a sanya wannan ya zama tamkar Sunnar da za a sunnantu da ita, har a mayar da ita kamar cewa wanda ya saɓa kamar ya saɓa wa Sunna ce ta wannan fanni, ko wanda ya saɓa kamar ya afka wa babban zunubi ne. To, idan al'amari ya kai ga wannan matsayi; aikata hakan, ya zama bidi'a, dalilin jingina haka da Sunna wanda kuma ba haka ba ne.

Idan ka ce: Mene ne hukuncin abincin Babbar Salla? Sai in ce ni ban ga komai ba a kan hukuncinsa. Sai dai ina zaton shi dɗin ya halatta in ya kuɓuta daga kallafawa da shagaltuwa da shi kafin Sallar Idi da yankan abin lahiya, idan ba haka ba to ya zama makaruhi.

Sunna sananniya a wajen cikin wannan a wannan rana ta Sallar Idi, ita ce a fara zuwa salla, sannan yanka bayanta, saboda Hadisin (mai tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi), kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari**:

(إن أول ما نبدا به من يومنا هذا أن نصلي ثم نرجع ثم ننحر)

“Farkon abin da za mu fara da shi a wannan rana tamu shi ne yin salla sa’annan idan mun dawo, mu yi yanka.”

Wanda ya aikata haka ya dace da sunna, domin faɗar Ma’aiki (saw).

(ما عمل آدمي من عمل في هذا اليوم أفضل من إراقة الدم).

“Dan Adam bai aikata wani aiki ba a wannan rana wanda ya fi zubar da jini (yanka).”

Ibn Hajj ya zo da shi cikin **Madkhal**, wasu mutane sun yi abinci da daddare har idan sun dawo daga Sallar Idi sai su same shi da sauƙi su ci daga gareshi da wanda suka zaɓa. Sa’annan bayan haka, sai su shagaltu da yankan layya, don wannan dalili wasu suke fara yin yanka tun da daddare saboda su yi abinci. Wannan dukkan shi aikata shi bidi'a ce kuma saɓa wa Sunna ce mai girma.

Sa’anna ya ce bayan wata magana; Ba ka dubawa zuwa ga Sunna a wannan rana da abin da Annabi (saw) ya aikata? Shi ne yayin da ya dawo Idi, ya yanka abin yankansa da hannunsa mai daraja, ya yi umarni da yankan koda, aka gyara ya yi buɗe baki da shi.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikinsa kuma, kafin wannan maganar da kaɗan, sa'annan wasu suna barin layya, su je su sayi nama, su dafa nau'ukan abinci waɗanda layya ta shari'a za ta kasance da sashen kuɗin farko wanda ya yi kusan kuɗin har Iblis la'ananne ya haramta masu albarka mai girma da alkhairi gamamme saboda kawatarwarsa da zayyana masu shi.

Bayanin abin da mutane suka kago na wannan babin, wanda shi ne babin azumi na bidi'ar shaidanci ya kare a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN

Bayani Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Hajji Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa A Ciki Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Hajji

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Hajji, ita ce kowa ya yi hajji kamar yadda Annabi (saw) ya kasance yana Hajji.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi), na ji Manzon Allah (saw) ya ce:

(من حج لله فلم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدته أمه).

“Wanda ya yi hajji domin Allah bai yi kwarkwasa ba, bai yi fasikanci ba, ya dawo kamar yadda uwarsa ta haife shi.”

Yana daga Sunnarsa (saw), a cikin Hajji daukar haramin mutane daga Mikati wanda ya ayyana ta wajibi ne.

A **Sahihul Bukhari** daga Dan Abbas; Lallai Annabi (saw) ya sanya wa mutanen Madina, mikatinsu a Zul-hulaifa; ya sa wa mutanen Sham, a Juhufa, mutanen Yamen ya sa masu a Yalamlam; mutanen Najadu ya sa masu Karna Manazil, su din nan su ne da wanda ya biyo ta kansu na wanda ba dan can ba wanda ke nufin Hajji da Umara. Wanda ya kasance ba dan can ba, to, tun daga gidansa. Har ma mutanen Makka su dauka daga nan.

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin Hajji shiga Makka daga Saniyatul-Ulya da fita daga Saniyatul-sufila, mustahabbi ne.

A **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar ya ce: Manzon Allah (saw) ya kasance yana shiga Makka ta Saniyyatul-uliya, yana fita ta Saniyyatul-sufila.

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin Hajji, yayin komawa daga gareshi yin kabbarori sau uku, a kowane hawa na kasa, mustahabbi ne.

A **Sahihul Bukhari**: Daga Abdullahi Dan Umar: lallai Manzon (saw) ya kasance idan ya dawo daga yaki ko hajji ko Umara yana yin kabbara a kan kowane hawa sau uku, sa'annan ya ce:

(لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك، وله الحمد يحيى ويميت وهو على كل شيء قدير، آيئون تائبون ساجدون لربنا حامدون، صدق الله وعده، ونصر عبده، هزم الأحزاب وحده).

“La ilaha illalLahu-wah dahu la sharikalah la hul mulku wa la hul hamdu wa huwa ala kullu shai'in Kadir. Ayibuna – ta'ibuna abiduna sajiduna li Rabbina

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

hamiduna, sadaqal-Lahu wa'aduhu, wa nasara Abduhu, wa hazamal-ahzaba wahdahu."

Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Hajji ya kare bisa hanyar fadakar da masu hankali ba a kan bin diddigi ba.

Allah Sa mu da ce da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Hajji

Amma abin da mutane suka haddasa cikin wannan babi wanda shi ne babin Hajji na bidi'ar shaidanci. Daga ciki akwai sumbantar Hajarul Aswad da fitar da muryar tsotso. Wannan bidi'a ce makuruha, kamar yadda wasu malamai suka ce..

Daga ciki akwai dora kunci da goshi a kan wannan dutsen. Shi ma bidi'a ce makaruha. A cikin Takayidi: Malik ya kyamaci dora kunci da goshi a kan bakin dutse.

Daga ciki: Akwai shafar bangon Ka'aba ko masallaci, bidi'a ce makaruhiya. A cikin Talhisul Ikhwan: Malamai sun kyamaci shafar bangon Ka'aba ko bangon masallaci.

Daga ciki: Akwai talbiyya a kan sauti daya, ita ma bidi'a ce makaruha. A cikin **Madkhal**; An ce abin sani game da talbiyya shi ne kowa ya yi da kansa. Amma sakinsa a kan murya daya, to, shi bidi'a ce makaruha.

Daga ciki akwai keɓe wasu wurare da addu'o'i keɓaɓɓu, ita ma bidi'a ce makaruha. A cikin **Madkhal**, haƙiƙa, an tambayi Malik (Allah Ya yi masa rahama) a kan maganar wasu jama'a game da imani da kai, da gaskata littafinKa. Ya ce wannan bidi'a ce, ya ce ba a kayyade wata ka'idar magana keɓaɓɓa ba ko addu'a, A'a, mutum zai yi addu'a ne da abin da ya saukaɓa daga gareshi.

Wannan ya saɓa wa abin da mutane suke yi a yau cewa suna tafe da aikin Hajjinsu mafi yawansu ba su shagaltuwa da komai sai dai su riƙa cewa, in an ga ɗaki a riƙa cewa kaza, in za a shiga Makkah kaza; a wajen Dawafi kaza; a wurin Hajarul Aswad kaza; a Kofar Ɗaki mai girma kaza; a Rukunil Yamani kaza; Idan za ka shiga ɗaki kaza; a Maƙamu(Ibrahim) kaza; a Safa kaza; a Marwa kaza; a Sa'ayi kaza; a cikin Mina kaza; a Arfa kaza da waninsu. Sai su shagaltu a cikin hanyoyinsu na irin waɗannan addu'o'i su bar abin da ya lazimce su cikin Hajjinsu na abin da ke ɓata shi da inganta shi.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin Mudakhal: A kiyayi abin da wasu suke aikatawa na waɗannan bidi'o'i waɗanda mutane suka haddasa shi ne idan za su fita daga Makka, suna fita masallaci ta baya-baya.

Haka ma suke yi a masallacin Annabi (saw) lokacin ban kwana da shi (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi), suna riya cewa wannan yana cikin babin ladabi, wannan yana cikin bidi'a abar kyama wacce ba ta da asali a shari'a mai daraja. Babu daya daga cikin magabatan na baya da ya aikata, kuma sun fi kowa tsananin kwadayin son bin Sunnar Annabinsu (saw) (Allah Ya yarda da su). Sannan wannan bidi'a ce wadda suka kaga ta suka sama mata asali har suka kai suna aikatawa tare da shaihunnansu tare da manyansu da wurin makabarta wanda suke girmamawa, suna bai wa masu gidan alfama suna riyawa cewa wannan yana cikin babin ladabi.

Na ce: Misalin waɗannan bidi'o'i, abin da wasu suke yi na yin dawafi a kabarin Annabi (saw).

A cikin Manasik Khalil daga cikin **Madkhal**: A kiyaye abin da wasu suke aikatawa na yin dawafi a kabarin Annabi (saw), haka kuma shafar su ga gini da suke yi suna jefa hankicinsu da tufafinsu. Waɗannan dukkansu suna cikin bidi'o'i. Neman albarka yana ga bin Sunnar Mai tsira da aminci, ibadar jahiliyya da suke yi wa gumaka sai ta wannan babin.

Babin bayanin abin da mutane suka kago cikin wannan babin ya kare na bidi'ar shaidanci bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka sa mu dace da bin Sunnar AnnabinKa Muhammad (saw), don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA DAYA

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Al'amarin Soke Dabba Da Yanka Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Ciki Na Bidi'o'in Shaidanci

Hanyar Sunnah Cikin Babin Al'amarin Yanka

Amma Hanyar Sunna Cikin Babin Yanka ita ce kowane dayanmu ya yi koyi da abin da aka ciro daga Annabi Muhammad (saw).

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin yanka:- Daidaita maza da mata cikin halarcin abin da suka yanka ko suka soke ko suka farauto, idan sharuɗɗan sun cika.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Dan Ka'ab Dan Malik daga babansa; Lallai wata mace ta yanka akuya da dutse sai aka tambayi Annabi (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi) a kan haka. Ya ce sai ya yi umarni da cin ta.

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin yanka: Ku daidaita 'ya'yaye da wasunsu na bayi, maza da mata, wajen halarcin cin abin da suka yanka ko suka soke ko suka farauto, idan sharuɗɗa sun cika.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga wani mutumin Madina, daga Mu'azu Dan Sa'ad ko Sa'ad Dan Ma'azu ya ba shi labarin wata yarinya ta Ka'ab dan Malik tana kiwon tumaki a kan dutse sai akuya ta ji ciwo sai ta kama ta ta yanka da dutse sai aka tambayi Annabi (saw) sai ya ce ku ci daga gareta."

Yana daga hanyarsa (saw), cin yanka, cin abin da kauyawa Musulmi suka yanka ko da sababbin musulunta ne. A cikin **Sahihul Bukhari** cikin Babin Yankan Kauyawa da Soke Dabbarsu, daga A'isha Allah Ya yarda da ita). Wasu mutane sun ce wa Annabi (saw), wasu mutane suka zo mana da nama ba mu sani ba, sun ambaci sunan Allah ko a'a? Sai Manzon Allah (saw) ya ce:

(سموا الله عليه أنتم وكلوا)

"Ku ambaci sunan Allah a kanshi ku ci."

Kuma su sababbin shiga Musulunci ne.

Yana daga hanya Sunnarsa Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi cikin yanka: Daidaita cin abin da ya zubar da jini cikin halascin yanka da shi, idan ban da hakori da farce.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Rafi'u dan Khudaji ya ce na ce: "Ya Manzon Allah, mu za mu gamu da abokan gaba gobe kuma ba da wuka ba." Sai ya ce:

(أعجل - أو أرن - ما أنهر الدم وذكر اسم الله فكل، ليس السن والظفر)

“Ka gaggauta ka zubar da jinin abin da ya zubar da jinin kuma aka ambaci sunan Allah, to, ku ci idan ban da hakori da farce.”

Zan ba ka labari: Shi dai hakori saboda kashi, shi kuma farce, wuka ce ta ‘yan Habasha.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin yanka, take wuyan abin yanka da tadin kafa, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Anas Dan Malik (Allah Ya yarda da shi) lallai Annabi (Mai tsira da aminci) ya kasance yana yin lahiya da raguna biyu farare masu ratsin baki, masu kahonni, yana dora kafarsa a kan wuyansu ya yanka su da hannunsa (saw).

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin yanka, yin kabbara lokacin yankawa, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Cikin Babin Kabbarori Lokacin Yanka, daga Anas Dan Malik (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Annabi (saw) ya yi lahiya da raguna farare biyu masu kahonni. Ya yanka su da hannunsa, ya yi Bisimillah da kabbara, ya dora kafarsa a kan wuyansu.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma’aiki a cikin Babin Soke Dabba Da Yanka ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana mawafaka da bin Sunnar AnnabinKa (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi’o’i Cikin Soke Dabba da Yanka

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan babi wanda shi ne Babin Al’amarin Soke Dabba Da Yanka na bidi’ar shaidanci, daga ciki akwai sakaci wajen zaɓen mai yanka a kasuwa, wannan bidi’a ce haramtacciya, ijma’an.

Yana daga ciki: Akwai keɓe wasu surorin Alkur’ani cewa, ana yi masu yanka ba ta hanyar godiya ba kuma ta hanyar shirka. Wannan bidi’a ce abin kyama. Amma idan bai zama da wani keɓewa ba, to, ba zai zama abin zargi ba. A’a, yana ma cikin abin yabo.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ya zo cikin **Madkhal**: cewa Umar Dan Khadfab (Allah Ya yarda da shi) ya haddace Suratul Bakara a cikin shekara goma da dan kadan, yayin da ya haddace ta sai ya yanka rafumi domin godiya ga Allah Madaukaki.

Daga ciki akwai: Kallafa wa rai wajen musayar rabon naman lahiya. Wannan bidi'a ce haramtatta ijma'an. Domin lahiya ba a musayarta sabanin waninta na daga kyaututtuka, lallai shi ya halatta a musanya ta da sharadinta.

A cikin **Madkhal**: Ya yi kusa da wannan ma'anar. Yana nufin haramcin sayar da fatar naman lahiya, abin da wasunsu suke yi na raba naman lahiya. Lallai su, suna kyauta da naman ga makwabci da wasunsu sa'annan wasunsu su kallafa wa kansu sai sun musanya masu, sa'annan shi, makwabcin da wasunsu sukan ba da tukuici mafi rinjaye misalin abin da ka ba su, ko karanci ko mafi yawa, da mai bayarwa da mai karba ko wannensu ya sa ido ya ga mene abokinsa zai ba da musayar nashi, ya yarda da shi ko ya yi fushi da shi. Hakika, wannan ya fita daga Babin Kyauta da nufin a musanya masa ita, lahiya ba a musanya ta, sabanin waninta na daga kyaututtuka. Wannan ya halasta daga cikinta a musanya da sharadinta.

Daga ciki akwai tara mutane wurin suna, shi ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Madkhal**; An tambayi Malik (Allah Ya yi masa rahama) a kan tara mutane wurin suna sai ya kyamaci yin haka. Ya ce: Ya yi kama da walima sai dai su ci su ciyar su kyautar zuwa ga makwabta.

Idan ka ce: Mene ne hukuncin fuskantar mata da gude-gude idan an yi haihuwa? Na ce: Lallai bidi'a ce muharrama bisa abin dogaro (hujjar) muryarsu al'aura ce bisa shahararren zance.

A cikin **Madkhal**; Idan wannan ni'ima ta bayyana, yana nufin ni'imar haihuwa da fuskanto,war mata suna gude-gude suna daga muryarsu da guda don wannan su tsawaita yin haka sai ya munana shi matukar munanawa.

Idan ka ce: Mene ne hukuncin abin da mata suke aikatawa na sa wuka a farkashin kan yaro wanda aka yanke cibiyarsa. Na ce: Wannan bidi'a ne abar kyama.

A cikin **Madkhal**; An gargadi abin da wasu mata suka kago na sanya wuka wanda aka sanya ta farkashin kan yaro wanda aka yanki cibiyarsa da ita, matuka dai uwar tana tare da shi idan ta tashi za ta tashi da wuka; za ta yi haka har tsawon kwana arba'in. Suna ba da dalili da cewa don kada wani Aljani ya kama shi.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Haka kuma ana gargadin abin da wasu mata suke aikatawa cewa lallai abin haihuwa idan uwarshi ba ta nan don wata lalura a cikin gida kuma babu wanda zai zauna wurin abin haihuwar, sai ta ajiye kasko cike da ruwa da wani abu na karfe.

Idan ka ce: Mene ne hukuncin abincin haihuwa wanda ake bai wa mai jago ranar da ta haihu har zuwa ranar suna?

Na ce: Lallai halal ne, idan dai ya kuɓuta daga kallafawa da alfahari. Idan ba haka ba bidi'a ce haramtatta ijma'an.

A cikin **Madkhal**: Idan wannan ni'ima ta bayyana daga ranar haihuwa, mata za su fuskanto, suna gude-gude suna daga murya da wannan sannan bayan wata magana, ya ce tare da alfahari da abin da suke yi na dafa abinci mai yawa da tara 'yan-duniya da haramta wa fikirai mabukata da waɗanda suke halin kunci tare da tsananin buƙatarsu kowa bisa gwargwadon halinsa.

Idan na ce wani lokaci ne na ambaton sunan yaro? Sai in ce lokacin da ake yanka ragon suna.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata idan ɗan da za a yanka masa ragon suna kada a ambata sunansa sai lokacin yanka ragon. A zaɓa masa suna a rana ta bakwai. Idan an yanka abin suna sai a ambaci sunan, idan yaron wanda ba za a yanka masa rago ba ne saboda talaucin waliyinsa a ambaci suna kowane lokaci aka so.

Idan ka ce mene ne hukuncin sanya suna da waɗanan laƙabobi sababbi na zamani waɗanda ba su kasance ga ɗayan magabata ba, su ne wane ...din kamar Zakiyuddin, Muhyiddin, Alamuddin da makamantansu?

Sai na ce: Waɗanan ba su halatta kamar yadda Ibnul Hajj ya tafi a kai cikin **Madkhal** domin ya ce a ciki: Yana zama wajibi ya kiyaye da waɗanan bidi'o'i waɗanda bala'insu ya shafi manya da yara. Shi ne abin da suka tsamo na waɗannan sunaye sababbin bayyana waɗanda ba su kasance ga ɗaya cikin mutanen baya ba, a'a zaɓa wa shari'a an ce: Shi ne wane ɗin da makamantansu. In da waɗannan sunayen suna halatta da ba wanda ya fi cancantarsu kamar sahabban Ma'aiki (saw)

Ba ka ga lokacin da aka shigo da Zainab, uwar muminai (Allah Ya yarda da ita) ya ce Mata:

(ما اسمك)

“Mene ne sunanki?”

Ta ce; Barratu. Ya fɣamaci sunan ya ce:

(لا تركوا أنفسكم)

“Kada ku tsarkake kanku.”

Dalilin abin da ke cikin sunan na an ciro shi ne daga dfa'a sai ya mayar da sunanta Zainab.

Haka kuma ya aikata ga Juwairiyya, uwar mumina. Ya sami sunanta kamar yadda ya gabata, ya kira ta Juwairiyya da sunan Jariya. Aka yi tasgirinsa zuwa Juwairiyya.

Idan mai cewa ya ce: Waɗannan sunayen majaji ne ba a kulawa da su. Sa'annan ya yi kama da sunayen da aka sani har ba a sanin mutum sai da su. Sun fita daga Babin 'Tazkiya' zuwa babin sunaye sanannu kamar zuwa babin sunaye irinsu, Abbas da Aliyu.

Amsa: Wannan ya mayar da shi abin da muke gani cikin duniya kai tsaye. Shin waninmu idan an kira shi da sunansa na shari'a kamar Abbas ko Aliyu sai ya dan damu da wannan. Ya nuna mai kiran sa damuwa. Wannan ke nuna kwarzantawa ake nufi da wannan suna tare da cewa ko ba farya ciki da kwarzantawa da ya zama sananne. Duk da haka domin Manzoni Allah ya yi hanin koyi ko kamantuwa da Ajamawa kuma waɗannan sunaye sun bayyana daga garesu suka zo.

Sa'annan ya ce: Ba ka ga Al-imamu-Hafiz Annawawi (Allah Ya yi masa rahama) yana cikin na baya bai taɓa fitar da wani sunan ba. Ya kasance yana fɣama, fɣama mai tsanani bisa yadda aka naƙalto, gare shi ingantacce.

Haka, ya faru cikin irin littattafan da ake danganawa zuwa gare shi, (Allah Ya yi masa rahama), lallai ya ce: Ba zan sa wani cikin halacci ya kira ni da mai 'Raya Addini' (Muhuyiddin) ba. Haka ma waninsa masu aiki da iliminsu na ga wani cikin manyan Shafi'awa cikin ma'abuta alkhairi da inganci in da ya hikayo wani abu daga Annawawi (Allah Ya yarda da shi), ya ce sai na tambaye shi game da wannan; sai ya ce: "Mu muna fɣamar mu kira shi da abin ba ya so a cikin rayuwarsa."

A kan haka ne, waɗannan sunaye an same su ne don fata a garesu, su kuɓutattu ne a kan wancan. Sa'annan bayan wata magana ya ce: Sa'annan ka duba Allah Ya yi maka rahama zuwa ga makircin shaidan cikin waɗannan sunaye da abin da ya zuba na samunsa cikinta, ba ka ga mafi rinjaye ga sunaye na shari'a zai zama kawai wani suna cikin sunayen Allah ko sunayen Annabawa (masu tsira da aminci) ko sunayen Sahabbai (Allah Ya yarda da

su). Ya zo a Hadisi daga Aliyu (Allah Ya yarda da shi) daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(ما من أهل بيت فيه اسم نبي إلا بعث الله تبارك وتعالى إليهم ملكا يقدمهم بالغداة والعشي).

“Ba wani iyalin gida da ke da sunan Annabi sai Allah Ya turo masu Mala’ika yana tsarkake su dare da rana.”

Haƙiƙa, ya zo daga Hasanul-Basari yana cewa: “Lallai Allah Zai tsayar da bawa gaba gare Shi ranar Alƙiyama, sunansa Ahmad ko Muhammad.” Ya ce:

Sai Allah Maɗaukaki Ya ce masa:

((عبدى أما تستحيينى وأنت تعصينى واسمك اسم حبيبي محمدا؟!))

“BawaNa ba ka kunyaTa? Kake saba maNi, sunanka sunan masoyiNa Muhammad?”

Bawa sai ya sunkuyar da kansa don kunya. Sai ya ce “ya Ubangiji lallai na aikata.” Sai Allah Maɗaukaki Ya ce:

(يا جبريل خذ بيد عبدى فأدخله الجنة، فأني استحييت أن أعذب بالنار من اسمه اسم حبيبي).

“Ya Jibrilu kama hannun bawaNa ka shigar da shi Aljanna, lallai Na ji kunyar in azabtar da mai sunan masoyiNa da wuta.”

Ya fāre.

Idan wannan kulawa mai girma ta samu cikin sunayen Annabawa to, yaya cikin sunayen Allah Mai girma da ɗaukaka. Albarkarsu ta isa na cewa suna furuci da suna cikin sunayen Allah ko suna daga cikin sunayen Annabawa (masu tsira da aminci su tabbata a garesu), ko da suna cikin sunayen Sahabbai (Allah Ya yarda da su), albarkarsu sai ta dawo ga mai sunan.

Yayin da shaidan ya ga wannan albarka ta game, sai ya so ya kawar da ita a garesu da al’adarsu mummuna da shaidancinsa boyayye, to, ba zai iya kawar da ita a garesu ba da mummunar al’adarsa sai da kishiyarta shi ne ya kasance akwai waninsu da zai maido masu da kishiyar, sannan kuma shi ba zai zo ma wani ba sai ta fuskar da ya san zai karɓa yayin da mutanen gabas mafi rinjaye wasunsu suna son alfahari da shugabanni, sai ya canja masu waɗannan sunaye masu albarka da abin da ke cikinsa, ya kawo irinsu Izzuddin, Shamsuddin da dai sauran irinsu waɗanda aka sani sai aka saukar da kwarzantawa a wurin sunaye masu albarka.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yayin da mutanen yamma kuma mafi rinjaye a garesu masu kanƙan da kai da barin alfahari da takama sai ya zo wa wasunsu ta fuskar da ya ga za su karɓa daga gareshi, ya ankarar da su cikin laƙubba waɗanda aka hana da nassin Alƙur'ani, suka ce wa Muhammad; Hamu; Ahmad suka ce Handusu; Yusuf suka ce Yasu; AbdulRahman suka ce Rahu, zuwa makamantan haka na abin da yake sananne gare su, sun san shi a tsakaninsu ya zo wa kowane yanki da abin da yake da za su karɓa. Ya ƙare a takaice.

In ka ce: Shin ya halasta a kira malami ko babban mutum da sunansa? Na ce: A cikin Fatahul Mubin sharhin Arba'uunan Nawawi, na makadaici, shi kaɗai ne a lokacin ba kamarsa Al-Imam Shababuddin Ahmad bin Hajar cikin sharhin Hadisin Jibrilu a mahallin kiransa ga Annabi (saw) da yake cewa, ya Muhammad (cikin halascin kiran malami ko babban mutum da sunansa ko da mai koyon karatu ne muhallinsa idan bai san karhancinsu ba ga wannan, in ko ba haka ba ya yi ne a kan zubar da mutuncinsa don ya saba masa abin da aka saba kira da waɗancan mutane da manyan laƙubba) Ya ƙare.

Wasu sashin sun ce: Da abin da aka tabbatar lallai kiran waninsa na wanda ya cancanci a girmama shi da sunansa ba haram ba ne, sai dai shi sabanin ya fi. Sai dai in yana cutuwa da shi sai a haramta ya saura gare shi. Idan ka ce; ba mu labari a kan alƙunya ta shari'a.

Sai in ce a cikin **Madkhal**: Alƙunya ta shari'a ita ce mutum ya yi alƙunya da ɗansa ko ɗan waninsa. Haka ma mace ta yi alƙunyar ɗanta ko ɗan waninta kamar yadda ya zo daga (Mai tsira da aminci) cikin Hadisin A'isha (Allah Ya yarda da ita) yayin da ta yi fushi a bisa kasancewar ba ta da ɗan da za ta yi alƙunya da shi, sai (Mai tsira da aminci) ya ce mata: “Ki yi alƙunya da ɗan ‘yar’uwarki.” Yana nufin Abdullah Dan Zubair (Allah Ya yarda da shi).

Haka kuma ya halatta a yi alƙunya da halin da mutum ya siffanta da shi kamar Abi-Turab da Abi-Huraira da wanda ya yi kama da su.

Haƙiƙa, an tambayi Malik (Allah Ya yi masa rahama): A yi wa yaro alƙunya? Ya ce: “Babu laifi da yin haka.” Aka ce masa “ka yi wa ɗanka alƙunya da Abal-Kasim”, sai ya ce “amma ni ba zan aikata haka ba, sai don Ahli-baiti suna yin alƙunya da shi ba na ganin akwai laifi.”

Ibn Rushdi (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: Maganarsa cikin alƙunya ga yaro babu laifi da yin haka, yana nuni barin haka ya fi a wurinsa don haka, ya ce a cikin alƙunya ga ɗansa: “Amma ni ba zan aikata shi ba sai dai don Ahli-baiti suna alƙunya da shi.”

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

An dai ce barin sa ya fi domin a bayyane yana cikin labari da karya domin yaro ba ya da wani da gare shi.

Idan ka ce mene ne hukuncin sanya sunan Mala'iku; kamar Jibrilu da Mika'ilu da makamantansu? Na ce wannan makruhi ne kamar yadda Imam Malik ya tafi a kai.

In ka ce! Shin sunan Malik ya shigo cikin wannan karhanci domin shi ma kuma suna ne daga sunan Mala'iku? Na ce ba ya shiga domin bai ayyanu da Mala'ikan kawai ba.

In ka ce: mene ne hukuncin yin suna da suna mara kyau? Na ce: Lallai wannan abin kyama ne.

A cikin **Madkhal**; Annabi ya kasance Mai tsira da aminci yana kyamar mugayen sunaye kamar Harbu (yaki) da Murra (daci) da Hanzala (guna). Abin da mutane suka haddasa cikin Babin Al'amarin Tsarki da Yanka na bidi'ar shaidanci ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA BIYU

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Bayanin Rantsuwa Da Alwashi Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Cikinshi Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar sunna Cikin Babin Rantsuwa da Alwashi

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Rantsuwa da Alwashi shi ne kowa ya yi koyi da abin da Annabi (saw) ya kasane yana aikatawa.

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin rantsuwa, kada wanda ya rantse in ba da Allah ba.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abdullahi Dan Umar (Allah Ya yarda da su), daga Annabi (Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya riski Umar bin Khattab (Allah Ya yarda da shi) yana tafiya cikin mahaya, yana rantsuwa da babansa sai ya ce:

(ألا إن الله ينهاكم أن تحلفوا بآبائكم، من كان حالفا فليحلف بالله أو ليصمت).

“Ku saurara! Lallai Allah Ya hana ku, ku rantse da iyayenku wanda duk zai rantse, to, ya rantse da Allah ko ya yi shiru.”

Yana daga hanyarsa Mai tsira da aminci cikin rantsuwa ya kubutar da kansa idan ya ga sabanin mafi alheri gare ta, sai ya yi kaffara.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Daga AbdurRahman Dan Samurata (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(يا عبد الله بن سمره لا تسأل الإمارة، فإنك إن أوتيتها عن مسألة وكلت إليها، وإن أوتيتها من غير مسألة أعنت عليها، وإذا حلفت على يمين فرأيت غيرها خيرا منها فكفر عن يمينك وأت الذي هو خيرا).

“Ya AbdurRahman Dan Samurata kada ka roki shugabanci, lallai idan an ba ka shi bisa rokonka za a dora shi a kanka, idan an baka shi ba tare da ka roka ba, za a dora ka a kansa. Idan ka rantse a kan wata rantsuwa sai ka ga sabaninta ne mafi alheri, to, ka yi kaffara a kan rantsuwarka ka zo da mafi alhein.”

Yana daga hanyar Sunnarsa ta cikin rantsuwa, rashin warware ta idan an yi togiya.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Lallai Dawus ya ji Abu Huraira ya ce; Sulaiman (Mai tsira da aminci) ya ce:

(لأطوفن الليلة على تسعين امرأة كل تلد غلاما يقاتل في سبيل الله).

“Daren nan sai na zage kan mata tis’in kowacce ta haifi da namiji su yi ya’fi don daukaka kalmar Allah.”

Sai abokinsa ya ce masa (Safiyanu ya ce yana nufin sarkin) ka ce insha Allah ya manta ya zaga su ba ko mace daya da ta zo da da. Sai daya cikinsu ta zo da tsagin da. Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce; da ya ce in Allah Ya yarda bai yi kaffara ba da ya riski bukatarsa da shi. Wani lokaci ya ce; Manzon Allah ya ce:

(لو استثنى)

“Da ya yi togiya.”

Ya ce: Abu Zinadi daga A’araj misalin wannan Hadisi na Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi).

Yana daga Hanyar Sunnarsa cikin alwashi, cikawa da shi in ya kasance abu ne mai kyau da rashin cikawa idan ya kasance sabo wannan wajibi ne.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Daga A’isha (Allah Ya yarda da ita), daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصيه فلا يعصه).

“Wanda ya yi alwashin yi wa Allah da’a, to, ya yi da’ar wanda ya yi alwashin Saba wa Allah kada ya saba maSa.”

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin alwashi: Kyamar abin da aka rataya shi da shi.

A **Sahihul-Bukhari**: Daga Abdullahi Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Annabi ya hana alwashi, ya ce:

(إنه لا يرد شيئاً ولكنه يستخرج به من البخيل).

“Lallai ba ya tunkude komai sai daina fitarwa daga marowaci da shi.”

Daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce; Manzon Allah (saw) ya ce:

(لا يأتي ابن آدم النذر بشيء لم يكن قدر له، ولكن يلقى النذر إلى القدر قدر له فيستخرج الله به من البخيل، فيؤتيني عليه ما لم يكن يؤتيني عليه من قبل).

“Dan’ Adam ba zai zo da komai ba a kaddara masa ba da alwashi sai dai alwashin a gama shi da kaddara wanda aka kaddara masa, sai Allah Ya

fitar da alwashi daga marowaci ya zo min a kansa abin da bai zo da shi ba kafin haka.

Yana daga Sunnar shi (saw) cikin alwashi rashin lizimtarsa cikin abin da mutum bai mallaka ba da abin da ba kusanci.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Daga Dan Abbas (Allah Ya yarda da shi), ya ce: Yayin da Annabi (saw) yana huduba sai ga wani mutum a tsaye ya tambaye su wane ne? Ya ce: Suka ce Abu Isra'ila ya yi alwashi zai tsaya a tsaye ba zai zauna ba ba zai shiga inuwa ba, ba zai yi magana ba, kuma yana azumi. Sai Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(مرود فليستظل وليتكلم ولا ليقعد وليتم صومه).

“Ku umarce shi, ya shiga inuwa, ya yi magana, ya zauna, ya cika azuminsa.”

Ya fare, bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Rantsuwa da Alwashi a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba a hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Rantsuwa da Alwashi

Amma abin da mutane suka kaga cikin wannan babin wanda shi ne Babin Rantsuwa da Alwashi, daga ciki akwai rantsuwa da Annabi da Ka'aba da makamantansu. Wannan bidi'a ce muharrama wadda ta fi shahara ko kuma abar kyama.

A cikin 'Sharhul Mubin' an ce: Ba ya halatta a yi rantsuwa da wanin Allah ko siffarSa. An fada a cikin tauhidi abin da ya fi bayyana haramtawa don abin da ke cikin Muwadfa da Sahan guda biyu.

Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) ya ce Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya ce:

(إن الله ينهاكم أن تحلفوا بآبائكم).

“Lallai Allah Ya hana ku rantsuwa da iyayenku.”

An samu daga Malik da Mustim wanda ya kasance zai yi rantsuwa, to, ya rantse da Allah ko ya yi shiru.

Daga ciki akwai na rantsuwar gaggawa zuwa kaffararta da yin azumi uku tare da iko a kan 'yanta wuyaye ko a kan tufatar da miskinai goma ko a kan ciyar da su. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an, domin Allah

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Maɗaukiki Bai yi umarni da yin azumi uku ba cikin kaffarar rantsuwa sai bayan an kasa waɗannan abubuwa uku.

Daga cikinsu akwai maimaita alwashi shi ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Mukhtasar Khalil**: An karhanta maimaitawa. A cikin **Kharashi** cikin sharhin wannan, yana nufin maimaita alwashin, makaruhi ne. Misali, mutum ya yi alwashin azumi kowace Alhamis ko kowace Litinin domin tana yiwuwa ta zo masa cikin kasala ko tsoron sakaci a cikin mutuwa Ya zo cikin **Sahihul Bukhari**: Cewa Manzon Allah (saw) ya yi hani da keɓe ranar Juma'a da yin azumi, ko darenta da yin kiyamul laili.

Yana daga ciki kuma ratayayyen alwashi Shi bidi'a ce makaruhiya ko halattacciya.

Ya zo a cikin Mukhtasar Khalil: A cikin ratayayyen akwai kai-kawo.

Ya zo a cikin **Kharashi** cikin sharhin wannan, amma alwashi ratayayye da abin so kamar idan Allah Ya warkar da mara lafiyana, to, zan yi sadaka da kaza. Ko idan Allah Ya azurta ni da kaza zan tafi Makka ko wanin wannan don neman kusanci, to, shi ma makaruhi ne, ko don ya zo da shi ta hanyar musanya ba domin kusanci ba, ko kuma tsoron zato,n jahili ba zai san abin da yake so ba, sai ya yi al'washi yana taraddudi bisa abin da aka kaddara faruwarsa.

Daga cikin alwashin akwai kuma alwashin kuɓuta shi ma bidi'a ce makruha.

A cikin **Kharashi**: Yana daga abin kyama: Alwashin kuɓuta kamar alwashin 'yanta bayan da ɗaukar nauyinsa ya yi wahala don a huta da shi a nisan shi.

Daga cikin alwashin akwai kuma alwashin abu mai wahala in yana cikin abin da za a iya idan ba haka ba bidi'a, ce haramtatta ijma'an.

A cikin **Kharashi**: Yana daga abin kyama, alwashin abu mai wahala kamar alwashin wani abu mai yawa wanda zai tsanani a gareshi, amma abin da ba zai iya shi ba, to, haramun ne.

Ya kare, abin da mutane suka kago na rantsuwa da alwashi a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaɗa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA UKU

**Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Aure Da Abin Da Mutane Suka Kago
Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Aure

Amma hanyar Sunna cikin Babin Aure ita ce kowane mai son aure ya yi nufin raya Sunnar Mai tsira da aminci.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin wanda ke da iko ya yi aure saboda fadarsa Mai tsira da aminci kamar yadda ya zo cikin **Sahihul Bukhari**

(يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج، فإنه أغض للبصر وأحسن للفرج)؛

“Ya ku samari wanda ya samu dama daga cikinku, to, ya yi aure domin lallai ya fi kame gani da tsare farji.”

A cikin Bukhari kuma;

(...فإني أنا وأقوم، وأصوم، وأفطر، وأتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني).

“...Lallai ni ina barci kuma in tashi in yi Sallah in yi azumi in sha ruwa kuma in yi aure da mata, wanda ya so barin Sunnata, to, ba ni tare da shi.”

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin aure kwadaituwa cikin ma'abociyar addini mustahabbi ne, domin fadarsa (saw) kamar yadda yake cikin **Sahihul Bukhari**;

(فعليك بذات الدين تربت يداك).

“Na hore ka da ma'abociyar addini hannunka zai yi riba.”

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin aure kamewa daga nema a kan neman (auren) dan'uwa. Wajibi ne domin cikin **Sahihul Bukhari**; Lallai Ibn Umar ya kasance yana cewa, Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya hana sashenku ya ture cinikin sashe, kuma kar dayanku ya nemi aure a kan neman dan'uwansa.

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin aure, kamewar waliyyi daga barin dawowa (hana ta komawa gidan mijinta don abin da ke **Sahihul Bukhari**;

﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكَحْنَ أَرْوَاجَهُنَّ﴾ البقرة: ٢٣٢

“Kada ku hana su su auri mazansu.” Alkur'ani 2:232.

Ba ta sauka ba sai dalilin Ma'aankili da ya hana 'yar'uwar yin aure.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga hanyar Sunnarsa (Mai tsira da aminci), yin walima, Sunna ce domin ya ce wa AbdurRahman Dan Auf, kamar yadda yake cikin **Sahihul Bukhari**;

(أولم ولو بشاة).

“Ka yi walima ko da da akuya.”

Hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Aure ya kare, a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka cikin bin AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Aure

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan babi na aure na bidi'ar shaidanci, daga ciki akwai: Karɓar sadakin da wasu shugabanni suke yi kai tsaye. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an.

A cikin **Takhliṣul-Ikhwani**: Haḳiḳa, al'ada ta fita a kan wasu sanannun mutane suna karɓar sadakin mace kai tsaye. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an. Wajibi ne a kiyamace ta, a kuma tuba ga barin yin haka.

Daga ciki akwai: Walima da ake tafka sabo a cikinta. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an.

A cikin Mufida sharhin wannan magana, an ce babu rikici cikin haramcin wannan da muninsa Allah Ya tsare mu daga bata da tabewa. Za ka sami mutum Allah Ya tsare mu, cikin sabo da rashin kishi. Farkon abin da zai buɗe aurensa da shi, ya ginu a kai shi ne wancan mummunan fasadi mai girma, wanda ma marar Musulunci ba zai yarda da shi ba balle wanda ke da addini ko da kaɗan ne. ‘Yan’iska su zo ya girmama su; mata su yi ado da makusantan miji kaɓami shu’umi, su caba babban ado su haɗu tare da ‘yan’iskar da aka ambata maza da mata su haɗu ta kowane waje.

Sa’annan bayan haka sai ya ce: Babu shakka duk angon da ke wannan babu albarka cikinsa ba alkheri ba ne ya tabbata ga mijin da duk wanda ya taimaka masa yin hakan koda da garwashin wuta ne.

Sa’annan bayan haka, sai ya ce: Kara amsa masa yana nufin in sun kira ka wajen abincin walima,

A **Madkhal**: An ce: Ka tuna wa wanda ya zo daga wurinsu cewa babu abin da ya hane su haka sai don wannan abin bai halatta ba ga shari’a. Don bai

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

halatta a halarci wurin kyama. Sa'annan bayan wata magana sai ya ce kada ka yi zaton wannan kyama ce ga walima a'a ita Sunna ce ta fuskar shari'a.

Daga ciki akwai abin da mace ke karɓa a hannun mijinta wai don ya biya haƙƙin gado ko shimfiɗa. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an. A cikin **Madkhal**: A kiyayi wannan bidi'a ce mummuna ba mai kyau ba ce. Shi ne idan mace ta zo kan shimfiɗa sai ta amshi wani abu a hannun mijinta wai haƙƙin shimfiɗa, a mafi rinjaye gwargwardon halinta da nasa haƙƙin shimfiɗa ne kamar yadda suke riyawa, wannan abin kyama ne a bayyane.

Haƙiƙa, ya auku a cikin birnin Fa's suna ba da labarin mutum ya shiga wurin matarsa zai ba ta azurfa ɗaya yayin cire wando. Sai wannan labari ya kai ga malamai, suka ce wannan ya yi kama da zina. Sai suka hana shi wannan fa cikin daren farko. To, me ka gani idan da kowane dare ne.

Na ce: Wanda yake son albarka cikin aurensa, to, ya aikata abin da malamai suka aikata wajen neman wancan domin shi idan zai shiga ɗakinsa zai shiga da alwala, ya ambaci sunnan Allah. Ya roƙe Shi alherin duniya da lahira; ya yi sallah raka'a biyu; ya karanta Kulhuwallahu da Kula'uzai. Ya gode wa Allah Ta'ala, ya yi salati ga Annabinsa (saw), idan matar ta shigo masa ya yi abin da Annabi ya ce (saw),

(إذا تزوج أحدكم المرأة أو اشترى الجارية فليأخذ بناصيتها وليدع بالبركة)

“Idan ɗayanku ya auri mace ko ya sayi baiwa, ya kama gashin goshinta ya roki albarka gurin Allah.”

Kamar yadda ya zo cikin Muwaɗɗa; ya ce:

(اللهم إني أسألك خيرها وخير ما جبلتها عليه، وأعوذ بك من شرها وشر ما جبلتها عليه).

“Ya Ubangiji ina rokon Ka alherinta da alkhairin da Ka halitta ta da shi, ina neman Ka tsare ni sharrinta da sharrin da Ka halicce ta da shi.”

A cikin **Sahihul Bukhari**: In da ɗayanku yayin da zai zo wa iyalinsa sai ya ce:

(بسم الله اللهم جنبنا الشيطان، وجنب الشيطان ما رزقنا)

“Da sunan Allah Ka nisanta mana shaidan kuma Ka nisanta shaidan da abin da za Ka azurta mu da shi.”

To, lallai idan an faddara masu ɗa cikin wannan lokacin, har abada shaidan ba zai cutar da shi ba.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Ya ƙare abin da mutane suka ƙago cikin Babin Aure na bidi'ar shaidanci ta hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayins a gareKa.

BABI NA ASHRIN DA HUDU

**Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Ciniki Da Bayanin Abin Da Mutane
Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Ciniki

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Ciniki ita ce kowa ya yi koyi da abin da Allah da Annabi (saw) su ka yi umurni game da saye da sayarwa da bashi da biyan bashi.

Yana daga sunnarsa (saw) cikin ciniki, yin sauƙi da yafiya cikin saye da sayarwa da biyan bashi, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir Dan Abdullahi lallai Ma'aiki (saw) ya ce:

(رحم الله رجلا سمحا إذا باع وإذا اشترى وإذا اقتضى).

“Allah Ka yi rahama ga mutumin da ke yin sauƙi idan zai sayar ko zai saya ko zai biya.”

Yana daga Sunnarsa (saw) kyautata biya, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: daga Jabir Dan Abdullahi ya ce: Na zo wajen Annabi (saw) yana zaune a cikin masallaci sai Mis'ar ya ce: “Sallar Walaha,” sai ya ce: “Ka yi sallah raka'a biyu kuma ni ina bin sa bashi sai ya biya ni kuma ya fara min.”

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin ciniki, saurara wa mai hali da yafe wa mara hali, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: daga Huzaifa ya ce; Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

تلقت الملائكة روح رجل ممن كان قبلكم، قالوا: أعملت من الخير شيئا،

“Mala'iku sun gamu da ran wani mutum na waɗanda ke gabaninku suka ce ka taɓa yin wani aikin alheri?”

Ya ce:

كنت أمر فتياي أن ينتظروا الموسم، ويتجاوزوا عن المعسر، قال: فتجاوز عنه.

“Ina umartar samarina su sauƙaƙa wa mai hali su yafe wa mara hali? Ya ce shi ma an yafe masa.”

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Yana daga Sunnarsa cikin ciniki, kamewa ga barin ciniki bisa cinikin wannan wajibi ne.

A **Sahihul Bukhari**: Daga Abdullahi Dan Umar ya ce: lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(لا يبيع بعضكم على بيع أخيه).

“Kada dayanku ya yi ciniki a kan cinikin dan'uwansa.”

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin ciniki barin yaudara, wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar ya ce: Wani mutum ya kasance ana yaudarar sa cikin ciniki sai Annabi (saw) ya ce:

(إذا بايعت فقل: لا خلافة).

“In za ka yi ciniki, ka ce babu yaudara.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Ciniki ya fare a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Ciniki

Amma abin da mutane suka faga cikin wannan babi wanda shi ne Babin Ciniki na bidi'a;

Daga ciki: Akwai barin jahili a kasuwa yana sayarwa da kansa. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an.

A cikin **Madkhal**: Ya kasance Umar (Allah Ya yarda da shi) yana bugun jahili wanda yake yin kasuwanci da bulala.

Daga ciki akwai wakilta jahili a kan ciniki bidi'a ce muharrama ijma'an, domin bai san abin da aka halatta ko aka haramta ba, kuma ba ya halatta a yi sakaci da haddojin Allah da shari'a.

A cikin sharhul Mufida: Yana wajaba a kan wanda ya samu iko ya yi magana a kan cire shi, to, ya yi magana.

Daga ciki akwai maza su zauna a gida: Matansu na zuwa kasuwa suna cudanya da maza. Wannan bidi'a ce muharramiya kuma koyi ne da Turawa kuma shari'a ta hana mu koyi da su.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata idan iyalinsa na da buƙatar sayen tufafi ko kayan wuya ko makamantansu, ya dauki nauyin haka da kan shi idan ya kasance yana da sararin yin haka ko wanda zai tsaya matsayinsa da yin wannan bisa harshen ilimi. Abu sananne kada ya bar mata dama ta farko kwatakwa da waɗannan abubuwa domin wannan tana jawo abin kyama a bayyane. Mafiya yawan matan suna aikata shi karara, ina nufin zaman da sukeyi da dillalai da a marina da sauransu domin lallai tana ganawa da shi, tana sakar masa fuska da makamantansu na abin da ke faruwa tsakaninsu. Mai yiwuwa hakan ya jayo sanadiyyar faɗawa cikin alfasha babba.

Ashe ba ka ga abin da Manzoon Allah (Mai tsira da aminci) yake faɗi ba:

(باعدوا بين أنفاس الرجال وأنفاس النساء)،

“Ku nisantar tsakanin numfashin maza da mata.”

Kuma abin da ya zo cewa da zai kasance gumin ‘ya mace na gabas; gumin da namiji na yamma; kowane ɗayansu sai ya so ɗayan. Ko kamar yadda ya ce: To, yaya idan ya kai da cudanyar jiki ko magana? “Inna lillahi wa inna ilaihi raji’una” A kan rashin kunya da aikata zunubi.

Sa’annan ya faɗa bayan wata magana wannan barna duk tana faruwa ne a cikin fitar mata. Muna kaddara suna da sanin shari’a cikin abin da suke yi na saye da sayarwa da canji da sanin hukuncin riba da makamantansu. To, yaya za su yi hukunci kan waɗannan suna tare da jahilci? A’a, mafi yawan maza ma ba su san hukunce-hukuncen ba.

Hakika, ya zo a cikin Hadisi: Kishi yana daga cikin imani. Ko kamar yadda ya ce wanda ya siffantu da wannan sifa, to, tsakaninsu da Turawa akwai kamanceceniya. Lallai matansu suna saye da sayarwa; suna zama cikin kanti. Su kuma maza suna gida alhali shari’a ta hana kamantuwa da su.

Idan ka ce mene ne hukuncin fitar mata da makamantansu ga masu yawo suna sayar da auduga a kauyuka? Na ce: Wannan ma haramun ne ijma’an.

A cikin **Madkhal**: Don ba ya halatta mace ta fita sai dai da mijinta ko muharraminta.

Kuma ya faɗa a wani wuri daban: An shardanta cikin haƙƙinsa yana nufi mai sayarwa, kada su aika abin da wasu masu talla suke yi a wannan zamani, yana sayar wa mace a wani wuri da mai wucewa a kan hanya ba ya ganin su, Mace ta fita sayen masa. Wannan dai an yi hani idan dai macen ita

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

kaɗai ce domin kaɗaituwa ce da matar da ba taka ba ko da kuwa ba ka yi nufin komai ba.

Amma ɗan talla, shigarsa cikin gida ko da ta yi masa izini haramun ne, ko da ta kasance a gidanta ne. Kuma ya zama wajibi a gareshi idan kuɓuta ta auku daga wurin sai da abin da muka ambata; ya kame ganinsa a lokacin da yake sayar mata kada ya kalli ko ina sai ƙafarsa ko kuma kadararsa.

Duk abin da muka ambata cikin haƙƙin masu talla; yana wajaba a kan dukkan masu ciniki da mata.

Sa'annan bayan wata magana ya ce: A kiyaye da wani abu, ya faru na abin da wasu mutane suka ƙaga a wannan zamani. Misalinsa, mai sayar da atamfa zai zo wani lokaci, ya keɓe da ita kuma shi, muharraminta ne. Wani lokaci, ita za ta zo da wasu mata su taru a kansa a saboda wannan haɗuwar tasu da maganganunsu; wasu abubuwa da aka hana a shari'a sai su auku. Domin da yawa daga cikinsu suna fito, wa gare shi ba tare da hijabi ba. Wasu da yawa daga cikinsu suna fito, wa da tufafi shara-shara kuma yana yiwuwa su sa tufafi gajere da dai makamantansu na abin da yake sananne a wannan lokacin.

A cikin **Madkhal**: An ce kuma a wani wuri daban, ya kamata ga mai sayar da kaya idan mace ta zo wurinsa za ta saya a wajensa ya dubi al'amarinta, idan ya ga tufafinta shara-shara ne ko waɗanda suke bayyana jikinta ne ko tana bayyana adonta ko tana magana da laushi da rangwada, to, ya yi ƙoƙari ya bar ciniki da ita. Ya yi mata dabara da rarrashi har dai ta bar wurinsa cikin aminci domin wasu mata da sun ji cewa, yana tsoron cudanya da su sai su kai masa magana ta cutarwa da bakinsu da maganganun banza. Wannan ma wani bala'i ne babba da ke faruwa a wannan zamani.

Za ka sami ɗan kiri mafi rinjaye kan tunaninsu ba a rasa mace ko fiye da ɗaya tare da sun sa tufafi shara-shara. Sun yi ado kuma sun yi fitar da bai dace ba, sai ka ga wasu kamar suna tare da mazajensu ko muharramansu kamar dai yadda aka sani cikin al'adunsu. Cikin haka haƙiƙa ya zo daga Ma'aiki (Mai tsira da aminci) yana cewa:

(باعدوا بين أنفاس النساء وأنفاس الرجال).

“Ku nisanta tsakanin numfashin maza da mata.”

Sannan waɗansunsu sun saba da mummunar al'ada, ita ce wata za ta je da mijinta don ta sayi abin da take so, in ta zauna a wani kanti sai mijin ya tafi wani wurin ya bar ta. Wannan ma wata fitina ce babba. Idan kuma tare take da

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

wata mata, fitina ta kasu ta zama da yawa ninkin-baninki, balle ma a ce mai kantin saurayi ne. Lallai za su yi masa nau'in dabaru daban-daban da makirci balle ma a ce bai yi aure ba. Fitina ta karu da kyar ne zai kuɓuta daga tarkonsu. Ko a sami wani lokacin da idan bai yi babban laifi ba ko da idanunsa ko da kunnensa ko da harshensa ko da hannunsa ko da zuciyarsa:

Haƙiƙa, (Mai tsira da aminci) ya ce:

(...ومن حام حول الحمى يوشك أن يقع فيه).

“Wanda ke kiwo cikin iyakar gona da kyar ne idan bai faɗa ciki ba.”

Har za ka ga wasu mata suna tambayar mai kanti kana da mata? Kana da yarinya? In sun ga mai kamewa ne sai su yi masa dabara cikin abin da suke so, uzurinsa na kuɗi ko wani abu. Idan sun kasa samun shi duk da dabararsu sai su koma suna yi mashi izgili. Su mayar da shi ‘musla’, abin da ya taimake shi alkhairi da kamewa. Su tuhume shi da addininsa; suna danganta shi da mai kaushin dabi’a, abin da yake yi ba gaskiya ba ne, yana yi ne don riya, ya nuna wa mutane ya iya da dai sauran waɗannan suna da yawa. Dabarunsu game da wannan da a wurinsu ba su kirguwa har da yawa mutane sun bata a dalilinsu balle ma cikin mu’amalarsu da mazajensu. Waɗansu ma mutanen sun bata addininsu; wasu sun bata kansu; wasu ko dukiya su duk a dalilinsu.

Idan ka ce shin ya halasta budurwa ta tafi kasuwa don saye da sayarwa don kuma ta lulluɓe jikinta ba ta kadaice da kowa ko wani abu da shari’a take kyama ba?

Na ce in haka ne ya yi sai dai an faɗa a cikin **Madkhal** wannan duka sai in an rasa wanda zai sayo mata daga mijinta ko muharraminta. In dai an sami wannan, to, bai halatta ta fita ba domin fitarta fitina ce. Amma in ba ta cikin waɗanda ake fitinuwa da su, to, makaruhi ne ta fita, domin har in ya game dukkansu sai dai wanda aka cire, sai dai kamar tsohuwa wadda maza ba su buƙatar ta. Kuma Allah Maɗaukaki Ya ce: “Su kame shi ne mafi alkhairi gare su”

Idan mace ba ta sami wanda zai sayo mata ba, cikin waɗanda muka ambata to, sai ta aiki wata tsohuwa wadda ba a kula da ita ba a kallonta; wadda ba fitina cikin surarta ko cikin maganarta. Idan haka ya faskara gare ta, to, a yi haƙuri da kayan adon shi ne mafi kyau wurin Ubangijinta kuma ya fi lada.

In ta sami wanda zai sayo mata cikin waɗanda muka ambata. An shafanta cikin haƙkinsa ya kasance ya san hukuncin riba da canji da yadda ake kuɓuta da barin nauyi cikin haka da abin da ya rikice masa Idan ba ta

RAYA SUNNA DA DUSHE BID'A

samu wanda ya san wannan ba, bai yiwuwa ta aike su. Haka ma hukuncin yake idan ita za ta je da kanta ko mijinta ko muharraminta.

Idan mai magana ya ce: Mafi rinjayen mata ba su da ilimi cikin wafannan al'amura kuma ba a sami cikin mafi rinjaye masu ilimi da fahimta ba lallai cikin wannan kamar yadda ya wajaba ta san addininta. Misalin alwala da wanka da sallah da azumi. To, haka ma abin yake cikin sayen kayayyakin bukatunta.

Kamar yadda take fita don biyan bukatarta ta lalura, to, haka ma wajibi ne ta tambayi mallamai kafin haka, sa'annan in ta sami ilimi wajen tambaya, to, ta ci gaba cikin biyan bukatarta bisa abin da bayaninsa ya gabata. Wannan abu ne mai sauƙi (ta hanyar tambaya) shi ne manufar maganarsa (Mai tsira da aminci):

(طلب العلم فريضة على كل مسلم).

“Neman ilimi farilla ne a kan kowane Musulmi.”

Bayanin abin da mutane suka kago cikin Babin Kasuwanci ya kare a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA BIYAR

**Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Haddoji Da Hukunci Da Bayanin Abin
Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Haddoji da Hukunci

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Haddoji da Hukunci ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi yake aikatawa cikinta.

Yana daga hanyar Sunnar cikin haddoji; ita ce tsayar da shi domin tsare alfarfar Ubangiji Mai Girma da Daukaka, wajibi ne.

A cikin **Sahihul-Bukhari**: Cikin babin tsayar da haddi don kiyaye alfarfar Allah Mabuwayi da mai Girma: Daga A'isha (Allah Ya yarda da ita), ta ce: "Ba a ba Annabi zaɓi cikin abu biyu ba, face ya zaɓi mafi sauƙi, in dai ba saɓo ba ne. Idan ko ya zama saɓo, to, ya fi kowa nisantar shi. Wallahi bai taɓa ramuwa ba don kansa, cikin wani abin da aka zo masa da shi kwatakwa, har sai in an keta alfarfar Allah, sai ya yi ramuwa don Allah."

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin haddoji kuma a kan manya da kanana.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga A'isha (Allah Ya yarda da ita), lallai Usama (Allah Ya yarda da shi) ya yi magana da Annabi game da wata mata da ta yi sata; ya ce:

(إنما هلك من قبلكم أنهم كانوا يقيمون الحد على الوضيع ويتركون الشريف، والذي نفسى بيده لو أن فاطمة فعلت ذلك لقطعت يدها).

"Lallai abin da ya halakar da wadanda ke gabaninku sun kasance suna tsayar da haddi a kan masu rauninsu sai su bar manyansu. Na rantse da wanda raina ke hannunSa da Fatima ta aikata wancan laifin, da na yanke hannunta."

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin hukunci a gudanar da shi a bisa zahiri.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Salim daga babanshi, Annabi ya aiki Khalid Ibn Walid zuwa Bani Huzaima sai ba su iya cewa mun Musulunta ba sai suna cewa mun tuba, sai Khalid ya ci gaba da kamawa da kashewa. Ya bai wa kowa a cikinmu kamammansa (bawansa); ya umarce mu kowa ya kashe wanda ya kama bawansa da kanshi, sai na ce: "Wallahi ni ba zan kashe wanda na kama ba kada wani daga cikin Sahabbaina ya kashe wani kamamme." Sai muka ambata wa Annabi (saw) hakan. Sai ya ce:

(اللهم إني أبرأ إليك مما صنع خالد بن الوليد!)

“Ya Ubangiji ina kubuta zuwa gareKa da abin da Khalid Dan Walid ya aikata.”

Ya fadi haka har sau biyu.

A cikin **Sahihul Bukhari** har yanzu: Daga Urwata Dan Zubairu, lallai Zainab ‘yar Abi Salama ta ba shi labari, lallai Ummu Salama, matar Annabi (saw) ta ba ta labari, daga Manzon Allah (saw) cewa lallai ya ji wata husuma a kofar dakunansa sai ya fito, zuwa gare su (saw) sai ya ce:

(إنما أنا بشر، وإنه يأتيني الخصم فلعل بعضكم أن يكون أبلغ من بعض فأحسب أنه صادقاً فأقضى له بذلك، من قضيت له بحق مسلم فإنما هي قطعة من النار فليأخذها أو ليركها).

“Lallai ni, mutum, ne kuma lallai abokin husuma yakan zo mini, mai yiwuwa sashenku ya kasance ya fi iya balagar magana a kan daya sashin, sai in yi zato, ko shi ne yake da gaskiya, wanda duk na yi masa hukunci da haƙƙin Musulmi ɗan’uwansa a kan haka, to, ya sani wani yanki ne na wuta ko ya karɓa, ko ya bari.”

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) cikin hukuncin mai fushi ya kame daga yin hukunci, wajibi ne.

Daga **Sahihul Bukhari**; Daga AbdurRahman Dan Abi-Bakrta ya ce: Abubakar ya yi rubutu zuwa ga ɗansa - ya kasance a Sajistan, ya ce “Kada ka yi hukunci tsakanin mutane kana fushi,” lallai na ji Annabi (saw) yana cewa:

(لا يقضين حكم بين اثنين وهو غضبان).

“Kada ka je ga hukunci tsakanin mutane biyu kana fushi.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma’aiki cikin Babin Haddi da Hukunci ya ƙare bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar Muhammad (saw) don masayinsa a gareKa.

Bidi’o’i Cikin Haddoji da Hukunci

Amma abin da mutane suka ƙago cikin wannan babin na haddoji da iyakoki da hukuncinsu; daga cikin haddoji akwai ƙin mafi yawansu kamar haddin zina: Ƙin jifa da bulala sai a taƙaitu da dukiya saboda kwaɗayinta. Wannan bidi’a ce haramtatta ijma’an.

A cikin **Ashafa**: Alkali Iyad cikin fasalin alamar son Annabi (saw) Daga ciki akwai ƙin wanda yake ƙin Allah da ManzonSa, da gaba da wanda

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

yake gaba da Allah da ManzonSa, da nisantar wanda ya saɓa Sunnarsa, ya yi kage a cikin addininsa.

Da ya ce: Da nisantar wanda ya saɓa wa Sunna, ya yi kage cikin addininsa. Ma'abocin Isdafa'i ya ce: Ai ya bayyana bidi'a cikinsa wanda ba a dace da daidansa ba ya saɓa da ka'idojinsa, kuma ya bada misalai, na nufin shi mai Isdifa'i ya game ta ya ce: Da bijire wa mafi yawan hukunce-hukunce kamar haddin zina da jefewa da bulala saboda takaituwa a kansa da dukiya saboda kwaɗayi cikin haka. Ya kare.

Yana daga cikin hukunce-hukunce; gabatar da jahili a kan malamai da jibintar da mukamai na shari'a ta hanyar gado ga wanda bai cancanta ba, shi bidi'a ce haramtacciya bisa haɗuwar malami.

A cikin Sharhin **Minhajul-Muntakhab** na Ahmad Ibn Ali Ibn AbdulRahman Almanjuri, a cikin rabe-rabensa na rarrabuwar bidi'a; kashi na biyu haramtacciya ita ce kowace bidi'a wadda kai'dojin haramci suka hau ta da dalilansu na shari'a, kamar haraji da fararrun abubuwa masu kore. Ka'idojin shari'a kamar gabatar da jahilai a kan malamai da kuma walitta wanda bai dace ba a kan manyan matsayi na shari'a ta hanyar gado da sanya mai dangantuwa cikin haka, matsayin ya zama na babin shari'a alhali shi kansa ma bai dace ba.

Daga cikin hukunci kuma; akwai yin hukunci da jahilci, shi ma bidi'a ce muharrama ijma'an, domin ba a bin jahili.

Daga cikin hukunci kuma, akwai yin hukunci da son rai shi, ma bidi'a ce haramtatta ijma'an, domin ba a bin son zuciya.

Daga ciki akwai hukunci da rashawa, ita ma bidi'a ce haramtacciya ijma'an.

Abin da mutane suka haddasa a wannan Babi na Haddi da Hukunci ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali, ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA SHIDA

Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Gado Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago A Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Gado

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Gado ita ce kowa ya raba gado kamar yadda Annabi ya kasancece yana rabawa.

Yana daga Sunnarsa (saw) rashin gudanar da gado cikin abin da ya bari (saw) lallai wannan sadaka ne bisa wajabci.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga A'isha (Allah Ya yarda da ita), lallai Annabi (saw) ya ce :

(لا نورث. ما تركنا صدقة).

“Ba a gadon mu, abin da muka bari sadaka ne.”

Yana daga Sunnarsa (saw) ya ce: “Ku sadar da rabo ga masu shi, abin da ya rage na rabo, na asibai ne wajibi.”

Yana cikin **Sahihul Bukhari** har yanzu; Daga Dan Abbas (Allah Ya yarda da su) daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(ألحقوا الفرائض بأهلها. فما تركت الفرائض فلاولى رجل ذكر).

“Ku riskar da rabo ga masu shi, abin da ya rage, to, na mafi kusancin mutum namiji ne.”

Daga ciki dai har yanzu; Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi), daga Annabi (saw) ya ce:

(أنا أولى بالمؤمنين من أنفسهم، فمن مات وعليه دين لم يترك وفاء فعلينا قضاؤه، ومن ترك مالا فلو رثته).

“Ni ne mafificin Muminai bisa kawunansu wanda ya mutu yana da bashi a kansa bai bar abin biya ba, to, biya masa na kanmu. Wanda kuma ya bar dukiya, ta magadansa ne.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, rashin gado tsakanin Muminai da kafirai bisa wajabci.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Usama Dan Zaidu, lallai Annabi (saw) ya ce:

(لا يرث المسلم الكافر، ولا الكافر المسلم).

“Musulmi ba ya gadon kafiri, haka ma kafiri da Musulmi.”

Ya kare bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki cikin bayanin gado bisa hanyar faɗakar da masu hakali, ba hanyar bin diddigi ba, Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Gado

Amma abin da mutane suka kago cikin Babin Gado na bidi'ar shaidanci daga ciki akwai, karɓa da malamai suke yi daga kayayyakin mamaci, shi ma bidi'a ce haramtatta ijma'an.

A cikin Takhlisul-Ikhwan; Al'ada ta gudana gare mu, idan mutum ya mutu sai masanin garin ya karɓi wani abu cikin dukiya mamaci. Wannan al'adar ta zama a wurin su, masanan garin, kamar su ma magada ne. Wannan bidi'a ce haramtatta ijma'an, wajibi ne a kyamace ta, a tuba daga yin ta.

Daga ciki akwai mamayewar babban magada dukkan dukiya. Yana cewa wannan gadon 'yan'uwana ne. Ni ina matsayin ubansu. Yana sarrafa dukiya yadda ya ga dama, ba wani mai bijire masa a cikin haka, duk tsawon rayuwarsa, har shi ma sai idan ya mutu mafi karfi sai ya mamaye dukiya. Wannan bidi'a ce haramtatta ijma'an.

AbdulKarim ya ce: Amma waɗanda suke wakiltar da babbansu a kan gado, ya ce wannan dukiya 'yan'uwana ne. Ni kamar ubansu nake, so nake yi in tsare masu in yi tarbiyyar su. Waɗannan a umarce su da tuba.

Daga ciki akwai gadon fanin uwa da ɗan 'yar'uwa ga abin da mamaci ya bari tare da samun magada kuma su ba su da komai. Wannan bidi'a ce muharrama ijma'an. AbdulKarim ya ce: Amma waɗanda ba su da gado a Alkur'ani da Hadisi sai dai suna gado ne wan uwa ko fanin uwa da ɗan 'yar'uwa, a umarce su da tuba.

Daga ciki akwai rashin gadon matar aure da watanta na daga mata. Shi ma bidi'a ce haramtatta ijma'an.

AbdulKarim ya ce: Amma waɗanda ba su ba matan aure gado ko wata cikin mata, to, su ma a umarce su da tuba. Ya kare abin da mutane suka kago na babin gado na bidi'ar shaidanci a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA BAKWAI

Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Kaciya Da Abin Da Ake Umarni Da Shi Cikin Gashin Kai Da Na Gemu Da Gashin Baki Da Na Hammata Da Na Mara Da Abin Da Aka Hana A Gareshi, Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Wadancan

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Kaciya da abin da ake umarni da shi cikin gashin kai da na gemu da gashin baki da gashin hammata da na mara, ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi yake aikatawa a cikin wadannan.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) a ruwayarsa ya ce:

(الفطرة خمس - أو خمس من الفطرة - الختان، والإستحداد، ونتف الإبط، وتقليم الأظفار، وقص الشارب).

“Sunnonin Musulunci biyar ne ko kuma abu biyar suna cikin dabi’ar Musulunci; kaciya da aske mara da cire gashin hammata da yanke farata da saisyaye gashin baki.”

Yana daga Sunnarsa rarrabe gashin kai, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Abbas (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Manzon Allah yana son dacewa da Ahlul-kitabi cikin abin da ba a yi umarni da shi ba cikinsa. Ahlul-kitab sun kasance suna sakin gashinsu. Su mushirikai, suna raba gashin kansu sai Manzon Allah ya saki na gashin makwarkwafarsa sannan daga baya ya raba.

Yana daga Sunnarsa (saw) cikin gashin kai; ana yin tuntu, yin haka mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**; Daga Dan Abbas (Allah Ya yarda da shi) ya ce; “Na kwana gidan Maimuna ‘yar Haris, ‘yar’uwata kuma ya kasance Manzon Allah yana dakinta ran kwananta sai Manzon Allah ya tashi yana sallah cikin dare sai na tsaya a hagunsa, sai ya kama ni ya jayo ni sashin dama.

Yana daga Sunnarsa (Mai tsira da aminci) hana yin ciko cikin gashin kai, makaruhi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Ibni Juraij ya ce; Ubaidullahi Dan Hafsa ya ba ni labari; lallai Umar Dan Nafi’u ya ba shi labari daga Nafi’u maulan

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Abdullahi, shi lallai ya ji Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) yana cewa: ‘Na ji Manzon Allah yana hana yin ciko’ Sai Ubaidullahi ya ce: “Mene ne ciko?” Sai Ubaidullahi ya nuna ya ce: “Idan aka yi wa yaro aski a kan bar gashi a nan da nan”, sai Ubaidullahi ya nuna mana gaban goshinsa da gefen kansa, sai aka ce wa Ubaidullah; kan yaron fa da yaro? Sai ya ce “ni ban sani ba.” Ya ce: “Yaro dai. Ubaidullahi ya ce: Na mayar da shi, amma kisa da keya babu laifi gare su”, sai dai shi ciko a bar shi da gashin makwarkwafarsa ba komai a kan sai shi, haka nan kuma tsaga kan.

Yana daga Sunnarsa (saw) hana karin gashi, wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abi Huraira (Allah Ya yarda da shi) daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(لعن الله الواصلة والمستوصلة والواشمة والمستوشمة).

“Allah Ya tsine wa mai karin gashi da wacce take kara mata da mai shashhawa da wanda yake yi mata.”

A ciki kuma daga Dan Mas’ud (Allah Ya yarda da shi) ya ce:

(لعن الله الواشحات والمستوشحات والمتنمصات والمتفلجات للحسن، المغيرات خلق الله!)

“Allah Ya la’anci masu shashhawa da masu yi masu da masu gyaran gira da masu yin wushirya don kyau, masu canza halittar Allah.”

Me zai hana in la’anci wanda Annabi ya la’anta alhali yana cikin littafin Allah. Yana nufin inda Allah Ya ce:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا﴾ الحشر: ٧

“Abin da Manzo ya zo maku da shi; ku riƙe shi; abin da ya hane ku; ku hanu.” Alkur’ani 59:7

Yana daga hanyar Sunnarsa, Mai tsira da aminci su tabbata a gareshi cika gemu, wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Monzon Allah (Mai tsira da aminci) ya ce:

(انهكوا الشوارب وأعفوا اللحى)

“Ku saisaye gashin baki, ku kyale gemu.”

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) rina gashi, mustahabbi ne.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Usman Dan Abdullahi Dan Mauhib ya ce: “Mun shiga wajen Ummu Salma sai ta fito, mana da gashi cikin gashin Annabi (Mai tsira da aminci) a rine.

A ciki kuma, daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(إن اليهود والنصارى لا يصبغون فخالفوهم).

“Yahudawa da Nasarawa ba sa rina gashi, ku saba masu.”

Ya kare bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki a cikin Babin Kaciya da abin da ke umarni da shi cikin gashin kai da gemu da gashin baki da na hammata da na mara da abin da aka hana garesu a bisa faɗakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Wadancan

Amma abin da mutane suka kaga cikin wadannan babi wanda shi ne babin abin da ake umarni da shi cikin gashin kai da gemu da kaciya da na hammata da na mara da abin da aka hana a kai.

Daga ciki: Akwai cikin abin da ya shafi kaciya a jinkirta ta har zuwa balaga. Wannan bidi'a ce haramtatta, ijma'an.

A cikin **Madkhal**: Domin tsiraici bayan balaga, haramun ne, ijma'an. A ciki kuma kafin wannan da kaɗan; amma kaciya, al'adar magabata ce. Sun kasance suna tsarkake yaransu, a yi masu kaciya idan suka kai kusa da balaga.

Na ce yana daga abin kyama, yi wa yara kaciya rana ta bakwai da haihuwa.

A cikin Mukhtasar Khalil: A yi masa kaciya a ranarta. A cikin Kharshi sharhin wannan: Yana nufin kada a yi wa yaro kaciya a rana ta bakwai: makaruhi ne abin kyama, da kuma ranar haihuwarsa domin aikin Yahudawa ne ba aikin mutanenmu ba ne.

Iyakar lokacin yin kaciya daga lokacin da aka yi umarni da salla da shekara bakwai zuwa goma.

Hukuncinta: Sunna ce ga mazaje, shi ne yanke fatar da ta lulluɓe, kuma mai mustahabi ne ga 'ya mace, ana kiran ta (Kifaɗa) shi ne yanke juz'i mafi kusa da fatar da ke saman farji ban da ganda don Hadisin Umi Adɗiya. Ku yi kasa kada ku taɓa ganda. Yin haka ya fi sakin fuska kuma ya fi daɗi wajen

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

saduwa. Domin fatar da take da ƙarfi tana matse zakari. Yayin kammalawa sai ta ƙara sha'awa da haka (kaciyar), idan ba ta zama haka ba, to, abin zai ba da akasi.

A cikin **Madkhal**: Sunna wajen yi wa yara maza kaciya bayyanarwa, a wajen yi wa mace boyewa.

An sami sabani cikin haƙƙin mata. Shin kai tsaye kowace mace za a yi mata ko a bambanta tsakanin matan gabashi da na yammaci? Matan gabashi, an yi umarni idan sun yi domin akwai wata tsoka saura a gare su asalin halittarsu, amma na yammaci ba su da shi.

A cikin **Madkhal**: Kuma kafin wannan da kaɗan, an yi sabani idan an haife shi da kaciya: Shin za a tsarkake shi ko a'a? Maganganu biyu.

Cikinsu akwai masu cewa, wannan wata wahala ce. Allah Ya ɗauke mana ita babu wata buƙatar yin ta, kuma domin buɗe al'aura ta babba ko yaro bai halatta sai dai da lalura ta shari'a. To, lalurar babu ita a irin wannan halin.

Waɗansu kuma sun ce: Dole a ja aska a kansa domin koyi ya tabbata. Daga cikin bidi'ar akwai tsoratar da yara wai don kada su yi kuka a lokacin kaciya. Wannan bidi'a ce haramtatta, ijma'an.

A cikin **Risalar** Muhammad Dan Yusuf Dan Salim: Dan Ibrahim, nishin mara lafiya, Tasbihi ne in ya yi kururuwa, Hailala ce: numfashinsa, Sadaƙa ce; barcinsa, Ibada ce; jujjuyawarsa daga nan zuwa can, Jihadi ne. Za a rubuta ladansa mafi kyawu na aikinsa yana (daidai da yana) lafiya.

Sa'annan ya ce: Don haka a bar yara su yi kuka, kukansu wurin kaciya lada ne mai yawa. Amma waɗanda suke tsoratar da su cewa idan sun yi kuka, za su buge su ko za su kashe su waɗannan suna cikin shaidanun mutane halakakku. Duk wanda ya zarge su ko ya aibanta su a kan kukansu, ya sami zunubi babba. Wajibi ne ya tuba ya yi istigfari.

Daga ciki akwai jiran waɗanda ba su riga sun kai lokacin kaciyar ba har sai sun kai a yi masu gaba-ɗaya a rana ɗaya. Wannan bidi'a ce haramtatta ijma'an. In wannan jiran ya kai su lokacin balaga idan ba haka ba, bidi'a ce makaruhiya, abin ƙyama.

A cikin **Risalar** Muhammad Dan Yusuf Dan Salim Dan Ibrahim: Jiran yaran da suka kai lokacin kaciya zuwa su jira na bayansu su ma su kai lokacinsu don a yi masu baki ɗaya a rana ɗaya, bida, a ce haramtatta.

Na ce: Haƙiƙa, ya gabata a wurin haramcin.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki akwai kaciya mata a taruwar mata a gida daya suna wasa a gabansa wasan da bai halatta ba na daga waƙoƙinsu da karkada warwarai da mundaye. Wannan bidi'a ce muharrama, ijma'an.

A cikin **Risala** Muhammad Dan Yusuf Dan Salim Dan Ibrahim, amma abin da wasu shaidanun mutane suke yi na tara mata wurin kaciya mata a gida daya suna wasu wasa a gabansu ko abin da suke yi bayan warkewarsu na yin adonsu da wasaninsu da warginsu ba a ma magana a kan wannan.

Na ce: Misalin wannan, abin da wasu shaidanun mutane suke yi saboda abincin kaciya na wargi da wasanni da taron maza da mata. Wannan haramtacce ne ijma'na. Amma yin wannan abincin idan ba a haɗa da abubuwan kyama ba, to, ya halatta.

Daga ciki akwai wajen gashin kai: Aske shi ƙwalfƙwal bidi'a ce abin kyama, Alkali Abubakar ya ce: Gashi a kai ado ne; barin shi Sunna ce Aske shi kwal, bidi'a ce kuma hali ne abin zargi.

Burzuli ya ce: Amma aske kai ƙwalfƙwal ba da lalura ba, ya gabata a zahirin mazhabanmu halattacce ne.

Daga cikin bidi'a game da gashin kai kuma yin ciko bidi'a ce makaruha. Lallai ya gabata cewa, Annabi ya hana yin ciko ko tuntu. Shi ne mutum ya bar gashi a goshinsa dukkansu ba wani sai shi. Haka ma raba kansa kamar yadda bayaninsa ya gabata. Haƙiƙa, malamai sun dauki wannan hani duk a matsayin karhanci.

Yana daga ciki kuma na abin da ya shafi gashin kai; aske shi kwal lokacin tuba, shi ma bidi'a ce makaruha.

A cikin **Takhliṣul Ikhwan**; domin bai zo ba daga Annabi (Mai tsira da aminci) cewa ya umarci wani ya yi haka. Daga cikinsu akwai wanda ya halatta shi, ya yi kiyasi a kan askinsa mai aikin Hajji. Kuma lallai shi gashin zunubi ne, ya kamata a cire shi. Ya ƙare.

Na ce abin da ya fi daidai a bar shi domin bidi'a ce, Alkhairi duka yana cikin bin Manzon Allah (saw).

Bayanin abin da mutane suka ƙago cikin Babin Kaciya ya yi da abin da ake umarni da shi cikin gashin kai da gemu da gashin baki da gashin hammata da na mara. Ya ƙare da abin da aka yi hani a kai a bisa hanyar faɗakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaƙa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammadu (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA TAKWAS

Bayanin Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Tufafi Da Bayanin Abin Da Mutane
Suka Kaga Cikinsa Na Bidi'ar Shadanci

Sunna Cikin Babin Tufafi

Amma hanyar Sunna cikin Babin Tufafi ita ce kowa ya sa abin da ya samu domin wannan Sunnarsa ce Mai tsira da aminci.

Yana daga Sunnarsa, Mai tsira da aminci cikin tufafi sa farin kayayyaki.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abil-Aaswadud-du'aliy cewa lallai Abu Zarri ya ba shi labari ya ce: "Na zo wajen Annabi (saw) na same shi yana barci, ya sanya fararen kaya sannan na zo bayan ya farka." Ya ce mini;

(ما من عبد قال لا إله إلا الله ثم مات على ذلك إلا دخل الجنة)

"Babu wani mutun da zai ce la ilaha illallah, sa'annan ya mutu a kan wannan sai ya shiga Aljanna."

Daga cikin hanyar Sunnarsa na daga tufafi: Rashin jan tufafi a kasa.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar (Allah Ya yarda da shi) lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(لا ينظر الله تعالى إلى من جر ثوبه خيلاء).

"Allah Bai kallon wanda ya ja tufafinsa kasa don takama."

A ciki kuma daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) daga Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(ما أسفل من الكعبين من الإزار ففي النار).

"Abin da ya je kasan idon sawu na gyauto, yana wuta."

A cikinsa daga Salim Dan Abdullahi: Lallai babansa ya ba shi labari Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(بينما رجل يجر إزاره إذ خسف به فهو يتجلى في الأرض إلى يوم القيامة).

"Yayin da wani mutum yake jan gyautonsa kasa, a lokacin aka kiske shi, yana nan yana shiga kasa har ranar tashin alkiyama."

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin tufafin yin addu'a da wanda ya sa sabon tufa domin ya kasance tufafinsa ya kai ga tsufa, mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Ummu Khalid (uwar Khalid) ta ce: An zo wa Manzon Allah da wata tufa mai aikin baki na alhariri sai ya ce:

(من ترون نكسو هذه الخميصة)

“Wa kuke ganin za mu ba wannan tufa mai aiki?”

Sai mutane suka yi shiru sai ya ce: “Ku zo min da Ummu Khalid” sai “aka zo da ni zuwa ga Annabi (Mai tsira da aminci) ya tufatar da ni da ita da hannunsa mai daraja” sai ya ce: “Ki tsufar, ki yi riba” har sau biyu sai ya dora kallon aikin rigar, yana nuni da hannunsa gare ni, yana cewa:

(يا أم خالد هذا سنا ويا أم خالد هذا سنا).

“Maman Khalid, wannan ‘sana’ shi ‘sana’ ya Maman Khalid Wannan ‘sana’.”

Shi sana da harshen Habasha yana nufin mai kyau.

A wata ruwayar ta daban: Cikin **Sahihul Bukhari** har yanzu; an zo da ita, tana dauke da ita, sai Ma’aiki ya riƙe tufar da hannunsa sai ya sanya mata ya ce: “Ki ribar, ki tsufar” ya kasance cikinta akwai aiki kore ko fatsi ya ce:

(يا أم خالد هذا سناه).

“Ya Maman Khalid, wannan ‘sana’ ne.”

Sai Ummu Khalid ta ce; sana da yaren Habasha, abu mai kyau.

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin tufafi barin yin lage ko sille, wajibi ne. A cikin **Sahihul Bukhari**: Lallai Aba Sa’idil- Khudri (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Lallai Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya hana nau’in sa kayayyaki biyu da ciniki biyu. Ya hana mulamasa da munabaza cikin ciniki.

Ita, mulamasa: Mutum ya shafi tufar ɗan’uwansa da daddare ko da rana ba zai buɗa ya ga cikinta ba sai dai haka. Ita ko munabaza, ita ce wannan da mutum ya jefa wa wannan tufarsa, shi ma wannan ya jefa masa tufarsa sai hakan ya kasance. Wannan shi ne ciniki tsakaninsu ba tare da an duba ba kuma ba da yarda ba.

Nau’ukan sa kayan biyu da aka hana su ne (ishtimalus-sama’i). Shi, samma’i, shi ne mutum ya sanya tufarsa a kafada ɗaya, ya buɗe kafada ɗaya, ba komai a kanta na tufa. Sanya tufa na biyun shi ne sakaya kayan ta goshi, yana zaune ta kafa bai sanya komai a gabansa ba.

Yana daga hanyar Sunnar shi (saw) cikin tufafi haramta sa alhariri ko shimfiɗa da shi ga maza.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abu Usman Annahadi ya ce: “Wasifkar Umar ta zo mana muna tare da Utbata dan Farkadu a Azarbijan: Manzon Allah ya hana alharini sai dai kamar haka sai ya yi nuni da yatsunsa wadanda suke bin babban yatsa ...” Alhadis.

Yana daga Sunnarsa cikin sa takalminsa, takalmin fata jemamme.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Ubaidullah Dan Juraiji lallai shi ya ce wa Abdullahi Dan Umar “na gan ka kana yin abu hudu, ban taɓa ganin wani cikin Sahabbanka yana yi ba.” Ya ce: “Mene ne su ya Dan Juraiji?” Ya ce: Na ga ba ka shafar wani rukuni ban da Yamani, kuma na ga kana sa takalmin fata jemamme, kuma na ga kana rini da rawaya, kuma na ga idan kana Makkah, mutane suna daukar harami idan sun ga wata kuma kai na ga ba ka sauka sai ranar tarwiya.

Sai Abdullahi dan Umar (Allah Ya yarda da shi) ya ce masa: “Amma rukuni da ni ban ga Manzon Allah yana shafa ba idan ban da Yamani, amma takalmin fata ko sufi, ni na ga Manzon Allah yana sa takalmi wanda ke da gashi, yana yin alwala cikinsu, ni ma ina saka su, amma rawaya na ga Manzon Allah yana rini da ita, ni ma ina so in yi rini da ita, amma harami ni ban ga Manzon Allah yana harama ba har sai dabbarsa ta yi gaba.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki cikin babin sa tufafi ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Tufafi

Amma abin da mutane suka kaga cikin wannan babi wanda shi ne babin tufafi na bidi'ar shaidanci, daga ciki akwai tsawaita hannun riga da fadada shi, wannan bidi'a ce abar kyama.

A cikin **Madkhal** ya kamata gare shi kuma ya tsare kansa a aikace da wanda suke zaune tare da magana, daga wannan bidi'a wadda mafi yawan wadanda ake cewa malamai suke aikata na bambanta tufafinsu na tsawaita hannun riga da fadada shi da girman da ya wuce kima. Ya wuce al'adar mutane.

Sannan ya ce; bayan wata magana; Malik ya ruwaito, cikin Muwadfa: Lallai Annabi (Mai tsira da aminci) ya ce:

(إزرة المؤمن إلى نصف ساقيه لا جناح عليه فيما بينه وبين الكعبين، ما أسفل من ذلك ففي النار، لا ينظر الله يوم القيامة إلى من جر إزاره بطرا).

“Tufafin Mumini zuwa rabin kwaurinsa, babu laifi a gareshi cikin abin da ke tsakanin digadigansa. Duk abin da ya yi kasa da haka, to, yana cikin wuta. Allah Ba Ya duban wanda ya ja tufafinsa kasa don girman kai.”

Wannan nassi ne karara daga (Mai tsira da aminci) cewa ba ya halatta ga mutum ya kara cikin tufaffinsa, abin da babu bukata gare shi. An hana masa, an halatta wa mata ita ta samu ta ja zanenta kasa har taki daya na jan kasa ko ma zira'i don bukatar da ta jawo haka ita ce sutura da kai wa mutuka cikinta, domin mace dukkanta al'aura ce sai dai wadda aka toge. Wannan yana zama sabanin haka ga maza.

Malik ya kyamaci maza wajen fadada tufafi da tsawaita su, Ibn Yunusa ya ambace shi.

Hakika, Imam Abubakar ya hikaito, Dan Muhammad, Walid Alfihri Addardushi (Allah Ya yi masa rahama), a cikin littafin Sirajul Muluki wal Khulafa'i nasa ya ce: “Yayin da Muhammad Dan Wasi'u shugaban masu bauta a lokacinsa wajen Bilal Dan Abi Burda sarkin Basra ya kasance tufafinsa a rabin kwaurinsa ne. Sai Bilal ya ce masa wani irin shuhura ce wannan?

Sai Dan Wasi'u ya ce masa ku ne shahararrunmu, haka tufafin magabata suke? Ya ce ku kun tsawaita bindinku har Sunna a tsakanin ku ta zama bidi'a da sahara. Ya fare.

Fadada tufafi da girmama shi da fadada hannun riga da girmama shi maza ba su da bukatar sa.

An ce tsawaita hannun riga da fadada shi bidi'a ce halattata ya ce kai a'a mustahabbi ne ma a wannan zamani saboda limamai da alkalai da shugabanni.

A cikin sharhin **Minhajul-Muntakhab** na Ahmad Dan Ali Dan AbdurRahaman Almanjuri wajen rarrabuwar bidi'a.

Kashi na uku na bidi'a shi ne wanda yake mustahabbi wanda ya samu ka'idodin mustahabbanci da dalilansa a kan haka; kamar sallar tarawihi da tsayar da surori ga manyan limamai da alkalai da manyan shugabanni sabanin yadda Sahabbai suke a kai. Allah Ya yarda da subisa dalilin lallai manufofi da maslaha na shari'a ba a samun su sai da girman shugabanni cikin zukatan mutane.

Ya kasance a zamanin Sahabbai (Allah Ya yarda da su) babban abin girmamawarsu da addini ne har tsarin ya rushe a kuma wancan karnin ya tafi

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

wani karni ya faru ba su girmama kowa sai ta surar jiki sai ya zama wajibi a girmama surar don a sami maslaha. Umar (Allah Ya yarda da shi) ya kasance yana cin wainarshi da gishiri, amma ya wajaba wa ma'aikatansa cin rabin rago kullun domin ya san cewa halin da shi yake a kai da wani zai aikata shi sai ya wulakanta a cikin zukatan mutane ba za su girmama shi ba, sai su yi karfin hali bisa saba masa. Sai ya bukaci ya dora waninsa a kan wata sura daban da za ta tsare masa tsarin.

Don haka lokacin da ya iso Sham, ya sami Mu'awiya Dan Abu Sufyan ya riƙi dogarai da matsara da abubuwan hawa masu tsada da tufafin mamaki. Ya bi hanyar da manyan sarakuna suka bi sai ya tambaye shi "me ya sa shi haka?" Ya ce "mu muna cikin kasar da suke bukatar haka", sai Umar ya ce masa: "Ban umarce ka ba ba zan hana ka ba." Ma'ana dai kai ka fi sanin halinka. Shin kana da bukatar yin haka ya zama mai kyau ko ba ka da bukata, ya zamanto, mara kyau?

Wannan yana nunawa daga Umar da ma waninsa cewa, lallai halayen manyan limamai da shugabanni suna sabawa da sabanin birane da zamunna da karnoni da halaye, don haka suna bukatar sabunta kayayyakin ado da siyasa wadda ba ta da ba mai yiwuwa ma su zama wajibi a wasu halaye.

Na ce a kan haka za a dauki maganar Abu Hanifa da yake cewa "ku girmama kawunanku, ku yi manyan riguna don girmama addini." Abu mafi dacewa a daina yin haka domin alkhairi dukansa cikin bin Ma'aiki (Mai tsira da aminci) yake.

Daga ciki akwai yanyanke rawunna shi ne mutum ya yi rawani ba tare da amawali ba, wannan bidi'a ce makaruhiya. Alkali Abu Walid ya ce wanda ya karhanta shi, Malik, ne (Allah Ya yi masa rahama), domin ya saba wa Ma'aiki, magabata salihai (Allah Ya yarda da su).

Imam Abubakar Dardushi ya ce rawani mara amawali bidi'a ce mukaruha. Hafiƙa, ya yadu a kasashen Musulunci, Mujahid ya kalli wani mutum ya yi rawani bai saki leƙansa ba. Ya ce wannan rawanin shaidanu ne, rawanin mutanen Ludu da mutanen Mu'tafikat.

AbdulMalik dan Habib (Allah Ya yi masa rahama) ya fada a cikin littafinsa 'Wadiha', babu laifi mutum ya yi sallah a gidansa ko dakinsa da rawani bai saki leƙansa ba. Amma a tsakanin mutane ko a masallatai, to, bai kamata mutum ya bar leƙansa ba domin lallai barin sa ya nuna sauran rawunan mutanen Ludu.

Sahibul Jawahir ya fada a cikin **Mukhtasar** Ibn Wahab. Ya ruwaito daga Malik (Allah Ya yarda da shi), ya ce: “Lallai an tambaye shi a kan rawanin da mutum zai yi bai sanya shi karkashin makoshinsa ba” Sai ya kyamaci haka.” Ya ce: “Wannan aikin Kibdawa ne.” Sai aka ce masa, to, in ya yi sallah da shi a haka fa? Ya ce “Babu laifi ba ya cikin aikin mutane sai dai in karamin rawani ne wanda ba ya kaiwa.

Ashhabu (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: “Malik ya kasance idan ya yi rawani yana sanya shi karkashin habarsa sai ya saki lebensa a tsakanin kafadarsa.”

Alkali Abu Muhammad AbdulWahab (Allah Ya yi masa rahama) ya fada cikin littafinsa ‘Alma’unah’ cewa yana daga abin kyama wanda ya saba wa shigar Larabawa, ya kamantu da shigar Ajamawa kamar ya yi rawani ba da lebatu ba. (Allah Ya yi masa rahama) sai ya ce hakika an rawaito, cewa wannan rawani na shaidanu ne.

A cikin **Madkhal**: Wasu malamai sun ce: Sunnah cikin rawani ita ce ya saki gefensa in ya so ta gabansa ko bayansa tsakanin kafadunsa. Ya ce dole ne a saki lebatu cikin siffofi biyu.

Amma hukuncin sakin gefensa, hakika, zaɓin malamai ya gabata wajen sakinsa, in ka so gabanka in kuma ka so a bayanka tsakanin kafadunka.

A cikin Muslim da Abi Dauda da Nisa’i daga Ma’aiki (Mai tsira da aminci): Lallai ya saki gefensa (rawani) tsakanin kafadunsa.

Malik (Allah Ya yi masa rahama) ya ce; “Ban ga wani cikin magabata ba da ya saki lebatu a kafadunsa, sai dai ya sake shi a tsakanin hannayensa.”

Sannan abin mamaki daga maganar mutanen ‘yan-baya da suke cewa sakin gafen lebatu a tsakanin hannaye bidi’a ce, tare da samun wadannan nassoshi ingantattu bayyanannu karara wadanda suke kai tsaye daga shugabanni magabata. Zai kasance hakika ya dace da Sunna. Su kuma sun kuskure ta, suka yi kirƙira. Ina roƙon Allah kuɓuta da baiwarSa.

Karafi (Allah Ya yi masa rahama) ya ce: Malik bai bada fatawa ba har sai da malamai arba’in masu yin rawani su sake shi, lebatu, suka ba shi.

Da ma abin da Karafi ya hikayo na cewa Malik bai bada fatawa ba sai da malamai arba’in masu sakin lebatu, yana nuni cewa, wutsiyar rawani ba ita ce lebatu ba, ba ta cikin makmu domin da ya siffanta su da aikin lebatu, dalili ne a kan cewa sun fifita shi a bisa waninsa, idan ba haka ba da ba fa’idar sakin sa domin kowa, ya haɗu a kan haka.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Sayyidi Abu Muhammad (Allah Ya yi masa rahama) ya kasance yana cewa, abin kyama a cikin rawani wanda ba ya cikinsu kuma ba ya daya daga cikin biyun nan, in duk biyun sun fi cika cikin koyi da Sunna da daya ya yi, ya fita daga cikin makaruhi. Allah Ne mafi sani.

Na ce: Wasu sashe daga cikin malaman yanzu na cewa: Lallai rawani ba lebatu kuma ba sakin wutsiyar halattacce ne ba makaruhi ba ne. Abu mafi daidai wanda ya gabata cewa makaruhi ne.

Malik (Allah Ya yarda da shi) ya ciro cewa suna yin rawani har surayya, (tauraro) ya fifita. Ma'anarsa, fitowarsa zamanin zafi sai su cire rawani daga kawunansu.

Daga ciki akwai girmama rawuna har girman ya zama ya munana. Wannan bidi'a ce abin kyama. An tambayi Abu Muhammad AbdulAziz Dan AbdusSalam (Allah Ya yi masa rahama), shin wajen sa wadannan kaya masu fadin hannu da manya-manyan rawani akwai laifi ko bidi'a ce? Da za a riskar da mai shi ran tashin alkiyama da kaiwa matuka wajen kyautata aikin dinki, shin wannan yana cutar da masu tsoron Allah ko a'a?

Sai ya amsa (Allah Ya yi masa rahama) ya yi nuni da cewa mafi kyau ga mutum ya yi koyi da Manzon Allah (saw) cikin yin tattali a cikin tufafi.

Na ce: Abu Muhammad Abdul'Aziz Dan AbdulsSalam ya ce wannan shi ne daidai. Hakika, ya dace da abin da Iyal ya fada a cikin Ashafa da yake cewa "yin alfahari cikin tufafi da yin ado da su ba siffar kwarai ba ce kuma ba ta girma ba ce, sifa ce ta mata. Abin yabo gare ta tsabtace ta da yin ta matsakaiciya kasancewarta ta dace ba mai zubar da mutunci ba ne ta yadda ba zai kai mutum zuwa ga shahara ba ta bangare biyun; domin shari'a ta zargi hakan.

Idan ka ce, to, mene ne kwatankwacin tsawon rawanin?

Na ce; An fada cikin **Madkhal**; rawani ya zama zira'i bakwai da makamancinsa, a fitar da lebatu da gefensa, sauran duk rawani ne kamar yadda Imamu Dabari ya cira a cikin littafinsa. Allah Ya yi masa rahama. Idan ka ce mene ne kwatankwacin fadin rawani?

Na ce; Misalin zira'i bisa abin da aka ruwaito, cewar A'isha (Allah Ya yarda da ita) tana cewa: "Rawanin Manzon Allah ya kasance fari a cikin tafiya, tsawonsa zira'i bakwai, fadi zira'i daya, wutsiyar ba ciki take ba.

“Amma a cikin gida ya kasance rawanin Manzon Allah baki ne an yi shi da sufi, tsawonsa zira’i bakwai fadinsa zira’i daya, wutsiyar tana daga cikin rawanin.”

Na ce; Ba ya lazumta a cikin wannan Hadisi bisa yadda ya zo rawaninsa a cikin halin tafiya fari, tsawonsa zira’i bakwai, fadinsa zira’i daya, wutsiyar ba ta ciki. Idan a gida ne rawaninsa baki ne na sufi; tsawonsa zira’a bakwai, fadinsa zira’a daya, wutsiyarsa tana ciki.

Na ce; Ba lazimi ba ne a ce dole sai rawani tsawonsa ya kai zira’i bakwai, fadi zira’i daya, ya isa cikin da cewa da Sunna ya kasance fari kai tsaye a gida ko a halin tafiya ko baki gaba daya a gida ko a halin tafiya. Kuma ya isa cikin dacewa da Sunna a yi shi sama da zira’i bakwai ko kasa da haka sai dai a tsare munanta shi wajen yawa ko karanta shi domin alkhairin al’amura matsakaici. Idan ka ce mene ne kwatankwacin abin da ake so cikin rawani?

Sai in ce: Ya zo a cikin Sahihai biyu, Bukhari da Muslim, a cikin Sahihu Ibn Habban cikin littafin tufafi ta hanyar Ada’a Dan Abi Rabahi ya ce: “Na ji wani mutum daga Basra yana tambayar Abdullahi Dan Umar game da sako rawani a bayan mutum don ya nafa shi” Sai Dan Umar ya ce; “Zan ba ka labarin wannan,” ya ce: “Za ka sani insha Allah Ta’ala.” “Ni na kasance cikon mutane goma cikin jama’ar Sahabban Manzon Allah (saw) a cikin masallacinsa, a cikinsu da Abubakar da Umar, can sai ga wani saurayi mutumin Madina sai ya yi sallama ga Manzon Allah (saw) sa’annan ya zauna” sai ya ce “ya Ma’aikin Allah, a cikin Muminai wane ne mafifici?”

Sai ya ce wanda ya fi su kyawon hali, ya ambaci dogon Hadisi. A cikinsa, AbdulRahman Dan Afi an umarce shi ya shirya tafiya zuwa wani yaki da aka aika shi a kansa, sai aka wayi gari AbdulRahman ya yi rawani da bakin saki, sai Manzon Allah ya matso shi sannan ya warware shi. Sa’annan ya nafa masa rawanin, sai ya sake shi baya yatsa hudu gefen rawanin sa’annan ya ce haka ake rawani ya Dan Afi. Ya fi kyau, yin rawani lallai shi ne mafi kyau kuma mafi larabtuwa ayi shiga ta Larabawa. Ya kare.

Da ya ce daga bayansa; Shaihu-Islam Dan Hajar ya fada a cikin Fatahu bari da ya kayyade shi a baya, to, lallai akan kafadu ne. A ciki akwai dalili idan an saka rawani ta bangare biyu, akwai dalilin halaccin yin haka.

Na ce ba ya lazimtar har yanzu game da dacewar Sunna a kan maganar rawani cewa sai ya kai misalin tsawon yatsa hudu kamar yadda aka ambata don maganar Ibni Hajj a cikin **Madkhal** ya ce ba su sakin sa sai kadan. Misalin zira’i daya koko karanta shi kadan.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Madkhal** ya kasance yana yin rawani yana sakin gefensa tsakanin kafadunsa. An samo daga Ali yana cewa: Monzon Allah (saw) ya yi mini rawani ya saki gefensa a kafadata: Ya ce: Lallai rawani, shi ne shinge tsakanin Musulmi da mushiriki.

Idan ka ce mene ne hukuncin hula, shin bidi'a ce ko Sunna? Na ce lallai ita, Sunnah, ce.

A cikin **Madkhal**: Annabi ya kasance yana sa hula a kan rawani kuma yana sa ta ba rawani yana sa rawani ba hula yana sa hula mai kunne biyu a gurin ya'ki. Ya kare.

A cikin **Madkhal** kuma a wani guri daban, Ibni Rushudi ya ce: (Allah Ya yarda da shi), hula ita ce wacce ta daukaka a bisa kai ko yaya take. Idan ka ce mene ne kwatankwacin taguwar namiji?

Na ce: AbdulRahman Dan Husaini ya fada a cikin Alfiyatis-Sayar:

Ba a sakin taguwa da mayafi* A'a saman kwaurinsa a takaita

A ce mai yiwuwa ya kasance rabin kwauri* Kanƙan da kai ga Ubangiji Mahalicci.

Aljuhuri ya ce: A sharhin wannan baitoci biyu ya ce, yadda abin yake mustahabbi ne ya takaita tufafinsa zuwa rabin kwauri. Ya ma halatta zuwa rabin kwauri. Abin da ya karu in ana nufin takamarsa, haramun ne in ba haka ba abin kyama ne.

In ka ce: Shin gyauto, Sunnah ce?

Na ce lallai Sunnah ce.

A cikin **Madkhal**: Sunnah ta zo da shi.

Idan ka ce: Mene ne kwatankwacinsa? Na ce an fada cikin **Madkhal** kwatankwacinsa zira'i huɗu da rabi ko makamancinsa.

Idan ka ce mene ne hukuncin taguwa mai hula ko, to, shin sanya ta Sunna ce ko bidi'a?

Na ce: Lallai Sunna ce domin ya zo cikin **Sahihul Bukhari** cikin babin taguwa mai hula lallai Mu'utamira ya ce: Na ji babana ya ce; na gani a kan Anas Dan Malik mai launin ruwan kwai. A cikin **Madkhal**: An ce Abdullah Dan Mas'ud yana da wannan taguwar. Idan ka ce mene ne kwatankwacin zani?

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Sai in ce Ibni Hajar ya ce; Damyadi ya ruwaito, cewa lallai zanin Ma'aiki (Mai tsira da aminci) tsawonsa zirai huɗu ne, faɗinsa zira'i biyu da dani ɗaya. Idan ka ce mene ne hukuncin wanduna Sunna ce ko bidi'a?

Na ce lallai Sunna ce koɗayake gyauto, ya fi domin cikin **Sahihul Bukhari** cikin babin wando na daga faɗarsa, Mai tsira da aminci wanda bai samu zanin ɗaurawa ba ya sanya wando. Kuma saboda abin da ke cikin Ashafa, cewa Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce:

Mun shiga kasuwa tare da Annabi (saw) sai ya sayi wando sa'annan ya ɗauki wandonsa na tafi zan karɓa:

يَنَّهُ أَنْ يَحْمِلَهُ. (صاحب شيء أحق بشي)

“Mai abu ya fi cancanta ya ɗauki abinsa.”

Idan ka ce shin takalmi na fata jemamme shi ya fi ga mamiji ko waninsa cikin Sunna?

Na ce takalmin fata ne ya fi domin abin da ya zo cikin **Sahihul Bukhari** cewa lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) yana sanya silifas na fata jemamme ko na gashin sufi. Daga ciki akwai naɗe kai lokacin barci, shin bidi'a ce makaruha?

A cikin **Madkhal**: Amma nannade kan namiji shi ne mutum ya lulluɓe kansa da mayafinsa; ya mayar da gefensa a kan ɗayan kafadarsa. Shi, makaruhi, ne domin abin da ya keɓanta da mata sai idan akwai lalurar zafi ko sanyi.

A ciki a kiyayi wannan bidi'ar wadda waɗansu suka saba da ita na cewa suna yin barci cikin kayayyakinsu. Bidi'a ce makaruhiya. Sunna a gadon barci a tsaraita da barin kayayyaki matuƙar basu wuce arba'in ba.

Daga cikin haka akwai zaman mace tare da mijinta da mumunar siffa idan ta tashi fita sai ta duba mafi kyawun tufafinta da kayan wuya ta sanya ta fita. Wannan bid'a ce haramtatta, ijma'an.

A cikin **Madkhal**: Mace ta zauna a gidanta kamar yadda aka sani ga al'ada kaya mara kyau ba ƙawa ba (ado) rabin kanta a kwance a kan gashinta da dai makamantansu na ƙazanta da warinta har da wani mutum zai gan ta wanda ba mijinta ba bisa ɗabi'a da ya kyamace mafi rinjaye. To, yaya mijin da suke tare?!

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Idan dayansu tana so ta fita sai ta yi wanka, ta yi ado ta duba mafi kyawun tufafinta da kayayyakin wuyanta ta sa ta fita a kan hanya kamar amarya.

Bayanin abin da mutane suka kago a wannan babi ya kare a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA ASHIRIN DA TARA

**Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Abinci Da Abin Sha Da Bayanin
Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci**

Hanyar Sunna Cikin Babin Abinci Da Abin Sha

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Abinci da Abin Sha ita ce; kowa ya yi koyi da abin da Annabi (Mai tsira da aminci) yake aikatawa cikinsa.

Yana daga hanyar Sunnarsa dɓa hadimi loma ɗaya ko biyu in ya zo da abinci, mustahabbi ne, domin faɗarsa, (Mai tsira da aminci), kamar yadda ya zo a **Sahihul Bukhari**:

(إذا أتى أحدكم خادمه بطعامه فإن لم يجلسه معه فليناول له لقمَةً أو لقمَتين - أو أكلة أو أكلتين، فإنه وليّ علاجه).

“Idan har ɗayanku hadiminsa ya zo masa da abinci, idan bai zaunar da shi tare ba, to, ya ɗeba masa loma ɗaya ko biyu ko ci ɗaya ko biyu, domin shi, abokin aikinsa, ne.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, (Mai tsira da aminci) cikin abinci, cin abin da ke gabansa, mustahabbi ne, domin umarninsa a bisa haka, ga wanda ya ci tare da shi kamar yadda yake a **Sahihul Bukhari**.

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin abin sha, miƙa wa wanda ke dama wajibi ne, domin shi, Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya sha nono a haguƙsa akwai Abubakar (Allah Ya yarda da shi) a damarsa akwai Baƙauye sai ya miƙa wa Baƙauyen sai ya ce:

(الأيمن فالأيمن)،

“Dama zuwa dama.”

Kamar yadda yake cikin **Sahihul Bukhari**.

Yana daga hanyar Sunnarsa cikin abin sha rashin yin numfashi a ckin ƙwaryar, mustahabbi ne, domin faɗarsa, (Mai tsira da aminci) kamar yadda yake a **Sahihul Bukhari**,

(إذا شرب أحدكم فلا يتنفس في الإناء...)

“Idan ɗayanku ya sha abin sha kar ya yi numfashi cikin ƙwaryar.”

Yana daga hanyar Sunnar Mai tsira da aminci idan ya sha nono ya kurkure bakinsu domin shi, (Mai tsira da aminci) ya sha nono sai ya kurkure bakinsa ya ce:

(إن له دسما).

“Lallai yana da maiiko.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, (Mai tsira da aminci) ba ya kishingida lokacin cin abinci domin fadarsa, (Mai tsira da aminci) kamar yadda ya zo a **Sahihul Bukhari**;

(إني لا آكل متكئا).

“Ni ba na ci a kishingide.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, Mai tsira da aminci cikin abin ci da sha rufe korukansu domin abin da ke cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir Lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(أطفئوا المصابيح إذا رقدتم، واغلقوا الأبواب، وأكوا الأسقية وخمروا الطعام والشراب - وأحسبه قال - ولو يعود تعرضه عليه).

“Ku kashe fitillu in kuna barci, ku rufe kofofi, abubuwan sha, ku lullube abinci, da abin sha.”

Na yi zaton ya ce: “Koda da sanda ku dora a kansa.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, Mai tsira da aminci barin shan abin sha ta bakin buta, mustahabbi ne domin abin da ke cikin **Sahihul Bukhari** daga Ubaidullahi Dan Abdullahi ya ji Abu Sa'idul Khudri yana cewa: Ya ji Ma'aiki (Mai tsira da aminci) yana hana sha ta bakin buta. Abdullahi ya ce: Mu'ammara ya ce ko waninsa: shi ne sha ta bakin abin (buta ko tulu ko makamancinsa).

Ya kare bayanin hanyar Ma'aiki ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Abinci da Abin Sha

Amma abin da mutane suka kago na abinci da sha na bidi'o'in shaidanci;

Daga ciki akwai keke abinci daban na mutum da mansa daban da taskirarsa daban. Shi bidi'a ce muharrama bisa haɗuwar malamai. Idan an yi nufin girmama kai da shi kuma makaruhi ne al'ada ta gudana a kan haka ko ma ba a yi nufin girman kai ba.

Ya zo cikin **Madkhal**: Ya tsaru daga wannan bidi'a wadda aka farar ita ce maigida ya kasance yana da abinci na musamman da man shanu da

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

gyandamarsa shi kadai. Ba ka ga Hadisin A'isha ba, Allah Ya yarda da ita ta ce: "Ina shan abin sha a wata kwarya kuma Annabi ya dauka ya sha, a cikinta ya dora bakinsa a kan bakin. Ya kare.

Wannan shari'a ce ko da koyarwa daga gareshi don al'ummarsa ta ribaci albarka sashe da sashe amfanin ya game kowa da kowa. Ka dubi maganarsa Mai tsira da aminci da ya ce:

(سُورَ الْمُؤْمِنِ شَفَاء)

"Sauran Mumini waraka ne."

Shi kuma miskini sai ya haramta wa kansa wannan albarkar saboda bida'ar da ya haddasa. Ka dubi maganarsa Mai tsira da aminci,

(الْمُؤْمِنُ يَأْكُلُ بِشَهْوَةِ عِيَالِهِ)

"Mumini yana ci bisa sha'awar iyalinsa." Ya kare.

To, idan mutum yana da abincinsa daban, to, shi yana ci da sha'awarsa. To, yaya malamin da yake limaminsu?

Wannan wata dasisa ce cikin dasisar Iblis da ya tsara wa Muminai ta hanyar mata domin su mata suke ba da hanya wajen ciyar da namiji abin da ya zaɓa na sahur da waninsa, saboda karancin hankalinsu da addininsu su fa mata abin farautar shaidan ne. Kishinsu na iya daukar su da wannan. Da a ce suna haɗuwa su ci tare da shaidan bai sami buɗe wannan hanyar ba. Ka duba Allah Ya yi mana rahama da kai zuwa ga munin bidi'a yadda take jawowa zuwa haram, karanci cikin wannan mai yin ta ya siffantu da girman kai, shi ko malami shi ya fi cancanta cikin mutane da tawali'u da bin Sunnar da gaggawa zuwa gareta.

Daga ciki akwai ci da cokai ko waninsa, shi ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata kar ya ci da wannan cokali ko da waninsa saboda abubuwa guda uku; fuska ta farko, saɓa wa magabata cikin haka; ta biyu, yana shigar da shi cikin bakinsa sannan ya mayar da shi zuwa abinci illar haka ta gabata wajen hana shi. Ta uku a cikinsa, akwai nau'in ji-da-kai sai fa in akwai dalilin yin haka domin ma'abota uzuri, hukuncinsu daban kuma sananne ne.

Daga ciki akwai daukar wata loma kafin haɗiye wata, shi ma bidi'a ce abin kyama.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Madkhal**: Ya kamata kar ya dauki wata loma sai ya haɗiye wata. Daukar ta kafin haɗiye wata, yana daga haɗama kuma bidi'a ce.

Daga ciki akwai yanka biredi da wuka da tizgan shi da haƙori shi ma bidi'a ce abin ƙyama.

A cikin **Madkhal**: Yanka biredi da wuka da gatsa shi da tizgan shi da haƙori sabanin nama domin Musulunci ya bambanta tsakaninsu, ta sanya gatsa da tizga cikin nama, amma ban da biredi da waina. Wasu mutane suna sakaci cikin wannan lamari, su yanka nama da wuka in suna buƙatar ci, kuma su yi wa waina da biredi haka, kuma babu lalurar da ta jawo yin hakan.

Daga ciki akwai wasa da ba'a wurin cin abinci don kar ya shaƙe shi ko waninsa.

Daga ciki akwai yawan surutu a kan abinci ko barin sa gaba ɗaya shi ma bidi'a ce abin ƙyama.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata gare shi kada ya bar yin magana a wurin cin abinci domin barin magana bidi'a ce, kuma kar ya yawaita ta yawaita yin magana, bidi'a ce.

Daga ciki akwai cin abinci ba tare da an kawo ruwa ba, shi ma bidi'a ce abin ƙyama.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata kar wani ya ci abinci ba a kawo ruwa ba bidi'a ce domin yin haka ya saɓa wa Sunna.

A cikinsa ne aka ce domin idan loma ya shaƙe ba zai sami abin da zai tura ta da shi ba. Ya zama ya yi sanadiyyar halaka kansa.

Daga ciki akwai cin abinci da zafi, shi ma bidi'a ce abin ƙyama.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata ka kiyaye gaggawar cin abinci da zafi, don abin da ya zo cikin Hadisi;

(رفعت البركة من ثلاث، الحار، والغالي، وما لم يذكر اسم الله عليه)

“An dauke albarka cikin abu uku; cin mai zafi da mai tsada da abin da ba a ambaci sunan Allah a kansa ba.”

Kuma domin faɗarsa Mai tsira da aminci:

(إن الله لم يطعمنا نارا).

“Lallai Allah Bai ciyar da mu wuta ba.”

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki akwai karar tauna abinci ita ce bidi'a ce abin kyama.

Daga ciki akwai kwankwadar ruwa bidi'a ce abin kyama. Hakika Baihaki ya rawaito, idan dayanku yana shan ruwa, ya tsotse shi, tsotsa kar ya yi kwankwada kwankwada.

Ya fada a cikin **Madkhal**: Amma nono ya kwankwade shi kwankwada. Sa'annan bayan wannan magana ya ce:

(إذا شرب أحدكم فاليمص الماء مصاً، ولا يعبه عباً).

“Waninsu na daga abin sha, an ba ka zabin ka sha su yadda kake so tsakanin kwankwada da tsotsa.”

Daga ciki akwai wasu mata da suke shan abin da ke kara kiba wannan bidi'a ce haramtatta bisa haɗuwar malamai, domin dalilin wannan zai yarda farilla cikin farillan Allah, ko kuma ya sabbaba mata cutarwa da kanta idan ba wannan bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Madkhal**: Abin da wasu mata suke sha, masu sabbaba kiba, ya haɗa abubuwa guda biyar kazantattu.

Na Farko: Saɓa wa shari'a mai daraja.

Na Biyu: Bata dukiya.

Na Uku: Yin sallah da najasa.

Na Huɗu: Buɗe al'aura ba da larurar karɓa ba ga shari'a.

Na Biyar: Ya fi tsanani a kan na baya shi ne, tana sabbaba faɗuwar farilla cikin farillan Allah, shi ne tsayuwa domin wasunsu ba su iya tsayuwa a cikin salla haka ma ruku'i, mafi rinjaye wannan sai su yi salla a zaune. Ita ta janyo wa kanta haka.

Daga ciki akwai dora nauyi don ya zo a cikin **Madkhal**: Ya tsoraci nauyi dan baƙo dora nauyi shi ne ya karɓa masa wani abu bashi kuma ba shi da hanyar masanya ta. Ya kasance wanda ya karɓi bashin gare shi a dole yake ba shi ko ma shi mai karɓa ba, a gane kansa wajen karɓar bashin, wannan da mai kama da shi shi ne dora nauyin da aka hana. Amma idan wanda ke karɓar bashi a hannunsa yana farin ciki, ya shigar da farin cikin a wajen dayan, kuma biya zai zamo masa sauƙi wannan babu dora nauyi cikinsa ko kaɗan. Mafi daukaka in an yi don Allah.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Bayanin abin da mutane suka haddasa a wannan babi na cin abinci da sha ya kare na bidi'ar shaidanci ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TALATIN

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Sallama Da Neman Izini Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Ci Kinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Sallama Da Neman Izini

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Sallama Da Neman Izini ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi yake aikatawa ciki.

Yana daga hanyar Sunnar Ma'aiki Mai tsira da aminci ya ce yada sallama da wanda ka sani da wanda ba ka sani ba mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abdullahi Dan Umar (Allah Ya yarda da shi), wani mutum ya tambayi Annabi (Mai tsira da aminci) wane abu ne mafi kyawu a Musulunci? Ya ce:

(تطعم الطعام، وتقرأ السلام على من عرفت وعلى من لم تعرف).

“Ka ciyar da abinci, da yin sallama ga wanda ka sani da wanda ba ka sani ba.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, yaro ya yi wa babba sallama; mai wucewa ya yi wa na zaune; ‘yan kadan su yi wa masu yawa. Mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) daga Annabi (Mai tsira da aminci):

(يسلم الصغير على الكبير، والمار على القاعد، والقليل على الكثير).

“Yaro ya yi wa babbansa sallama; mai wucewa ya yi wa na zaune, ‘yan kadan su yi wa masu yawa.”

Yana daga hanyar Sunnarsa mahayi ya yi wa mai tafiya kasa sallama. Mustahabbi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Sabit maulan AbdurRahman Dan Zaidu (Allah Ya yarda da shi), lallai ya ji Abu Huraira yana cewa Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(يسلم الراكب على الماشي، والماشي على القاعد، والقليل على الكثير).

“Wanda ke sama ya yi sallama ga mai tafiyan kasa; wanda yake tafiya ya yi sallama ga na zaune; ‘yan kadan su yi sallama ga masu yawa.”

Yana daga hanyar Sunnarsa yin musafaha, mustahabbi ne.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

A cikin **Sahihul Bukhari**; Daga Katada ya ce. Na ce wa Annas Dan Malik, musafaha ta kasance ga sahabban Manzon Allah (saw) ya ce: “Na’am.”

A ciki kuma daga Abdullahi Dan Hissan ya ce; “Muna tare da Annabi (saw) yana riƙe da hannun Umar Dan Khadfab.

Yana daga Sunnarsa, (Mai tsira da aminci) bayyanar da sunan wanda ya yi sallama mustahabbi ne, kada ya ce ni ne idan aka ce wane ne?

A cikin **Sahihul Bukhari**; Daga Muhammad Dan Munkdir ya ce; Na ji Jabir (Allah Ya yarda da shi) yana cewa; Na zo wajen Annabi (saw) bisa bashin da ke kan babana sai na buga kofa sai ya ce:

(من أنت؟)

“Wane ne”

Sai na ce ni ne. Sai ya ce:

(أنا أنا)

“Ni ne-ni ne”

Kamar dai ya kyamace ta. Yana daga hanyar Sunnar Mai, tsira da aminci) a nemi izini saboda ido wajibi ne.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Sahal Dan Sa’ad ya ce wani mutum ya leƙa ɗaki cikin ɗakunan Manzon Allah (saw) tare da shi akwai kibiya yana sosa kansa da ita, sai ya ce:

(لو أعلم أنك تنظر لطعتك بها في عينيك، إنما جعل الاستئذان من أجل البصر).

“Idan da na san kana gani da na soke ka da ita a ido, an sanya neman izini saboda ido.”

A ciki kuma daga Anas Dan Malik (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Na kasance cikin majalisa ta Ansarawa yayin da Abi Musa ya zo kamar a firgice na nemi izini wajen Umar har sau uku bai min izini da shiga ba.” Suka ce me ya hana ka shiga? Ya ce: “Neman izini sau uku bai min izini ba. Sai na komo.” Haƙiƙa, Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya ce

(إذا استأذن أحدكم ثلاثاً فلم يؤذن له فليرجع)،

“Idan dayanku ya nemi izini sau uku ba a amsa masa ba, to, ya koma.”

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Wallahi sai ka ba shi dalili a cikinku akwai wanda ya jira daga Annabi? Sai Ubayyu Dan Ka'ab ya ce: Wallahi ba mai tashi tare da kai sai karamin cikinmu, kuma ni ne karamin cikinsu, na tashi tare da su na ba Umar labari Annabi ya ce haka.

Bayanin hanyar Ma'aiki cikin babin sallama da izini, ya kare, bisa hanyar fadakar da masu hankali, ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafa da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa,

Bidi'o'i Cikin Sallama da Neman Izini

Amma abin da matane suka kago a wannan babin, wanda shi ne Babin Sallama da Neman Izini, na bidi'ar shaidanci, daga ciki akwai, cikin sallama yin rantsuwa da Allah a yayin haka. Wanna bidi'a ce abin kyama. HakiKa, magabata sun kasance suna girmama rantsuwa da yawa, yawaita ta ba da lalura ba bidi'a ce fararriya bayansu, rantsuwar da babu dalili,

Daga cikin sallama kuma, akwai yin addu'a ita ma bidi'a ce makaruhiya.

A cikin **Madkhal**: Idan sallama ta auku gare mu tana nufin a wannan zamani, na kasance maganar da muke cewa, Allah Ya kai mu gobe lafiya, Allah Ya kai mu yamma da alkhairi yanma mai albarka ko yini mai albarka ko dare, wannan bidi'a ce.

Yana daga cikin sallama, dukawa a wurin sallama: Bidi'a ce haramtatta. Idan an tabbatar ruku'i ne na shari'a, in ba haka ba, bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Madkhal**: Tirmizi ya ruwaito, daga Anas, na ji wani mutun yana cewa Manzon Allah (saw) ya ce: Ya ma'aikin Allah, mutum cikinmu ya gamu da dan'uwansa ko abokinsa zai sunkuya masa? Sai ya ce (a'a)...Alhadis.

Abu Hassan Almaliki ya fida cikin TahikiKil bani: Zahirin wannan Hadisin: lallai sunkuyar da kai kawai an hana, wasu sun ba da fatawa cewa, ya halatta in har ba a gaskata cewa yin ruku'i ba ne irin na shari'a.

A cikin **Takhliisul Ikhwan**: Ya ce kamar haka; "Na kyamaci sunkuyawa. Sau da yawa tana tare da fakiran zamaninmu.

A cikin **Umdatal Murid Sadik**: Amma sauke goshi Ibn Hajj ya nassata a cikin **Madkhal**, a bisa hanin yin sa ya ce 'Sujjada ce, ko ya yi kama da sujjada, haka nan sunkuyar da kai wanda Misrawa da wasunsu ke yi.'

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki mikewar da wasunmu suke yi wace kamar yadda aka saba cikin majalisa ko wajen sauka. Ita ma bidi'a ce abin kyama. An ce bidi'a ce halattata, mafi dacewa haramtatta ce.

A cikin **Umdatul Murid Sadik** na Ahmad Zarruk ya ce: Amma tsayawa bisa ingancin magana an hana ta. Wasu jama'a suna ganin ya halatta.

A cikin **Madkhal**: Ya kamata gare shi ya tsare kansa a aikace da wadanda suke tare da shi da magana, na wannan bidi'a wadda bala'inta ya game, faruwarta ta yawaita wajen manya da kanana gare mu wadanda dama suka san ilimi da wanda Allah Ya datar.

Shi ne wannan dan mikewar da suka mayar da ita al'ada sashensu da sashe a cikin tarurrukan sauka da wuraren zamansu, domin bata zama aikin magabata ba. Alkhairi dukkansa yana cikin bin su wajen fadi ko aiki da motsi da rashinsa ko zama musamman a majalisar ilimi ya fi tsananin karhanci.

Na ce misalin wannan tsayuwa ta karhanci tsayuwa don Alkur'ani ita ma bida'ce makaruhiya.

A cikin **Takhlisul Ikhwan**: Girmama Alkur'an shi ne karanta shi da yin aikin da abin da ke cikinsa, ba sumbantar sa ba ko miƙe masa kamar yadda ake yi a wurin zaman wasu malamai na zamaninmu.

Wasu sashin malamai sun ce a miƙe wa Alkur'ani mustahabbi ne. A cikin **Takhlisul Ikwan** kuma, a wani wuri daban, wasu sun halatta miƙe wa Alkura'ni.

Na ce abin da ke daidai shi ne abin da ya gabata cewa abin kyama ne. Alkhairi dukkansa yana cikin bin Manzon Allah (saw)

Daga cikin sallama akwai musafaha da gefen yatsu, ita ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Umdatul-muridi Sadik**: Amma yin masafaha da gefan yatsu ta saba wa Sunna domin Sunna ta tabbatar da hannaye biyu domin ya nuna cikakkiyar fauna wadda ke karfafuwa ta kowace fuska wadda ta ke zama halattatta ko mustahabbi, ba wadda aka hana ba ko aka karhanta.

Yana daga cikin sallama cire hula ko rawani, shi ma bid'a ce abin kyama.

A cikin **Umdatul Murid-Sadik**: Amma buƙe rawani, abu ne na al'ada da ya yi kama da girmamawa ga Ajamawa, ya shiga cikin babin yin ado da adonsu. Allah Ne Mafi sani.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Na ce: Cire hula ya shigo wannan ma'ana da wanda ya yi tunani a kai. Akwai dai cikin sallama, nunawa da yatsu ko da tafi hannu, ita ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin **Madkhal**: HakiKa, Tirmizi ya ruwaito, daga Amru Dan Shu'aib daga babbansa daga kakansa ya ce Manzon Allah (saw) ya ce:

(ليس منا من تشبه بغيرنا، ولا تشبهوا باليهود ولا النصارى، فإن تسليم اليهود إشارة بالأصابع، وتسليم النصارى الإشارة بالأكف)،

“Ba ya cikin aikinmu wanda ya kamantu da waninmu. Kar ka kamantu da Yahudawa ko da Nasara. Gaisuwar Yahudawa nuni ne da yatsu, gaisuwar Nasarawa, nuni ne da tafi.”

Shi ma bidi'a ne abin kyama.

Daga ciki akwai neman izini, neman izini da tasbihi, A cikin **Umdatul Muridi SadiK**, dayansu na cewa Subahanallah sau uku, ina yi mata izini, in ba a yi ba sai ya koma.

Sa'annan bayan wata magana ya ce: Lallai yadda ya zo a sunnah wajen neman izini, shi ne. Assalamu alaikum in shigo ya fada sau uku, in an amsa an yi masa izini ya shiga, idan ba haka ba ya koma. Barin wannan ya zuwa waninsa koda ya kasance zikiri ne bidi'a ce karara aka sanya ta a muhallin Sunna bayyane.

Bayanin abin da mutane suka haddasa cikin Babin Sallama da Neman Izini na bidi'o'in shaidanci ya kare a bisa fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TALATIN DA DAYA

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Bayanin Magani Da Ruƙiyya Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Kago Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Hanyar Sunna Cikin Babin Magani Da Ruƙiyya

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Magani da Ruƙiyya, ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi ya aikata a cikinsa.

Yana daga hanyarsa cikin yin magani da ruƙiyya, yin magani da littafin Allah.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abi Saidul Khudri (Allah Ya yarda da shi), wasu mutane daga Sahabban Manzoni Allah sun zo wata anguwa daga unguwannin Larabawa, ba su saukar da su ba suka girmama su yayin da suke cikin haka sai aka sami shugaban waɗancan, sai suka ce shin ko kuna da magani ko wani mai ruƙiyya? Sai suka ce “ai ku ba ku ba mu masauki ba, ba za mu yi maku ba har sai kun sa mana lada.” Sai suka sanya masu wani yanki na awaki, sai ya fara karanta fatiha. Ya haɗa da yawunsa sai ya to,fa, sai ya warke.

Sai suka zo da awakin sai suka ce “ba za mu karɓa ba har sai mun tambayi Annabi (saw).” Suka tambaye shi sai ya yi dariya ya ce:

(وما أدراك أنها رقية؟ خذوها واضربوا لي بسهم).

“Wa ya gaya maku cewa ita, ruƙiyya ce, ku karɓa ku raba da ni.”

Yana daga hanyar Sunnarsa da magani da ruƙiyya kuma, yin magani da ruƙiyyarsa (saw).

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abdul-Aziz ya ce. “Na shigo ni da Sabit wajen Anas Dan Malik, sai Anas ya ce: ‘Ya baban Hamza, ba ka da lafiya?’ Sai Anas ya ce ‘ba na yi maka ruƙiyya ba da ruƙiyyar Annabi (saw)?’ Sai ya ce ‘ka yi mana,’ ya ce: ‘Ya Allah Ubangijin mutane Mai tafiyar da cutuka, Ka warkar Kai ne Mai warkarwa, ba waraka sai taka.’

Daga hanyarsa cikin magani da ruƙiyya. Yin magani da zuma.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abi Sa'idul Khudri, lallai wani mutun ya zo wurin Annabi (saw) ya ce ɗan'uwana yana ciwon ciki sai ya ce,

(اسقاه عسلاً).

“Ka shayar da shi zuma.”

Sa'annan ya dawo na biyu sai ya ce:

(اسقه عسلا)

“Ka shayar da shi zuma.”

Sa'anan ya dawo na aku sai ya ce:

(اسقه عسلا)

“Ka shayar da shi zuma.”

Ya ce: Hakika, na yi, sai ya ce masa:

(صدق الله وكذب بطن أخيك، اسقه عسلا)

“Allah Ya yi gaskiya, cikin dan 'uwanka ya yi karya, ka shayar da shi zuma.”

Sai ya shayar da shi zuma, ya sha sai ya warke. Yana daga Sunnarsa (saw) wajen magani da ru'kiyya, magani da yin kaho da gugutu.

A cikin **Sahihul Bukhari** daga Dan Abbas daga Annabi (saw) ya yi kaho. Ya ba mai kaho ladansa.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Abas daga Annabi (saw) ya ce:

(الشفاء في ثلاثة: في شرطة محجم، أو شربة عسل، أو كية بنار، وأنهى أمتي عن الكي).

“Waraka cikin abu uku, cikin tsagun mai kaho da shan zuma da sakiyar wuta, an hana wa al'ummata yin lalas”

Na ce wannan hanin Allah Ne Mafi sani, za mu danke shi a wani yanki na lalas da aka kyamata.

A cikin **Madkhal**: Malamai (Allah Ya yi masu rahama) sun ce za a iya daukar shi wannan hanin a kan wani lalas daban a kan kyama, domin dalilin lalas din da Annabi ya yi wa Ubayyu a kan kafadarsa yayin da aka harbe shi a ranar Ahzab. Kuma an yi ruwaya cewa. Lallai ya yi wa kansa lalas. Dabarani ya ruwaito da Hulaimi. Sa'ad Dan Mu'az wanda Al-arshin Ubangiji ya girgiza domin shi, shi ma ya yi lalas. Imran Dan Hussain shi ma ya yi lalas.

Ya fare, Bayanin Sunnar Ma'aiki cikin Babin Magani da Ru'kiyya bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar tirsasa su ba, ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaKa, da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Magani da Ru'kiyya

Amma abin da mutane suka kago a cikin wannan babin, wanda shi ne Babin Magani da Ru'kiyya, daga ciki akwai, yin magani da najasa shi'ma bidi'a ce haramtatta bisa ijma'in malamai, idan ya kasance a cikin jiki, ko a kan magana shahararriya, idan ya kasance a bayan.

A cikin **Madkhal**: Haƙiƙa, malamai (Allah Ya yi masu rahama) sun hana magani da giya. Haka ma magani da najasa da makamantanta. Manzon Allah (saw) ya ce.

(إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَجْعَلْ شِفَاءَ أُمَّتِي فِيمَا حَرَّمَ).

“Allah Bai sanya warakar al’ummata ba cikin abin da ya haramta.”

Daga ciki akwai, yin magani da maganganun Ajamawa, shi ma bidi'a ce haramtatta a cikin mazhabar Malikiyya.

A cikin **Madkhal**: Daga wannan akwai abin da wasu mutane suke aikatawa a wannan babin shi ne idan maciji ya sari wani ko kunama, sai su dauki wuka su sa ta a inda dafin yake, wannan sananne ne, da maganar mai ciwon, ana jan wufar a kan mai ciwon zuwa wurin da aka sare shi, ana yin wata magana da Ajamanci wanda ba a ganewa.

A cikin cikin **Madkhal**: Kuma a wani wuri na daban, ya ce: An hana duk wani abin da ya yi kama da shi, misalin abin da ake rubutawa a takarda ko a zana a rufin gida, ko a bango, wani abin da ba a san shi ba. Duk da haka sai a raya cewa, yana maganin sihiri da maita, ko kwaruka da kudin cizo da tururuwa da maciji da kunama da ɓera da makamantansu. Idan muka kaddara yana amfani da ba su fada ba. To, shari'a to, hana shi. Ko an tabbatar da amfani cikinta. Daga ciki akwai yin magani da kulli. Shi ma makaruhi ne.

A cikin **Madkhal**: Malik (Allah Ya yi masa rahama) ya kasance, yana hurawa idan yana ru'kiyya ga kansa, Yana kyamar yin ru'kiyya da karfe da gishiri da mai yi da kulli, da mai rubuta hatimin Sulaimanu. Yin kulli a wurinsa ya fi tsananin kyama domin ya yi kama da sihiri.

Abin da mutane suka kago a wannan Babin na Magani da Ru'kiyya, na bidi'ar shaidanci ya kare, a bisa hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TALATIN DA BIYU

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Mafarki Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Ciki

Hanyar Sunna Cikin Babin Mafarki

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Mafarki ita ce kowa ya yi koyi da abin da Annabi ya aikata ciki.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) yin fassarar mafarki.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Sumrata Dan Jundubi ya ce: Manzon Allah (saw) ya kasance yana yawaita ce wa Sahabbansa.

(هل رأى أحد منكم من رؤيا؟)

“Ko dayanku ya ga wani mafarki?”

Ya ce: Sai ya labarta masu abin da Allah Ya so ya labarta masu...Alhadis.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) kudin cewa lallai shaidan ba ya iya surantuwa da irin na Manzon Allah (saw).

A cikin Sahihul Buhari daga Anas Dan Malik (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Annabi (saw) ya ce:

(من رآني في المنام فقد رآني، فإن الشيطان لا يتمثل بي، ورؤيا المؤمن جزء من ستة وأربعين جزءا من النبوة).

“Wanda ya gan ni cikin barci, haƙiƙa, ni ya gani lallai shaidan ba ya kamantuwa da ni. Mafarkin Mumini yanki ne na arba'in da shida (46) daga yankin Annabta.”

Yana daga hanyarsa (saw) A gode wa Allah bisa kyakkyawan mafarki kuma a ba da labarinsa da neman sani daga shari'a. Mafarki mummuna kuma kada a bada labarinsa.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Abi Sa'idul Khudri (Allah Ya yarda da shi) ya ji lallai Manzon Allah yana cewa:

(إذا رأى أحدكم الرؤيا يحبها، فإنها من الله، فليحمد الله عليها، وليحدث بها، وإذا رأى غير ذلك مما يكره فإنما هي من الشيطان، فليستعذ بالله من شرها ولا يذكرها لأحد، فإنها لن تضره).

“Idan dayanku ya ga mafarkin da yake so, to, lallai daga Allah yake, to, ya gode wa Allah a kan yin sa, ya ba da labarin sa. In ya ga abin da ba haka ba na abin da yake Kyama, to, lallai daga shaidan yake, ya nemi tsarin Allah daga sharrinsa, kar ya fada wa kowa, to, lallai ba zai cuce shi ba.”

A ciki kuma, Lallai Katada (Allah Ya yarda da shi) yana cewa. “Na kasance ina yin mafarki ya cutar da ni, har sai da na ji Annabin Allah yana cewa:

(الرؤيا الحسنة من الله، فإذا رأى أحدكم ما يحب، فلا يحدث بها إلا من يحب، وإذا رأى ما يكره فليعود بالله من شرها ومن شر الشيطان، وليتفلث ثلاثاً. ولا يحدث بها أحداً، فإنها لن تضره).

“Kyakkyawan mafarki daga Allah ne, idan dayanku ya ga mafarkin da yake so, kar ya bud'a labarinsa sai ga wanda yake so, idan ya ga abin da yake Kyama, ya nemi tsarin Allah daga sharrinsa da sharin shaidan ya to, fa sau uku kar ya a gaya wa kowa, to, lallai ba zai cuce shi ba.”

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) ba ya girmama shaci-fadi.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Daga Dan Umar (Allah Ya yarda da shi); lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(إن من أفرى الفرى أن يري عينيه ما لم يره).

“Yana daga mafi girman karya, ya nuna wa idonsa abin da bai gani ba.”

A ciki kuma daga Ibn Abbas (Allah Ya yarda da shi); lallai Ma'aiki (Mai tsira da aminci) ya ce:

(من تحلم بحلم لم يره، كلف أن يعقد بين شعيرتين ولن يعقد، ومن استمع إلى حديث قوم وهم له كارهون أو يفرون منه، صب في أذنيه الآنك يوم القيامة، ومن صور صورة عذب وكلف أن ينفخ فيها وليس بنافخ).

“Wanda ya yi mafarkin wani abu da bai gani ba za a matsanta masa kulla gashi biyu ba zai ta'aba kulla su ba, wanda ya saci labarin wasu akhain sun ki ya ji ko suna gudun shi ya zuba wa kunnensa dalma ranar tashin Alkiyama, wanda ya zana ko ya sassafa wata sura za'a a zabtar da shi a kallafa masa hura masa rai ba zai ta'aba hura masa ba.”

Bayanin hanyar Sunnar Ma'aiki da yake cikin Babin Mafarki ya kare bisa hanyar fadakar da masu hankali ba a hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muawafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Babin Mafarki

Amma abin da mutane suka kaga na wannan babi wanda shi ne babin mafarki na bidi'ar shaidanci.

Daga ciki akwai rungumar yin aiki ko barin sa don ya yi mafarki ba tare da ya bijiro da abin da ya gani ba cikin littafin Allah Ma'aukaki ba ko Sunnar Manzo ko kuma ka'idojin magabata (Allah Ya yarda da su). Wannan bidi'a ce haramtatta bisa ijma'in malamai.

A cikin **Madkhal**: A kiyayi abin da wasu mutane suke yi a wannan zamani shi ne ya ga Annabi a mafarki, ya umarce shi da yin wani abu ko ya hane shi sai ya farka daga barcinsa; ya rungumi aiki da shi, da yin aikin ba tare da ya bijiro shi ga littafin Allah Ta'ala da Sunnar Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ko ka'idojin magabata ba. Allah Ya yarda da su. Allah Ta'ala ya ce a cikin littafinSa mabuwayi

﴿فَإِنْ نَزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ مُّردُّهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ النساء: ٥٩

“Idan kun yi jayayya a kan wani abu, ku mayar da shi zuwa ga Allah da ManzonSa.” Alkur’ani

Ma'anar mayar da shi ga Allah, bin littafinSa; maanar mayar da shi ga Manzon Allah, mayar da shi gare shi cikin halin rayuwarsa zuwa ga Sunnarsa bayan mutuwarSa. Kamar yadda malamai suka ce, Allah Ya yi masu rahama. Kodayake mafarkin Annabi tabbas ne babu shakka a ciki don faɗarsa, mai tsira da aminci

(ومن رأى فقد رأى، فإن الشيطان لا يتصور بصورتى)،

“Wanda ya gan ni a mafarki, ni ya gani domin shaidan ba ya surantuwa da ni.”

Bisa sabanin ruwaya sai dai Allah Bai kallafa wa bayinSa bin wani abin da ya faru cikin mafarki ba.

Daga ciki: Akwai kin fassara mafarki gaba daya. Shi ma bidi'a ce haramtatta bisa ijma'in malamai domin mafarki ba a jefar da shi asalan domin juzi'i ne na Annabta, kamar yadda ya zo cikin **Sahihul Bukhari**.

Daga ciki: Akwai dogaro cikin istihara bisa abin da ya gani cikin mafarki; ko wani ya gane masa. Shi ma bidi'a ce abin kyama.

A cikin Madkhal; A kiyayi abin da wasu mutane suke aikatawa shi ne suna zaɓa wa kansu istikara ban da istiharar da aka ruwaito, daga Manzon Allah (saw). Wasu suna yin Istihara ta shari'a bayan ita sai su tsaya har sai ya

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

yi mafarki wanda zai fasara shi. Ya fahimci abin da ya yi istihara a kansa na yi ko bari ko wani ya ganar masa. Wannan ba komai ba ne domin ma'abucin kubuta daga laifi (saw) ya yi umarni da istihara da kuma yin shawara bai da abin da ake gani a farke ba. Ba a yin istihara ta shari'a a gama da wata domin waccen bidi'a ce. Ana jin tsoron bidi'a idan ta shigo abu mai kyau ba za a ci nasara ba ko kuma abin ba zai cika ba. Ya kare abin da mutane suka haddasa cikin Babin Mafarki na bidi'ar shaidanci ta hanyar fadakar da masu hankali ba hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

BABI NA TALATIN DA UKU

Bayanin Hanyar Sunnar Ma'aiki Cikin Babin Ihsani Da Bayanin Abin Da Mutane Suka Haddasa Cikinsa Na Bidi'ar Shaidanci

Sunna Cikin Sufanci

Amma hanyar Sunnar Ma'aiki cikin Babin Tasawwufi wanda shi ne babin sufanci shi ne kowa ya yi koyi da abin da Annabi (Mai tsira da aminci) yake aikatawa.

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) rashin rafakana cikin dukkan ibadarsa kamar yana ganin Ubangijinsa da fadarsa (saw) kamar yadda ya zo cikin **Sahihul Bukhari** cikin jawabin. Mene ne Ihsan;

(أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ).

“Ka bautata wa Allah kamar kana ganinSa idan kai ba ka ganin Shi, to, Shi Yana ganin ka.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, Mai tsira da aminci, kiyaye Ubangiji Allah cikin aikin farilla da nafila.

A cikin **Sahihul Bukhari**:

(...وما تقرب إلي عبدي بشيء أحب إلي مما افترضته عليه، وما يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه، فإذا أحببته كنت سمعه الذي يسمع به، وبصره الذي يبصر به، ويده التي يبطش بها، ورجله التي يمشي بها. ولئن سألني لأعطينه، ولئن استعاذني لأعيذنه).

“...BawaNa bai kusance Ni da wani abin da Na fi so kamar wanda Na farlanta masa ba, bawaNa bai gushe ba yana kusanta Na da nafiloli har In so shi; idan Na so shi sai In zama jin da yake ji da shi da ganinsa da yake gani da shi da hannunsa da yake kamu da shi da kafarsa da yake tafiya da ita. Kuma lallai in ya roke Ni kuma lallai Zan ba shi, lallai idan ya nemi tsariNa lallai ne Zan tsare shi.”

Yana daga hanyar Sunnarsa (saw) kiyayar Allah domin barin haramtattu, manya da kanana da barin abubuwan kyama da daukan muhimmanci wajen nisantar hani. Ya fi tsanani wajen aikata umarni domin na farko kamewa ce ta fi aikin wahala daga cikin ka'idojin shari'a. Ture barna ya fi wahala. Maslaha don haka ma aka ce idan ba ka bauta wa Allah ba, to, kada ka saba maSa.

A cikin **Sahihul Bukhari**: Na hadisin Abu Huraira.

(ما نهيتكم عنه فاجتنبوه، وما أمرتكم به فافعلوا منه ما استطعتم)

“Abin da na hane ku da shi, ku nisan shi, abin da na umarce ku da shi, ku zo da shi gwargwadon iko.”

An rataya umarni a kan samun iko ban da wanda aka hana, saboda saukin nisantar shi ne ya fi.

Yana daga hanyar Sunnarsa: Rashin kudin bawa a kan cewa shi ya fi wani domin bai sani ba da me zai cika ko da a bayyane ne yana zato, n ya fi shi.

A cikin Sahihul Bukhari:

(إن أحذركم لعمل بعمل أهل الجنة حتى ما يكون بينه وبينها إلا ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل أهل النار فيدخل النار. وإن أحذركم لعمل بعمل أهل النار حتى ما يكون بينه وبينها إلا ذراع فيسبق عليه الكتاب فيعمل بعمل أهل الجنة فيدخل الجنة).

“Lallai dayanku zai yi aiki irin aikin mutanen Aljannah har tsakaninsa da ita saura zira’i sai littafi ya rigaya a kansa sai ya yi aiki irin na ‘yan-wuta kuma sai ya shiga wuta. Kuma lallai dayanku zai yi aiki irin na mutanen wuta sai ya kasance tsakaninsa da ita saura ziri’i sai littafi ya rigaya a kansa sai ya koma aiki irin na ‘yan-Aljanna sai ya shiga Aljannar.”

Yana daga hanyar Sunnarsa, Mai tsira da aminici dabi’antuwa da duk wani yankin imani; yankuna ne kusan sittin da wani abu.

A cikin Sahihul Bukhari daga Abu Huraira ya ce:

(الإيمان بضع وستون شعبة، والحياء شعبة من الإيمان).

“Imani yanki ne na sittin da wani abu, kunya ma yanki ne na imani.”

AbdurRahaman Suwudi ya ce a cikin Itmamud diraya sharhin NiKaya ya ce wasu mutane sun yi kofarin kidaya ta hanyar ijthadi, ya kirga su mafi kusantar da su a kirge. Ibn Hibban yayin da ya ambaci kowace siffa da aka kira ta a cikin Alkur’ani da hadisi da sunan imani. Sheihul Islam AbulFadli Dan Hajar hakika ya bi shi cikin sharhin Bukhari sa’annan ya ce mun bi su a cikin NiKaya bayanin Sunnar Ma’aiki cikin Babin Ihsan wanda shi ne Sufanci.

Ya kare bayanin hanyar Sunnar Ma’aiki cikin babin kyautatawa wanda shi tasawwufi ta hanyar fadakar da masu hankali ba ta hanyar bin diddigi ba. Allah Ka yi mana muwafaka da bin Sunnar AnnabinKa, Muhammad (saw) don matsayinsa a gareKa.

Bidi'o'i Cikin Sufanci

Amma abin da mutane suka kago cikin wannan Babi na Sufanci,

Daga ciki: Akwai yadda wasu suke daure kansu da karfe ko da igiya ko ya yi wa jikinsa lalas da wuta domin shiga tsanani. Wannan bidi'a ce harmatatta da ijma'in malamai, domin cutar da kai ne.

Ahmad Zarruk ya fada cikin **Umdatul Murid Sadiq**: Wadansu sun tsananta cikin wancan. Yana nuffin tarbiyyantar da rai zuwa ga abin da ake samu na daure kansu da karfe da yi wa jikinsu lalas da wuta zuwa makamancin haka. Abin da yake jahilci ne na haƙiƙa da jahiltar yadda ake abin kuma gaskiya ce ga wanda bai da ilimi.

Daga ciki: Akwai neman rauni ta wani halin da ba yardajje ba, shi ne wanda ya kasance haramtacce aka yi ittifaƙi a kan haramcinsa, kuma bidi'a ce haramtatta bisa madogara.

Ahamad ya ce: A cikin sharhinsa na goma sha bakwai ga Hakam, kamar yadda bai inganta ba, abu ne shuka a kasa mara kyawu. To, bai halatta ba a yi noke don neman rauni ta kowa ne halin da ba a yardajje ba domin abin da ya zama duhu ga kansa bai zama haske don a bijiro masa da kiyasin da sai an yi haramun ga wanda ya shaƙe sai an haɗiye loma ta kasa wucewa sai an kurbi giya bai halatta ba domin haram bai zama halal don kore makaruhi. Da ya ce: Wannan rayuwa karara ta kuɓuce masa. To, wannan rayuwa wanzazza ta kuɓuce masa wanda aka mayar domin wannan ya taimaka wajen kashe kansa. Ita rayuwa wanzazza tana iya kuɓuce masa don aikinsa ya kuɓuce masa sa'annan kamalarta ya kuɓuce.

Na ce: Yana halatta a nemi kumuli da halal mai muni ga al'ada ko makaruhi. Ahmad Zarruki ya fada cikin sharhinsa na sha bakwai ga Hakam kuma ya ce: Mutane kashi uku ne;

Na Farko: Mutumin da haƙiƙa ta yi rinjaye a kansa har ya kasa ganin darajarsa da daukakarsa saboda ganin nakasarsa tun asali, saboda ya lura cewa kamala dukkanta tana ga Mahalicci Mai tsarki da tsarkaka. Lallai shi bawa ba abin da ya dace da shi ta bangaren kansa sai dai nakasa sai mayar da kome zuwa ga Ubangiji, domin aiki da faɗar Allah Maɗaukaki

﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَّيْتُمْ مِنْ أَجْدٍ أَبَدًا﴾ النور: ٢١

“Idan ba don falalar Allah da rahamarSa a kanku ba da ba dayanku da zai tsarkaka har abada.” Alkur’ani 24:21

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Na Biyu: Mutumin da ya dace da taufiki, ya kasa ganin aikinsa mai kyau da abubuwan da suka kewaye shi ta yadda har ya ga kyawawan aikinsa, munana ya ga haƙiƙanin al'amarinsa bata ne kawai sai ya yar da kansa, idonsa ta fuskar da bai iya komawa ya kalli waninsa.

Na Uku: Mutumin da ransa ya yalwace shi sai wahami da zato, suka rinjaye shi, ya kasa fahimtar ganin rabonsa a gabanshi sai ya so ya kore wannan da wani abu na halal, amma mummuna ne ko kuma makaruhi ne ba a hana yin shi ba don ya tunkude da'awarsa ya guje wa bala'insa ba wai don ya boye wa bayin ba ko ya siffanta masu domin siffantawa daga gare su girmama su ne.

Daga ciki akwai sauraron kaƙe-kaƙe waƙanda suke haramtattu ga jamhuri malamai. Bidi'a ce haramtatta kamar yadda aka sani.

Izzuddin ya faɗa cikin **Kawa'idil Ahkam**; suna da tsari yana nufin Sufaye wajen sauraro

Na Farkonsu: Wanda ke da halascin ma'arufa da halayenta yayin sauraron Alkur'ani. Waɗannan su ne mafifita a masu saurar.

Tsira na Biyu: Wanda ke halartar ma'arufa da ahwal yayin jin wa'azi da tunatarwa. Wannan shi ne a cikin tsari na biyu,

Na Uku: Wanda ke halastar da ma'arufa da ahwal yayin jin wake ko wanninsa na a tsari ne na uku, domin huta wa rai da sauraron waƙa adadin tararre na waƙoƙin yara da wasu waƙe-waƙe. A cikin wannan akwai naƙasa ta fuskar abin da yake ciki daga rabon kansa.

Tsari na Huɗu: Wanda ke halasta da ma'arifa da akwai wadda aka gina ta a kai yayin sauraren 'yan kaƙe-kaƙe waƙanda aka yi saɓani cikiin halaccin jin su; kamar sauraron dundufa da tandu. Wannan idan an tabbatar da haramcinsu, to, jinsu ya munana. Da sauraron shi kuma ya kyautata da samun madafar haka cikin malamai. To, kuma ya bar tsantseni da sauraron ta ya kuma kama ta da abin da ya zo mata na ma'arifa da halayenta da aka samu.

Tsari na Biyar: Wanda ya halasta da ma'arifa da halaye a yayin sauraron haramtaccen kiɗa a wurin jamhuri malamai, kamar sauraron gamgi da goge. Wannan ya aikata haram, ransa ya yi daɗi a dalilin haram in ya samu ma'arifa da halaye da ya dace da wannan ma'arifa, to, ya cudanya shiga cikin mai kyau da mara kyau.

Mai yiwuwa mai kyan ba zai bar mara kyau ba, wannan da wanda ya tabbatar da haramcinsa. In kuma ya yi koyi da halin da ya dace da wannan

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

ma'arifa da ya kasance ya haɗa alkhairi da sharri mai amfani da cuta ya shiga cikin mai kyau da mara kyau mai yiwuwa mai kyau ba zai bar mara kyau ba. Wannan da wanda ya tabbatar da haramcinsa in kuma ya yi koyi da wanda yake ganin halaccin waccen, to, babu laifi. In an haɗa da wannan da wanin halasta a kalle shi ne, to, shakiyancinsa ya kau da sabonsa. Waɗannan su ne waɗanda suke samun ma'arifa da aħwal a dalilin abin da suke saurare.

Masu sauraren Alkur'ani su ne mafifita domin hanyar da suka sami ma'arifa da aħwal ita ce mafificin dalili. Wanda yake bisa masu wanda ya saurara a wa'azi da tunatarwa domin shi ba wata buƙata a ransa na samun wata tsararriyar waƙa mai bi musu wanda ya saurari waƙe-waƙe da kaɗe-kaɗe domin abin da ke cikinsa na rabon kansa na jin daɗin rai da kyawun wannan ba al'amari ba ne wanda ya shafi addini ba, wanda ke bi masu wanda ya saurari abin da jamhuru suka tafi a kai haramcinsa domin ya fi zama mummunan hali bisa wanda ya gabata gaba ɗaya.

To, sauraron kaɗe-kaɗe da waƙe-waƙe; bidi'a ce babu laifi a saurari waɗansunsu, amma sauraren kaɗe-kaɗe haramtattu, galatsi ne daga jahilai masu karfafa wa masu kamantawa masu yin jara'a ga Ubangijin talikai, inda a ce wannan kusancin ne da Annabawa ba su sake da shi ba da sun aikata shi sun sanar da mabiyansu. To, ba a ciro wancen ba daga ɗaya cikin annabawa ko manya-manyan waliyyai ko kuma wani littafi saukakke daga sama ba a yi nuni da shi ba. Haƙiƙa, Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ المائدة: ٣

“Yau an cika muku addininku.” Alkur’ani 5:3

In da sauraren waɗannan kaɗe-kaɗe suna daga addini, to, da Manzon Allah ya bayyana su. Haƙiƙa, (Mai tsira da aminci) ya ce:

(والذي نفسى بيده ما تركت شيئا يقرىكم إلى الجنة ويباعدكم من النار إلا أمرتكم به وما تركت شيئا يقرىكم إلى النار، ويباعدكم من الجنة إلا نهيتكم عنه).

“Na rantse da wanda raina ke hannunSa ban bar wani abu da zai kusantar da ku Aljanna, ya nisanta ku daga wuta ba sai da na yi maku umarni da shi, kuma ban bar wani abu da zai kusantar da ku zuwa wuta, ya nisanta ku daga Aljannah sai da na hane ku da shi.”

Daga ciki akwai inkarin karamar waliyyai. Bidi'a ce haramtatta da inkarin malamai sun ce ana jin tsoron mummunar cikawa ga mai inkarin ta. Allah Ya tsare mu. Muna roƙon Allah salama da lafiya.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Daga ciki akwai mutum ya yi da'awar yana da karama kuma shi ba ya cikin masu karamar, yin haka shi ma bidi'a ce haramtattta.

Nazari cikin littattafan kashafi, ba ya halatta sai dai malami da ya san littafin Allah da Sunnar Manzon Allah (saw) wanda zai dauki abin da ya dace ya bar abin da bai dace ba ya mai sallamawa ba tare da ya yi aiki da shi ba ba kuma don yana kasantar da mai fadarsu ba. Ya ce a'a saboda bai tsayu a kan saninsu ba. Kuma don ba a kallafa wa kowa ga abin da iliminsa bai kai ba; ba ya halatta ya bi shi.

﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ الإسراء: ٣٦

“Kada ka tsaya a kan abin da ba ka da Ilimi a kansa.” Alkur’ani 17:36

Daga ciki akwai yin aiki da abin da ya fado ma a tunani da ilhama da abin da ake ji a cikin iska da wanda aka yi ma kashafi idan dai ba ka bijiro su ga littafin Allah Ta’ala da Sunnar Ma’aiki da ka’idojin magabata (Allah Ya yarda da su) ba. To, su ma bidi'a ce haramtatta bisa ijma'in malamai.

Daga ciki: Akwai riyawa cewa, lallai waliyyi yana kai wani matsayin da ayyukan farillai sun fadi a kansa, ita ma bidi'a ce muharrama ijma'an.

FADAKARWA

Na Farko: Ina sanar da ku ya ku 'yan'uwana cewa lallai ni ban cancanci wallafa littafi ba domin kaddara ta gurbatattaciya, sai dai ni na cikin takun masana, na taka in da suka taka. Ina fatar in yi da taimakon Allah da fatar Ya gafarta mani, Ya yi mini rahama; na taimaka wa wannan hanya ta Ma'aiki.

Na Biyu: In sanar da ku cewa, lallai manufata cikin rubuta wannan littafi ita ce raya Sunnar Ma'aiki da rushe bidi'ar shaidan ba tona asirin mutane ba domin, Duk wanda ya bi al'aurar dan'uwansa; Allah Zai bi al'aurarsa har Ya kunyata shi koda a cikin gidansa ne. Mumini yana neman hanzari: Munafiki yana neman aibobi.

Na Uku: Ina sanar da ku cewa nau'o'in bidi'a daga ciki akwai wadda take zama wajibi a yunkura a kawar dai ta da wadda mustahabbi ce da wadda halal ce da wadda haramun ce.

Duk wanda aka san za a riski cutar da shi, to, kana da dama ka kyamace shi idan kuma kyamatar sa za ta jawo wani abin kyamar fiye da shi, to, ka hanu ba wai don shi, kansa ba, a'a sai don abin da zai jawo zuwa gare shi. Wannan zamani ne na rikici da fitintinu. Abi hanyar da za a shigo da al'amuran jamhuriyya a tilasta ko a gallaza. Wannan sai ya jawo batawa da

lalatawa da malamai masu rubuce-rubuce ta hanyarsu. In sun yi daidai su sami lada, idan sun yi kuskure su sami laifi. Wanda duk ya sami ilimi don ya yi hukunci a kan mutane ta hanyar tirsasa su da gallazawa, ba zai huta ba, ba za a huta da shi ba. Wanda ya yi ilimi domin a kansa don ya yi hukunci ta hanyar tausasawa da tausayawa, ya huta, an huta da shi.

Na Huɗu: In sanar da ku cewa ƙyamar da muka yi a kan duk abin da mu ka ƙyamata na bidi'a ce mun yi shi ne iyakar saninmu bisa dacewar fahimtarmu cikin maganganun magabatanmu. To, in mun dace da gaskiya, to, tana cikin ni'amar da ba ta kirguwa. In kuma mun saba masa da galatsi ko canzawa ko jirkitawa, to, abin komarwa ne zuwa gare mu. Muna neman gafarar Allah a kansa domin mu ba ma'asumai ba ne tuntuɓe ko faɗuwa ramuka dukkansu abin mayarwa ne a ce mutum ya tsare duka ba mai yiwuwa ba ne, sai dai mutum ya yi ƙoƙarin ba da abin da zai iya cikin manufa.

Na Biyar: Ina sanar da ku cewa dukkan fannonin ilimi sanannu ne a wurin malamai sai dai a wannen zamanin ilimin, sunnoni da bidi'o'i sai a wurin 'yan kadan cikinsu. Idan kun tsinkayo ɗaya; ku miƙa hannunku zuwa gare shi, yana da wahalar samu kamar jar ashana.

Na shida: In sanar da ku lallai wajibi ne a kan kowane malami, kada ya yi shiru a wannan zamani domin bidi'o'i sun bayyana kuma sun yaɗu cikinta.

A cikin Hadisi:

(إذا ظهرت الفتن وسكت العالم فعليه لعنة الله).

“Idan fitina ta bayyana, malami ya yi shiru; la'anar Allah tana kansa.”

Duk wanda ya zauna a gida yau a duk inda yake bai wofinta daga munkari, ta yadda ya yi zamansa bai shiryatar da mutane ba, bai karantar da su ba, bai ɗauke su a kan alheri ba, mafiya yawan mutane sun jahilci shari'a.

Yana wajaba a samu a kowane masallaci da unguwa da garuruwa a samu wani malami ya karantar da mutane addininsu haka ma cikin ƙauyuka. Kuma wajibi ne da duk malamin da ya gama da farillansa na ainihi ya sami lokacin na farul kifaya, ya fita zuwa garin makwabtansa ya karantar da su addininsu da farillan addininsu, ya tafi da kansa da guzurin da zai ci kar ya ci abincinsu domin da yawa nata akwai shubuha.

Idan wani ya tsayu da wannan al'amari, ya ɗauke wa saura. In kuma ba haka ba laifin ya haɗa kowa da kowa.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Amma shi, malami, saboda ya takaita bai fita ba, shi kuma jahili ya takaita bai nemi ilimi ba. Duk wani ummiyi da ya san sharadin sallah, to, wajibi ne su sanar da wanda bai sani ba idan ba haka ba, to, ya yi tarayya da shi cikin laifi. Abu ne sananne mutum ba a haifuwarsa da ilimin shari'a. Malamai su sanar da shi shari'a, abin da ke wajibi su malamai su sanar da duk wanda ya san wata matsala daya, to, shi masaninta ne, wajibi ne ya sanar da ita ga wani idan tana cikin farillai ainihi, in ba haka ba ya zama cikin laifi. Shi kuma laifi a wurin malamai ya fi tsanani domin ikonsa na sanar da ilimi yana matsayin kaddararsu mafi dacewa, don mai sana'a idan ya bari sana'arsa sai rayuwarsa ta baci. To, su sun koyi al'amari babu makawa gare su sai sun inganta bayin Allah. Sha'anin mallami da sana'arsa zai isar da abin da ya iso masa daga Manzon Allah (saw) domin lallai malamai magadan Annabawa ne.

Duk wanda ke da ikon canja abin ki daga mutane, to, ba ya halatta ya zauna a gida. A'a dole ne ya fita. Idan ya kasance ba shi da ikon canza wasu, to, ya zama wajibi ya fita ya canja wanda zai iya kar ya ce zai ki fita, don kar ya zama mai laifi domin fitarsa in ya zamo don ya canza abin da ba shi da iko a kansa, to, ba zai cutu ba in ya ga abin kyama in dai da manufa ingantacciya.

Hakki ne a kan kowane Musulmi ya fara da kansa; ya tsareshi ya nace a kan farillai da barin haramtattu sa'annan ya sanar da iyalinsa da makusantansa, sannan ya tsallaka zuwa ga makwabtansa bayan ya gama da su sa'annan zuwa ga mutanen karkararsa sa'annan zuwa ga mutanen garinsa, sa'annan jama'ar da ke kusa da garin. Haka har zuwa mutane na nesa. Idan na kusa ya dauka, ya fadi a kan na nesa, idan ba haka ba duk wanda ke da iko a kansa, to, ya fita kusa yake ko nesa, wannan abu ne mai shagaltarwa ga duk wanda al'amarin addini ya dame shi.

Na Bakwai: In sanar da ku lallai al'umma ba mai kuɓutar da ita daga fitintinu sai rayuwar Manzon Allah (saw) ba abin da zai amintar da su daga bayyanar ta bayan shi, sai raya Sunnarsa.

Ina gargadin ku da rayata da bin ta har abada. Ina kuma tsoratar da ku da yin bidi'a, domin alkhairi dukkansu yana cikin bin Sunna. Sharri dukkansu na cikin bidi'a.

Abu Abbas Al'abyani daga mutanen Andalus ya ce: Abu uku da za a rubuta su kan farce da zai isa kuma alkairi duniya da lahira yana ciki: Ka bi kada ka yi bidi'a; ka kankantar da kai kar ka daga kai; ka ji tsoron Allah kada ka yi fankama. Abin da ya fadi, Allah Ya yi masa rahama. Ya kare. Abu ne mai kyau.

RAYA SUNNA DA DUSHE BIDI'A

Da karewarsa ne littafin **Ihyaussunnatil-Ma'aikiti Wa Ikmadul Bidi'atishaidaniyah** ya kare.

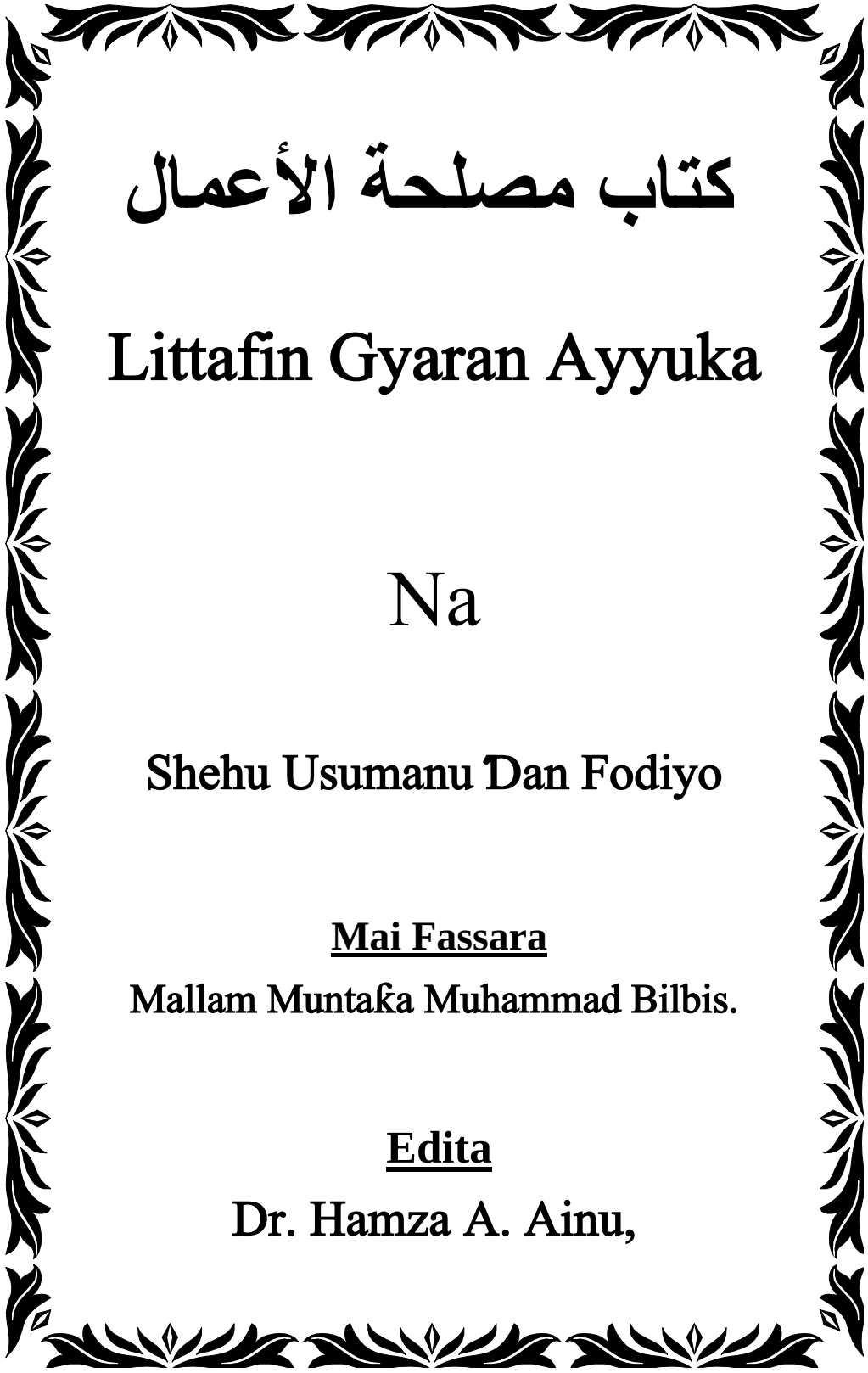
Yabo ya tabbata ga Ubangiji da Ya daukaka ginshiƙin Sunnah. Ya daga hasumiyyarta, Ya dankwafe samuwar bidi'a; Ya tona asirinta Ya bayyana dalilai haƙiƙa da sirrinta hanyoyin barna Ya bice gurabunta Ya bayyana hanyar haƙiƙa, Ya karfafa asiranta, Ya yi umarni da bin Sunna Ya lazimta bin gurabunta mafificin salati da cikakkiyar sallama ga shugabanmu, Muhammad da alayensa da sahabbansa baki daya. Allah Ka yarda da shugabanninmu da mallamai masu aiki da malaman nan guda huɗu masu ijtihadi da masu koyi da su har zuwa ranar sakamako.

Yabo Ya Tabbata Ga Allah Wanda Da Ni'imarsa Ne Ayyuka Managarta
Suke Tabbata

Muna da bukata matsananciya bisa fitar da wannan littafi tun fiye da wata ɗaya amma Allah Bai yarda ba, sai da Ya kai shi ƙarshen watan nan mai albarka. Wannan fatana mai kyau, Manzon Allah (Mai tsira da aminci) ya kasance, fata nagari yana birge shi.

Don haka muna ƙaskantar da kai zuwa ga Allah Mai girma, Ubangijin al'arshi Mai daraja kamar yadda mai littafi ya ƙaskantar da kansa a cikin mukaddimarsa, ya sanya shi don neman yarda. Sa ta zama hujja garemu ba a kanmu ba. Ya yi amfani ga wanda ya neme shi ko wanda ya kwadaitar ko ya taimaka a kan yada shi. Amfaninsa ne Allah Ya saka wa mutanen madaba'ar Azhar da mutanen madaba'ar Darul fikri da mutanensu: **Safwanu Jabri Da Mahmud Salim Da Sidiƙ Na Alatar** da alheri sakamakon ƙoƙarinsu wajen baza wannan littafi har ya fito, ga mutane karo na farko a wannan tsari.

Yabo ya tabbaata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da aminci su tabbata ga wanda aka aiko shi rahama ga talikai da iyalinsa da sahabbansa da mabiyansa da ƙungiyarsa tsira da aminci. 25 daren Jumma'a watan Ramadan abin girmamawa 1382 Hijiriyya.

كتاب مصلحة الأعمال

Littafin Gyaran Ayyuka

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Mallam Muntaka Muhammad Bilbis.

Edita

Dr. Hamza A. AINU,

ABUBUWAN DAKE CIKI

GABATARWAR MAWALLAFI	243
FASALI: Alwala Da Taimama Da Wanka	244
FASALI: Wankan Janaba	244
FASALI: Sallah	244
FASALI: Koyi Da Liman	244
FASALI: Nafilili	244
FASALI: Koyi Da Liman	245
FASALI: Hajji Da Umra	245
FASALI: Azumi	245
FASALI: Yanka	245
FASALI: Sujadar Rafkannuwa	245
FASALI: Addu'ar Khudubar Aure Da Yanka	245

LITTAFIN GYARAN AYYUKA

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahma Mai Jin-kai

Tsira da amincin Allah su tabbata ga Shugabanmu, Annabi Muhammad da Iyalansa da Sahabansa.

Bayan haka: wannan shi ne Littafin **Gyaran Ayyuka**.

FASALI: Alwala Da Taimama Da Wanka

Mai alwala zai fara da hannunsa, yana mai cewa a kowanne hannu: Na yi niyyar Alwala. Kuma ya ce “Na yi niyyar faralin Alwala” ko kuma ya ce: “Na yi niyyar daukewar abin da rashin alwala ke hanawa” ko kuma Na yi niyyar abin da rashin alwala ke hana yin sa.”

Mai taimama zai ce na yi niyyar da wannan taimama, in halasta ma kaina sallah saboda abin da ke hana salla babba. “Ko na yi niyya da wannan taimama in halasta wa kaina salla abin da ke hana salla na hadasi karami.”

FASALI: Wankan Janaba

Mai wanka zai ce ko ta ce na yi niyyar da wannan wanka nawa in dauke Haila. Ko ta ce: Na yi niyya da wannan wanka nawa in dauke Jinin Haihuwa. Ko na yi niyya da wannan wanka nawa in dauke Janaba.

Ko kuma na yi niyya da wannan wanka nawa daukewar haila a madadin janaba. Na yi niyyar da wannan wanka nawa sunnar Juma'a.

FASALI: Sallah

Mai bin salla zai ce na yi niyyar sallar azuhur farali; ko ya ce: Na yi niyyar sallar La'asar farali; ko na yi niyyar sallar Magariba farali. Ko na yi niyyar sallar Isha'i farali. Ko: Na yi niyyar Sallar Asuba farali.

FASALI: Koyi Da Liman

Mai bin liman zai ce na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar Azuhur farali, ko ya ce: na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar La'asar farali, ko na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar Magariba farali. Ko kuma na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar Isha'i farali. Na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar Asuba farali.

FASALI: Nafilili

Mai sallar nafila zai ce na yi niyyar sallar karamar Salla ko na yi Niyyar Sallar babbar Salla. Na yi niyyar Sallar zazzabin rana Sunna, ko na yi niyyar Sallar rokon ruwa sunna. Na yi niyyar rokon ruwa sunna, ko na yi niyyar sallar asham sunna, ko na yi niyyar sallar shafa'i sunna, ko na yi niyyar sallar Witiri sunna, ko na yi niyyar sallar raka'a biyu ta Al'fijir, sunna.

FASALI: Koyi Da Liman

Mai bin liman na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar karamar salla sunna, ko na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar babbar salla, sunna, ko na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar zazzabin rana sunna, ko na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar rokon ruwa sunna, ko ma na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar Asham sunna, ko na yi niyyar koyi da liman a sallar Shafa'i sunna, ko na yi niyyar koyi da liman a sallar Witiri sunna, ko kuma na yi niyyar koyi da liman a cikin sallar raka'a biyu ta Al-fijir sunna.

FASALI: Hajji Da Umra

Mai yin Hajji zai ce na yi niyyar Hajji. Na dauki niyyarsa saboda Allah Madaukaki, ko ya ce: Na yi niyyar Umra na dauki niyyar Saboda Allah Madaukaki.

FASALI: Azumi

Mai yin Azumi: Na yi niyyar azumin watan Ramadan farali, Ko kuma ya ce: Ya Allah ina kusantar da kaina gare Ka ta hanyar sauke abin da ka farlanta a kaina na azumin watan Ramadan, zan kame sha'awata ta ciki da kafa a yini baki daya, kuma zan kame ga barin ci da sha da jima'i.

FASALI: Yanka

Mai yanka zai ce na yi niyyar yanka da sunan Allah mai girma, ko ya ce: Na yi niyyar yanka abin layyata da sunan Allah mai girma, ko kuma ya ce: Na yi niyyar yanka abin layyar wane da sunan Allah mai girma. Ya Allah ka amsa mana, ko kuma ya ce: Na yi niyyar yanka abin sunan wane ko wance da sunan Allah Mai girma.

FASALI: Sujadar Rafkannuwa

Mai sujudar zai ce na yi niyyar sujudar ba'adi, ko ya ce: Na yi niyyar komawa don in cika abin da ya rage na salla ta.

FASALI: Addu'ar Khudubar Aure Da Yanka

Godiya ta tabbata ga Allah, Wanda Ya halasta halali Ya haramta haram kuma Ya halicci mutum daga ruwa, sannan sai Ya sanya shi dangi da surukuta; lallai Ubangijinka Mai iko ne. Allah gaskiya ne kuma Muhammadu, Manzon Allah ne. Allah Ka yi albarka gare su, Ka yi albarka a cikinsu, Ka yi

LITTAFIN GYARAN AYYUKA

albarka a kansu, Ka hada tsakaninsu cikin al-khairi, Ka sanya soyayya a tsakaninsu da kuma tausayi, Ka sanya magadansa daga cikinsu, ya Ubangijin talikai.

A wajen suna: Ya Allah ka sanya wannan abin haihuwar wanda Musulmai suka taru don sa masa suna. Ka sa shi mai albarka mai biyayya ga mahaifansa, mai tsayuwa a kan haƙƙoƙinKa da haƙƙoƙin bayinKa, ya Mai Rahma Mai jin-kai. Ya Ubangijin talikai.

Wannan littafi mai suna “**Gyaran Ayyuka**” ya cika ke nan da sunan Allah da kyakkyawan taimakonSa. Tsira da amincin su tabbata ga Annabi, Tsira da Amincin Allah su tabbata a gare shi.

عمدة العباد فيما يدان الله به

LITTAFIN
MADOGARAR BAYI

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Malam Muntaka Muhammad Bilbis

Edita

Dr. Hamza A. Ainu

GABATARWAR

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jinkai

Tsira da amincin Allah su tabbata ga shugabammu, Muhammadu da Alayensa da Sahabbansa, amin.

Bawan nan na Allah, matalauci kuma mai tsananin buƙatuwa zuwa ga rahamar Ubangijinsa wato Shehu Usman, wanda aka san shi da Danfodiyo (Allah Ya luluƙe shi da rahamarSa, amin) yana cewa:

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da amincin Allah su tabbata ga shugabanmu, Muhammadu da Alayensa da Sahabbansa duka.

Allah Maɗaukaki Ya yi yarda ga shugabanni masu biyewa bayan zamanin Sahabbai da malamai masu aiki da abin da suka sani da Halifofin Manzon Allah guda huɗu masu ƙoƙari da masu koyi da su har ya zuwa ranar Kiyama.

Bayan haka, wannan littafi Umdatul Ubbadi ne (wato Madogarar Bayi) wanda ke bayani game da ayyukan bautar Allah ta fuskar sallah da azumi da tilawar Alkur'ani da wurudodi na zikiri da sadaka da wasu abubuwan da babu makawa na yau da kullum waɗanda ake so Musulmi ya aikata gwargwadon iko. Kamar yadda Hadisan Manzon Allah da bayanan magabata suka nuna.

Wannan littafi ne mai amfani in Allah Ya so ga wanda ya tsaya a kansa. An kuma sanya masa Hadisai ingantattu, yawancinsu daga Hadisan Buhari da Muslim ne. Ko kuma daga ɗayan cikinsu waɗanda bai kamata masoyin addini ya rasa sani da kuma aiki da su ba. Al'amarinsu babba ne, ga su kuma da sauƙin aiwatarwa. Don haka ina neman duk wanda ya sami ikon haɗuwa da su, ya yi amfani da su, to, ya haɗa da ni cikin addu'o'insa nagari ko Allah Ya amfane ni da su a nan duniya da kuma lahira.

Hadisi ya zo a cikin littafin Muslim, wanda aka karɓo daga Abu-Darda'i (Allah Ya yarda da shi) Ya ce:

(دعوة المرء المسلم لأخيه بظهر الغيب مستجابة، عند رأسه ملك موكل به، كلما دعا لأخيه المسلم بخير قال الموكل به "آمين ولك مثل ذلك")

“Addu'ar mutum Musulmi ga ɗan' uwansa a boye karɓaɓɓa ce. Allah na da Mala'ika da aka wakilta shi cewa, duk lokacin da Musulmi ya yi wa ɗan'uwansa addu'ar alheri sai Mala'ikan da aka wakilta Ya ce: “amin, kai ma Allah Ya ba ka kwatankwacin haka.”

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

Amma abubuwan da babu makawa a cikinsu da aka so a aikata cikin salloli, to, Malam Ahmaduz-Zaruƙ yana cewa a cikin littafin (**Umdatul Muridis Sadiƙ**) cewa, shi ne ka yi salla da hantsi (wato walha) raka'o'i shida. Ka kuma yi raka'o'i huɗu kafin azahar, raka'o'i biyu kuma bayanta. Ka kuma yi raka'a huɗu kafin la'asar.

Annisa'i ma ya ruwaito haka daga cikin Hadisan Aliyu Dan Abi Dalibi, (Allah Ya ƙara masa karimci) cewa, Manzo, (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), yana aikata haka. Hadisi ne kuma mai kyau. Akwai wasu ingantattun Hadisan da ke ƙara masa ƙarfi da wanin haka.

Sannan sai bayan sallar Magariba ya yi raka'o'i biyu, kamar yadda ya zo a Hadisin Dan Umar da waninsa a Hadisan da aka yi ittifaƙi kansu (wato Buhari da Muslim suka ruwaito).

Da dare kuma ana so a yi raka'o'i goma sha uku kamar yadda Ibn-Abbas da A'isha, (Allah Ya yarda da su) suka ruwito cewa, Manzon Allah, (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), bai ƙara a kan haka ba a cikin Azumi ko bayan Azumi. Wasu malamai ma suna cewa: “Wannan shi ne ya fi mutum ya tsaya cikin dare gaba ɗayansa yana salloli domin shi, Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), ba ya yin aikin karimci sai ya zaɓi fiyayye domin Manzon Allah da kansa yana cewa:

(أنا أعلمكم بالله وأتقاكم أنا)

“Ni, na fi ku sanin Allah, na kuma fi ku jin tsoron Sa.”

Sannan sai raka'o'i biyu da ake kira “Raka'atayyil-fajri”, wato raka'o'i biyu bayan fitowar Alfijir kafin sallar asubahi waɗanda Hadisan da suka zo game da su, shahararsu ta fi ƙarfin a ambace su duka a nan.

Gaba ɗayan sallolin da muka ambata daga farillansu zuwa nafiloli guda hamsin ne.

Amma abin da aka so, ba makawa a aikata su ta fuskar azumi, to, a kansu ne Malam Ahmad Zaruk yake bayani inda yake cewa: A cikin littafinsa da ake kira **Umdatul Murid Sadiƙ**: Amma ka ga Azumi, to mafi ƙarancin wurindinsa kwana uku ne a kowane wata, amma an ƙi azumtar kwanaki farare (wato ranar goma sha uku da goma sha huɗu da kuma goma sha biyar na kowane wata). Maliki ya kasance yana Azumin ranar farko da ta tsakiya da kuma ta ƙarshe na kowane wata.

Mafi tsaka-tsakin azumi shi ne azumtar ranakun Litinin da Alhamis tutur domin Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yakan

yi kirdadon yin azuminsu. Kuma Hadisin da ya zo game da su ingantacce ne. Ibn Rushidi ma ya lisafta su cikin Azuman da ake so. Haka ma Dan Iyal ya ce: “Amma mafi yawancin kwanakin Azumi da aka so shi ne, irin Azumin Annabi Dawuda (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) wato yau a yi Azumi, gobe a sha daga farkon shekara zuwa karshenta), wannan kam abu ne sananne.

Amma abin da aka so babu makawa ta fuskar tilawar Alkur'ani, to, Malam Ahmaduz Zaruƙ ya yi maganarsa cikin littafin da ya gabata cewa: “Amma ka ga tilawarsa (wato Alkur'ani), to. mafi tsaka-tsakinsa shi ne kowane wata a yi hatama (wato a karance shi duka). Mafi karacinsa kuma shi ne a yi hatama a wata biyu. Mafi yawancinsa kuma shi ne a yi hatama a kwana uku. Haka aka samu ingantacce daga Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi).

Amma abin da ka so na wuridi da zikiri, su ne abubuwan da aka kwadaitar a aikata su. Daga ciki akwai abin da ya zo cikin **Sahihi Muslim**. An karbo daga Dan Umar (Allah Ya kara masa yarda) cewa, Manzon Allah, (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

(إذا قال المؤذن: "الله أكبر الله أكبر"، فقال أحدهم: "الله أكبر الله أكبر"، ثم قال: "أشهد أن لا إله إلا الله"، قال: "أشهد أن لا إله إلا الله"، ثم قال: "أشهد أن محمدا رسول الله"، قال: "أشهد أن محمدا رسول الله"، ثم قال: "حي على الصلاة"، قال: "لا حول ولا قوة إلا بالله"، ثم قال: "حي على الفلاح"، فقال: "لا حول ولا قوة إلا بالله"،

“Idan mai kiran salla (Ladan) Ya ce: “Allahu Akbar, Allahu Akbar, sai dayanku shi ma Ya ce: “Allahu Akbar, Allahu Akbar”, Sai kuma idan ya ce: “Ash-hadu alla ilaha illallah” dayanku shi ma Ya ce: “Ash-hadu alla ilaha illallah”. Sai kuma idan Ya ce: “Ash-hadu anna Muhammadar-Rasulullah”, sai dayanku shi ma Ya ce: “Ash-hadu anna Muhammadar-Rasulullah”. Sai kuma idan Ya ce: “Hayya alassalah”, shi ma dayanku Ya ce: “La haula wala kuwwata illa billah.”

“Sai kuma Ladan ya kuma fadi, “Hayya alassalah”, shi ma dayanku ya ce: “La haula wala kuwwata illa billah.” Haka kuma Ladan Ya ce: “Hayya alal-falah”, shi ma dayanku Ya ce: “La haula wala kuwwata illa billah”. Sai kuma Ladan ya kuma fadi, “Hayya alal-falah”, shi ma dayanku Ya ce: “La haula wala kuwwata illa billah”. Sa'annan mai kiran salla Ya ce: “Allahu Akbar”, “Allahu Akbar”, shi ma dayanku Ya ce: “Allahu Akbar”, “Allahu Akbar”. Sa'annan Ladan Ya ce; “La ilaha illal-lah”. Shi ma dayanku Ya ce: “La ilaha illal-lah”. Yana mai ikhlasi a zuciyarsa, to, zai shiga Aljanna.”

Daga cikin wadannan wuridoji na zikiri kuma, akwai wanda ya zo cikin **Sahih Buhari**. An karbo daga Jabir dan Abdullahi (Allah Ya yarda da

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

shi) cewa, Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce: wanda Ya ce: lokacin da yake jin kiran salla:

أَللّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَالدرَجَةَ الرَّفِيعَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

“Ya Allah Ubangijin wannan kira cikakku da salla tsayayya, Ka bai wa Muhammad wasila da falala da daraja madaukakiya. Ka tashe shi a matsayi abin yabo wanda Ka yi masa alkawari”. To cetoNa zai sauka a kansa ranra tashin alkiyama.”

Daga cikin haka har wa yau, akwai abin da ya zo daga cikin littafin **Sahihi Muslim**, wanda aka karɓo daga Sa'ad ɗan Abi Waƙƙas ((Allah Ya yarda da shi)) Ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce: wanda Ya ce: lokacin da ya ji mai kiran salla Ya ce:

(أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَسُولًا، وَبِالْقُرْآنِ دَلِيلًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ).

“Ash hadu alla ilaha illallahu wahadahu la sharika lahu wa ash-hadu anna Muhammadan Abduhu wa rasuluhu, radhitu billahi Rabba wa bil Islami dina wa bi Muhammad; sallallahu alaihi wasallam, Rasulan wa bil Alkur'ani dalilan,” an gafarta masa zunubansa.”

Daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin **Sahihi Muslim** kuma an samo daga Umar ɗan Khadɗab, ((Allah Ya yarda da shi)) Ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce: “Wanda ya yi alwala Ya ce:

(أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، فَتَحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ).

“Na shaida cewa, babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, Shi kadai Yake ba Shi da abokin tarayya. Na shaida cewa, Muhammadu bawanSa ne kuma ManzonSa ne.” To, za a buɗe masa kofofin aljanna guda bakwai domin ya shiga ko'ina yake so.”

Daga cikin haka kuma akwai abin da aka samo kuma daga **Sahihi Muslim**, an karɓo daga Abu Huraira, shi kuma ya samo daga Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce: duk wanda Ya ce: bayan kowace Sallah.

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

(من سبح دبر كل صلاة ثلاثا وثلاثين، وحمد الله ثلاثا وثلاثين، وكبر الله ثلاثا وثلاثين، وقال تمام المائة لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، غفرت له خطاياه وإن كانت مثل زبد البحر).

'Subhanallahi talatin da uku; Alhamdu lillahi, talatin da uku; Allahu Akbar, talatin da uku, ya ce: a cikon na dari, "La ilaha illallahu wahdahu la sharika lahu la hul mulku wa la hul hamdu wa huwa ala kulli shai'in kadir." To, za a gafarta masa kurakuransa ko da sun kai yawan kumfar kogi ne."

Daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin Buhari da Muslim, an karbo daga Abubakar Sadiq, ((Allah Ya yarda da shi)) Ya ce: wa Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi): "Ka koya mini wata addu'a da zan rika yi cikin sallata." Sai Ya ce: "Ka ce:"

(قل: اللهم إني ظلمت نفسي ظلما كثيرا، ولا يغفر الذنوب إلا أنت، فاغفر لي مغفرة من عندك، وارحمني، إنك أنت الغفور الرحيم).

"Ya Ubangiji, lallai ni na zalunci kaina zalunci mai yawa kuma babu mai gafarta zunubai sai Kai, Ka gafarta mini, gafara daga gareKa, Ka ji-kaina, domin Kai ne Mai gafara, Mai jin-kai."

Shehu Jamaluddini Muhammadu dan AbdurRahman dan Umar Alhabshi, ya fadi a cikin littafin "Nuraini" cewa: "Ya kamata a yawaita yin wannan addu'a a kowane lokaci da kuma karshen salloli har abada."

Daga cikin zikiri akwai abin da ya zo cikin **Sahihi Musulmi**, an karbo daga Sauban cewa, Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi), ya kasance idan ya kare salla yakan yi istigfari sau uku, sannan Ya ce:

(اللهم أنت السلام ومنك السلام تباركت يا ذا الجلال والإكرام).

"Allah Kai ne aminci kuma aminci daga gare Ka ne Madaukakin albarka, ya Ma'abucin biyayya da karimci."

Daga ciki kuma akwai abin da aka samu cikin **Bukhari** da Muslim, an karbo daga Abu Mas'ud Al-Ansari (Allah Ya kare yarda) Ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

(آيتان من آخر سورة البقرة من قرأهما في ليلة كفتاه).

"Ayoyi biyu cikin Suratul Bakara, duk wanda ya karanta su a cikin wani dare sun ishe shi yin Kiyamul lail."

Haka kuma ya zo a cikin **Bukhari** da **Muslim** har wa yau, an samo daga Aliyu (Allah Ya yi masa karimci) cewa, Manzon Allah (tsira da amincin Allah

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

su tabbata a gare shi) ya faɗa masa shi da Faɗima, (Allah Ya yarda da su):
“Idan kuka je wajen kwanciyar barci (da dare) ku ce:

(إذا أويتما إلى فراشكما أو إذا أخذتما مضاجعكما فكبرا ثلاثا وثلاثين، وأحمدا ثلاثا وثلاثين).

“Allahu Akbar sau talatin da uku: ku ce subhanallahi sau talatin da uku: ku ce alhamdu lillahi, sau talatin da uku.

Daga cikin haka kuma akwai abin da ya zo cikin **Bukhari** da **Muslim** cewa, A'isha (Allah Ya yarda da ita) ta ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) in ya kwanta a shimfiɗar kwanansa yakan yi tofi a hannayensa biyu sau uku, ya karanta Kul'auzai biyu, da kul-huwallahu ya shafe jikinsa da shi.

A wata ruwayar tasu kuma, Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya kasance in ya kwanta a shimfiɗar barcinsa a kowane dare, yakan tara tafukansa biyu sannan ya yi tofi a cikinsu ya kuma karanta:

(قل هو الله أحد) و(قل أعوذ برب الفلق)، و(قل أعوذ برب الناس)،

'Kul-huwallahu' da 'Kul-A'uzu birabbil Falaḥ' da 'Kul A'uzu birabbil Nasi.'"

Sai ya shafa abin da ya samu shafawa a jikinsa da su daga kansa zuwa fuskarsa da gaɓar jikinsa. Yakan yi haka har sau uku.

Malam Jamaluddin yana cewa cikin littafin “**Nuraini**”, bayan ya ambaci wannan Hadisi, “Ya kamata a yi koyi da Annabi cikin ayyukansa da zantuttukansa.”

Haka kuma akwai abin da ya zo cikin **Sahihaini** na (**Bukhari** da **Muslim**,) an karɓo daga Al-Barra'u Dan Azib, (Allah Ya yarda da shi) cewa, Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

(إذا أتيت مضجعك فتوضأ وضوءك للصلاة ثم اضطجع على شقك الأيمن وقل:

“Idan ka zo makwancinka (wato idan za ka kwanta), ka yi alwala, irin ta sallah, sannan ka kwanta da gefenka na dama, sannan ka ce:

اللهم إني أسلمت نفسي إليك، وفوضت أمري إليك، وألجأت ظهري إليك، رهبة منك ورغبة إليك، لا ملجأ منك إلا إليك، آمنت بكتابك الذي أنزلت وبرسولك الذي أرسلت

“Allahumma inniy aslamtu nafsiy ilaika, wa fawwadhtu amriy ilaika, wa alja'tu dhahriy ilaika, rahbatan minka wa raghbatan ilaika, la manja wala malja' minka illa ilaika. Amantu bi kitabikallazhiy anzalta wa bi rasulikallazhiy arsalta.”

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

“Ya Allah, ni na sallama raina gareKa, na bijiro al'amarina zuwa gareKa, na kwantar da bayyana zuwa gareKa, alhali ina tsoronKa, ina mai kwadayi daga gareKa, babu makubuta balle madogara daga gareKa, sai daga wurinKa. Na yi imani da LittafinKa, wanda Ka saukar, da ManzonKa wanda Ka aiko.”

Ya ce (saw);

(واجعلهن آخر ما تقول فإن مت على الفطرة). وزاد في رواية مسلم

“Ka sanya (wadannan kalmomi) su kasance karshen abin da za ka fada. Idan ka mutu, ka mutua kan fitira (wato turba ta Musulunci).”

An yi kari a ruwayar Muslim cewa:

(فإن أصبحت أصبحت خيراً).

“Idan ka wayi gari kuwa, za ka kasance cikin alheri.”

Daga cikin haka kuma akwai abin da ya zo cikin Sahihul Buhari daga Ubadata dan Samit (Allah Ya yarda da shi), Mazon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

من تعار من الليل [يعنى إستيقظ] فقال: لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، والحمد لله وسبحان الله، ولا إله إلا الله والله أكبر ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم، اللهم اغفر لي، أو دعا أستجيب له. فإن توضأ ثم صلى قبلت صلاته).

“Wanda ya tsiraita (wato) ya farka cikin dare, ya ce: Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, Shi kadai Yake, ba Shi da abokin tarayya, mulki da godiya sun tabbata a gareShi, Mai iko ne a kan dukkan komai. Godiya ta gabbata ga Allah, mun ambaci tsarkinSa kuma babu abin bautawa da gaskiya sai Allah, Allah Shi ne mafi girma, babu tsihi babu karfi sai na Allah, Shi ne Mai cikakkiyar daukaka, Mai girma, Allah Ka yi mini gafara.”

Wannan a cikin kalmomin Larabci shi ne:

“La ilaha illal lahu wahdahu la sharika lahu la hul mulku wa la hul hamdu, wa huwa ala kulli shai'in kadir. Walhamdu lillahi, subhanal lahi wala ilaha illallah wallahu Akbar wala haula wala kuwwata illa billahil aliyyil Azim. Allahumma ghfir li.”

To, duk wanda ya karanta wannan, za a amshi addu'arsa. In kuma ya yi alwala sannan ya yi salla, to, za a karbi sallarsa.

Daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin Sahihaini, (Buhari da Muslim) an samo daga Katada (Allah Ya yarda da shi) Ya ce: lallai Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

(الرؤية الحسنة من الله، والحلم من الشيطان، فمن رأى شيئاً يكره فليتفل ثلاثاً عن يساره ويتعوذ بالله من الشيطان الرجيم، فإنها لا تضره).

“Kyakkyawan mafarki daga Allah ne, mummunan mafarki daga shaidan ne. Duk wanda ya ga abin da yake ki a cikin mafarki ya yi tofi sau uku a hagusu, ya nemi tsari ga Allah daga shaidan jefaffe, lallai ita ba za ta cutar da shi ba.”

Ita ce wannan:

“Allahumma inni a'uzu bika min sharri ma ra'aitu fi manami la ya durruni fi dini wa dunyaya”. Ma'ana, “Ya Ubangiji ina neman tsari daga sharrin abin da na gani a cikin barcina kada ya cutar da ni cikin adidnina da duniyata.”

Daga cikin haka, abin da ya zo cikin Sahihaini kuma, an samo daga Abi Huiraira (Allah Ya kara masa yarda) lallai Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

(من قال: "لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير"، في يوم مائة مرة، كانت له كعدل عشر رقاب وكتبت له مائة حسنة، ومحيت عنه مائة سيئة، وكانت له حرزا من الشيطان في يومه ذلك حتى أمسى، ولم يأت أحد بأفضل مما جاء إلا رجل عمل أكثر منه).

“Man kala la ilaha illallahu wahadahu la sharika lahu lahu mulku wa lahu hamdu, wa huwa aka kulli shai'in Kadirun.” Ma'ana:

“Wanda Ya ce: “Babu abin bautawa da gaskiya sai Allah Shi kadai Yake, ba. Shi da abokin tarayya, mulki na gare Shi, godiya na gare Shi, Shi Mai iko ne a kan komai.” Ya fadhi haka cikin rana sau dari, zai zamo yana da kwatankwacin ladan wanda ya 'yanta kuyangi goma. Za a rubuta masa kyawawan lada guda dari, za a share masa kurakurai dari, zai zame masa kariya daga shaidan a wannan rana, har zuwa yammaci, sannan babu wanda zai kai shi lada face wanda ya zo da aikin da ya fi nasa.”

Daga cikin haka, abin da ya zo cikin Sahihaini kuma, an samo daga Manzon Allah, (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) lallai Ya ce: “wanda duk Ya ce:

(من قال: "سبحان الله وبحمده سبحان العظيم" في يوم مائة مرة حطت خطاياهم وإن كانت مثل زبد البحر).

“Subhanallahi wa bi hamdihi subhanallahil azim,” a rana sau dari, an yafe masa kurakuransa ko da sun kasance kwatankwacin kumfari kogi.”

Daga cikin haka, abin da ya zo cikin **Sahihaini**, an karɓo daga Baban Musa Al'ash'ari (Allah Ya kara masa yarda) Ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi) Ya ce:

(ألا أدلكم على كنز من كنوز الجنة؟)

“Ba na yi muku nuni da wata taska daga cikin taskokin Aljanna ba?”

Sai suka ce, “Ya Manzon Allah, ka yi mana nuni”. Sai Ya ce:

(لا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم).

“Ku ce la haula wala kuwwata illa billahil aliyyil azim.”

Daga cikin haka, akwai abin da ya zo cikin **Sahihaini**, kuma an samo daga Abi Huraira (Allah Ya yarda da shi) ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce: kalmomi guda biyu masu sauƙi a harshe, masu nauyi a wajen awo kan (sikeli), abin so a wajen Allah, su ne

(سبحان الله ويحمده سبحان الله العظيم).

Subhanallahi wa bihamdihi, Subhanallahil azeem.”

Daga cikin haka, abin da ya zo cikin Sahihul Buhari, an karɓo daga Shaddadu dan Ausi (Allah Ya kara masa yarda) Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) Ya ce:

(سيد الاستغفار)

“Shugaban (hanyar) neman gafara.”

"اللهم أنت ربّي لا إله إلا أنت خلقتني أنا عبدك وأنا على عهدك ووعدك ما استطعت، أعوذ بك من شر ما صنعت أبوء لك بنعمتك عليّ، وأبوء بذنبي فاغفر لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت". إذا قال ذلك حين يمسي فمات دخل الجنة) أو (كان من أهل الجنة، وإذا قاله حين يصبح فمات من يومه كمثل)."

“Allahumma anta Rabbi la ilaha illa anta khalaktani wa ana abduka, wa ana ala ahdika wa wa'dika mastada'tu, a'uzu bika min sharri ma sana'tu, abu'u laka bi ni'matika alayya, wa abu'u bi zambī, ghfirli fa'innahu la yaghfiruz zunuba illa anta.”

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

Ma'ana, "Ya Allah, Kai ne Ubangijina, babu wani (abin bauta) sai Kai, Kai Ka halicce ni, kuma ni bawanKa ne, ina kan alkawarinKa da wa'adinKa daidai gwargwado, ina neman Ka tsare ni daga sharrin abin da na aikata, ina komawa gare Ka saboda ni'imar da Ka yi a gareni, ina komawa gare Ka da zunubina, ka gafarta mini, don babu wani mai gafarta zunubi face Kai."

Idan ka ce haka, yayin da ka kai yammaci, in har ka mutu a yammacin, za ka shiga Aljanna ko kuma za ka kasance cikin masu shiga Aljanna. Idan ka ce haka, yayin da ka wayi gari, in ka mutu a cikin wannan yini, to, kamar misalin wancan ne.

Daga cikin haka abin da aka samo cikin **Sahihaini**, kuma an karɓo daga Ibni Abbas (Allah Ya fara masa yarda) ya ce: Lallai Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa, a lokacin baƙin ciki:

لا إله إلا الله العظيم، لا إله إلا الله رب العرش العظيم، لا إله إلا الله رب السماوات ورب الأرض رب العرش الكريم.

"La ilaha illahul azeem, la ilaha illallahu Rabbul Arshil-Azeem, la ilaha illallahu Rabbus samawati wal ardi (ilhleen) Rabbul-aarshil Kareem."

Ma'ana, "Babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah, Mai girma, babu abin bautawa da gaskiya sai Allah Ubangijin Al'arshi, Mafi girma, babu wani abin bautawa da gaskiya sai Allah Ubangijin Sammai da kuma Ubangijin Kassai, kuma Ubangijin Al'arshi mai karamci?"

Daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin **Sahihaini**, an karɓo daga Anas (Allah Ya yarda da shi) ya ce: "Mafi yawancin addu'ar Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) shi ne,

﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ البقرة: ٢٠١

"Allahumma Rabbana atina fiddunya hasanatan wa fil akhirati hasanatan wa kina azaban nar." Qur'an 2:201

Ma'ana, "Ya Allah Ubangijinmu, Ka ba mu mai kyau a duniya da kuma mai kyau a lahira, kuma Ka kare mu daga azabar wuta."

Malam Jamaluddini ya faɗi cikin littafin "**Nuraini**": Ya kamata a yawaita wannan addu'ar a kowane lokaci, a kowane hali.'

Daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin **Sahihaini**, an karɓo daga Abu Huraira (Allah Ya yarda da shi) Ya ce:

(إن لله تعالى تسعة وتسعين إسما، مائة غير واحد، من أحصاها دخل الجنة، إنه وتر يحب الوتر). وفي رواية فيهما:
(من حفظها دخل الجنة).

“Lalle Allah Madaukakin Sarki Yana da sunaye casa'in da tara, wato dari ba daya duk wanda ya kiyaye su zai shiga Aljanna. Lalle Allah tilo (wutiri-mara) ne, Yana son tilo (mara-wato daya, uku, biyar...)”

A wata ruwayar kuma aka ce wanda ya kiyaye su (wato lafazin 'Hafizai' ba 'Ahswa' ba kamar yadda ya zo a Hadisin da aka fassara yanzu.

Daga cikin haka akwai ruwayar da aka samo daga cikin **Sahihaini**, an karbo daga Abu Umamah Al-Bahili (Allah Ya yarda da shi) ya ce: “Na ji Manzoni Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

(إقرأوا القرآن فإنه يأتي يوم القيامة شفيعاً لأصحابه، إقرأوا الزهراوين: البقرة وآل عمران فإنهما يأتيان يوم القيامة كأنهما غمامتان) أو (كأنهما غيايتان) أو (كأنهما فرقتان من طير صواف تحاجان عن أصحابهما يوم القيامة).

“Ku karanta Alkur'ani domin shi, Alkur'ani, zai zo ranar tashin Alkiyama yana mai ceto ga masu karanta shi. Ku karanta Haske biyu (wato) Surar Bakara da ta Ali Imrana domin za su zo ranar tashin Alkiyama, kamar ka ce su giragizai biyu ne ko ka ce su matuka ne biyu, ko ka ce gungu ne na tsuntsaye sahu-sahu, ne suna hujja tayya don kare ma'abutansu.”

(إقرأوا سورة البقرة فإن أخذها بركة وتركها حسارة، ولن يستطيعها البطالة).

“Ku karanta Suratul Bakara domin riƙo da ita albarka ce (mai yawa,) kuma barin ta asara ce (mai yawa,) kuma masu badala (munanan ayyuka) ba za su iya ta ba.”

Daga cikin haka kuma akwai Hadisin da aka samo daga **Sahihi Muslim** daga Abdullahi ɗan Amru ɗan Al'as (Allah Ya yarda da shi), cewa, ya ji Manzoni Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) yana cewa:

(من صلى عليّ مرة صلى الله بها عشراً).

“Duk wanda ya yi mini salati sau ɗaya, to Allah Zai yi masa sau goma sakamakarta.”

Malam Jamaluddeen ya faɗi a cikin littafinsa **Nuraini**: Ya kamata a yawaita salati ga Annabi (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) musamman bayan kiran salla, kuma a yawaita a ranar Juma'a fiye da sauran ranaku.

Amma abubuwan da babu makawa game da su ta fuskar abin da aka so (wato mandubu) ta wajen sadaƙa, to, daga cikin haka akwai abin da ya zo cikin Sahihaini, an karɓo daga Abu Huraira, ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

(من تصدق بعدل ثمرة من كسب طيب، ولا يقبل الله إلا الطيب، فإن الله يتقبلها بيمينه، ثم يربها لصاحبها كما يربي أحدكم فلوه حتى تكون مثل الجبل).

“Wanda ya yi sadaƙa da kamar ɗan itaciya, to, abin da ya nema ya samu na halas-kuma ku sani Allah ba Ya karɓar aiki sai tsarkakakke (wato na halas), to, lallai Allah Zai karɓi (sadarar) da dama, sannan Ya rene ta ga mai ita kamar yadda ɗayanku ke renon marakinsa; har sai ta kai girman dutse.”

Daga cikin haka akwai abin da aka samo cikin Sahih Muslim, an karɓo daga Abu Huraira, (Allah Ya yarda da shi), ya ce: Manzon Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a gare shi) ya ce:

(من نفس عن مؤمن كربة من كرب الدنيا نفس الله عنه كربة من كرب يوم القيامة)،

“Wanda duk ya yaye wa mumini bakin ciki na duniya, to, Allah Zai yaye masa bakin ciki ranar Alkiyama.”

ومن يسر على معسر يسر الله عليه في الدنيا والآخرة،

“Wanda ya sauƙaƙa wa mata lauci (ta hanyar yi masa alheri) Allah Zai sauƙaƙa masa (wahalhalunsa) na duniya da na lahira.”

ومن ستر مسلما ستره الله في الدنيا والآخرة، والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه. ومن سلك طريقا يلتمس فيه علما سهل الله له طريقا إلى الجنة،

“Duk wanda ya rufa wa Musulmi asiri, Allah Zai rufa masa asiri duniya da lahira. Kuma Allah Yana cikin taimakon bawa, muddin bawan yana taimakon ɗan’uwansa. Wanda kuma ya bi hanyar neman ilimi, to, Allah Zai sauƙaƙa masa hanyar shiga Ajannah.”

وما اجتمع قوم في بيت من بيوت الله يتلون كتاب الله ويتدارسونه بينهم إلا نزلت عليهم السكينة، وغشيتهم الرحمة، وحفتهم الملائكة، وذكرهم الله فيمن عنده.

“Babu kuma mutanen da za su taru cikin wani ɗaki daga cikin ɗakunan Allah (wato masallatai) suna karanta littafin Allah (Alkur'ani) suna koyon darussansa face an saukar musu da natsuwa, rahama ta lullube su, kuma Mala'iku su kewaye su kuma Allah Ya ambace su cikin bayinSa (nagari).”

LITTAFIN MADOGARAR BAYI

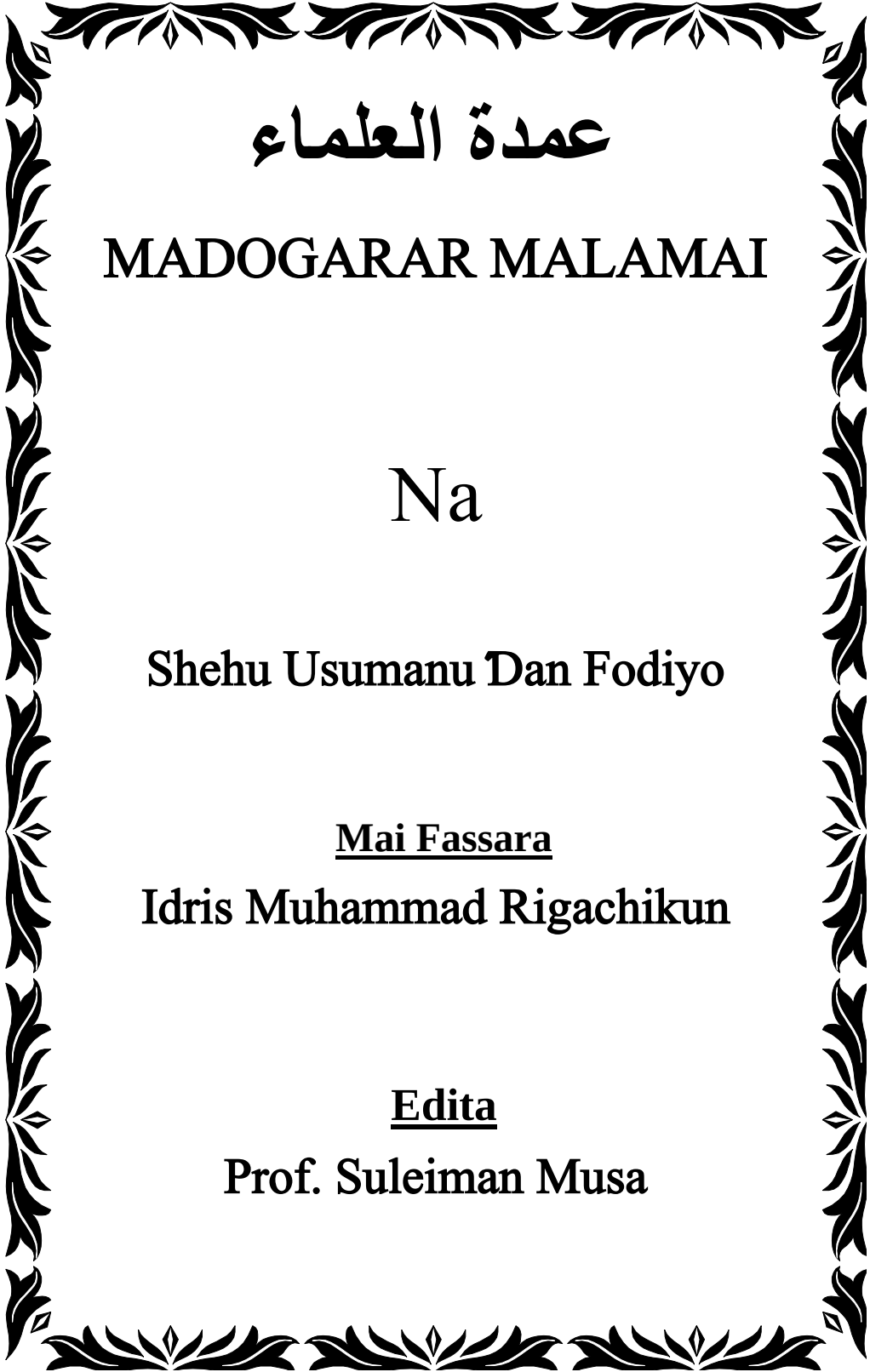
(ومن أبطأ به عمله لم يسرع به نسبه).

“Duk wanda aikinsa ya jinkirtar da shi, to, dangantakarsa ba za ta kai shi ko'ina ba.”

Malam Jamaluddeen yana fadɓi cikin littafin “**Nuraini**”, “Lallai a lura da wannan Hadisi domin amfaninsa na da yawa.”

To, a nan ne wannan littafi “**Umdatul Ubbad**” ya kare.

Godiya ta tabbata ga Allah, Wanda Ya ni'imta mu da ni'imomin Imani da Musulunci, Ya kuma shirya da mu da shirya war shugabanmu, Muhammad, mafi'cin tsira da mafi cikas aminci su tabbata a gare shi.

عمدة العلماء

MADOGARAR MALAMAI

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Idris Muhammad Rigachikun

Edita

Prof. Suleiman Musa

ABUBUWAN DAKE CIKI

GABATARWAR MAWALLAFI.	267
Babi Na Farko: Bayanin Addinin Musulunci Da Kasuwar Ilimummukansa.	269
Babi Na Biyu: Ayoyin Da Suka Yi Magana A Kan Addini.	270
Babi Na Uku: Bayanin Hadisai Na Asalin Addini.	277
Babi Na Huɗu: Bayanin Ayoyin Rassan Addini.	285
Babi Na Biyar: Bayanin Hadisan Rassan Addinin Musulunci.	300
Babi Na Shida: Bayanin Rassan Addini Boyayyu Daga Siffon Zuciya Wadda Ta Halaka Da Wadda Ta Kuɓuta Daga Wafannan Rassa Boyayyu.	320
Babi Na Bakwai: Bayanin Hadisan Rassa Boyayyu.	326
KAMMALAWA	334

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Tsiran Allah (swt) ya tabbata a kan shugabanmu, Muhammadu (saw) da alayensa da sahabbansa da aminci da amincewa.

Bawa, fakiri mai bukata ga rahamar Ubangijinsa, Usmanu Bin Muhammadu Bin Usmanu Bin Fodiyo. Allah (swt) Ya lulluƙe shi da rahamarSa, amin. Godiya ta tabbata ga Ubangijin talikai. Mafificin salati da cika taslimi su tabbata a kan shugabanmu, Muhammadu da mutanen gidansa da sahabbansa gaba ɗaya. Yardar Allah (swt) ta tabbata a kan tabi'ai da malamai masu aiki na ƙwarai da shugabannin mazhabobi guda huɗu masu ƙoƙari da masu koyi da su har zuwa ranar sakamako.

Wannan littafi Madogarar Malamai (Umdatul-Ulama'i) mai amfanarwa ne in Allah (swt) Ya so ga wanda ya yi dogaro a kansa. Mun ambace shi Umdatul-Ulama (Madogarar Malamai) domin abin da muka samu a cikinsa na ayoyin Alkur'ani da hadisan Manzon Allah (saw), su ne abubuwan dogaro su cikin ƙoƙarin su da dalilansu da wacanaka suka tsayu don dacewa domin duk wanda ya yi riƙo da su ba ya bacewa.

A cikin **Muwatta**, Manzon Allah (saw) ya ce:

(تركت فيكم أمرين لن تضلوا ما تمسكتم بهما: كتاب الله وسنة رسوله)

***“Na bar muku abubuwa biyu, wanda ya yi riƙo da su ba zai bace ba:
“Alkur’ani, Littafin Allah (swt) da Sunnar ManzonSa (saw).”***

Mun yi kira cikin wannan wallafa mai albarka da koyarwa guda bakwai:

Babi na Farko: Bayanin addinin Musulunci da rabe-raben iliminsa.

Babi na Biyu Bayanin ayoyi na asalin addini.

Babi na Uku: Bayanin Hadisai na asalin Addini.

Babi na Huɗu: Bayanin ayoyin rassan addini bayyanannu.

Babi na Biyar: Bayanin Hadisan rassan addini bayyanannu.

Babi na Shida: Bayanin ayoyin rassan addini boyayyu.

Babi na Bakwai: Bayanin Hadisan rassan addini boyayyu.

MADOGARAR MALAMAI

Wadannan jimlar koyarwa ta wannan littafi, duk wanda ya fahimci abin da yake bukatsuwa gare shi a cikin kowace koyarwa daga koyarwar ayoyi da hadisai da haddacewa, wannan malami ne. Akwai abin samuwa a cikin wannan littafi in Allah (swt) Ya so abin da zai isa ya kasance kuɓuta ga wanda Allah (swt) Ya so.

Ya haskaka basirarsa ga neman duk abin da zai bukata gare shi a cikin addini, a cikin kowane babi, a cikin kowane babuka, a cikin ayoyi da hadisai, lallai zai samu abin da aka shigar da shi ne a cikin wannan littafin. Ga Allah (swt) madogara take.

BABI NA FARKO

Bayanin Addinin Musulunci Da Kasuwar Ilimummukansa

Na fada, madogara ga Allah take. Ka sani Allah (swt) Ya sa mu dace. Lallai addini wanda Annabinmu, Muhammadu (saw) ya zo da shi, yana da asali da rassa. Amma asalinsa su ne bin gaskiya da ilimin daidaita/inganta bin gaskiyar. Shi ne ilimin asalin addini. Amma rassansa sun kasu gida biyu: Rassa bayyanannu da rassa boyayyu. Amma Rassa bayyanannu su ne: Islam da ilimin ingantawa ga Musulunci. Wannan shi ne ilimin shari'a. Amma Rassa Boyayyu su ne: Kyautatawa da ilimin ingantawa ga kyautatawar. Wannan shi ne ilimi na haƙiƙa.

Su ko Imani da Musulunci da Kyautatawa su ne Addini gaba dayansa. Ta wancanenka ne. Manzo (saw) ya ce ga sahabbansa, yana magana da su.

(فإنه جبريل آتاكم يعلمكم دينكم)،

“... Lallai shi, Mala'ika Jibrilu, ne ya zo muku don ya koyar da ku addininku.”

Bayan an tambaye shi game da haƙiƙanin da kusurwarsa/rassansa, kamar yadda ya zo a cikin hadisin Muslim, lafazin ruwayar Bukhari:

(إن هذا جبريل جاء ليعلم الناس دينهم).

“... Lallai Jibrilu ne ya zo sanar da mutane addininsu.”

Wadannan su ne ilimi guda uku gare shi ingantuwar Addini take, kuma su ne ilimummuka, kuma su ne abubuwan nufi da maganar Manzo (saw) a cikin hadisin Dan Majah:

(طلب العلم فريضة على كل مسلم).

“Neman ilimi farilla ne a kan kowane Musulmi.”

Bai zamo ilimin mu'amala ba kadai kamar yadda malamai (yardar Allah (swt) ta tabbata a garesu) suka ce. Ita ko mu'amala da aka dora mana, ta kasu kashi uku: Kudurcewa da aiki, da bari. Haƙiƙa, tana dore ne da sanin ilimummuka uku: Na farko da farko, Na biyu da na biyu, Na uku da na uku. Ga Allah (swt) na dogara.

BABI NA BIYU

Ayoyin Da Suka Yi Magana A Kan Addini

Na fada madogara ga Allahu (swt) take. Ka sani, lallai Allah (swt) Ya tabbatar da asalin addini a cikin Alkur'ani da bauta ta Annabta da sam'iyya, domin Shi, Allah (swt) Ya tabbata da imani a kan gamewa da fadarSa:

﴿عَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ النساء: ١٣٦

***“Ku yi imani da bada gaskiya ga Allah (swt) da ManzonSa (saw).”
Alkur'ani 4:136***

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا﴾ الحجرات: ١٥

***“Lallai wadanda suke muminai su ne wadanda suka bada gaskiya ga Allah (swt) da ManzonSa (saw), sannan ba su yi shakka komai ba.”
Alkur'ani 49:15***

Da fadarSa:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ البقرة: ١٣٦ الآية.

“Ku ce mun bada gaskiya ga Allah (swt) da abin da aka saukar gare mu da abin da aka saukar zuwa ga Ibrahima da Isma'ila da Is'haka da Yakuba da jikoki da abin da aka bai wa Musa da Isa da abin da aka bai wa Annabawa daga Ubangijinsu, mu ba mu rabe daya daga cikinsu ba, mu kuma a gareShi masu mika wuya ne.” Alkur'ani 2:136

Ya rabe rukunan addini da fadarSa:

﴿وَلَكِنْ أَلَمَ مِنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾ البقرة: ١٧٧.

“Sai dai kyautatawa ita ce bada gaskiya da Allah (swt) da ranar Lahira/karshe da Mala'iku da littattafai da Annabawa.” Alkur'ani 2:177

Ya tabbata lallai wanda ya musulunta ba ya zama kafiri ko a yi masa mummunan zato da kafircin matuƙar bai bayyana kafircin da magana ko da aiki ba da fadarSa:

﴿وَلَا تَقُولُوا لِمَن آتَىٰ إِلَيْكُمُ السَّلَامُ لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ النساء: ٩٤.

“Kada ku ce ga wanda ya jefa sallama gare ku ba wanda ya bayar da gaskiya ba ne.” Alkur’ani 4:94

Ya tabbatar da samuwar halitta da fadarSa:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ الروم: ٢٧

“Shi Ne Allah (swt) Wanda Ya fari halitta kuma Mai mayar da ita.” Alkur’ani 30:27

Ya tabbata kasancewarSa wajibi Samamme da fadarSa:

﴿يَٰٓأَنَّا اللَّهُ هُوَ الْمَلِكُ﴾ الحج: ٦.

“Tabbas Allah (swt) Shi Ne gaskiya.” Alkur’ani 22:6

Ya tabbata kasancewarSa Gabatacce da fadarSa:

﴿هُوَ الْأَوَّلُ﴾ الحديد: ٣.

“Shi Ne Na farko.” Alkur’ani 57:3

Ya tabbata kasancewarsa Wanzajje da fadarSa:

﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْوَعْدِ الَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ الفرقان: ٥٨.

“Ku dogara ga Rayayye wannan da Ba Ya mutuwa.” Alkur’ani 25:58

Ya tabbata kasancewarSa Mai sabawa ga halittarSa da fadarSa:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ الشورى: ١١.

“Babu wani abu misalinSa.” Alkur’ani 42:11

Ya tabbata kasancewarSa Mawadaci da fadarSa:

﴿وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ﴾ فاطر: ١٥.

“Allah (swt) Shi Ne Mawadaci.” Alkur’ani 35:15

Ya tabbata kasancewarSa Makadaici da fadarSa:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ الإخلاص: ١.

“Ka ce Shi Ne Allah (swt) Makadaici.” Alkur’ani 112:1

Ya tabbata kasancewarSa Mai iko da fadarSa:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ البقرة: ٢٠.

“Lallai Allah (swt) a kan dukkan komai Mai iko ne.” Alkur’ani 2:20

Ya tabbata kasancewarSa Mai nufi da fadarSa:

﴿فَعَالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ هود: ١٠٧.

“Mai yawan aikata abin da Ya so.” Alkur’ani 11:107

Ya tabbata kasancewarSa Masani da fadarSa:

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ البقرة: ٢٠.

“Lallai Allah (swt) ga dukkan komai Masani Ne.” Alkur’ani 2:20

Ya tabbata kasancewarSa Rayayye da fadarSa:

﴿هُوَ الْحَيُّ﴾ البقرة: ٢٥٥.

“Shi Ne Rayayye.” Alkur’ani 2:255

Ya tabbata kasancewarSa Mai ji Mai gani da fadarSa:

﴿أَسْمِعْ وَارْأَيْ﴾ طه: ٤٦.

“Ina ji kuma Ina gani.” Alkur’ani 20:46

Ya tabbata kasancewarSa Mai magana da fadarSa:

﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ النساء: ١٦٤.

“Allah (swt) Ya yi zance da Annabi Musa (as) zantawa.” Alkur’ani 4:164

Ya tabbata kasancewarSa Mai zaɓi cikin aiki da bari da fadarSa:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ القصص: ٦٨.

“Ubangijinka Yana halittar abin da Ya so Ya kuma zaɓa.” Alkur’ani 28:68

Ya tabbata gaskiyar Manzanni da fadarSa:

﴿وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ يس: ٥٢

“Manzanni sun gaskanta sakwanni.” Alkur’ani 36:52

Ya tabbatar da amanarsu da fadarSa cikin amincin zancensu:

﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ الشعراء: ١٠٧.

“Lallai ni a gareku Manzo ne amintacce.” Alkur’ani 26:107

Ya tabbata isarwarsu na sakonni da fadarSa:

﴿الَّذِينَ يَبْلُغُونَ رَسُولَ اللَّهِ﴾ الأحزاب: ٣٩

“Wadanda aka umurce su da isarwar sakwanni” Alkur’ani 33:39

Allah (swt) Ya tabbata kasancewarsu masu auratayya da fadarSa:

﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾ الرعد: ٣٨.

“Mun sanya a garesu mata da 'ya'ya.” Alkur’ani 13:38

Ya tabbata kasancewarsu suna cin abubuwa suna sayarwa, kuma suna saye da fadarSa:

﴿لَا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾ الفرقان: ٢٠.

“Lallai suna cin abinci kuma suna tafiya cikin kasuwanni.” Alkur’ani 25:20

Ya tabbatar da samuwar Mala'iku da fadarSa:

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَكِ رُسُلًا أُولَئِكَ أَجْنَحُهُمْ﴾ فاطر: ١.

*“Godiya ta tabbata ga Allah (swt) Ma'agalin halittar sammai da kassai Wanda
Ya sanya Mala'iku Manzanni ma'abuta fuka-fukai.”
Alkur’ani 35:1*

Ya tabbatar da mutuwa da lokacinta da fadarSa:

﴿إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِرُونَ﴾ يونس: ٤٩.

*“Sa'ilin da lokacin mutuwar su ya zo ba a jinkirtawa daidai da sa'a ba a kuma
gaggauta wa rai kafin lokacinta.” Alkur’ani 10:49*

Ya tabbata tabbatuwar tambayoyi ga muminaɗi a cikin kabari da fadarSa:

﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ﴾ إبراهيم: ٢٧.

“Allah (swt) Yana tabbatar wa waɗanda suka bada gaskiya da magana tabbatatta a cikin kaburburansu yayin tambayar Mala'iku.” Alkur'ani 14:27

Ya tabbata azabar kabari da fadarSa:

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ﴾ الأنعام: ٩٣.

“Da dai za ka ga sa'ilin da azzalumi suke cikin magagin mutuwa Mala'iku suna shimfiɗa hannayensu suna fitar da rayukanku a yau Muke sakawa da azabar wulakanci.” Alkur'ani 6:93

Ya tabbatar da ni'imarSa da fadarSa:

﴿فَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ (٨٨) ﴿فَرُوحٌ وَرِيحَانٌ وَحُنْتُ نَعِيمٍ﴾ (٨٩) ﴿وَأَمَّا إِن كَانَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ (٩٠) ﴿فَسَلَامٌ لَّكَ مِنَ أَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ الواقعة: ٨٨ - ٩١.

“To, idan mai mutuwa ya kasance daga makusanta (88) Sai hutawa da abinci mai kyawu da Aljannar ni'ima (89) Kuma idan ya kasance daga mazowa dama (90) Aminci gare ka ya tabbata daga mazowa dama kamar yadda zai ce masa. Alkur'ani 56:88-91

Ya tabbatar da tayarwa bayan mutuwa da cewarSa:

﴿وَأَنَّ السَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ الحج: ٧.

“Lallai tashin Alkiyama (Sa'a) mai zuwa ne babu shakka a cikinta, lallai kuma Allah (swt) Mai tayar da waɗanda suke cikin kaburbura ne.” Alkur'ani 22:7

Ya tabbatar da taron kiyama da fadarSa:

﴿وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ الكهف: ٤٧.

“Za mu tara su a filin kiyama babu wanda zai turje daga cikinsu.”

Ya tabbatar da bada littafi da fadarSa:

﴿وَأَمَّا مَنْ أَوْفَىٰ كَيْبَهُ بِشِمَالِهِ﴾ الحاقة: ٢٥

“Amma wanda aka ba shi littafinsa a hannun hagu” Alkur’ani 69:25

Cikin hakkin kafirai da fadinSa:

﴿وَأَمَّا مَنْ أَوْفَىٰ كَيْبَهُ بِسَعِيدِهِ﴾ الحاقة: ١٩

“Amma wanda aka ba shi littafinsa a hannun dama” Alkur’ani 69:19

A cikin hakkin mumina. Ya tabbatar da sanya ma'aunin ayyuka da fadarSa:

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ الأعراف: ٨

“Ranar tashin Alkiyama ma'auni a wannan ranar shi ne gaskiya.”
Alkur’ani 7:8

Ya tabbatar da siradi da fadarSa:

﴿فَأَمْدُومُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّبِينٍ﴾ الصافات: ٢٣

“Ku tunkuda su zuwa wutar jahim.” Alkur’ani 37:23

Ya tabbatar da wuta da fadarSa:

﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا﴾ الكهف: ٢٩

“Lallai Mun yi tattalin wuta ga azzalumi.” Alkur’ani 18:29

Ya tabbatar da ruwan alkausara da fadarSa:

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ الكوثر: ١

“Lallai Mun ba ka ruwan Alkausara.” Quran 108:1

Ya tabbatar da Aljannah da fadarSa:

﴿وَجَزَاءُ مَا صَدْرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ الإنسان: ١٢

“Mun saka masu dangane da hakurinsu da Aljannah da 'yan-mata masu fararen idanuwa.” Alkur’ani 4:12

Ya tabbatar da ceto da fadarSa:

﴿عَسَىٰ أَن يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ الإسراء: ٧٩

***“Ya yiwu Ubangijinka Ya tayar da kai wani matsayi abin godewa.” Qura’n
17:79***

Da kuma faɗarSa:

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ﴾ الضحى: ٥

***“Kuma Ubangijinka zai yi ta ba ka kyauta har sai ka yarda.”
Alkur’ani 93:5***

Da faɗarSa:

﴿وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ﴾ الأنبياء: ٢٨

***“Abubuwan da za su yi ceto ba za su iya ba sai ga wanda aka yarje wa.”
Alkur’ani 21:28***

Kuma Ya tabbatar da ganin da muminaɗi za su yi wa Ubangijinsu ranar
kiyama da faɗarSa:

﴿وَبُحُورُهُمْ بَازُغَةً﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿القيامة: ٢٢ - ٢٣﴾

“Yardaddun nema , izuwa Ubangjinka take duba.” Alkur’ani 75:22-23

Wannan ne asalin addini na bauta na Annabtaka da dukkanta a cikin
Alkur’ani mai girma da dukkan abin da ba su a cikinsu. Ya wajaba a kan kowa
wanda shari'a ta hau kansa ya yi koyi kamar yadda na farko ya yi. Allah (swt)
Ne abin dogaro.

BABI NA UKU:

Bayanin Hadisai Na Asalin Addini

Na faɗa madogara ga Allah (swt) take. Ka sani lallai Annabi Manzon Allah (saw) ya tabbatar da asalin addini a cikin sunnarsa.

Ya tabbatar da imani a kan hujja gamamma da cewarsa kamar yadda ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Mu'azu ɗan Jabal:

(ما من أحد يشهد أن لا إله الا الله، وأن محمدا رسول الله صدقا من قلبه إلا حرمه الله على النار)

“Babu ɗaya da zai shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah (swt), lallai Muhammadu (saw) Manzon Allah ne da gaskiya daga zuciyarsa face Allah (swt) Ya haramta wuta a kansa.”

Abin nufi bautar dawwama, don faɗarsa cikin ruwayar Abu Hurairah:

(أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله الا الله، ويؤمنوا بي، وبما جئت به،)

“An umarce ni da in yaƙi mutane har sai sun shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah (swt).”

Ya rabe rukunansa da faɗarsa kamar yadda ya zo a cikin hadisin Muslim daga Umar ɗan Khaḍfabi:

(أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتبه، ورسله، واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر، خيره، وشره).

“Imani shi ne ka bada gaskiya ga Allah (swt) da Mala'ikunSa da littattafanSa da ManzanninSa da ranar Lahira da bada gaskiya a kan faddara mai kyau ko mara kyau.”

Ya tabbatar lallai wanda duk ya musulunta ba a kafirta shi, kuma ba a yi masa mummunan zaton kafirci, matuƙar bai bayyanar da kafircinsa da magana ko aiki ba. Da faɗarsa kamar yadda ya zo a cikin Bukhari daga Abdullahi ɗan Umar (ra):

(أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله الا الله، وأن محمدا رسول الله، وقيموا الصلاة، ويؤتوا الزكاة. فإذا فعلوا ذلك عصموا مني دماءهم، وأموالهم، إلا بحق الإسلام. وحسابهم على الله). يعني في أمر سرائرهم.

“An umarce ni da in yaƙi mutane har sai sun shaida babu abin bautawa da gaskiya sai Allah (swt), kuma lallai Muhammadu (saw) Manzon Allah bawanSa ne, suka tsayar da sallah, suka bada zakka. Idan suka yi haka, sun

*kubutar da jinayensu daga gareni da dukiyyinsu face da haƙƙin Musulunci.
Sakamakonsu na ga Allah (swt) manufa cikin al'amarin sirrinsu."*

Ya tabbatar da faruwar halitta, kamar yadda ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga Imran dan Husain da faɗarsa:

(كان الله ولم يكن شيء غيره).

"Allah (swt) Ya kasance babu wani abu kafin Shi."

Ya tabbata kasancewarsa wajibin samuwa da faɗarsa: "Mai gaskiya" cikin ƙidayar sunaye masu kyau, kamar yadda ruwayar Tirmiziy da waninsa daga hadisin Abu Hurairah.

Ya tabbatar kasancewarSa Ya gabata da faɗarSa: "Na farko." Ya tabbata kasancewarSa Wanzajje da faɗarSa: "Wanzajje", da faɗarSa: "Na ƙarshe." Ya tabbata kasancewarSa Mai sabawa ga halittarSa da faɗarSa:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ الشورى: ١١

"Babu wani abu misalinSa." Alkur'ani 42:11

Ya tabbata kasancewarSa Mawadaci da faɗarSa: "Mawadaci." Ya tabbata kasancewarSa Makadaici da faɗarSa: **"Makadaicin da Ya kaɗaita Shi kaɗai."**

Ya tabbata kasancewarSa Mai iko da faɗarSa: **"Mai ikon yin iko."** Ya tabbata kasancewarSa Mai nufi da faɗarsa: **"Yana yawan aikata abin da Ya so."** Ya tabbata kasancewarSa Masani da faɗarsa: "Masani." Ya tabbata kasancewarsa Mai ji Mai gani da faɗarsa: **"Mai ji Mai gani."**

Wannan dukansa a cikin ruwayar Tirmiziy daga hadisin Aba Hurairah (ra).

Sheikh Usmanu Dan Fodiyo ya ce haƙiƙa an samu ruwayar siffarSa, Allah (swt) Mai girma da buwaya da tabbatuwa a cikin hadisin Abu Hurairah (ra), sai dai daga ruwayar ɗan Majah. Haƙiƙa, an sami ruwayar "Yana aikata abin da Yake so." A cikin hadisin Hakim a cikin mustadarikinsa.

Ya tabbata daga Manzon Allah (saw) kasancewar Allah (swt) Mai girma da buwaya, Mai magana da faɗarsa:

(ما منكم من أحد إلا سيكلمه ربه، ليس بينه وبينه حجاب يحجب)،

“Babu daya daga cikinku face sai Ubangiji Ya yi magana da shi ranar Kiyama tsakaninSa (Allah (swt) da bawanSa babu shamaki da zai shamakance shi.”

Kamar yadda ya zo a cikin **Sahihil Bukhari** daga Addiy dan Hatim.

Ya tabbata kuma Manzon Allah (saw) ya ce Allah (swt) Ya kasance Mai zabi ne da fadarSa: “Shi Ne Wanda Ya gabata kuma Na karshe.” Kamar yadda hakan ya gabata a cikin hadisin Tirmiziy a cikin kidayen sunaye masu kyau.

Ya tabbata kuma Manzon Allah (saw) gaskiyarsa a cikin kowane labari da fadarsa:

(نعم، فإني لا أقول إلا حقاً)،

“E, lallai ni ba na fadi sai gaskiya.”

Yana amsawa ga Abdullahi dan Amriy sa'ilin da ya ce gare shi: Ya Manzon Allah (saw) ko in rubuta dukkan abin da na ji daga wajenka cikin fushi da yarda? Abu Dawud ya ruwaito shi.

Ya tabbata amanarsa (saw) da fadarsa ga Liziy Khuwaisara:

(ويلك، من يعدل إن لم أعدل؟)،

“Kaiconka, idan ban yi adalci ba, wane ne zai yi adalci?”

Kamar yadda ya zo a **Sahihul Bukhari**, daga Baban Sa'idul Khudri, (Yardar Allah ta tabbata a gareshi). Ya tabbata isarwar sakonsa (saw) ga sahabbansa da fadarsa: “Ku saurara! Shin na isar da saƙo?” suka ce: “E.” Ya ce:

(اللهم اشهد. فليبلغ الشاهد الغائب)

“Ya Ubangijina, Ka shaida, domin wanda yake nan ya isar wa wanda ba ya nan.”

Kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abubakar (yardar Allah (swt) ta tabbata a gareshi).

Ya tabbata a gareshi (tsira da aminci su tabbata a gareshi (saw) halarcin bijirrowar buƙatu na jikinsa da fadarsa: “Ina rantsuwa da Allah (swt) lallai ni na fi ku tsoron Allah (swt),

(والله إني لأخشاكم لله وأتقاكم له، لكني أصوم، وأفطر، وأصلي، وأرقد، وأتزوج النساء. فمن رغب عن سنتي فليس مني).

“Kuma na fi ku takawa gareShi, sai dai ni ina azumi, kuma ina bud’a baki, ina sallah ina barci, ina auren mata. Wanda duk bai kwadayin sunnata ta aure, ba ya tare da ni.”

Kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Anas (ra).

Mallam Sheikh Usman bn fodiyo ya ce:Tabbatawarsa (saw) mai gaskiya, mai amana, mai isarwa da bijirawar abubuwan da suka halatta na bukatar jiki don kansa. Hakan ya tabbata ga dukkan yan’uwansa manzanni da dukkan Annabawa .

Ya tabbatar kuma da fadarsa game da Mala'iku, Manzo (saw) ya ce :

(يتعاقبون فيكم ملائكة بالليل، وملائكة بالنهار)

“Mala'iku suna musanya a cikinku a lokacin dare da wasu Mala'ikun a lokacin rana.”

Kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Huraira.

Ya tabbatar (saw) samuwar mutuwa da lokacinta fadarsa: “Kowacce halitta rayuwarta zuwa lokacinta kawai za ta yi, wanda aka ambata mata” kamar yadda ya zo a cikin hadisin Usama dan Zaid, a cikin kissar mutuwar ga 'yarsa (saw). Bukhari ya ruwaito shi a cikin Sahihinsa. Manzo (saw) ya tabbatar da tambayoyin kabari da fadarsa:

إن العبد إذا وضع على قبر وتولى عنه أصحابه، أتاها ملكان فيقعدانه،

“Sa'ilin da aka sa bawa cikin kabarin bayar ‘yan’uwansa sun juya Mala'iku biyu za su zo za su zaunar da shi.”

Su ce a gareshi:

"ما كنت تقول في هذا النبي محمد صلى الله عليه وسلم؟"

“Me ka kasance kana cewa game da wannan Annabi Muhammadu (saw)?

Amma mumini zai ce:

"أشهد أنه عبد الله ورسوله"

“Na shaida lallai shi, bawan Allah (S.W.T.) kuma ManzonSa (saw).”

Amman kafiri ko munafiki zai ce:

"لا ادرى"

“Ban sani ba.”

Kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Anas.

A cikin wata ruwayar ta baban Dawud: Mumini zai ce:

"ربي الله، وديني الإسلام، والرجل المبعوث رسول الله، صلى الله عليه وسلم."

“Ubangijina Allah (swt), Addinina, Musulunci, mutum mai daraja da aka turo Manzon Allah (saw).”

Kafiri zai ce a cikin tambayoyi guda ukun:

"لا أدري"

“Ban sani ba.”

A cikin ruwayar Tirmiziy ya ce:

(يقال لأحدهما المنكر وللآخر النكير).

“Mala'iku masu tamnbayar kabari su ne Munkaru gudan kuma Nakiru.”

Ya tabbatar da azabar kabari da ni'imarSa da tayar da matattu da fadarsa: Manzo (saw) ya ce:

: (إن أحدكم إذا مات عرض عليه مقعده بالغداة والعشي. إن كان من أهل الجنة فمن أهل الجنة، وإن كان من أهل النار فمن أهل النار. فيقال: "هذا مقعدك حتى يبعثك الله يوم القيامة").

“Lallai ne sa'ilin da dayanku ya mutu, za a gitta masa wurin zamansa da lokacin safiya da maraice. In ya kasance daga mutanen Aljannah, to, yana daga mutanenta. Idan ya kasance daga 'yan-wuta, to, yana daga mutanenta. Za su ce wannan ne mazauninka har ranar tashinka na ranar tashin Kiyama.”

Kamar yadda yazo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abdullahi dan Umar (ra).

Ya tabbatar da azabar kabari da fadarsa: “Azabar kabari gaskiya ce.” Kamar yadda take a cikin **Sahihul Bukhari** kuma daga Aisha (ra).

Ya tabbatar da ma'auni da fadarsa:

(كلمتان خفيفتان على اللسان، ثقيلتان في الميزان، حبيبتان إلى الرحمن: سبحان الله ويحمده سبحان الله العظيم)؛

“Kalmomi guda biyu masu sauki a kan harshe, masu nauyi a cikin ma'auni, abin so ga Mai rahama: Tsarki ya tabbata ga Allah (swt) da godiyarSa, tsarki ya tabbata ga Allah Mai girma.”

MADOGARAR MALAMAI

Kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Hurairah (ra). Ya tabbata da karɓar littattafai daga Mala'iku da faɗarsa:

يصاح برجل من أمتي على رؤوس الخلائق وينشر عليه تسعة وتسعون سجلا كل سجل مثل مد البصر.

“Za a yi yekuwar shela ga kowane mutum daga al'ummata a cikin taron halittu kuma a tara masa fayel guda casa'in da tara kowane fayel misalin abin da ke cikinsa iyakar ganin ido.

Sannan ya ce:

((هل تنكر شيئا من هذا؟ أظلمك كتبتي الحافظون؟))

“Shin ko kana musun wani abu daga wannan? Shin ko masu tsarewar rubutu sun zalunce ka?”

Sai ya ce:

”لا يا رب.”

“A'a, Ya Ubangiji.”

Sai Allahu (swt) Ya ce:

((أفلك عذر؟)).

“Ko a gareka akwai wani uzuri?”

Sai ya ce:

”لا يا رب.”

“A'a, Ya Ubangiji.”

Sai Allah (swt) Ya ce:

((بلى إن لك عندنا حسنة، وإنه لا ظلم عليك اليوم)).

“Haka ne lallai kai a wurinMu kana da sakamako mai kyau, yadda kuma al'amarin yake a yau babu wani zaluncin sakamako a kanka.”

Sai a fitar a gareshi da takardar alama wadda a cikinta

”أشهد أن لا إله إلا الله الله، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.”

“Na shaida babu abin bautawa sai Allah (swt), kuma na shaida lallai Muhammadu (saw) bawanSa ne kuma ManzonSa ne.”

Sai Allah (swt) Ya ce:

((احضر ورقتك)).

“Karbi takardarka.”

Sai bawa ya ce:

"يا رب، ما هذه البطاقة مع هذه السجلات؟"

“Ya Ubangiji, mene ne wannan alama tare da wadannan failoli?”

Sai Allah (swt) Ya ce:

((إنك لا تظلم)).

“Lallai kai ba wanda za a zalunta ba ne.”

Sai a sanya failoli cikin wurinsu da takardun alama babu wani nauyi da zai nauyaya, nauyin da ke tare da sunan Allah (swt). Ruwayar Tirmiziy. Ya tabbata kuma faɗar Manzo (saw) game da ketare siradi:

(ويضرب جسر جهنم فأكون أول من يجيز)،

“Za a sa gada a jahannama don ketare siradi. Ni (saw) ne na farko da zai wuce.”

Kamar yadda ya zo a cikin Sahihul Bukhari, daga Abu Hurairah, da fadarsa kamar a cikin Sahihu Muslim.

جسر ممدود على ظهر جهنم أدق من الشعر وأحد من السيف).

“Gada mikakka a kan bayan jahannama, gashi ya fi shi kauri ya fi kuma takobi kaifi.”

Ya tabbatar da magana a kan ruwan alkausara da fadarsa:

(حوضي مسيرة شهر. ماؤه أبيض من اللبن، وريحه أطيب من المسك، وكيزانه كنجوم السماء. من شرب منه فلا يظماً أبدا)،

“Tafkina zai kai fadin tafiyar wata. Ruwansa ya fi nono fari, kamshinsa ya fi na turaren miski, farinsa ga haske kamar hasken tauraron sama. Wanda ya sha daga gareshi babu kishi a gareshi har abada.”

Kamar yadda yake a cikin Sahihul Bukhari daga Abdullahi dan Umar.

Ya tabbatar da Aljannah da wuta da fadarsa:

MADOGARAR MALAMAI

(ما من شيء كنت لم أراه إلا رأيته في مقامي هذا، حتى الجنة والنار)

“Babu wani abu da ban gan shi ba face na gan shi a cikin matsayina, watau har Aljanna da wuta.”

Kamar yadda ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** a cikin babin kishfawar wata ko rana daga hadisin Asma'u (ra). Ya tabbatar da ceto da fadarsa:

(شفاعتي لأهل الكبائر من أمتي، ومن لم يكن من أهل الكبائر ما له وللشفاعة)

“Cetona ga mazowa manyan laifuffuka daga al,ummata, wanda ba ya cikin mazowa manyan laifuffuka, to mene ne nashi ga ceto.”

Tirmiziy ne da ruwayar daga Jabir (ra).

Ya tabbatar da ganin muminai ga Ubangijinsu da fadarsa:

(إنكم سترون ربكم جل ثناؤه عيانا)

“Lallai ku za ku ga Ubangijinku a fili da sarari mai girma wanda yabo naSa Ya daukaka”

Kamar yadda ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir dan Abdullahi (ra). Hadisan ilimin asalin addini masu yawa ne sai dai mun tafaita a kan abin da muke nufi na sashen karantawa ga Allahu (saw) madogara take.

BABI NA HUDU:

Bayanin Ayoyin Rassan Addini

Tsarki: Istibra'i (tsarkin da ke tabbatar da rashin samuwar ciki wanda shari'a ke son ta gane). Allah (swt) ya ce cikin aikatawar mutanen Kuba'a:

﴿رَجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا اللَّهَ مُحِبًّا الْمُنَظِّهِينَ﴾ التوبة: ١٠٨

“Mazaje masu son su tsarkaka kuma Allah (swt) Yana son bayinSa tsarkaka.”
Alkur’ani 9:108

Ruwa mai tsarki: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الفرقان: ٤٨

“Mun saukar daga sama ruwa mai tsarki.” Alkur’ani 25:48

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْسَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ﴾
الأفعال: ١١

“Muna sassaukarwa a kanku daga sama ruwa don tsarkake ku da shi.”
Alkur’ani 8:11

Wanka: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَأِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ المائدة: ٦

“Idan kun kasance kuna da Janaba, to, ku yi tsarki/wanka.” Alkur’ani 5:6

Allah (swt) Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾
النساء: ٤٣

“ Ya ku wadanda kuka bada gaskiya kada ku kusanci sallah alhalin kuna maye, har sai kun san abin da kuke fadfi. Haka nan ita ma janaba ku yi wanka sai dai mai ketare hanya har sai kun yi wanka.” Alkur’ani 4:43

Alwalla: Allah (swt) Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة: ٦

“Ya ku wadanda suka bada gaskiya, sa'ilin da kuka tashi don yin sallah, to, ku wanke fuskokinku da hannayenku zuwa guiwar hannu, kuma ku shafi kunnuwanku da wanke kafafunku zuwa idon sawu.” Alkur'ani 5:6

Taimama: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَلِإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾ المائدة: ٦

“Idan kun kasance ba ku da lafiya ko a kan halin tafiya ko dayanku ya dawo daga ba haya ko ya shafi matarsa bai sami ruwa ba, to ku nufi kasa mai kyau/tsarki ku shafi fuskokinku da hannayenku zuwa guiwar hannu. Alkur'ani 5:6

Haila: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَسْتَأْذِنُوا لَكُم مِّنَ الْمَحْجُوزِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعِزُّوا نِسَاءَ فِي الْمَحْجُوزِ﴾ البقرة: ٢٢٢.

“Suna tambayar ka a game da haila, ka ce ita ce cuta. Ku nisan ci mata a cikin wurin hailarsu.”

Lokutan Sallah: Allah (swt) Mai girma Ya ce:

﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ﴾ الروم: ١٧ - ١٨

“Ku tsarkake Allah (swt) da ambato lokacin yammaci da lokacin da kuka wayi gari, gare shi ne abin da ke cikin sammai da kasa ke godiya da yammaci da sanda suka wayi gari.” Alkur'ani 30:17-18

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ الإسراء: ٧٨

“Ka tsayar da sallah lokacin hudowar rana zuwa yankin dare da karanta Alkur'ani na lokacin alfajiri, lallai shi, karatun sallar alfijir, ya kasance abin shaidawar Mala'iku.” Alkur'ani 17:78

Kiran Sallah: Allah (swt) Mai girma Ya ce:

﴿وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا﴾ المائدة: ٥٨

“Sa’ilin da aka kira ku zuwa ga sallah kun rike ta izgili da wasa.”
Alkur’ani 5:58

Allah (swt) Mai girma Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ بَوَّازِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ﴾ الجمعة: ٩

“Ya ku wadanda kuka bada gaskiya yayin da aka kira ku zuwa ga sallar ranar
Jumu'a ku je da sauri don ambaton Allah (swt). Alkur’ani 62:9

Sharadin Sallah: Allah (swt) Mai girma Ya ce: A cikin lamarin tsarki:

: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقرة: ٢٢٢

“Lallai Allah (swt) Yana son bayinSa masu tuba kuma Yana son bayinSa
masu tsarki.” Alkur’ani 2:222

Ya fada Allah Mai girma a cikin sha'anin fuskantar Alkibla:

﴿قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ البقرة: ١٤٤

“Ka juyo fuskarka gefen masallaci tsararre ta yadda duk kuka zamo, to, juya
da fuskokinku gefensa.” Alkur’ani 2:144

Ya ce Mai girma Allah (swt) cikin al'amarin suturce al'aura watau babbar halittar diyan Adamu (as):

﴿خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ الأعراف: ٣١

“Ku riki kawarku a gurin kowane Masallaci.” Alkur’ani 7:31

Allah (swt) Ya ce a cikin sha'anin barin magana a cikin Sallah. Ya ce:

﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ البقرة: ٢٣٨.

“Ku tsayu a gaban Allah (swt) kuna masu kankan da kai.” Alkur’ani 2:238

Salloli: Allah Madaukaki Ya ce: Ku tsayar da Sallah.

﴿فَاقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ النساء: ١٠٣.

“Lallai ita Sallah ta kasance a kan mumina ayyanannen lokaci.”
Alkur’ani 4:103

Ramuwarta: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ طه: ١٤.

“Ku tsayar da sallah don tunani.” Alkur’ani 20:14

Koyi: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ الأحزاب: ٢١

“Tabbas ya kasance a gareku a cikin al'amarin Manzon Allah (saw) abin koyi na dabi'a mai kyau..” Alkur’ani 33:21

Allah (swt) Madaukaki Ya ce:

﴿وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ الأعراف: ١٥٨

“Ku bi shi (Manzo) kadai kwa shiryu.” Alkur’ani 7:158

Sallar Matafiyi: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَإِذَا صَلَّيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلْيَسَّ عَلَيْكُمْ جُنَاحُ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ﴾ النساء: ١٠١

“Sa'ilin da kuka yi tafiya (mil arba'in) a cikin kasa, babu laifi a kanku da ku karanta raka'o'i da ita (sallah). Watau mai raka'a hudu ta koma biyu ke nan.”
Alkur’ani 4:101

Sallar Jumu'a: Allah (swt) Madaukaki Ya ce:

﴿إِذَا تُدْعَى لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ﴾ الجمعة: ٩.

“Sa'ilin da aka kira ku ga salla ranar Jumu'a, ku yi sauri ga ambaton Allah (swt).” Alkur’ani 62:9

Sallar Tsoro: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَإِذَا صَلَّيْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلْيَسَّ عَلَيْكُمْ جُنَاحُ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا﴾ وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا بِأَسْلِحَتِهِمْ إِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ﴾
النساء: ١٠١ - ١٠٢

“Sa’ilin da kuka yi tafiya a cikin duniya (mai nisan kasaru) babu laifi a kanku ku karanta ita sallah. Haka nan idan kun ji tsoron kafirai kada su fitine ku, lallai kafirai sun kasance a gareku ma’kiya bayyanannu (101) Yayin da ake ya’ki, sa’ilin da kake cikinsu ka tsayar da sallah tare da su, wasu jama’a daga cikinsu, ta tsaya tare da kai, suna tare da makamansu sa’ilin da suka yi sujada/raka’a, sai su zamo a bayanku sannan wata jama’a ta daban ta zo wadda ba ta yi sallah ba sai ta yi sallah tare da kai sai su ri’ki wurinsu na tsaro da makamansu.” Alkur’ani 4:101-102

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ البقرة: ٢٣٩

“Idan kun ji tsoro a sa’ilin ya’ki, to ku tsayar da kafafunku a kan abin hawanku.” Alkur’ani 2:239

Sallar Idodi: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنحَرْ﴾ الكوثر: ٢

“Ka yi sallah don Ubangijinka (a ranar Idin Layya) kuma ka soki rakumi (2).” Alkur’ani 108:2

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿الأعلى: ١٤ - ١٥﴾

“Hakifa, ya rabauta wanda ya tsarkake dukiyarsa kuma ya ambaci sunan Ubangijinsa, ya yi sallah.” Alkur’ani 87:14-15

Sallar Gawa: Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ﴾ التوبة: ٨٤.

“Kada ka sallaci gawar daya daga cikinsu har abada, kada ka tsaya a kan kabarinsa, domin lallai su sun kafirce da Allah (swt) da ManzonSa (saw), sun mutu suna fasikai.” Alkur’ani 9:84

Ai suna fita daga ban gaskiya. Ayar tana nuni ne a kan cewar lallai Manzon Allah (saw) ya yi wa wasunsu sallah wafanda ba hakan suke ba.”

Zakkah: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَأَتُوا الزَّكَاةَ﴾ المزمل: ٢٠

“Ku bayar da zakka.” Alkur’ani 73:20

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُخَوَّلُ عَلَيْهِمْ فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَيَتَكَوَّى فِيهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَأَسْفُلُؤُهُمْ هَذَا مَا كَنْزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كَنْزْتُمْ تَكْنِزُونَ﴾ التوبة: ٣٤ - ٣٥.

“Wadanda suke boyewar zinariya da azurfa ba sa ciyar da su cikin tafarkin Allah (swt). ku yi musu bushara da azaba mai radadi, Ranar tashin yinin da za a yi masa juyin azaba a kanta a cikin wutar jahannama, kuma a yi masa zanen azaba da su (zinariya da azurfar) a fuskokinsu da jikkunansu da bayayyakinsu a ce da su wannan ne abin da kuka boye don rayukanku, to, ku dandani azabar abin da kuka zamo kuna boyewa.” Alkur’ani 9:34-35

Zakkar Fiddakai: Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾ الأعلى: ١٤ - ١٥

“Hakifa, wanda ya tuna ya fitar zakkar kono ya rabauta, ya kuma tuna sunan Ubangijinsa kuma ya yi sallah.” Alkur’ani 87:14-15

Azumi: Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَكُمْ مِنْهُ نَفْعٌ كَثِيرٌ ﴿١٨٣﴾﴾ البقرة: ١٨٣

“Ya ku wadanda suka bada gaskiya, an wajibta a kanku yin azumi kamar yadda aka wajibta shi a kan wadanda suka gabace ku, ko dai kwa yi takawa.” Alkur’ani 2:183

I'tikafi: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَلَا تُبَشِّرُوهُمْ وَأَنْتُمْ عَلَكْفُونَ فِي الْمَسْجِدِ﴾ البقرة: ١٨٧

“Kada ku rungume su alhali kuna I'tikafi a cikin Masallaci.” Alkur’ani 2:187

Hajji: Allahu (swt) Ya ce:

﴿وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ آل عمران: ٩٧

“Lallai Allahu (swt) Ya wajibta wa mutane ziyarar daki/aikin Hajji ga wanda ya sami iko da guzurin zuwansa.” Alkur’ani 3:97

Yanka: Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ ﴾ المائدة: ٣.

“Allahu (swt) Ya haramta a kanku mushe da jini da naman alade ko abin da aka ambaci sunan wanin Allah, aka yanka shi da dabba makararriya da jefaffiya da mai gangarowa da wadda aka soke ta da abin da dabba ta ci ta rage face wadda kuka yanka...” Alkur’ani 5:3

Allahu (swt) Ya ce:

﴿ وَمَا ذَكَرْتُمْ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ﴾ الأنعام: ١١٨.

“Da wanda aka ambaci sunan Allah (swt) a kansa.” Alkur’ani 6:118

Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَادْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَانْفَعُوا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴾ المائدة: ٤.

“Suna tambayar ka mene ne aka halatta a garesu, ka ce an halatta a gare ku ababe masu dadi da abin da aka sanar da ku na daga farauta masu miƙi, kuma sanar da dabbobin farauta game da abin da Allah (swt) Ya sanar da ku, saboda haka idan kun aika dabbobin da sunan Allah (swt), to, ku ci abin da suka kamo muku. Ku ambaci sunan Allahu (swt) a kansa, ku ji tsoron Allah (swt) lalle ne Shi, Allah Mai gaggawar sakamako ne.” Alkur’ani 5:4

Rantsuwa: Allah Mai girma Ya ce:

﴿ لَا يُؤْخَذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤْخَذُكُم بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ فَكَفَّرتُكُمْ بِطَعَامٍ عَشْرَةَ مَسْكِينَ مِّنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّرتُكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَأَحْضَرُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾ المائدة: ٨٩.

Allahu (swt) ba Ya kama ku ga rantsuwar saki, sai dai Yana kama ku a kan rantsuwar da kuka kudurce aikatawa, kaffarar wanda ya yi ita wannan rantsuwar, ciyar da miskinai goma na gwargwadon irin abincin da kuke ciyar da iyalanku, ko ku 'yanta baiwa, wanda bai samu yin wadannan kaffarar ba, sai ya yi azumin kwana uku, wancanenka ne kaffarar rantsuwarku idan kun yi ta, ku tsare rantsuwowinku.” Alkur’ani 5:89

Alwashi: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ البقرة: ٢٧٠

“Ba za ku ciyar daga wata ciyarwa ba ko ku yi alwashi daga alwashi, lallai Allah (swt) Yana sanin sa.” Alkur’ani 2:270

Allahu (swt) Ya ce:

﴿يُفَوِّنُ بِاللَّذْرِ﴾ الإنسان: ٧

“Ku rinƙa cika alwashi.” Alkur’ani 76:7

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَلْيُؤْفِكُوا وَاعْتَبِرُوا مِنْهُمْ﴾ الحج: ٢٩.

“Su rika cika alwashinsu idan sun yi shi.” Alkur’ani 22:29

Jihadi: Allahu (swt) Ya ce:

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِآتٍ لَهُمُ الْجَنَّةُ يُقْرَأُونَ فِي مَكِيلٍ اللَّهُ يَقُولُ لِكُلِّ دِينٍ وَتَقُولُونَ وَعَدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ﴾ التوبة: ١١١

“Lallai Allah (swt) Ya sayi daga mumina rayukansu da dukiyyoyinsu cewar lallai suna da Aljannah, suna yaki don tafarkin Allah (swt), suna kashewa, ana kashe su, alƙawari a wurin Allah (swt) gaskiya ce. A cikin Attaura da Linjila da Alkur’ani . Duk wanda ya cika alƙawarinsa daga Allah (swt), Muna maso albishir da sayen wannan da kuka sayar da shi har zuwa faɗarSa: Ka yi wa waɗanda suka bada gaskiya bushara.” Alkur’ani 9:111

Aure: Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَمِينِ فَأَنْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَى وَثُلَاتٍ وَرَبْعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْلُوا فَرِجَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ذَلِكَ آدَنُكُمْ أَذًى أَلَّا تَعْلُوا ﴿٢٠﴾ وَأَتُوا النِّسَاءَ صِدْقَتِهِنَّ بِخَلَعٍ﴾ النساء: ٣ - ٤

“Idan kun ji tsoron ba za ku yi adalci ba cikin al'amarin maraya ba, to, ku auri abin da ya yi muku dadɗi na mata biyu da uku da huɗu, idan kun ji tsoron ba za ku yi adalci ba, to, ku auri guda ko kuma abin da kuka mallaka na daga

kuyangu wancanenka, shi ne kun kusa ba ku wuce iyaka ba , ku bai wa mata sadakinsu a dadin badawa.” Alkur’ani 4:3-4

Saki: Allah Mai Girma Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾ الطلاق: ١

“Ya kai Annabi, idan za ku saki mata, to, ku sake su bayan sun kare iddarsu watau sun yi tsarki.” Alkur’ani 65:1

Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ﴾ البقرة: ٢٢٩

“Saki sau biyu ne.” Alkur’ani 2:229

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا يَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ﴾ البقرة: ٢٣٠

“Idan miji ya saki mace sau uku, ba ta halatta a gareshi bayan sakin har sai ta auri wani mijin ba shi ba.” Alkur’ani 2:230

Yarjejeniyar Hul'i: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُعِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُعِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ

عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ البقرة: ٢٢٩

“Ba ya halatta ga mazaje su karfi abin da suka bai wa mata komai kankantarsa sai dai idan mazajen sun ji tsoron matan ba za su tsayar da dokokin Allahu (swt) ba. Idan sun ji tsoron ba za su tsayar da dokokin Allah ba, to, babu laifi a kansu ma'auratan su yi sulhun hul'i na karbar abin da ya bada kuma zai ishe shi auren mace irinta.” Alkur’ani 2:229

Kome A Kan Aure: Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿وَيُعْلَمَنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا﴾ البقرة: ٢٢٨.

“Mazajensu su ne suka cancanta da mayar da su matan a cikin wancanenka idan sun yi nufin daidaitawa.” Alkur’ani 2:228

Rantsuwar Iila'i: Allahu (swt) Ya ce:

﴿لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرِيصٌ أَشْهُرٌ فَإِنِ قَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنِ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾﴾

البقرة: ٢٢٦ - ٢٢٧

“Ga mazaje wadanda ke rantsuwar barin matansu, matan za su zauna wata hudu, idan mazan sun dawo kafin watannin sun cika, lallai Allah (swt) Mai gafara ne Mai jin-kan bayinSa , Idan mazaje sun yi nufin yin saki, to, su kula domin lallai Allah (swt) Mai ji ne Masani.” Alkur’ani 2:226-227

Zihari (Barin Mace don Rantsuwar mayar da ta tamkar Saduwa da Uwa): Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحَرِيرٌ رِّقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فِلْطَعَامِ سِتِينَ مِسْكِينًا ﴿٤﴾﴾

المجادلة: ٣ - ٤

“Wadanda sukeyi wa matansu zihari don barin saduwa da su na haƙƙin aure, sannan su dawo gabanin abin da suka faɗa, to, za su 'yanta baiwa kafin su koma saduwa da matan wancanenka. Ku, mazan, ake yi muku wa'azi da shi. Allah Mai girma game da abin da kuke aikatawa Yana sani kuma Zai ba ku labarinsa , Wanda bai sami kuyangar ba, to, ya yi azumin wata biyu a jere kafin ya sadu da ita matar, wanda bai sami yin hakan ba, sai ya ciyar da miskinai sittin.” Alkur’ani 58:3-4

Li'ani (Rantsuwar kin yarda da ciki tsakanin ma'aura): Allah (swt) Ya ce

﴿وَالَّذِينَ يَزْمُونَ اَرْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ شُهَدَاءُ اِلَّا اَنْفُسُهُمْ فَشَهَدَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعٌ مُّشَدَّدَاتٍ ۗ وَاللَّهُ اِنَّهُ لَمِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٦﴾ وَالْخَمْسَةَ اَنْ لَعَنَ اللّٰهُ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٧﴾ وَيَذَرُوْا عَنْهَا الْعَذَابَ اَنْ تَشْهَدَ اَرْبَعٌ شَهِدَاتٍ بِاللّٰهِ اِنَّهُ لَمِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٨﴾ وَالْخَمْسَةَ اَنْ غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٩﴾﴾ النور: ٦ - ٩

“Wadanda suke jifar aurensu da zuri'ar ciki babu shaida a garesu sai kanunsu, to, shaidar dayansu mijin zai yi rantsuwa da Allah (swt) sau hudu shaidarsa ke nan. Idan ya kasance daga masu gaskiya a kan abin da ya faɗa wa matansa (6) Rantsuwa ta biyar, lallai tsinuwar Allah ta tabbata a kansa idan ya kasance daga maƙaryata (7) Za a tunkuda mata azaba idan ta shaida sai hudu da Allah (swt), watau ta rantse cewar lallai shi, mijin nata, na daga maƙaryata (8) Na biyar (rantsuwar) lallai fushin Allah Mai girma ya tabbata a kanta in ya kasance daga masu gaskiya.” Alkur’ani 24:6-9

Idda: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَالْمُطَلَّقَاتُ يَرْجِعْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ﴾ البقرة: ٢٢٨

“Mata da aka sake su za su zauna da kansu har su yi tsarki uku.”
Alkur’ani 2:228

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَالَّتِي يَلِسَنَّ مِنَ الْمَجْزِ مِنْ نَسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَالَّتِي لَمْ يَحْضَنْ وَأُولَئِكَ الْأَحْمَالُ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ الطلاق: ٤

“Mata wadanda suka kare daga haila daga matanku idan kun sake su, to, iddarsu wata/tsarki uku ne, (abin nufi sai ta yi tsarki uku), da mata wadanda ba sa haila, amma mata ma'abota cikuna lokacin iddarsu har su haife cikkunansu.” Alkur’ani 65:4

Allah (swt) Ya ce:

﴿وَالَّذِينَ يَتَوَقَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَرْجِعْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ البقرة: ٢٣٤

“Wadanda suke mutuwa daga cikinku kuma sun bar matan aurensu za su zauna wata hudu da kwana goma.” Alkur’ani 2:234

Shayar da Nonon Uwa: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ البقرة: ٢٣٣

“Iyaye mata za su shayar da 'ya'yansu na tsawon shekara biyu.”
Alkur’ani 2:233

Allah (swt) Ya ce:

﴿وَأَمَهُنَّكُمْ الَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعِ﴾ النساء: ٢٣

“Da iyayenku mata wadanda suka shayar da ku mama da 'yan' uwanku mata na shayarwa.” Alkur’ani 4:23

Ba aure a tsakaninku.

Ciyarwa: Allahu (swt) Ya ce:

﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ﴾ الطلاق: ٧

“Ma'abocin wadata, lallai ya ciyar daga wadatarsa, wanda kuwa aka yanke arzikiinsa a kansa, to, ya ciyar daga abin da Allahu (swt) Ya ba shi.”
Alkur'ani 65:7

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿وَإِنْ كُنْ أَزَلْتَ حَمْلًا فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ البقرة: ٦

“Idan sun mata ma'abota cikuna, kun ciyar da su har sai sun haife cikunansu.” Alkur'ani 65:6

Kasuwanci: Allahu (swt) Mai girma Ya ce:

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا﴾ البقرة: ٢٧٥

“Allahu (swt) Ya halatta kasuwanci Ya kuma haramta Riba.” Alkur'ani 2:275

Allah Madaukaki Ya ce:

﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ﴾ البقرة: ٢٨٢

“Face kasuwancin naku ya zamo abin sayarwa ne a halarce kuka juya shi a tsakaninku.” Alkur'ani 2:82

Allah Mai girma Ya ce:

﴿لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ﴾ النساء: ٢٩

“Kada ku ci dukiyyoyinku a tsakaninku da ha'inci sai dai face ta zamo abin saidawa game da yardarku.” Alkur'ani 4:29

Hukuncin Jini: Allahu (swt) Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْبُ بِالْحَرْبِ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ﴾ البقرة: ١٧٨

“Ya ku wadanda kuka bada gaskiya, an wajabta a kanku yin kisasi a cikin kisa da da don da, bawa don bawa, mace don mace.” Alkur'ani 2:178

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ﴾ المائدة: ٤٥

“Mun wajabta a kansu a cikin haƙƙin jini, lallai rai don rai, ido don ido, hanci don hanci, kunne don kunne, haƙori don haƙori, raunuka kuwa a yi kisasinsu.”
Alkur’ani 5:45

Haddodi: Allahu (swt) Ya ce a cikin bayanin haddin mazinaci:

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ النور: ٢

“Mazinaciya da mazinaci (idan an kama su) kowanne ku yi masa bulala dari.”
Alkur’ani 24:2

Allah (swt) Ya ce a cikin bayanin haddin ƙazafi:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَا يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُنَّ مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ النور: ٤

“Wadanda suke jifar mata tsararru ba su zo da shaidu hudu ba, ku yi musu bulala tamanin kowannensu.” *Alkur’ani 24:4*

Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce a cikin haddin Sata:

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾ المائدة: ٣٨

“Barawo da Barauniya ku yanke hannuwansu.” *Alkur’ani 5:38*

Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce game da masu yaƙi da shi:

﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خَلْفٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾ المائدة: ٣٣

“Lallai sakamakon wadanda suke yaƙar Allah (swt) da ManzonSa (saw), kuma suke gaggawa cikin duniya don yin barna, to, lallai ku karkashe su ko ku kere su ko yanke hannayensu da ƙafafunsu sabani ko ku kore su daga ƙasa.”
Alkur’ani 5:33

Hukunci: Allahu Maɗaukaki Ya ce:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾ النساء: ٥٨

“Lallai Allah Mai girma, na umartar ku da ku mayar da amana ga masu ita, sa’ilin da za ku yi hukunci a tsakanin mutane, lallai ku yi hukunci da adalci.”
Alkur’ani 4:58

Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

﴿يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ص: ٢٦

“Ya Dawuda (as) Mun sanya ka zama halifa a cikin kasa, ka yi hukunci a tsakanin mutane da gaskiya, kada ka bibiyi son ranka sai son ran ya batar da kai daga tafarkin Allah (swt).” Alkur’ani 38:26

Shaida: Allah Mai girma Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَنْ تَعْدِلُوا وَإِنْ تَلَوُّا أَوْ نَعَرَضُوا فَلَا تَنْسُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ النساء: ١٣٥

“Ya ku wadanda kuka bada gaskiya, ku zamo masu tsayawa da adalci. Masu shaida don Allahu (swt) koda a kanku ne, ko iyaye (Uwa da Uba), ko makusanta, idan sun kasance mawadata ko matalauta, Allah (swt) Ne Majiɓinci da su kada ku bi son rai don kada ku yi adalci. Idan kuka karkata ko kuka bijiro da wani abu, lallai Allah (swt) Ya kasance game da abin da kuke aikatawa Mai ba ku labari ne.” Alkur’ani 4:135

Gado: Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ النساء: ٧

“Suna da rabo daga abin da uwa da uba makusanta suka bari, haka nan mata suna da rabo daga abin da iyaye da makusanta suka rage kaɗan ko mai yawa daga abin gadon. Rabo ne yanka.” Alkur’ani 4:7

Allah Mai girma da ɗaukaka Ya ce:

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلَّذِ كَرِ مِثْلَ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ النساء: ١١

“Yana muku wasiyya game da 'ya'yanku ga namiji yana da misalin ribi na gadon 'yan mata (Watau ɗa zai riba 'ya ke nan).” Alkur’ani 4:11

﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ النساء: ١٢

“Zuwa faɗarSa (swt) Masani ne Mai yawan hakuri da bayinSa.” Alkur’ani 4:12

Sallama ta neman izini: Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا﴾ النور: ٢٧

“Ya ku wadanda kuka bada gaskiya kada ku shiga gidaje wadanda ba naku ba har abada, sai kun nemi izini kuma ku yi sallama a kan mutanen gidan.”

Alkur’ani 24:27

Allah Mai girma da buwaya Ya ce:

﴿وَإِذَا حُيِّئْتُمْ بِهِنَّ فَوَحِّوْهُنَّ لِحَدِيثِكُمْ وَأَحْسِنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا﴾ النساء: ٨٦

“Sa’ilin da aka gaishe ku da wata gaisuwa, to, ku yi wadda ta fi ta kyau fiye da wadda aka yi muku, ko ku mayar da ita irin yadda aka yi muku.”

Alkur’ani 4:86

Allahu (swt) Ya ce:

﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَضِئُوا كَمَا اسْتَضَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ النور: ٥٩

“Sa’ilin da yara suka yi mafarki daga cikinku, to, “don za su shiga gida ko daki su nemi izini kamar yadda wadanda suke gabaninsu suka nema.”

Alkur’ani 24:59

Allah (swt) Ne abin dogaro.

BABI NA BIYAR

Bayanin Hadisan Rasan Addinin Musulunci

Tsarki: Istibra'i Ya zo cikin **Sahihul Bukhari** daga dan Abbas (ra), lallai Manzon Allah (saw) ya wuce wasu kaburbura guda biyu sai ya ce:

(إنهما ليعذبان، وما يعذبان في كبير. أما أحدهما فكان لا يستبرأ من البول، وأما الآخر فكان يمشي بالنميمة).

“Lallai ana yi musu azaba, ba ana musu azaba ne ba don abu babba daya daga cikinsu ya kasance ba ya tsarki daga fitsarinsa. Amma daya ya kasance yana yawo da annamimanci.”

Ruwa Mai Tsarki: Manzon Allah (saw) ya ce: Kamar yadda ya zo a cikin hadisin dan Majah:

(الماء الطاهر، لا ينجسه شيء، إلا ما غلب على رائحته، أو طعمه، أو لونه). وفي رواية (خلق الله الماء طهوراً، لا ينجسه شيء، إلا ما غلب لونه، أو طعمه، أو ريحه).

“Ruwa mai tsarki ne, babu wani abu da ke bata shi ko najjasa shi, face abin da ya rinjaye shi a kan kanshinsa ko dandanonsa ko launinsa.” A cikin wata ruwayar, Allah (swt) Ya halatta ruwa mai tsarki ne, face abin da ya canza launinsa ko dandanonsa ko kanshinsa.”

Wanka: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Hurairah (ra) daga Manzon Allah (saw) ya ce:

: (إذا جلس بين شعبها الأربع ثم جهدها فقد وجب الغسل).

“Sa'ilin da miji ya zauna ko ya kwanta tsakanin kafafuwa da hannayen matarsa guda huɗu sannan ya ba ta wahala, hakiƙa, hakan ya wajabta musu wanka.” Watau ya take ta kenan.

Imamu Muslim ya ce: “Koda bai fitar da maniyyinsa ba, watau mijin.” Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga Aisha (ra): “Lallai Annabi (saw) ya kasance idan yana wanka na janaba, yana farawa da wanke hannuwansa, sannan ya yi alwala kamar irin ta sallah, sannan ya shigar da yatsunsa a cikin ruwa don ya tsetstsefe matsirar gashinsa, sai ya zuba ruwa a kansa da kamfata sau uku, sannan ya kwara/zuwa ruwa a kan jikinsa gaba daya. “Watau cudawar jiki ke nan.

Alwala: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Hurairah (ra) ya ce: Manzon Allah (saw) ya ce:

لا يقبل الله صلاة من أحدث، حتى يتوضأ

“Allah (swt) ba Ya karɓar sallar wanda ya yi tusa har sai ya sake alwalarsa.”

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**: Musa ya ba mu labari, ya ce Wahabi ya ba mu labari daga Amri daga babansa, ya ce: “Ina wurin na shaida Amri dan baban Wasan ya tambayi Abdullahi dan Zaid game da alwalar Annabi (saw).

“Sai ya zuba ruwa daga salkarsa a hannunsa, sai ya wanke hannayensa sau uku, sannan ya shigar da hannunsa cikin salka sai ya dibo ruwa, sannan ya kuskure bakinsa, ya shafa ruwa ya fyace sau uku. Ya kamfafi ruwa sannan ya shigar da hannunsa ya wanke fuskarsa sai uku. Sannan ya wanke hannayensa sau biyu zuwa gwiwar hannu, sannan ya shigar da hannunsa sai ya shafi kansa, sai ya yi gaba da shi kuma ya dawo da hannun nasa sau guda ta. Kuma ya wanke kafafunsa zuwa idon sawu.”

Taimama: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, cikin kissar Ammar dan Amri, Ammar ya ce: “Na sha'afa a kan taimama, sai na je wajen Annabi (saw) ya ce:

(يكفيك الوجه والكفين).

“Ya ishe ka shafar fuska da tafukan hannu.”

Ammar ya ce: “Annabi (saw) ya bugi kasa da hannayensa ya shafi fuskarsa da tafukan hannunsa.”

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** har ila yau, daga Imran dan Husainil Khuzai'i: Lallai Manzon Allah (saw) ya ga wani mutum mara shiga jama'a, ya yi sallah tare da shi sai Manzon Allah (saw) ya ce:

(يا فلان، ما يمنعك أن تصلي في القوم؟) فقال: “أصابني جنابة.” فقال: (عليك بالصعيد، فإنه يكفيك)

“Ya wane, mene ne ke hana ka yin sallah cikin jama'a?” sai ya ce: “Janaba ta same ni,” sai Manzon Allah (saw) Ya ce: “Na hore ka da amfani da wuri don taimama domin ita ta ishe ka.”

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, kuma an ambata lallai Amru dan Asi ya samu janaba a cikin wani dare mai sanyi sai ya yi taimama sai ya karanta:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ النساء: ٢٩

“Kada ku kashe kanunku, lallai Allah (swt) Ya kasance ga ku Mai rahama.”
Alkur’ani 4:29

Sai ya ambaci haka ga Annabi (saw) bai kara fada mashi ba.”

Haila: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga Baban Sa'idul Khudri ya ce: Manzon Allah (saw) sa'ilin da ya shude ga wasu mata a cikin ranar idin babbar sallah (Layya) ko ta sallar idin gama azumin Ramadan:

(ما رأيتن من ناقصات عقل ودين أذهب للب الرجل الحازم من إحداكن).

“Ku mata ba kwa gani game da karancin hankalinku kuma addini ya tafi ga bangaren mazaje wadanda suke da aikin ibada fiye da dayarku.”

Sai matan suka ce: Mene ne ya tauye hankalinmu da addininmu, ya Manzon Allah?” sai ya ce:

(أليس شهادة المرأة مثل نصف شهادة الرجل؟)

“Ashe bai kasance shaidar mace rabin namiji ba?”

Matan suka ce:

: "بلى."

“E.”

Ya ce:

(فذلك من نقصان عقلها. أليس إذا حاضت لم تصل ولم تصم؟)

“Da wancan ne yake daga tauyewar hankalin mace. Kuma bai kasance sa'ilin da kuke haila ba kwa sallah ba kwa azumi?”

Muka ce watau matan:

"بلى."

“Haka ne.”

Ya ce:

(فذلك من نقصان دينها).

“Waccan ne daga tauyewar addinin ta.”

Jinin Kirdi (Watau daga jijiya): Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Aisha (ra), lallai ita ta ce: Fadimatu (ra) 'yar baban Hubaish ga Manzon Allah

(saw): “Lallai ni ba ni da tsarki, shin na bar sallah?” Manzon Allah (saw) ya ce:

(لا إنما ذلك عرق، وليس بالحیضة. فإذا أقبلت الحيضة، فاتركي الصلاة. فإذا ذهب قدرها فاعسلي عنك الدم وصلي).

“A'a, lallai ita wacananki, jijiya ce mai fitar da jini, ba ta tare da haila. Idan hailarki ta iso, to, ki bar sallah. Sa'ilin da hailarki ta fare. Sai ki lissafa, ki yi wanka don tsarkaka daga jinin sannan ki yi sallah.”

Lokutan Sallah: A cikin **Sahihul Bukhari**, Hadisi ya samu daga Jabir dan Abdullahi: “Manzon Allah (saw) ya kasance yana salla Azuhur lokacin rana ta karkata da kuma zafinta sosai, La'asar, lokacin rana tana da zafi ba sosai ba, Magariba kuwa lokacin rana ta fadi. Isha'i, wasu lokuta ne biyu, wani lokacin idan Manzon Allah (saw) Ya gan su, sahabbai, sun taru da yawa sai ya yi ta da wuri. Idan ya ga ba su taru ba sai ya jinkirta ta. Sallar Subhi sun kasance ko Annabi (saw) ya zamo yana sallatar ta da sahabbai da jinkirta kadan, watau bayan fitowar alfajirin gaskiya.”

Kiran Sallah: Hadisi ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga Anas (ra) ya ce: “An umarci Bilal (ra) da ya riƙa riƙanya kiran sallah kuma ya kadaita iƙama.”

Sharadin Sallah: Manzo (saw) ya ce cikin sha'anin tsarki:

(لا تقبل صلاة بغير طهور)

“Allah (swt) ba Ya karɓar sallar da ba a yi ta da tsarki ba.”

Ruwayar Tirmiziy daga Abdullahi dan Umar (ra). Manzon Allah (saw) ya ce: Cikin sha'anin fuskantar Kibla don yin sallah, hadisin daga Abu Hurairah (ra):

(استقبل القبلة وكبر)

“Fuskanci Alkibla sannan ka yi kabbarar shiga sallah.”

Bukhari shi ne ya zo da shi a cikin Sahihinsa daga Abu Huraira.

To, amma rufe al'aura, haƙiƙa, an sami hadisi a cikin **Sahihil Bukhari** daga Abu Hurairah, lallai shi, Manzon Allah (saw) ya yi hani ga sanya sutura matsattu marasa tsawo da yelwa, kuma kada mutum ya sanya sutura guda wadda ba ta da tsayi kuma ba ta iya rufe babbar halittarsa, watau alansa.

A cikinsa kuma daga Aishatu (ra) ta ce: “Tabbas Annabi (saw) ya kasance yana sallar alfijiri, to, mata sukan halarci ita, sallar, tare da Manzon Allah (saw) kuma muminai masu karewar mutuncinsu, sannan bayan kare halartar sallar alfijir sai su koma gidajensu, babu wanda ya san su ko ya gane su daga sahabbai saboda kamewarsu.

Barin Zance a cikin Sallah: Tabbas Zaidu dan Arkam ya ce: “Mun kasance muna magana a cikin sallah har sai da aya ta sauƙa muka daina:

﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ البقرة: ٢٣٨

“Ku tsayu don Allah (swt) kuna masu kanƙan da kai.”
Alkur’ani 2:238

An umarce mu da yin shiru, an hane mu daga yin magana. Bukhari da Muslim suka ruwaito shi.

Sallah: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Aishatu (ra) uwar muminai ta ce: “Allah (swt) Ya farlanta sallah sa’ilin da Ya farlanta ta raka’a biyu-biyu ce, a cikin zaman gida da tafiya ta kasance a haka sai aka yi kari a kan sallar zaman gida.”

Imamu Ahmad ya kara a cikin Musnadinsa: “Ban da sallar Magarib ita raka’a uku ce.” A cikin hadisin Aba Hurairata a cikin Kissar Balarabe:

(إذا قمت إلى الصلاة فكبر، ثم اقرأ ما تيسر معك من القرآن، ثم اركع حتى تطمئن راكعاً، ثم ارفع حتى تعتدل قائماً، ثم اسجد حتى تطمئن ساجداً، ثم ارفع حتى تطمئن جالساً، ثم اسجد حتى تطمئن ساجداً، ثم ارفع ذلك، في صلاتك كلها).

“Sa’ilin da ka tashi yin sallah, to, ka yi kabbara ta harama, sannan ka karanta abin da ya horu a gareka na Alkur’ani, sannan ka yi ruku’u har sai ka natsu kana ruku’u, sannan ka dago har sai ka daidaita kana tsaye, sannan ka yi sujuda har sai ka natsu kana sujuda, sannan ka dago daga sujudar har sai ka natsu kana zaune, sannan ka yi sujuda har sai ka natsu kana sujudar, sannan ka aikata hakan wancanaka a cikin kowacce sallarka.”

Ramuwar Sallah: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** a cikin babin da ke koyar da ramuwar sallah daga Anas Dan Malik daga Annabi (saw) ya ce:

(من نسي صلاة فليضل إذا ذكرها، لا كفارة لها إلا ذلك، وأقم الصلاة لذكري).

“Wanda ya manta sallah, to, ya sallace ta sa’ilin da ya tuna ta, bata da wata kaffara sai biya. Ka tsayar da sallah don tunanin Allah (swt).”

Rafkanuwa: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** a cikin babin rafkanuwa daga Abdullahi dan Bahinata, lallai ne shi ya ce: “Manzon Allah (saw) ya yi mana sallah raka'a biyu daga sashen sallolin da ya yi mana, sannan ya mife bai zauna ba mutane suka tashi tare da shi. Bayan fare sallar tasa sai muka saurari sallamarsa, sai ya yi kabbara kafin sallama, sannan ya yi sujuda sujuda guda biyu alhalin shi yana zaune, sannan ya yi sallama daga ita sallar.

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** kuma a cikin wata ruwayar ta daban daga Aba Hurairah (ra) ya ce: Manzon Allah (saw) ya sallaci sallar azuhur raka'a biyu sai aka ce lallai mun sallaci sallar azuhur raka'a biyu. Sai ya sallaci sauran raka'a biyu sannan ya yi sallama. Ya sake sujuda guda biyu sannan ya sake sallama.

Sallar Matafiyi: A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Yahaya dan baban Ishaq ya ce na ji Anas yana cewa: “Mun fita tare da Annabi (saw) zuwa Makka, ya kasance yana sallah rak'a biyu raka'a biyu, har muka juyo zuwa Madina. Manzo (saw):

(لا تقصروا الصلاة في أقل من مكة إلى عسفان وهو أربعة برد).

“Kada ku yi kasarun sallah idan bai kai nisan daga Makka zuwa Usfana ba domin ya kai burudi hudu.”

Ke nan ruwayar Darakudini, Dan Khuzaina ya inganta shi.

Sallar Juma'a: A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Rabi'ata dan Harisu, lallai shi ya ji Abu Hurairah yana cewa lallai shi ya ji Manzo (saw) yana cewa:

(نحن الآخرون السابقون يوم القيامة، بيد أنهم أوتوا الكتاب من قبلنا. ثم هذا يومهم الذي فرض الله عليهم فاختلفوا فيه، فهدانا الله له، فالتاس فيه لنا تبع: اليهود غدا والنصارى بعد غد).

“Mu ne na karshen gabatowar ranar Kiyama, a jere lallai su an ba su littafi kafin mu. Sannan wannan ranarsu wadda Allah (swt) Ya farlanta a kansu, sai suka saba cikinta, sai Allah (swt) Ya shirya da mu ga yinin Juma'a, mutane a cikinsa a garemu suke bin mu; Yahudawa washegari, Nasara bayan washegari.”

Sallar tsoro: A cikin **Sahihul Bukhari** daga bin Umar (ra): “Mun je yaƙi tare da Manzo (saw) wajen Najad, sai muka yi karo da abokan gaba, muka yi daura da su, Manzo (saw) ya yi mana sallah, wasu jama'a suka yi sallah tare da shi sai wasu jama'a suna fuskantar abokan gaba.

Manzo (saw) sai ya yi ruku'u tare da su sai ya yi sujada guda biyu, sannan su juya zuwa wurin da waƙanda suka zo suka yi sallah su kuma su zo

watau wata jama'a ta daban wadda ba ta yi sallar ba. Sai su zo su yi ruku'i tare da Manzo (saw). Ya kulla raka'a tare da su sai su yi sujada guda biyu” Abdullhai dan Umar daga Annabi (saw) “Idan sun zamo fiye da haka to, su yi sallah a tsaye da a kan ababen hawansu na dabbobi.

Sallar idodi biyu: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Aishatu (ra) ta ce: Abubakar (ra) ya shigo a lokacin akwai mata maƙwabta guda biyu daga maƙwabtana na Madina suna waƙa game da abin da aka koya musu ranar murna sai ta ce ku dai ba yara ba ne. Abubakar (ra) ya ce: “kuwa kuna aikin shaidan kuke yi a cikin gidan Manzo (saw)?” Wacananka ya faru a ranar idi: sai Manzon (saw) ya ce:

(يا أبا بكر، لكل قوم عيد، فهذا عيدنا).

“Abubakar (ra) ga kowane mutane akwai ranar salla, wannan rana ce ta Idinmu ce.”

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** har ila yau daga Bara'u ya ce: “Na ji Manzo (saw) yana hufuɓa,” ya ce:

(إن أول ما نبأ به من يومنا هذا أن نصلي، ثم نرجع، فننحر، فمن فعل ذلك فقد أصاب سنتنا).

“Farkon abin da za mu fara da shi a wannan rana tamu shi ne mu fara da sallah sannan in mun koma, mu soke ko mu yanka dabbarmu wanda ya aikata wannan haƙiƙa ya dace da sunnarmu.”

Sallar jana'izah: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Aba Hurairah (ra) ya ce: Manzo (saw) ya kira sahabbansa suka gabata a wurinsa don su yi wa Najjashi sallar janaza wadda ake ce mata sallatul ga'ib ga mamaci na ƙwarai.

Zakka: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abu Huraira (ra) ya ce: Manzo (saw) ya ce:

(من أتاه الله مالا فلم يؤد زكاته مثل له يوم القيامة شجاعا أقرع له زبيتان، يطوقه يوم القيامة، ثم يأخذ بلهزمتيه — يعني شذقيه — يقول: "أنا مالك، أنا كنزك")

“Wanda Allah (swt) Ya ba shi dukiya bai bada haƙƙin zakkarta ba za a mayar da ita maciji a ranar ƙiyama mai tsananin dafi. Yana da hantsaki guda biyu zai rinka saran sa a ranar ƙiyama, a wajen gefen da bayansa. Sai ya ce ni ce dukiyarka ni ce tattalinka.”

Sannan a karanta masa:

﴿وَلَا يَحْصِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرٌ لَّهُمْ بِأَلَّ هُوَ سَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ آل عمران: ١٨٠

“Kada wadanda Allah (swt) ya ba su falala daga dukiya su yi tsammanin abin da suke rowa da shi wanda aka ba su alheri a garesu ai shi sharri ne a garesu domin ranar sakamako za a yi masu lalas da abin da suka yi rowar sa a duniya.” Alkur’ani 3:180

Zakkar Kono: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga bn Umar ya ce: Manzo (saw) ya farlanta Zakkar Kono: sai na dabino ko sai na alkama, a kan bawa da da da namiji da mace, karami da babba, na Musulmi Ya yi umurni da a fitar da ita, zakkar kono, kafin zuwan sallar idi.

Azumi: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Muhammad dan Zaid (ra) ya ce Na ji Aba Hurairah (ra) yana cewa manzo (saw) ya ce Baban Kasim (saw) ya ce:

(صوموا لرؤيته، وأفطروا والرؤيته. فإن غم عليكم فأكملوا عدة شعبان ثلاثين).

“Ku yi azumi idan kun ga jinjirin wata na Ramadan, ku aje azumi don ganin jinjirin wata na Shawwal. Idan ya fake saboda gajimarin sama, to, cika Kidayar Sha’aban talatin”

I’tikafi: A cikin **Sahihul Bukhari** daga A’ishatu (ra), matar Annabi (saw), lallai Manzo (saw) ya zamo yana I’tikafi na kwana goma na watan Ramadan har komawarsa ga Ubangijinsa sannan matansa suka rika yin I’tikafi bayansa.

Hajji: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga Abdullahi dan Abbas (ra) ya ce: Falalu (ra) ya kasance yana kusantar Manzo (saw) sai wata ta zo daga Hasam, sai Falalu (ra) ya sa mata ido da kallo, ita ma tana kallon sa sai Manzo (saw) ya sanya kangewar fuskar Falalu (ra) daga gareta zuwa wani ɓangare daban.

Sai ta ce: Ya Manzo (saw) lallai wajibcin Allah (swt) a kan bayinSa a cikin Hajji na cikinsu, babana ya riske su yana tsoho ba ya iya zama a kan dabba. Na iya yi masa aikin hajji? Sai Manzo (saw) ya ce (e) wannan a lokacin Hajjin bankwana.

Yanka: An samu hadisi a cikin **Sahihul Bukhari**, daga baban Rafi’i daga kakansa lallai shi ya ce: “Ya Manzo (saw) a garemu ba mu da, wuka sai Manzo ya ce:

(ما أنهر الدم وذكر اسم الله عليه فكل، ليس السن والظفر، أما السن فعظم، وأما الظفر فمدى الحبشة).

“Abin da kuka yanka kuma jini ya zuba kuka ambaci Sunan Allah (swt) a kansa ku ci; ba yankan da hakori ba, a yanka da kumba amma ban da yanka da hakori, kashi ne.”

Ko kumba ba abin yanka ne ba ita kumba wuƙar Habashawa ne

Farauta: A cikin **Sahihul Bukhari**, kuma daga Baban Sa'alaba Ausheniyi lalle shi ya ce na je wajen Manzo (saw) sai na ce ya Rasulullahi (saw) “mu muna cikin kasar mutanen littafi na linjila yanzu ma ci a cikin akushinsu/korensu/kwanonisu lallai muna cikin kasar farauta ina farauta, da kibiyata ina farauta da karena wanda na samar da shi farauta. Kuma ina farauta da karena wanda ban sanar da shi farauta ba. Ka karantar da ni abin da yake daidai.”

Ya ce (saw):

(أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنْكُمْ بِأَرْضِ أَهْلِ كِتَابٍ تَأْكُلُ فِي آيَاتِهِمْ فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَ آيَاتِهِمْ فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا غَيْرَ آيَاتِهِمْ فَأَغْسِلُوهَا ثُمَّ كُلُوا فِيهَا. وَأَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنْكُمْ بِأَرْضِ صَيْدٍ فَإِنْ صِدَّتْ بِقَوْسِكَ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ وَمَا صِدَّتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلَّمِ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ ثُمَّ كُلْ وَمَا صِدَّتْ بِكَلْبِكَ الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلَّمٍ فَأَذْرَكْتَ ذَكَاتَهُ فَكُلْ)

“Abin da ka fada cewar kuna cikin kasar mazowa littafi kuna a cikin koransu idan kun sami abin da ba korensu ba ba za ku ci a cikinsu ba idan ba ku sami abin da ba koransu ba, to, ku wanke su sannan ku ci a cikinsu. Sannan abin da ka ambata lallai kuma cikin kasar farauta idan ka yi farauta da kibiyarka. Ka ambaci sunan Allah (swt) sannan ka ci amma farauta da karenka wanda ka sanar da shi farauta, ka ambaci sunan Allah (swt) sannan ka ci. Kuma farauta da karen da ba ka sanar farauta ba, to, idan ka tarar da dabbar, ka yanka ta, ka ci.”

Rantsuwa: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Abdullahi dan Umar (ra) lalai Manzon Allah (saw) ya ce “na sadu da Umar dan Khadfab (ra) shi yana tafiya a cikin mahaya rakumi sai ya yi rantsuwa da babansa sai (saw) ya ce:

(أَلَا إِنَّ اللَّهَ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بِآيَاتِكُمْ، مَنْ كَانَ خَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ، أَوْ لِيَصْمُتْ).

“Ashe lallai Allah (swt) Bai hana ku yin rantsuwa da babanninku ba, wanda ya kasance zai yi rantsuwa, to, ya rantse da Allah (swt) ko ya yi shiru.”

A cikin **Sahihul Bukhari**: “Ko ya ce in Allah (swt) ya so don kambun rantsuwar ma'ana shi mai rantsuwa hakan zai kare shi.

Alwashi: Ya zo a cikin Sahihul Bukhari daga Aisha (ra) daga Annabi (saw) ya ce:

(من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصي الله فلا يعصيه).

“Wanda ya yi alwashin zai yi wa Allah (swt) biyayya to, ya yi aikin biyayya ga Allah (swt). Wanda ya yi alwashin saba wa Allah (swt) to, kada ya saba wa Allah (swt).”

Jihadi: Yaƙi a cikin addini ya zo a cikin Sahihul Bukhari daga Abdullahi dan Abbas (ra) ya ce: Manzo (saw).

(لا هجرة بعد الفتح ولكن جهاد ونية. وإذا استنفرتم فانفروا).

“Babu hijira bayan cin Makka da yaƙi sai dai yaƙi da niyya. Sa’ilin da aka ce ku fito don yaƙi daga shugabani, to, ku fito.”

Aure: Ya zo a cikin Sahihul Bukhari, daga AbdurrRahman dan Yazid, ya ce “Na shiga tare da Alkama da Aswada ga Abdullahi, sai shi, Abdullahi, ya ce “Mun kasance tare da Annabi (tsira da aminci su tabbata a gareshi) sai muka tarar da samari ba mu sami komi ba sai Manzo (saw) ya ce:

(يا معشر الشباب، من استطاع منكم الباءة فليتزوج، فإنه أغض للبصر، وأحصن للفرج. ومن لم يستطع، فعليه بالصوم، فإنه له وجاء).

“Ya taron samari, duk wanda ke da ikon yin aure a cikinku, to, ya yi auren, domin aure yana hana kalle-kalle runtsewa ga idanu da kuma kariya ga babbar halittar dan’Adam wanda bai sami dama ba, na hore shi da yin azumi don shi, azumin, dandaka ne gareshi.”

Saki: A cikin Sahihul Bukhari, daga dan Umar (ra) lalle shi ya saki matarsa alhalin tana jinin haila, a zamanin Manzo (saw) sai Umar (ra) ya tambayi Manzo (saw) game da wancanenka, sai Manzo (saw) ya ce:

(مره فليراجعها، ثم ليمسكها حتى تطهر، ثم تحيض، ثم تطهر، ثم إن شاء أمسك بعد، وإن شاء طلق قبل أن يمسها. فتلك العدة التي أمر الله أن يطلق بها النساء).

“Ka umarce shi da ya mayar da ita, kuma ya riƙe ta har sai ta yi tsarki daga hailarta sannan ta yi haila, kuma ta yi tsarki, kuma in ya so ya riƙe ta da aure, in ya so ya sake ta gabanin ya sadu da ita. Wannan ita ce idda wadda Allah (swt) Ya yi umarni da ita.”

Ya zo a cikin Sahihul Bukhari kuma daga Urwa dan Zubair lalle A’ishatu (ra) ta ba shi labari cewa, matar Rifa’atul Kurzay ta zo wajen Manzo

(saw). sai ta ce “Ya Manzon Allah; lallai Rufa'a ya sake ni saki uku lallai ni na aure shi bayan AbdurRahman dan Zuhairul Kurziy, ina tare da shi kamar misalin ‘yar aikatau. Manzo (saw) ya ce:

(لعلك تريد أن ترجعي إلى رفاعه؟ لا حتى يذوق عسيلتك وتذوقي عسيلته).

“Kamar dai ke kina nufin ki koma zuwa ga Rufa’a ne? A’a, har sai an dandani za’inki, ke ma ki ji za’insa.” Saki uku ke nan .

Hul’in Aure: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, daga bn Abbas (ra) ya ce: “Matar Sabit dan Kaisu dan Shuas zuwa ga Manzo (saw) sai ta ce: “Ya Manzo (saw) ba na kyama a kan Sabit cikin addini ko dabi'a face ni lallai ina tsoron kafirci bayan Musulunci.”

Manzo (saw) ya ce: **“Kina nufin a kansa gonarsa”** watau ba ya da mazakuta mai isuwa a gareta sai ta ce: “e” sai ta mayar masa da abin da zai auri wata sai Manzo (saw) ya umarce shi da rabuwa da ita.

Kome na Aure: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari**, Abdullahi dan Umar (ra) ya saki matarsa alhalin tana haila (al’ada) sai Sayyidina Umar (ra) ya tambayi Manzo (saw) sai ya ce masa ya umarce shi daya mayar da ita.

Ila’i: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Hamid –al- Dawil, lalle shi ya ji Anas dan Malik yana cewa, Manzo (saw) ya yi wa matansa ila’i Hadisi.

Zihari: A cikin **Sahihul Bukhari**: Isma’il ya ce dan Malik ya ba ni labari lallai shi ya tambayi dan Shihab game da zihari na bawa sai ya ce misalin ziharin da ne. Malik ya ce: “Azumin bawa wata biyu”, sai na ce: waccan aya wadda ta gabata a cikin koyarwar zihari, ta sauka ne a kan labarin Khaula, diyar Sa'alaba, matar Ausu dan Samit a kan abin da ya yi kyau game da abin da aka fada a cikin wancennanku.

Li'an: A cikin **Sahihul Bukhari** daga dan Abbas, lallai Halal dan Umayya ya yi wa matarsa kazafi sai da ya zo wajen Manzo (saw) yana cewa: “Lallai Allah (swt) ya sani lalli dayanku mafaryaci ne shi ko a cikinku akwai mai tuba” Sannan ta mika ta bada shaida.

Idda: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Hassan daga Mu’akal dan Yasar a gareshi tana auren wani mutum sai ya sake ta sannan ya keɓe daga barin ta har ta gama iddarta, sannan ya neme ta Alhadis. Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** har ila yau daga Ummi Habiba lallai Annabi (tsiran Allah (swt) da amincinSa su tabbata a gareshi) ya ce:

(لا يحل لامرأة مؤمنة تؤمن بالله واليوم الآخر أن تحد فوق ثلاثة أيام، إلا على زوجها أربعة أشهر وعشراً).

“Ba ya halatta ga mace wadda take mumina ta yi imani da Allah (swt) da ranar karshe lallai ta yi tahuddi (idda) watau zama ba tsafta sama da kwana uku sai dai a kan ga mijinta. Idan ya rasu za ta yi masa takaba na wata hudu da kwana goma.”

Shayarwa: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Aishatu (ra) lallai Annabi (saw) ya shiga wajenta a wajenta ya sami wani namiji, lallai shi fuskarsa ta bace kuma yana kyamar hakan. Sai A'ishat (ra) ta ce da Manzo (saw): Shi, dan'uwana, ne sai Manzo (saw) ya ce:

(انظرون من إخوانكن فإنما الرضاعة من المجاعة).

“Ku saurara ga 'yan'uwanku lallai shayarwa ta uba da uwa ce.”

Bukhari ne ruwayar Muslim daga Aisha (ra) daga Annabi (saw), ya ce:

(الرضاعة تحرم ما تحرم الولادة).

“Shayarwa tana tsare abin da yake na haihuwa.”

Ciyarwa: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Aba Hurairah (ra) daga Jabir dan Abdullahi (ra) “Mafi alherin ciyarwa ga abin da ya bayyana ga mawadaci ya fara ga waɗanda suke iyalansa” Ya ce har ila yau Manzo (saw) “Mafificin dinare: Dinaren da mutum ya ciyar a kan iyalansa.” Muslim ke da ruwayar ya ce kuma (saw); “Laifi ya isu ga mutum ya rinƙa tozarta wanda ya ciyar da abinci” ruwayar Abu Dauda “Ko wata kyauta.

Kasuwanci: a cikin **Sahihul Bukhari** daga Jabir dan Abdulahi (ra) lallai Manzo (saw) ya ce:

(رحم الله رجل سمحا إذا باع، وإذا اشترى، وإذا اقتضى). وسئل رسول الله صلى الله عليه وسلم: “أي الكسب أطيب؟” قال: (عمل الرجل بيده، وكل بيع مبرور).

“Allah (swt) Ya yi rahama ga mutum wanda yake sauki idan zai sayar da idan zai sayar da idan zai yi hukunci.” An tambayi Manzo (saw) wane aiki ne ya fi kyau? Manzo (saw) ya ce: “Aikin da mutum zai yi da hannuansa da kowane kasuwanci kubutacce wanda shari'a ta yarda da shi”

Tirmziy ya fitar da hadisin, daga hadisin Rufa'i dan Rafi'u (ra) Hakim (ra) ya inganta wannan hadisin.

Hukuncin Jini: A cikin **Sahihul Bukhari** daga Anas Dan Malik, lallai Bayahude ya fasa kan wata yarinya a tsakanin duwatsu biyu, sai aka ce da ita: “Wane ne ya aikata maki wannan? Shin wane ne?” Shin wane ne? Har sai da

aka ambaci Bayahude sai ta yi ishara da kanta cewar shi ne sai Bayahuden ya tabbatar shi ne ya aikata mata hakan sai Manzon Allah (saw) ya yi umarni da a fasa kansa da dutse.

Haƙiƙa, Hammamu ya ce duwatsu.

Haddodi: A cikin **Sahihul Bukhari** a cikin bayanin haddin Zina daga Zaidu Dan Khalid Al Juhuni ya ce: “Na ji Annabi (saw) yana umarni ga wanda ya yi zina bai yi aure ba, za a yi masa bulala ɗari kuma a kore shi daga garin da ya yi zina kuma a ɗaure shi tsawon shekara guda.

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** a cikin bayanin haddin Zina har ila yau ga wanda bai yi aure ba, daga Jabir ɗan Abdullahi, mutumin Madina, lallai wani mutum ya zo wajen Manzon Allah (saw) yana faɗar cewar lallai shi ya yi zina. Ya yi wa kansa shaida guda huɗu, don faɗar da ya yi tamkar shaidar mutum huɗu ne. sai Manzon Allah (saw) ya yi umarni da a jefe shi. Ya kasance lallai yana da aure.

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** cikin Babin Kazafi daga Aba Hurairah ya ce: “Na ji Baban Kasimu yana cewa:

(من قذف مملوكا وهو برئ مما قال، جلد يوم القيامة إلا أن يكون كما قال).

“Wanda ya yi wa bawansa kazafi, za a yi masa haddi a ranar Kiyama face ya kasance kamar yadda ya faɗa.” An gamu a kansa.

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** kuma, a cikin bayanin haddin barawo, daga Aisha (ra), lallai Annabi (saw) ya ce:

(تقطع يد السارق في ربع دينار).

“Ana yanke hannun barawo idan ya saci kashi ɗaya bisa huɗu na dinari.”

Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** kuma a cikin bayanin haddi na Harabiyanci watau masu yin yaki, daga Anas ya ce: “An gabatar wa Manzon (saw) wasu mutane daga Uklu sun musulunta sun taru a Madina, sai aka bayar da umurnin a zo da rakuman zakka sai suka sha daga fitsarinsu da nononsu, suka aikata haka, suka warke daga ciwon, sai suka bar Musulunci, suka kuma kashe mai kiwon rakuma, suka kora rakuman. Sai Manzon (saw) ya aika a bayanasu sai suka zo da su sai Manzo ya yayyanke hannayensu da kafafunsu da makanta idanunsu har sai da suka mutu.

Alƙalanci: A cikin **Sahihul Bukhari** sa'ilin da alƙali Ya yi hukunci don abin duniya ko ya saɓa wa mazowa ilimi yin hakan ridda ne. Umudu ya ba mu labari ya ce AbdulRazaki daga Ma'ammar daga Zuhriy, daga Salim daga

babansa ya ce: Manzo (saw) ya aika Haladu dan Khalid zuwa Bani Huzaima da su kyautata su ce mun miƙa wuya, sai suka ce “mun karkata, sai ya sa Halid yana kashewa yana kamewa kuma yana tura” wa kowanne mutum a cikinmu kamammun bayi kuma ya umarci kowane mutum a cikinmu da ya kashe kamammun bayin da ke wajensa.

“Sai na ce na rantse da Allah (swt) ba zan kashe kamammuna ba, babu wani namiji daga mutanena da ya kashe kamensa sai muka ambaci hakan a wurin Manzo” (saw) ya ce: “Ya Ubanjina lallai ni mai barranta ne daga gare Ka game da abin da Khalid ya aikata” har sau biyu.”

Shaida: A cikin **Sahihul Bukhari** a cikin babin abin da aka ce game da shaidar zur daga AbdurRahman dan Abubakar daga babansa (ra) ya ce: Annabi (saw) ya ce: “Ku saurara, ba na ba ku labari game da babban laifi mai girma?” Har sau uku Sahabbai suka ce: “Mun yarda ya Manzoni Allah (saw)” Ya ce:

(الاشراك بالله وعقوق الوالدين).

“Hada Allah da wani a wajen bauta da wulafanta iyaye.”

Yana zaune a kishingide sai ya ce:

(ألا وقول الزور).

“Ku saurara da fadin zur.”

Watau fadin ganin ko jin wani abu alhalin ba haka nan ba.” Bai gushe ba yana nanatawa har sai da muka ce a zuciyarmu da dai zai yi shiru.

Gado: A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Abdullahi Dan Abbas (ra), daga Annabi (saw) ya ce:

(الحقوا الفرائض بأهلها فما تركت الفرائض فأولى رجل ذكر).

“Ku bayar da gado ga masu shi, abin da ya saura mai cancanta a kan sauran mutum namiji yaro ko babba.”

Su hudu ne, kaka da uba da dan da watau nasaba.

Musulunci: Ya zo a cikin **Sahihul Bukhari** daga Abdullahi Dan Umar (ra) ya ce: “Lallai wani mutum ya tambayi Manzoni Allah (saw), wane aiki ne ya fi a cikin Musulunci? Ya ce:

(تطعم الطعام، وتقرأ السلام على من عرفت وعلى من لم تعرف).

“Ciyar da abinci da yin sallama ga wanda ka sani da wanda ba ka sani ba.”

Samun Izini: A cikin **Sahihul Bukhari**, daga Sahal dan Sa'ad daga Annabi (saw) ya ce: “Lallai an sanya neman izini don kawar da ganin abin da bai dace ba.”

Yana daga rasan addinin Musulunci (Fikh) bayyanawarsa tsarewar ga66ai a fili daga sa6o. Mun fara da ambaton ayoyin da suka yi hani daga sabawar, sannan muka biyo baya da hadisai masu hanawar su ma. Allah (swt) Ya ce:

﴿وَذَرُوا ظِلَهِمَ الْإِثْمَ وَكَاطَتْهُمُ الْأُنْعَامُ﴾: ١٢٠.

“Ku bar yin zunubi/laifi a bayyane ko a 6oye.” Alkur’ani 6:120

Tsarewar kunne daga sauraren yasasshiyar magana: Allah (swt) Ya ce:

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾: النور: ٣٠

**“Sa’ilin da kuka ji yasasshiyar magana ku kawar da kai daga jin ta.”
Alkur’ani 24:30**

Watau gujewa mai yin ta don bin umarnin Allah (swt).

Tsare Idanu: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾: النور: ٣١

“Ka ce ga mata muminai su runtse ganinsu.” Alkur’ani 24:31

Tsare Harsuna daga giba/cin naman 'yan'uwa kuma daga dukkan abin da bai halatta ba. Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَلَا يَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾: الحجرات: ١٢

“Kada sashinku ya ci naman sashen” Alkur’ani 49:12

Watau ya yi giban sa. Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ﴾: الأنعام: ١٥٢

“Sa’ilin da za ku yi magana, to ku daidaita.” Alkur’ani 6:152

“Watau ku faɗe ta yadda take. Allah Mai girma Ya ce

﴿ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴾ الأحزاب: ٧٠.

“Ku fadi zance madaidaici.” Alkur’ani 33:70

Tsare Hannuwa daga sata: Allah (swt) Ya ce:

﴿ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ (٣٨) فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ المائدة: ٣٨ - ٣٩

“Barawo da Barauniya ku yanke hannayensu sakamakon abin da suka aikata, hukunci daga Allah (swt). Allah (swt) Mabuwayi kuma Mai hikima cikin aikinSa.”

“Wanda ya tuba bayan zaluncinsa na laifi kuma ya gyara, to, Allah (swt) Zai karbi tuba a kansa kuma lallai Allah (swt) Mai gafara ne kuma Mai jin-kai.” Alkur’ani 5:38-39

Tsare ciki daga cin haram: Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ آلِهَتِهِمْ تِلْكَ إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴾ النساء: ١٠.

“Lallai wadanda suke cin dukiyoyin marayu da zalunci, lallai abin da suke ci cikin cikkunansu wuta ce da sannu za su konu a cikin wutar sa'ira.” Wuta mai horuwa don ribanya azaba.” Alkur’ani 4:10

Allah Mai girma Ya ce:

﴿ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ ﴾ البقرة: ١٨٨

“Kada ku ci dukiyoyinku a tsakaninku da yaudara.” Alkur’ani 2:188

Tsare Babbar Halittar Dan’Adam/Al’aurarsa daga Zina da kuma Liwadi: Allah Mai girma Ya ce:

﴿ وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْفَ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً ﴾ الإسراء: ٣٢

“Kada ku kusanci zina, domin ita lallai ta kasance alfasha ce.” Alkur’ani 17:32

Allah Mai girma Ya ce: A cikin lizimtar mutanen Ludu (A.S) game da zaɓɓewa maza suke da shi:

﴿ أَيُّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ الْإِنْسَاءِ إِنَّكُمْ قَوْمٌ بِجَهْلُونَ ﴾ النمل: ٥٥

“Yanzu ku za ku rinka zuwa ga maza don sha'awa koma bayan mata, lallai ku, mutane, ne jahilai.” Alkur’ani 27:55

Tsare Kafafuwa daga tafiyar alfahari da kuma tafiya zuwa kowane sabo: Allah Mai girma Ya ce a cikin dangantakar zancen Lukman (A.S):

﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ﴾ لقمان: ١٩

“Ya dana, ka daidaita a cikin tafiyarka.” Alkur’ani 31:19

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا﴾ الإسراء: ٣٧

“Kada ka yi tafiya bayan kasa kana alfahari domin lallai kai ba ka iya tsaga kasa, kuma ba za ka kai tsawon dutse ba.” Alkur’ani 17:37

Da masu tafiya a kan abubuwan hawa da masu tafiya a kasa zuwa sabo, dakarun da ke kan abin hawa na shaidan da dakuransa na tafiya kasa.

Allah (swt) Ya ce ga Iblis umarni gare shi shiriya ne ko wulakantawa ce:

﴿وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخِلَعٍ وَرِيَالِكِ﴾ الإسراء: ٦٤

“Ka afka a kansa dakarunka mahaya da dakarunka masu tafiya a kasa.” Alkur’ani 17:64

Hadisan da suka yi hani daga sabo kuma Manzo (saw) ya ce:

(لا أحد أغير من الله من أجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما بطن).

“Babu wanda zai yi mamaki don Allah (swt) ya yi kishin haramta alfasha na abin da ya bayyana daga gareta da boyenta.”

Bukhari da Muslim da Tirmiziy daga Aba Hurairah.

Tsare Kunnuwa daga jin kowacce yasasshiyar magana, da wasan banza da waka mara ma'ana: A cikin Sahihul Bukhari da Muslim da Nasa'I daga Aishatu (ra) ta ce: Annabi (saw) ya shiga gidanta a wurinta akwai 'yan-mata biyu suna waka da wakar “biKasu”, sai Manzo (saw) yana kishingide a kan shimfida, yana juyar da fuskarsa daga wajensu duk da suna yara sai Abubukar (ra) ya shiga, sai ya yi mani tsawa ya ce: “Yanzu sarewar shaidan ne a cikin gidan Manzo (saw).

Ya ce “ku bar su”, san da Manzo ya juya sai ya yi mana tsawa, sai suka fita, ya zamo a ranar idi ce. Ya kasance mutanen Sudan suna wasa da takubba da wasan yaƙi na masu, sa'ilin da aka tambaye ni, ko Annabi (saw) ya ce: “Kina annashuwa da shawa'awar kallon?” Sai na ce: “Na'am sai ya tsayar da ni a bayansa a kan kafadarsa da a kan kafadunsa, yana cewa bayanku ya ba ni Arfadata har sai kin isa ga abin da ke gare ki na kallo.” Sai ya ce: “Ya ishe ki?” Sai na ce: “Na'am,” ya ce (ki tafi). Ya ishe ni lallai Allah Mai girma yana cewa a ranar tashin Kiyama.

“Ina waɗanda suka zamo suna tsarkake game da jinsu da wasan banza da sarewar shaidan, ku shiga a cikin yardajjen masauki, kuma sannan yana ce wa Mala'iku ku sanar da su buƙatuNa ku ba su labari, lallai babu tsoro a kansu kuma ba su baƙin ciki.”

Tsare Idaniya daga duban bambajiya ko babbar halittar 'ya mace: Muslim ya fitar da hadisi daga Abu Dawuda da Tirmiziy, daga Jabir ya ce: Na tambayi Annabi (saw) game da ganin da ke kamar waige sai ya ce: “Kawar kai daga gani.” Abu Dawuda ya fitar da hadisi daga Tirmiziy daga Buraidata ya ce: Manzo (saw) ya ce:

(يا علي لا تتبع النظرة النظرة، فإن لك الأولى وليست لك الآخرة).

“Ya Aliyu kada ka bibiya kallon kallo, domin kallon farko naka ne amma na biyu ba naka ba ne.”

Tsare Halshe daga abin da ba kyau da zagi da alfasha. Tirmiziy ya fitar da hadisi daga ɗan Masa'ud (ra) ya ce: Manzo (saw) ya ce:

(ليس المؤمن بطعان، ولا لعان، ولا فحاش، ولا بذي).

“Mumini ba ya suka, ba ya tsinuwa, ba ya alfasha, ba ya maganganu marasa ma'ana.”

Manzo (saw) ya ce ga Mu'azu:

(كف عليك هذا)، وهو آخذ بلسانه.

“Ina kashedinka da wannan” alhalin Manzo (saw) yana rife da harshensa.”

قلت يا نبي الله وإنا لمؤاخذون بما نتكلم به؟

Mu'azu ya ce ya Annabin Allah (swt): “Ashe za a kama mu da maganganun da muka yi?”

Sai Manzo (saw) ya ce:

(ثكلتك أمك، وهل يكب الناس في النار على وجوههم أو على مناخهم إلا حصائد ألسنتهم).

“Mamanka ta fi wabinka, shin akwai abin da ke kifa mutane cikin wuta a kan fuskarsu da hannayensu face girbe-girben harsunansu.”

Tsare Hannaye Daga Sata: Bukhari da Muslim da Nasa'i sun fitar da hadisi daga Aba Hurairah (ra) ya ce: Manzo (saw) ya ce: “Allah (swt) Ya tsine wa barawo.”

Tsare Ciki Daga Cin Haram: Manzo (saw) ya ce: “Lallai an ambaci wani mutum wanda ya tsawaita tafiya, gashin kansa ya nade, ga kuma kura saboda tafiya, sai ya riƙa hannunsa zuwa sama yana cewa Ya Ubangiji, abincinsa haram, abin shansa haram, kayayyakin sawansa haram, guzurinsa haramun ‘Ta yaya Allahu (swt)’ Zai karɓa masa.” Bukhari da Muslim suka ruwaito shi.

Tsare Babbar Halitta, wato Al'aura daga Zina: Muslim da Tirmiziy da Nasa'I sun ruwaito hadisi daga ɗan Mas'udu (ra) ya ce: Na tambayi Manzo (saw), “wane zunubi ne ya fi girma a wurin Allah (swt)?” Manzo (saw) ya ce:

(أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادَ وَهُوَ خَلْقُكَ)،

“Ka sanya kishiyoyi na bauta ga Allah (swt) kuma Shi Ne Ya halicce ka.”

Sai na ce:

"ثم أي؟"

“Sannan sai me?”

Ya ce ka kashe ɗanka don kada ya ci tare da kai

(أَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ مَخَافَةَ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ) قلت: "ثم أي؟"

“Watau don tsoron talauci. Na ce “sai me?”

Ya ce :

(أَنْ تَزْنِيَ خَلِيلَةَ جَارِكَ).

“Yin zina da matar maƙwabcɪ.”

Manzo (saw) ya ce:

(أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَدْخَلْتَ عَلَى قَوْمٍ مِنْ لَيْسَ مِنْهُمْ فَلَيْسَتْ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ)

MADOGARAR MALAMAI

“Duk sa'ilin da mace ta shiga ga wasu mutane, wadanda ba ta cikinsu, to, ita a wurin Allah (swt) ba ta cikin komi.”

Watau tana cikin hatsari babba har sai ta daina hakan.

Abu Dawuda ne ya ruwaito shi da Nisa'i da dan Hibban a cikin sahihinsa daga Abu Hurairah.

Tsare Kafafuwa daga tafiyar alfahari: Manzo (saw) ya ce:

(خرج رجل ممن كان قبلكم في حليه له يختال فيها فأمر الله الأرض، فأخذته فهو يتجلجل فيها إلى يوم القيامة).

“Wani mutum ya kasance yana daga wadanda suke gabaninku, ya fita a cikin sabuwar sutura wadda take gaba da baya ta sa yana alfahari a cikinta, sai Allah (swt) Ya yi wa kasa umarni ta kame shi ta nutsar da shi. Yana nutsa a cikinta har zuwa tashin Kiyama.”

Tirmiziy ya fitar da hadisin. Madogara ga Allah (swt) take.

BABI NA SHIDA

Bayanin Rasan Addini Boyayyu Daga Siffon Zuciya Wadda Ta Halaka Da Wadda Ta Kuɓuta Daga Wadannan Rassa Boyayyu

Tsarkin zuciya daga dukkan abubuwa watau halakakku kuma boyayyu: Allah (swt) Ya ce:

﴿وَذَرُوا ظِلَهِمُ الْإِنَّمِ وَبَاطِنُهُ﴾ الأنعام: ١٢٠

“Ku bar bayyanar da zunubi da boye aikata shi.” Alkur’ani 6:120

Allah (swt) Ya ce:

﴿إِنَّمَا حَرَّمَ رِيَّ الْفَوَاحِشِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ الأعراف: ٣٣

“Lallai Ubangiji Ya hana aikata alfasa abin da ya bayyana a gareta daga abin da aka aikata a boye.” Alkur’ani 7:33

Yana daga abubuwan halakakku na masu ban mamaki: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا﴾ النوبة: ٢٥.

“A ranar Hunaini ku tuna sa'ilin da yawanku ya ba ku mamaki alhali yawan ba ya iya wadatar da ku da komai.” Alkur’ani 9:25

Allah (swt) Ya ce:

﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾ النجم: ٣٢.

“Kada ku rinka tsarkake kawunanku, Shi, Allah Mai girma, Yana sanin bayinSa wadanda suka yi takawa.” Alkur’ani 53:32

Yana daga abubuwa halakakku girman kai: Allah Mai girma Ya ce:

﴿سَأَصْرِفُ عَنْ آيَتِيَ الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ الأعراف: ١٤٦

“Za su juya daga barin ayoyi Na/umarniNa wadanda suke da girman kai a cikin kasa ba tare da gaskiya ba.” Alkur’ani 7:146

Allah Mai girma Ya ce:

﴿كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى كُلِّ فَاكٍ مُتَكَبِّرٍ جَوَارٍ﴾ غافر: ٣٥

“Kamar wacananka Allah Mai girma Yake yumkewa/damkawa a kan kowacce zuciyar mai girman kai mai kuma barna.” Alkur’ani 40:35

Allah Mai girma Ya ce:

﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ النحل: ٢٣.

“Lallai Shi, Allah Mai girma, ba Ya son masu girman kai.” Alkur’ani 16:23

Yana daga abubuwan da ke jawo halaka, yin fushi mara ma'ana da karya.” Allah Mai girma Ya ce:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ الفتح: ٢٦

“Sau da yawa wadanda suka kafirta suka sauya a cikin zukatansu.” Alkur’ani 48:120

Yana daga abubuwa masu halakarwa yin hassada, Allah Mai girma Ya ce:

﴿أَمْرٍ يُحْسِنُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ﴾ النساء: ٥٤.

“Ko suna hassada a kan abin da Allah Mai girma Ya bai wa mutane na daga falalarSa.” Alkur’ani 4:54

Yana daga abubuwa masu halakarwa yin rowa, Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا يَبْخُلْ عَنْ نَفْسِهِ﴾ محمد: ٣٨

“Wanda ya yi rowa, to yana yin ta ga kansa kurum.” Alkur’ani 47:38

Allah Mai girma Ya kuma ce:

﴿الَّذِينَ يَبْخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ النساء: ٣٧.

“Wadanda suke rowa kuma suke umarnin mutane da yin ita, rowar...” Alkur’ani 4:37

Yana daga abubuwa masu halakarwa kuma yin riya, Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قَوْلٍ لِلْمُصَلِّينَ﴾ ④ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ⑤ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ﴾ الماعون: ٤ - ٦.

“To, azabar bone ta tabbata ga masallata, wadanda suke masu shagala daga sallahsu, wadanda suke aikata riya a cikin ayyukansu.” Alkur’ani 107:4-6

Allah Mai girma Ya ce:

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ الكهف: ١١٠

“Saboda haka wanda ya kasance yana fatar haduwa da Ubangijinsa, to, sai ya yi aiki na kwarai, kuma kada ya hada kowa da bauta wa Ubangijinsa.”

Alkur’ani 18:110

Yana daga abubuwa masu halakarwa son dukiya don alfahari: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَتَجِبُونَ أَلَمَالًا حُبًّا﴾ الفجر: ٢٠

“Kuma kuna son dukiya, so mai yawa.” Alkur’ani 89:20

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَأَنَّهُمْ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ العاديات: ٨

“Mutum game da dukiya mai tsananin son ta ne.” Alkur’ani 100:8

Yana daga abubuwa masu halakarwa kuma son alfarma, Allah Madaukaki Ya ce:

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ﴾ القصص: ٨٣

“Wadannan gidajen lahira Muka sanya su ga wadanda ba su yin girma na dagawa a cikin duniya.” Alkur’ani 28:83

Yana daga abubuwa masu halakarwa kuma yawan gori, Allah Mai girma Ya ce a cikin littafinSa:

﴿ذَرَهُمْ يَأْكُلُوا وَيَشْتَبِعُوا وَيُلْهِمِ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْمَلُونَ﴾ الحجر: ٣

“Ku bar su suna ci kuma suna jin dadi kuma suna kutsawa a cikin gori, da sannu za su sani.” Alkur’ani 15:3

Yana daga abubuwa masu halakarwa kuma munanan zato ga Musulmai, Allah Mai girma Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ﴾ الحجرات: ١٢

“Ya ku wadanda kuka bada gaskiya, ku ninsanci mafi yawa daga zato, lallai sashen kowane zato zunubi ne.” Alkur’ani 49:12

Ya kare abin da muke nufi na nufinsa daga ayoyin da suke nuni a kan siffon zuciya masu halakarwa. Su goma daga masu halakarwa na asalin zarge-zargen dabi'u/munanan dabi'u duk wanda ya kebantu da su a cikin zuciyarsa, to, ya rusa rassansa na Addinin Musulunci. To, da yardar Allah (swt) muna nufin kuma muna nufin ayoyin siffon zuciya wadanda suke na tsira.

Na farkonsu yin tuba: Allah Mai girma Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ التحريم: ٨

“Ya ku wadanda suka bada gaskiya, ku tuba zuwa ga Allah (swt) tuba na zarar bunu.”

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَكُمْ تَقْلُحُوتٌ﴾ النور: ٣١

“Ku tuba zuwa ga Allah gaba daya ko kwa sami babban rabo.”
Alkur'ani 24:31

Yana daga wadannan abubuwan tsira: Tsarkake ayoyin addini don Allah (swt). Allah Mia girma Ya ce:

﴿فَاعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ الزمر: ٢

“Ku bauta wa Allah a gareShi ku tsarkake ayyukan addini.” ***Alkur'ani 39:2***

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ البينة: ٥

“Ba mu umarce ku ba face ku bauta wa Allah (swt) kuma masu tsarkake addini a gareShi.” ***Alkur'ani 98:5***

Yana daga dabi'un tsira har ila yau yin hakuri: Allah Mai girma da daukaka Ya ce:

﴿وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ الأنفال: ٤٦

“Ku yi hakuri, lallai Allah Mai girma Na tare da masu hakuri.” ***Alkur'ani 8:46***

Kuma yana daga wadannan dabi'un tsira: Kamewa daga kowace irin cuta ko zalunci a cikin duniya: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ طه: ١٣١

“Kada ka tsawaitar da dagannanka zuwa ga abin da Muka bayar na jin dadi mataye a cikinsu don kawa na rayuwar duniya.” Alkur’ani 20:131

Yana daga abubuwan tsira kuma dogaro ga Allah (swt): Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ آل عمران: ١٢٢

“Ga Allah (swt) muminai suka dogaro a kan bukatunsu.” Alkur’ani 3:122

Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ الطلاق: ٣

“Wanda ya dogara ga Allah (swt) Ya isar masa a kan bukatunsa.”

Yana daga wadannan abubuwa na tsira kuma mayar da al'amari zuwa ga Allah (swt); Allah Mai girma Ya ce a cikin hikayar faɗar mumini daga mutanen Fir'auna:

﴿وَأَفْوضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ غافر: ٤٤

“Na mayar da al'amarina zuwa ga Allah (swt), lallai Allah Mai girma Yana ganin bayinSa.” Alkur’ani 40:44

Yana daga abubuwa masu tsayar da zuciya kuma yarda da ɗaukaka. Allah Mai girma Ya ce:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ﴾ النعاب: ١١

“Babu wani abu da zai same ka na daga damuwa face da yawan zabin Allah (swt), wanda duk ya bada gaskiya da Allah Mai girma Zai shirya da zuciya.” Alkur’ani 64:11

Allah Mai girma Ya ce:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

الحديد: ٢٢ - ٢٣

“Babu wani abu da zai same ka na daga damuwa a cikin Kasa, ko cikin rayuwarku face yana cikin littafi kafin Mu rubuta shi lallai hakan ga Allah

(swt) mai sauki ne, Don dai kada ku cutu a kan abin da ya riga ya wuce muku.” Alkur’ani 57:22-23

Yana daga abubuwan masu tserar da zuciya yin takama: Jin tsoron Allah da faɗarSa:

﴿وَحَافُونَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ آل عمران: ١٧٥

“Ku ji tsoro Na idan kun zamo masu bada gaskiya.” Alkur’ani 3:175

Yana daga abubuwan da suke tserar da da zuciya kuma yin takawa: Allah Mai girma Ya ce:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّقِ اللَّهَ وَيَتَّقِ قَوْلَ نَبِيِّكَ هُمْ الْفَائِزُونَ﴾ البور: ٥٢

“Wanda ya yi wa Allah Mai girma da ManzonSa (saw) biyayya, ya ji tsoron Allah Mai girma, ya yi wa Allah (swt) takawa, wadannan bayin na Allah (swt) su ne suka rabauta.” Alkur’ani 24:52

Yana daga abubuwan da suke tserar da zuciya kuma kauna ga Allah (swt). Allah Mai girma Ya ce: “Kada ku yanke da kaunar rahamar Allah (swt),

﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ الزمر: ٥٣

“Lallai Allah Mai girma Yana gafarta zunubi gaba daya, lallai Shi Ne Mai gafara Mai jin-kai.” Alkur’ani 39:53

Wadannan abubuwa guda goma su ne masu fitar da mutum daga halaka kuma su ne kyawawan dabi’u. wanda ya same su a zuciya, sauran ma zai iya samun su da yardar Allah. Dukkan muwafaka tana ga Allah.

BABI NA BAKWAI:

Bayanin Hadisan Rassa Boyayyu

Har ila yau, game da siffon zuciya masu halakawa da masu tseratarwa, kuma mun samu hadisai a cikin wannan koyarwa kamar yadda muka samu ayoyin a cikin koyarwa wadda take gabanin wannan. Kuma mun jera kuma kamar yadda muka jera a nan in Allah (swt) Ya so.

Daga cikinsu: Mamaki don dagawa. Bukhari da Muslim sun fitar da Hadisi:

(بينما رجل يمشي في حلة تعجبه نفسه مرجل - أى ممتشط رأسه - مختال في مشيه إذا حسف الله به فهو يتجلجل إلى يوم القيامة).

“Tsakanin lokacin da wani mutum yake tafiya sanye da sutura mai gaba da baya, tana ba shi mamaki na dagawa ga kansa, kuma yana taje kansa yana mai dagawa a cikin tafiyarsa, sai Allah Mai girma Ya nusar da shi har yanzu yana nutsewa har zuwa ranar sakamako.”

Akwai girman kai. Muslim ya fitar da hadisi da Abu Dawuda da Ibn Majah, lafazin hadisin nasa ne, yana cewa Allah Mai girma Yana cewa:

(يقول الله تعالى ((الكبرياء ردائي، والعظمة إزاري، فمن نازعني واحدا منهما ألقيته في جهنم، فلا أبالي))

“Girma, mayafiNa ne, daukaka, rigaTa Ce Wanda duk ya zare mani daya daga cikinsu, Zan jefa shi a cikin wutar jahannama ba tare da Na damu ba.”

Yana daga cikinsu yin fushi wanda babu dalili na shari'a: A cikin Sahihul Bukhari daga Abu Hurairah (ra) ya ce:

(لا تغضب). فردد مرارا، قال: (لا تغضب). وأخرج النسائي: (ليس الشديد الذي يغلب الناس، إنما الشديد الذي يغلب نفسه عند الغضب).

“Lallai wani mutum ya ce ga Annabi (saw) Ka yi mani nasiha, ya ce “Kada ka yi fushi, “yana nanata tambayar yana ce masa “Kada ka yi fushi.” Nisa'i ya fitar: “Ba shi ne karfi ba rinjayar mutane da karfi ba, lallai karfi yana ga wanda yake rinjayar fushinsa, sa'ilin da aka saba masa.”

Hassada tana cikinsu: A cikin Sahihu Muslim daga Abu Hurairah (ra) ya ce: Manzo (saw) ya ce:

(لا تحاسدوا، ولا تناجشوا، ولا تباغضوا، ولا تدابروا).

“Ku kiyayi hassada, kada ku yi cinikin yaudara, kada ku yi fushi, kada ku yi jayayya a cikin zance.”

Hadisi da tsawonsa. Abu Dawuda ya fitar da Hadisi:

(إياكم والحسد، فإن الحسد يأكل الحسنات كما تأكل النار الحطب).

“Kashedinku da yin hassada. Ita, hassada, tana cin ayyuka masu kyau kamar yadda wuta ke cin kirare.”

Daga cikinsu akwai rowa. Tirmiziya ya fitar da hadisi daga Abu Hurairah (ra) ya ce: Manzo (saw) Ya ce:

(السخي قريب من الله، قريب من الناس، قريب من الجنة، بعيد من النار. والبخیل بعيد من الله، بعيد من الناس، بعيد من الجنة، قريب من النار. والجاهل السخي أحب إلى الله من عالم بخيل).

“Mai kyauta yana kusa da Allah (swt), makusanci da mutane makusanci da Aljannah, mai nisanta daga wuta, marowaci daga Allah (swt) mai nisanta daga mutane, mai nisanta daga Aljannah makusanci ga wuta. Jahili mai kyauta ya fi soyuwa a wurin Allah (swt) fiye da malami marowaci.”

Riya tana cikinsu, dan Majah ya ruwaito hadisi daga Shaddadu dan Ausu yana marfu'i.

(إن أخوف ما أتخوف على أمتي الإشراف بالله. أما إنني لست أقول يعبدون شمساً، ولا قمراً، ولا وثناً، ولكن أعمالاً لغير الله، وشهوة خفية).

“Mafi abin da nake tsoro na tsoron sa a kan al'ummata shi ne hada Allah (swt) da wani a wurin bauta. Amma Manzon Allah (saw) ba yana cewa suna bauta wa rana ba ne, ko wuta ko gunki, a'a, suna yin ayyuka don wanin Allah (swt) da sha'awa mai tsoratarwa.”

Manzo (saw) ya ce:

(تعوذوا من جب الحزن)

“Ku nemi tsari daga ramın baƙin ciki.”

Sahabbai suka ce:

"يا رسول الله ما جب الحزن؟"

“Ya Manzon Allah: “Mene ne ramın baƙin ciki?”

Ya ce:

(واد في جهنم تتعوذ منه جهنم كل يوم مائة مرة).

“Rami ne a cikin jahannama, wutar jahannama tana neman tsari daga gareshi kowace rana sau dari.”

قل يا رسول الله من يدخله؟

“Sai aka ce ya Manzon Allah Mai girma! Wane ne zai shige ta?”

Manzo (saw) ya ce:

(القراء المرءون بأعمالهم).

“Makarantan Alkur’ani masu riya da ayyukansu.”

An ruwaito daga Abu Dawuda daga Abu Hurairah, Manzon Allah (saw) ya ce:

(من طلب العلم ليجادل به العلماء، أو ليمارى به السفهاء، أو ليصرف وجوه الناس إليه، أدخله الله النار)

“Duk wanda ya nemi ilimi don jayayya da malamai, ko don wawaye su rinka fadarsa in ya wuce, ko don fuskokin mutane su ce da shi mai ilimi in ya wuce ta fuskar inda suke, Allah Mai girma Zai shigar da shi cikin wuta.”

Daga cikinsu akwai son alfarma Manzon Allah (saw) ya ce:

ما ذئبان جائعان أرسلنا في غنم بأفسد لها من حرص المرء على المال والشرف لديه)

“Babu Kura guda biyu, masu jin yunwa da za a tura cikin awaki da za su yi kaca-kaca da su fiye da kwadayin mutum a kan dukiya da kuma son daukaka.”

Tirmiziy kuma ya ruwaito hadisi daga Ka'abu d'an Malik.

Daga cikinsu abubuwa masu halakarwa akwai son dukiya don alfahari. Manzo (saw) ya ce:

(يهرم ابن آدم ويشيب فيه اثنان: الحرص على المال، والحرص على العمر)

“Dan’Adam yakan tsufa ya yi furfura amma yana tare da abu guda biyu: “Kwadayi a kan dukiya da kuma kwadayi a kan rayuwa.”

Bukhari da Muslim da Tirmiziy suka ruwaito shi Hadisin daga Anas. Manzo (saw) ya ce:

(لو كان لابن آدم واديان من مال: لابتغا لهما ثالثا، ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب ويتوب الله على من تاب)

“Da dai ya kasance ga dan’Adam kwari na kudi guda biyu da ya nemi na uku, babu abin da ke cika cikin mutum dan’Adam face turbaya. Allah (swt) Yana karɓar tuba a kan wanda ya tuba.”

Bukhari da Muslim da Tirmiziy kuma daga Anas.

Daga cikinsu akwai Guri. Buhari ya ruwaito daga Abdullah dan Umar (ra) ya ce: “Manzo (saw) ya riƙe kundukukina” sai ya ce:

(كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر السبيل).

“Ka zamo a cikin duniya tamkar baƙo ko matafiyi.”

Dan Umar (ra) ya kasance yana cewa “Idan ka yi yammaci, kada ka saurari safiyanci. Idan ka wayi gari, kada ka saurari yammaci don haka ka riƙi lafiyarka kafin rashin lafiyarka, hakan daga rayuwarka kafin mutuwar ka.”

Daga cikinsu akwai munana zato ga Musulmi. Manzo (saw) ya ce: kamar yadda ya zo a cikin hadisun ruwayar ibn Majah:

(إذا ظننتم ففتحوا، وإذا حدثتم فلا تبغوا، وإذا نظرتهم فامضوا. وعلى الله فتكلموا، وإذا وزنتم فارجحوا).

“Sa’ilin da kuka yi zato, to, ku tabbatar da gakiyarsa sa’ilin da aka iyakance ku, kada ku yi tsiwa, lokacin da aka bar ku don wani al’amari, to, ku shuɗe. Amma ga Allah Mai girma ku dogara. Idan kun yi awo, to, ku cika na ƙa’ida.”

Ya kare abin da mukayi nufi da shi dangane da hadisun siffon zuciya masu halakawa. Muna nufin kuma siffon zuciya masu tsoratarwa in Allah (swt) Ya so.

Daga cikin abubuwan da suke tserar da zuciya akwai tuba daga dukkan manyan zunubai da ƙananansu. Manzo (saw) ya ce:

(والله إني لأستغفر الله وأتوب إليه في اليوم أكثر من سبعين مرة).

“Wallahi lallai ni ina neman gafarar Allah Maigirma kuma ina tuba gare Shi a cikin kowane yini fiye da sau saba’in.”

Buhariy ya ruwaito shi a cikin sahihinsa, daga Aba Hurairah (ra).

A cikinsu akwai tsarkake addini don Allah (swt), Manzo (saw) ya ce:

(إنما الأعمال بالنيات، وإنما لكل امرئ ما نوى. فمن كانت هجرته إلى الله ورسوله فهجرته إلى الله ورسوله. ومن كان هجرته لدنيا يصيبها أو إلى امرأة يتزوجها، فهجرته إلى ما هاجر إليه)

“Dukkan ayyuka sai da niyyarsu, kowane mutum da abin da yake so, wanda duk hijirarsa ta zamo don Allah da ManzonSa (saw), to, sakamamon hijirarsa yana ga Allah da ManzonSa. Wanda hijirarsa ta kasance don abin duniya kuma ya same ta, to, ko don mace da yake so ya aura, sakamakon hijirarsa yana ga abin da ya yi hijira domin sa.”

Bukhari da Muslim, daga Umar Dan Khadfdabi.

Daga cikinsu akwai hakuri. Ya zo a cikin Bukhari daga Sabitu Ya ce: Na ji Anas daga Annabi (saw) ya ce:

(الصبر عند الصدمة الأولى). (والصبر ضياء).

“Yin hakuri a sa'ilin bakin cikin farko na daga damuwarsa.” Watau hafurewa da zuginsa.

“Hakuri haske ne.” Kamar yadda kuma Manzon Allah (saw) ya ce a cikin hadisin da Muslim ya ruwaito shi daga dan Malik, Alharis Dan Malik Dan Asim Al'ashriyu (ra).

Daga cikinsu akwai gudun duniya, Ibn Majah ya ruwaito daga Abi Abbas Sahal da Sa'ad dan Sa'ad Assa'adiy (ra) Ya ce: “Ya Manzo (saw), ka koya mani wani aiki idan na aikata shi, Allah (swt) Ya so ni kuma mutane su so ni.” Sai Manzon Allah (saw) ya ce:

(ازهد في الدنيا يحبك الله، وازهد فيما عند الناس يحبك الناس).

“Ka guji abin da ke cikin duniya Allah (swt) Zai so ka, ka guji abin da ke wurin mutane, sai mutane su so ka.”

Akwai Dogaro: Manzo (saw) ya ce:

(ولو أنكم تتوكلون على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطيور تغدو خماسا وتروح بئانا)

“Da dukkanku za ku dogara ga Allah (swt) gaskiyar dogaro, lallai da Ya azurta ku kamar yadda Allah (swt) Ke azurta tsuntsaye ta fita cikinta a dame sai ta juyo cikinta a cike.”

Tirmizi da Nisa'i da Ibn Majah da Imamu Ahmad da dan Hibban a cikin Sahihinsa da Hakim daga Umar dan Khadfdabi (ra).

Akwai karkata al'amari zuwa ga Allah (swt). Manzo (saw) ya ce:

(من سعادة ابن آدم: استخارته لله، ورضاه بما قضى الله. ومن شقاوته تركه استخارة الله، وسخطه بما قضى الله).

“Yana daga dacewar dan’Adam neman zabinsa ga Allah (swt) da yardarsa game da abin da Allah (swt) Ya hukunta da azaba don barin zabin Allah (swt) Ya hukunta.”

A cikin sahihai guda biyu daga Barra'u dan Azib (ra) ya ce: Manzo (saw) ya ce:

(إذا أتيت مضجعك فتوضأ وضوء الصلاة، ثم اضطجع على شق الأيمن، وقل: اللهم أني أسلمت نفسي إليك، وفوضت أمري إليك، وألجأت ظهري، إليك رهبة منك ورغبة إليك. لا ملجأ ولا منجأ منك الله إليك. آمنت بكتابك الذي أنزلت، وبنبيك الذي أرسلت. واجعلن آخر ما تقول. فإن مت مت على الفطرة)

“Sa’ilin da ka je wajen kwanciyarka, to, ka yi alwalar sallah, sannan ka kwanta a tsagin jikinka na dama. Ka ce: Ya Ubangiji lallai na miKa raina zuwa gareKa, na fauwala al’amarina zuwa gareKa, na sanya bayana zuwa gareKa, zuwa gareKa nake neman rangwamen azaba, damuwa/abin kyamata mai tsanani wadda take daga gareKa, abin kwadai kuma zuwa gareKa nake neman sa. Babu malaba/maboƴa ko matsira face daga wurinKa. Kai ne Allah (swt) zuwa wurinKa ake samu. Na bada gaskiya ga littafinKa wanda Ka saukar da AnnabinKa wanda ka aiko, Ka sanya wadannan kalmomi kartshen abin da za ka fada. To, idan mutum ya mutu, ya mutu a kan tafarki mai kyau.”

A cikin ruwayar Muslim an kara:

(فإن أصبحت أصبحت خيراً).

“Idan mutum ya wayi gari, zai tashi da alheri.”

Akwai daga cikinsu yarda da hukuncin Allah Mai girma: Lallai kamar yadda ya gabata, Manzo (saw) ya ce kamar yadda yake a cikin hadisin ruwayar Tirmiziy.

(من سعادة ابن آدم استخارته لله ورضاه بما قضى الله، ومن شقاوته تركه استخارة الله وسخطه بما قضى الله).

“Yana daga arzikin dan’Adam neman zabinsa zuwa ga Allah da yardarsa a kan abin da Ya hukunta, da azabar da za ta same shi idan ya bar neman zabi ga Allah Mai girma, da fushinSa da abin Ya hukunta.”

A cikin Hadisin Sahihu Muslim daga Abu Hurairah (ra): “Ku nemi taimako a wurin Allah (swt), kada ku gaza idan wani abu ya same ku kada ku ce “Ba don ni na aikata wannan ba, da ta zamo kaza.” Sai dai ka ce Allah Ya kaddara abin da Ya so. In ba haka ba, mutum ya buɗe aikinsa da Shaidan.”

Akwai takawa a cikinsu: “Manzo (saw) ya ce:

(أوصيكم بتقوى الله عز وجل، والسمع، والطاعة، وإن تأمر عليكم عبد)

“Ina maku wasiyya da yi wa Allah Mai girma da buwayar da ji da da'a koda an sanya muku bawa a matsayin shugaba.”

Abu Dawuda da Tirmiziy daga Baban Najih Al-arbatih dan Sariya (ra).

Daga cikinsu akwai tsoro. Manzo (saw) ya ce:

(من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل ألا إن سلعة الله غالية ألا إن سلعة الله الجنة)

“Wanda ya ji tsoro ya yi sammako, wanda ya yi sammako zai tarar da masauki, ku saurara! Lallai makamin Allah Mai girma mai tsada ne, ku saurara, takobin Allah ita ce Aljannah.”

A cikin wani Hadisi, daga ruwayar Tirmiziy daga Anas lallai shi, Manzo (saw), ya shiga ga wani saurayi zai rasu, sai ya ce: “Yanzu yaya kake ji?” ya ce: “Ina son Allah Mai girma ya Manzoni Allah (saw).”

(كيف تجدك؟) قال: “أرجو الله يا رسول الله.” صلى الله عليه وسلم: (ما اجتماعا في قلب عبد في مثل هذا الموطن إلا أعطاه الله ما يرجو وأمنه مما يخاف).

“Wadannan abubuwa ba sa haduwa a cikin zuciyar bawa a cikin nisa shi wannan wuri face Allah Mai girma Ya ba shi abin da yake so, kuma Ya amintar da shi daga dukkan tsoro.”

Akwai juyawa a cikinsu: Tirmiziy ya ruwaito hadisi daga Abu Hurairah (ra), Manzo (saw) ya ce:

(لو يعلم المؤمن ما عند الله من العقوبة ما طمع في حنة. لو يعلم الكافر ما عند الله من رحمة ما قنط من الجنة).

“Da mumini ya san abin da ke gurin Allah Mai girma na azaba da bai tsammanin shiga Aljanna ba har sai ya ga ya same ta. Da dai kafiri ya san abin da ke wurin Allah Mai girma na rahama, da bai yanke kauna daga shiga Aljannah ba.”

Ya kare abin da muke nufi na hadisin siffofin zuciya masu tsiratarwa, masu karfafa daga dukkan siffofin zuciya masu halakarwa, muka karkatu da dukkan siffofin zuciya masu tseratarwa, su ma don mu daidaita da wadanda suke na dabi'u. Muka sama asalinsa daga ayoyi da hadisai, muna so lallai mu sami asalin daidaita wannan don tabbatar da gaskiya daga ayoyi da Hadisai.

Amma asalinsa daga ayoyi, haƙiƙa, Allah Mai girma Ya ce: a cikin kissar Annabi Musa da yaronsa:

﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾ الكهف: ٦٥

“Sun sami bawa daga bayinMu, Mun ba shi rahama daga wajenMu, Mun sanar da shi ilimi a wurinMu sanarwar ilimi.” Alkur’ani 18:65

Amma asalinsa daga hadisai, lallai Manzo (saw) ya tabbatar da masu hadisai ya bayyanar lallai Umar (ra) yana cikinsu, kamar yadda yake a cikin **Sahihul Bukhari** daga Aba Hurairah (ra).

Wannan ilimi shi ne isashe, sannan shi ne ilmin siddikai, da makusanta. Amma Annabawa (tsiran Allah da amincinSa su tabbata a garesu) ba su yi magana ba a cikin wannan ilimi, sai dai nuni da ishara a kan tafarkin gamewa da rabewa, ilimi daga garesu da karantawar fahimta ta dabi'a daga samun ilimin. Malamai su ne magadan Annabawa ba su da wata hanya face don su daddaita, daga bukata wadda ba ta rashin daidai ba da kudurce wa duk wanda ya kasance a cikinsa akwai dabi'u guda biyu da ba a samun budfi na wannan ilimi da su Bidi'a ko girman kai.

Wanda ya kasance mai son duniya ko mai tafiya a kan son ransa, bai gaskanta da wannan littafi ba, tabbas zai gaskanta sauran ilimomin. Karancin fitinar da za ta sami wanda ya yi musun wannan littafi, shi ne kada ya sami wani arzikin na wani abu, wanda ya kasance ba shi da wani rabo daga wannan ilimi. Ina ji masa tsoron mummunar cikawa. Ina yi masa neman rabo daga wannan ilimi domin gaskiyar da take tare da ilimin da kuɓutar da shi ga iyalansa.

KAMMALAWA

Muna rokon Allah (swt) kyautata ilimi ga wanda ya tsayu a kan wannan ta'alifi na littafi, domin nufina a cikinsa kowa wanda ya samu damar amfani da wannan littafi ya san abin da ke kansa na addinin Allah (swt) mai bayyanarwa a kan basira. Allah Mai girma Ya ce:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ يوسف: ١٠٨

“Ka ce wannan ne hanyaTa, Ka kiraye su zuwa ga Allah Mai girma a kan basira ni da waɗanda suka biyo ni.” Alkur’ani 12:108

Ahmad Azzaruf ya ce a cikin **Umtadul Murid**: “Gaskiya nufin wannan ayar shi ne ta bayyanar lallai basira a cikin addini asali ne da asalinsa. Wanda duk ya yi riƙo da al'amura na ra'ayinsa cikin ruɗu, to, bai zama mai bi ba ga shari'a. daga Suriy ya ce: Madogara takobin mumini idan babu takobinsa, to mene ne zai yi yaƙi?”

Dan Mubarak ya ce: “Misalin wanda ya nemi al'amarin addininsa ba tare da madogara ba, kamar misalin wanda zai hau bene ko saman rufi babu tsani.” Haka nan kuma ya ce: “Madogara a addini, ko babu madogara ko dai aure daga wanda ya so wanda bai so ba.”

A nan ne littafin **Madogarar Malamai** ya ƙare.

Godiya ta tabbata ga Allah Mai girma, Wanda Ya shiryyar da mu ga wannan aiki na rubutun wannan littafi ba mu zama masu shiryuwa ba, baccin Allah Mai girma Ya shiryyar da mu. Mafificin salati da cikakken taslimi su tabbata a kan shugabanmu, Muhammad (saw) da a kan mutanen gidansa da sahabbansa gaba ɗaya.

Yardar Allah Mai girma ta kasance kuma ga shugabannin ƙwarai masu bibiya da maluma masu aiki da iliminsu da maluman mazhabobin nan guda huɗu, Imamu Maliku, Imamu Shafi'iy, Imamu Abu Hanifa, Imamu Ahmadu Bini Hanbal, masu ƙoƙarin gina sunna da waɗanda suka yi koyi da su zuwa ranar sakamako ko bayan ba shi.

Mai fasara: Almajiri Muhammad Idris Muhammad Ran

Alhamdu Lillahi Rabbil Alamin. Wa Sallallahu Alannabiyyul Karim.

كتاب علوم المعاملة

LITTAFIN
SANIN MU'AMALA

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Mallam Muhammad

Edita

Prof. Suleiman Musa

ABUBUWAN DAKE CIKI

GABATARWAR MAWALLAFI :	341
Kashi Na Farko	342
Ilimin Tauhidi	342
Babin Abin Da Ya Wajaba Cikin Haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka:.....	342
Babin Abubuwan Da Suka Koru Ga Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka.	342
Babin Abubuwan Da Suke Halatta Cikin Haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka.....	342
Babin Abubuwan Da Suke Wajaba Cikin Haƙƙin Manzanni (Tsira Da Aminci Su Tabbata A GareSu).....	342
Babin Abubuwan Da Suke Koruwa Cikin Haƙƙin Manzanni (Tsira Da Amincin Allah Su Tabbata A GareSu)	343
Babin Abubuwan Da Suke Halatta Ga Manzanni (Tsira Da Amincin Allah Su Tabbata A GareSu).....	343
Babi A Cikin Dalili A Bisa Abin Da Ya Wajaba Ko Ya Koru Ko Ya Halatta Ga Allah Mabuwayi Da Daukaka.....	343
Babin Dalili Bisa Ga Abin Da Yake Wajaba Ko Koruwa Ko Halatta Ga Manzannin Allah (Tsira Da Aminci Su Tabbata A Garesu).	344
Babi Na Biyu: Ilimin Fiƙihu	346
Babin Tsarki	346
Fasalin Tsarkin Dan Adam	347
Fasalin Kwar Da Najasa	347
Fasalin Matsayin Jini	348
Babi Farillan Alwala Da Sunnoninta Da Abin Da Yake Warware Ta Farillan Alwala Guda Bakwai.....	348
Fasali Cikin Sunnonin Alwala: Sunnonin alwala guda takwas ne:.....	349
Fadakarwa	349

SANIN MU'AMALA

Fasalin Siffar Alwala	349
Fasalin Abubuwan Da Suke Warware Alwala.....	351
Babin Farillan Wanka Da Sunnoninsa Da Yadda Ake Yin Sa	352
Fasalin Sunnonin Wanka	352
Fasalin Yadda Ake Yin Wanka	352
Babin Farillan Taimama Da Sunnoninta Da Yadda Ake Yin Ta.	353
Farillan Taimama guda takwas ne:	353
Fasalin Sunnonin Taimama	353
Fasalin Yadda Ake Yin Taimama	353
Babin Haila	354
Fasalin Alamar Tsarki	354
Fasalin Jinin Haihuwa	355
Fasalin Lokutan Salla Da Sharuɗɗanta.....	356
Faɗakarwa	356
Fasalin Sallah Da Sharuɗɗanta	356
Babin Farillan Salla Da Sunnoninta Da Yadda Ake Yin Ta Da Kuma Abubuwan Da Suke Bata Ta	356
Fasalin Sunnonin Salla.....	357
Fasalin Yadda Ake Yin Salla.....	359
Fasalin Abubuwan Da Suke Bata Salla	359
Babin Rama Sallolin Da Suka Wuce	360
Babin Sujjadar Rafkannuwa.....	361
Babin Limanci	361
Babin Farillan Azumi Da Sunnoninsa	362
Fasalin Sunnonin Azumi	362

SANIN MU'AMALA

Babin Farillan Zakka Da Ludabbanta	362
Fasalin Ladubban Zakka	362
Babin Farillan Hajji Da Sunnoninsa Da Yadda Ake Yin Sa	362
Fasalin Sunnonin Hajji	363
Fasalin Yadda Ake Yin Aikin Hajji	363
Babi Na Uku: Ilimin Sufanci	366
Babin Tsarkake Zuciya Daga Kokwanton Da Shaidan Ke Sanyawa	366
Babin Tsarkake Zuciya Daga Jijji-Da-Kai	366
Babin Tsarkake Zuciya Daga Girman Kai	368
Babin Tsarkake Zuciya Daga Buri	373
Babin Tsarkake Zuciya Daga Fushi	373
Babin Tsarkake Zuciya Daga Hassada	376
Babin Tsarkake Zuciya Daga Riya	379
Babin Tuba Daga Dukkan Safo	381
Babin Guje Wa Duniya	382
Babin Jin Tsoron Allah Mai Girma	382
Babin Dogaro Ga Allah	383
Babin Mayar Da Al'amura Ga Allah	384
Babin Yarda Da Hukuncin Allah Mabuwayi Da Daukaka	384
Babin Jin Tsoron Allah Da Fatar Samun RahamarSa	384

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Godiya ta tabbata ga Allah Mai kowa Mai komai. Tsira da aminci su tabbata ga shugabanmu, Annabi Muhammadu da alayensa da sahabbansa da wafanda suka bi su da kyautatawa har zuwa ranar kiyama. Wannan littafi mai bayani a kan Tauhidi da imani da ilimi da kuma Sufanci wanda zai wayar maka da kai game da su ba tare da shiga wata sarkakiya ba, da ikon Allah.

Da sunan Allah Mai rahama Mai jin-kai. Tsira da karin aminci su tabbata a bisa shugabanmu, Annabi Muhammadu da iyalansa da sahabbansa.

Bawa mai buƙatar rahama ga Ubangijinsa mai suna Usmanu ɗan Muhammadu ɗan Usmanu, wanda aka fi sani da ɗan Fodiyo, Allah Ya lulluƙe shi da rahamarSa, amin. Ya ce: Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da amincin Allah su tabbata a bisa cikamakin Annabawa da Iyalansa da Sahabbansa gaba ɗaya. Na shaida babu abin bautawa sai Allah Shi kaɗai ne babu abokin tarayya a gareShi. Kuma na shaida lallai Annabi Muhammadu bawan Allah ne kuma Manzon Allah ne, mafifici na farko da ƙarshe. Shaidawar da a kanta za mu mutu kuma a kanta za a tashe mu in Allah Ya yarda muna cikin amintattu.

Bayan haka wannan littafi (Ulum-Almua'malat) na kasa shi gida uku.

- 1- Ilimin Tauhidi: A cikinsa akwai bincike a kan akidojin da suke tushen addini.
- 2- Ilimin Fikihu: A cikinsa akwai bincike a kan furu'a da ita ce azzahir na addini.
- 3- Da kuma ilimin Sufanci, wanda a ciki akwai bincike a kan furu'a watau baɗini na addini.
- 4- Kuma zan jero kowane fanni daga cikin waɗannan fannoni guda uku a bisa babi-babi in Allah Ya yarda.

BABI NA FARKO

Ilimin Tauhidi

Ilimin Tauhidi: Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san shi gwargwadon yadda zai gyara akidojinsa.

Abin Da Ya Wajaba Cikin Haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san cewar lallai Allah Mai girma Samamme Ne tuntuni, Wanzanje, Ya saɓa wa halittunSa, Ya tsayu da kanSa, Shi kadai ne ga zatinSa da siffofinSa da ayyukanSa. Kuma lallai ne Yana da siffa ta iko da nufi da ilimi da rayuwa da ji da gani da magana. Kuma lallai Shi, Allah, Mai iko ne, Mai nufi ne, Masani ne, Rayayye ne, Mai ji ne, Mai gani kuma Mai magana ne.

Abubuwan Da Suka Koru Ga Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san kishiyoyin waɗannan wajibai da suka koru cikin haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi da daukaka, kuma su ne: Rashin samuwa da faruwa da ƙarewa da kamantuwa da halittu da tarayya da kasawa da tilastawa da jahilci da mutuwa da kurunta da makanta da bebanci da kuma kasancewarSa, abin tilastawa, ko kasancewarSa kurma. Duk sun koru cikin haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi da Daukaka.

Abubuwan Da Suke Halatta Cikin Haƙƙin Mahaliccinmu Mabuwayi Da Daukaka

Kuma yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san cewar aikata kowane abin halitta ko barinsa, yana halatta ne cikin haƙƙin Allah Mabuwayi da daukaka, ba wajibi ba ne. Babu abin da yake dole ga Allah a cikin aikatawa ko rashin aikatawa ko kuma ya koru a gareShi.

Abubuwan Da Suke Wajaba Cikin Haƙƙin Manzanni (Tsira Da Aminci Su Tabbata A GareSu)

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali kuma ya san lallai su, Manzanni (tsira da amincin Allah su tabbata a garesu) yana wajaba cikin haƙƙinsu: Gaskiya da amana da isar da abubuwan da aka umurce su su isar ga halittu.

Abubuwan Da Suke Koruwa Cikin Haƙƙin Manzanni (Tsira Da Amincin Allah Su Tabbata A GareSu)

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san kishiyoyin waɗannan siffofi guda uku waɗanda suka koru cikin haƙƙin manzannin Allah (tsira da amincin Allah su tabbata a garesu). Su ne kamar haka: Karya da ha'inci da ɓoye wani abu da aka umurce su da su isar ga halittu. Duk sun koru cikin haƙƙin manzanni (saw).

Abubuwan Da Suke Halatta Ga Manzanni (Tsira Da Amincin Allah Su Tabbata A GareSu)

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san cewar lallai su, manzannin Allah (tsira da aminci su tabbata a garesu), suna halatta a garesu kamuwa da duk abin da yake samun mutane wanda ba zai kai ga naƙasa ba a cikin martabarsu maɗaukakiya. Kamar rashin lafiyar da ba ta hauka ba ko makanta ko kuturta ko wanin haka daga naƙasa. Yana halatta a cikin haƙƙin manzanni (tsira da aminci su tabbata a garesu) cin abinci da shan abin sha da yin aure da yin kasuwanci da zuwa kasuwa.

A Cikin Dalili A Bisa Abin Da Ya Wajaba Ko Ya Koru Ko Ya Halatta Ga Allah Mabuwayi Da Daukaka

Dalilinmu a bisa samuwarSa Maɗaukakin Sarki, fitar da halittu da Ya yi daga rashinsu. Domin wanda babu shi, ba ya iya aikata haka. Dalilinmu kuma a bisa tabbatarSa Maɗaukaki, ikonSa a wajen samar da halittu. Domin wanda yake fararre, kasasshe ne ba ya iya yin halitta. Kuma dalilinmu a bisa wanzuwar Allah Maɗaukaki, tabbatuwar samuwarSa. Domin duk wanda samuwarsa ta wanzu yana koruwa a samu rashinsa. Dalilinmu a bisa saɓawarSa ga halittu, ikonSa wajen samar da ita, halittar. Domin duk wanda yake kamantuwa da halitta, ba ya iya samar da ita, halittar.

Kuma dalilinmu a bisa tsayuwar Allah da kanSa, wadatuwarSa daga wani muhalli ko mai aikata shi. Kuma wajabtuwa da siffanta Shi da ma'ani ko ma'anawiyya, domin wata siffa, ba ta siffantuwa da su. Kuma daga mai aikatawa, tabbatuwar wanzuwarSa. Domin Wanzajje ba Ya da bukatuwa wajen aikatawa.

Kuma dalilinmu a bisa kaɗaituwarSa Maɗaukaki, samar da halittu da Ya yi, domin da Ya kasance tare da Shi akwai na biyu da hani ya auku a tsakaninsu. Dalilinmu kuma a bisa ikonSa Maɗaukakin Sarki, samar da halittu

da Ya yi domin naƙasasshe ba ya iya samarwa. Dalilinmu a bisa nufinSa Maɗaukakin Sarki, sassabawar halittu zuwa nau'i-nau'i, domin wanda ba shi da siffa ta nufi, aikinsa ba ya sassabawa. Dalilinmu a bisa iliminSa Maɗaukakin Sarki, shi ne, kyautatawar abubuwa wajen halitta su, domin wanda ya jahilci abubuwa ba zai iya kyautata su ba.

Kuma dalilinmu a bisa rayuwarSa Maɗaukakin Sarki, wajabcin siffanta Shi da iko da nufi da ilimi, domin matacce ba a siffanta shi da su. Dalilinmu kuma a bisa jinSa Maɗaukakin Sarki da ganinSa da maganarSa, wajibcin siffanta Shi da cika (kamala), domin da Bai siffantu da su ba da an siffanta Shi da kishiyoyinsu. Kuma kishiyoyinsu su ne Naƙasa. Kuma jingina naƙasa ga Allah Maɗaukaki, korarre ne gare Shi.

Dalilinmu kuma a bisa halattar aikata wani abu ga Allah ko barin sa, shi ne jujjuya abubuwa ta wajen wajabcin samar da su ko kuma rashin samuwar su, domin da wani abu yana wajaba a kanSa, na daga halittu a hankalce ko koruwar su a hankalce. Juya wani abu na halitta ba zai kasance wajibi ga Allah ko ya koru ga Allah. Duka waɗannan korarru ne ga Allah. Dalilinmu kuma a bisa wajibcin kore abin da yake koruwa cikin haƙƙin Allah Mai Girma da ɗaukaka. Dalilin halacci na aikatawa ko barin aikatawa, dalili ne a bisa rashin wajabtuwarsu ga Allah da kuma rashin koruwarsu ga Allah.

**Dalili Bisa Ga Abin Da Yake Wajaba Ko Koruwa Ko Halatta Ga Manzanni
Allah (Tsira Da Aminci Su Tabbata A Garesu).**

Dalilinmu a bisa gaskiyar manzanni (tsira da aminci su tabbata a garesu), gaskatawar Allah a garesu da mu'ujizoji domin Allah ba Ya gaskata maƙaryaci. Dalilinmu a bisa amanarsu (tsira da aminci ya tabbata a garesu) umarnin da Allah Ya yi na a yi koyi da su a cikin maganganunsu da ayyukansu domin lallai Allah Mai girma ba Ya yin umurni da alfasha.

Dalilinmu kuma dangane da isar da manzanci, tsira da aminci su tabbata a gare su, shi ne, abin da Allah Ya umurce su, su isar ga halittu saboda amanarsu ne domin su ba sa sabawa a kan duk abin da aka hane su da aikatawa. Ba sa yin aiki da gangan ko da mantuwa gaba ɗayansu. Kuma dalilinmu a bisa haliccin faruwar duk abin da yake faruwa ga sauran mutane dangane da haƙƙinsu, amincin Allah Ya tabbata a garesu, ganin faruwar haka a kansu, domin duk wanda ya yi zamani da su, ya ga aukuwar haka a kansu, kuma sanin haka ya zo ga wanda ba su yi zamani da su ba ta hanyoyin magabata.

SANIN MU'AMALA

Dalilin abin da yake wajaba cikin haƙƙin manzanni (tsira da amincin Allah su tabbata a garesu) shi ne dalilin koruwar abin da yake koruwa a garesu. Kuma dalilin halaccin faruwar abubuwan da ke faruwa a kan mutane a garesu, dalilin rashin faruwarsu a garesu batacce ne.

To, idan ka san waɗannan duka, to, za ka san cewa dukkan abubuwan da manzanni suka zo da su, gaskiya ne. Abubuwan da suka ba da labari a kansu gaskiya ne. Kuma lallai Annabi Muhammadu (tsira da aminci su tabbata a gareshi) bawanSa ne kuma ManzonSa ne kuma dukkan abubuwan da ya zo da su gaskiya ne. Kuma abubuwan da ya ba da labari game da su gaskiya ne na daga littattafan da aka saukar daga sama da samuwar mala'iku da ranar lahira da mutuwa lokaci in ya yi da tambayar kabari da Nakiri a cikin kabari da azabar kabari da ni'imarsa da tayar da matattu da tara su a wuri guda ranar alkiyama da hisabi da bayar da littattafai da auna ayyukan bayi da ceto da siradi da Alkausara da Aljanna da wuta da ganin da muminai za su yi wa Allah da makamantan haka na abubuwan da Alkur'ani da hadisai suka rarrabe.

Kuma dalilinmu a bisa waɗannan al'amura dukkansu su ne Alkur'ani da hadisi. Muna rokon Allah Ya Sa mu dace da bin sunnar AnnabinSa, Muhammadu (tsira da aminci su tabbata a gare shi). Kashi na farko ya kare na wannan littafi. Shi ne Ilimin Tauhidi.

BABI NA BIYU:

Ilimin Fi'kihu

Yana wajaba a bisa kowane balagagge mai hankali ya san gwargwadon abin da ya zamo dole a kansa ya aikata shi.

Babin Tsarki

Allah Madfaukaki Ya ce:

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الفرقان: ٤٨

“Mun saukar daga sama ruwa mai tsarki.” Alkur’ani 25:48

Shi, ruwa, mai tsarki shi ne wanda ya kasance mai tsarki ne a kansa kuma mai tsarkakewa ne ga waninsa. Kamar ruwan sama, da ruwan kogi da ruwan rijiya. Idan daya daga cikin siffofinsa guda uku ba ta canza ba. Su ne kalarsa ko dandanonso ko kuma kamshinsa na daga abin da ke rarrabe shi mafi rinjaye. Kamar nono ko zuma ko mai ko kitse ko sabulu ko daudarf dabbobi ko fitsari ko kashi. Idan wani abu ya sauya daga cikin siffofinsa guda uku wadanda aka ambata ko makamancinsu, to, wannan ruwa ba ya inganta a yi tsarki da shi ko alwala ko kuma wankan tsarki.

Ruwan da ya canza da abu mai tsarkinsa, ana amfani da shi a cikin ayyuka na al'ada ban da na ibada.

Kuma ruwan da ya canza' da najasa, to, shi ma ya zama najasa. Ba a yin aikin ibada da shi ko na al'ada. Idan kuwa ya canza da abin da ke mazauninsa (Ruwa) kamar turbaya ko gishiri ko abin da gurin ya haifar, kamar gansakuka ko saboda dadewa, to, shi wannan irin ruwa, ba ya cutarwa. Ana amfani da shi a cikin ayyuka na ibada da kuma na al'ada.

Idan wata najasa kadan ta fada cikin kwaryar mai alwala ko wanka ga mai yin wanka, amma ba ta sauya ruwan ba, to, wannan ruwa ya inganta a yi tsarki da shi. Sai dai an kyamaci yin amfani da shi idan an sami waninsa, wanda ya fi shi tsarki. Ruwan da aka yi amfani da shi ga alwala ko wanka, mai tsarki ne sai dai an kyamaci yin amfani da shi idan an sami waninsa. A cikin amfani da shi ga abin da ba alwala ko wankan Juma'a ba, akwai maganganu guda biyu a kan haka.

Tsarkin Dan Adam

Kowane rai mai tsarki ne na ɗan'Adam ne ko kuwa waninsa, Haka kuma guminsa da yawunsa da majinarsa da ƙwansa amma ba ƙwai bara-gurbi ba wanda wari ya canza shi. Nonon ɗan'Adam lokacin da yake raye mai tsarki ne. Haka kuma nonon dabbar da aka halatta cin ta mai tsarki ne. Kamar saniya ko tunkiya ko rafuma. Haka nan kuma fitsarinsu da kashinsu, idan ba sa cin ƙazanta (najasa). Nonon waɗanda ba waɗannan ba yana bin namansu ne.

Duk abin da aka haramta cin namansa, to, nononsa ma haramun ne. Kamar doki da jaki da alfadari. Sannan kuma abin da aka ƙyamaci cin namansa, to, nononsa ma an ƙyamaci shan sa. Kamar zakanya. Haka kuma mataccen abu wanda babu rai a jikinsa ko kuma jini ba ya gudana a jikinsu, kamar tururuwa da tsutsa waɗannan duka masu tsarki ne.

Kuma gawar ɗan'Adam wadda ba ta annabawa ba, najasa ce, haka kuma mushen abin da rai ke gudana a jikinsa kamar ƙwarƙwata a bisa mafi rinjayen zance. Haka kuma abin da ke gudana ga mai rai ko matacce, najasa ne koda daga jikin ɗan'Adam ce. Nonon gawa, najasa ne ko da gawar ɗan'Adam ce. Nonon abin da aka haramta cin sa kamar alade da ƙazanta da fitsarin dabbar da ke amfani da najasa, haramun ne. Fitsari da kashin ɗan'Adam najasa ne, in ban da fitsarin mafifitan Annabawa da bayan-gidansu ba najasa ba ne.

Fitsari da kashin abubuwan da aka haramta cin su najasa ne, abin da Allah Ya ƙyamatar da a ci kamar zaki da kura, nononsu ma an ƙyamatar da shan sa. Sannan kuma, amai da ruwan ciwo da jinin da ke zuba daga jikin ɗan'Adam ko waninsa. Haka kuma, amai wanda ya canza abinci daga yadda yake duka najasa ne. Haka kuma abubuwan da ke sanya gushewar hankali kamar giya da maniyyi da wadiyyi da maziyyi da kuma tokar najasa dukkansu najasa ne sannan hayaƙinta ma najasa ne.

Kawar Da Najasa

Yana wajaba a kawar da najasa daga tufafin mai sallah da jikinsa da kuma gurin da zai yi sallar. Shi ne dukkan gaɓoɓin da zai wanke idan ya tuna da su kuma yana da ikon kawar da ita, najasar, da ruwa sak. Idan ya gusar da ita da ruwan da ba mai tsarki ba, kuma ya yi salla, to, sallaharsa ba ta inganta ba.

Idan wata najasa ta faɗo kan mai salla lokacin da yake yin salla, to, sallaharsa ta faɗi. Haka kuma yayin da yake yin salla sai ya tuna cewa, akwai najasa a jikinsa ko tufafinsa ko gurin da ya gudanar da sallar, to, nan ma

sallarsa ta lallace sai ya yanke. Idan ya kasance wurin sallar ne, sai ya dora wata shimfida mai kauri a kai, to, sallarsa ta yi. Wannan ana nufin ga mara lafiya ne ko mai lafiya a bisa abin da ɗan Yunus ya rinjayar.

Matsayin Jini

An yi rangwame ga jini kaɗan. Ana nufin jinin na haila ne ko na haihuwa ko na mataccen wani abu. Wanda aka gani a cikin salla ko bayan an fita daga salla a jikin mai salla ko wanin haka. Kuma an yi rangwame ga ruwan ciwo mara yawa. Abin da ake ce wa kaɗan, abin da bai wuce zagayen dirhami ba. Abin nufi da dirhami, ai kamar wani zagayen tabo ne da ke karkashin kafar gaba ta alfadari, da kuma gurbin ciwo idan bai fashe ba. Haka nan kuma an yi rangwame ga jinin kuɗin-cizo da tabon ruwan sama, ko da kuwa akwai kashi cikin tabon, sai dai in ya kasance shi ne mafi rinjaye ko kuma ana ganin sa da idanu, to, wannan ya zama najasa.

**Farillan Alwala Da Sunnoninta Da Abin Da Yake Warware Ta Farillan
Alwala Guda Bakwai**

Na Farko Niyya: Niyya ita ce kudurcewa a zuci da yin niyya a cikin zuciyar mai salla yayin wanke fuska na wajibi ne alwala ko ɗauke hadasi ko halarta abin da hadasi ya hana aikatawa a shari'a.

Na Biyu: Wanke dukkan fuska: tsawon fuska shi ne daga wurin fitar gashin kai na al'ada zuwa ƙarshen haɓa. Faɗin fuska kuwa shi ne, tsakanin kunnuwa guda biyu a ciki, ana wanke goshi da wajen leɓɓa guda biyu. Yana wajaba a tsefe gashin gemu mara yawa, ana wanke gashin gemu mai tsawo mai duhu.

Na Uku: Wanke hannaye zuwa gwiwar hannu

Na Huɗu: Shafar dukkan kai: Farkonsa daga inda fuska ta fara zuwa ƙarshen ƙeya.

Na Biyar: Wanke Kafafuwa zuwa idon sawu: Ana son a tsettsefe yatsun kafa.

Na Shida: Cuccudawa: ita ce goge hannaye a bisa gaɓoɓi tare da ruwa sai dai ba a shardanta game wankewa tare da cudawa da ruwa ba.

Na Bakwai: Jerantawa: shi ne yin alwala jere ba tare da yankewa ba kuma tare da sanin abin da ake aikatawa.

Fasali Cikin Sunnonin Alwala: Sunnonin alwala guda takwas ne:

Ta Farko: Wanke hannuwa kafin sanya su cikin kwaryar alwala.

Ta Biyu: Kurkurar baki, watau sanya ruwa a baki a kurkura a zubar.

Ta Uku: Shaƙa ruwa, watau shaƙa ruwa cikin hanci ya shiga da kansa.

Ta Huɗu: Shi ne fyace ruwa, shi ne fito da ruwa daga hanci tare da sanya babban yatsa da ɗan ali a kan hanci ana fyacewa.

Ta Biyar: Shafar kunnuwa ciki da wajensu.

Ta Shida: Sabanta ruwa wajen shafar kunnuwa.

Ta Bakwai: Dawo da shafar kai.

Ta Takwas: Jeranta farillai watau fara wanke fuska sannan hannaye sannan shafar kai sannan wanke kafafuwa.

Fadakarwa

Wanda ya bar farilla daga cikin farillai, to, zai kawo ta, sannan ya mayar da abin da ya riga ya sallata. Wanda ya bar sunna, shi ma zai kawo ta. Sannan barin sunna da ganganci ko mantuwa, ba a sake salla, za a aikata wannan sunnar da aka bari domin fuskantar sallolin da ke gaba.

Siffar Alwala

Siffar alwala, shi ne farawa da Bismillahi, da kasancewar abin alwala a hannun damar mai al'wala. Sannan wanke hannuwa kafin shigar da su cikin kwaryar al'awala, sannan a ɗebi ruwa a kuskure baki sau uku da ɗiba guda, in kuma an so a yi sau uku, idan an yi aswaki, to, an kyautata. Sannan a shaƙa ruwa kuma a fyace sau uku, a sanya hannu a kan hanci a shaƙa a kuma fyace. Da kurkurar baki da shaƙa ruwa da fyacewa sau uku kowannensu.

Kuma duka ana son a kwarfi ruwa sau guda, in ya fi guda, an kyautata. Sannan a ɗebo ruwa da hannaye gaba ɗaya in kuma ya so da hannunsa na dama, sannan a zuba a fuska yana wankewa da hannayensa daga saman goshi in da gashi yake fara fitowa zuwa ƙarshen keyarsa da dukkan faɗin fuskarsa zuwa ƙarshen haɓarsa. Ya riƙa kaiwa da komowa da hannayensa yana wankewa har ƙarƙashin haɓarsa.

Zai wanke fuskarsa kamar haka sau uku, kuma zai tsattsefe gashin gemunsa lokacin da yake wanke fuskarsa domin ruwa ya shiga ciki, sai dai ba

sai ya tsefe gemunsa a cikin alwala kamar yadda Malik ya faɗa ba, zai tafi da hannayensa a kan gemun lokacin da yake wanke fuska har zuwa ƙarshen gemun. Sannan sai ya wanke hannunsa na dama sau uku ko sau biyu, zai zuba ruwa a kan hannu sannan ya riƙa cudawa da hannunsa na hagu sai kuma ya tsefe yatsun hannuwa.

Sannan ya wanke hannun hagu kamar haka, ya kuma kai wanke hannuwan zuwa gwiwar hannu. Ya shigar da su cikin wankewa, a kan ce ya wanke iyakar gwiwa ba dole ba ne sai dai shigarwar ta fi amma in an cire tilastawa. Kuma ya ɗebi ruwa da hannunsa na dama ya zuba a hannun hagu, sai ya shafi kansa da su gaba ɗaya. Zai fara shafar daga goshi farkon inda gashi yake fara fitowa, sai ya gwama gefen hannayensa sashi bisa sashi, sai ya sanya babban ɗan yatsa ɗaya a gefen dama ɗaya kuma a gefen hagu ya tafi da su baya, yana mai shafar gashin kansa har zuwa ƙeya. Sannan ya dawo da shafar kamar haka.

Sannan ya sanya manyan yatsunsa da ɗan'alinsa a kunnayensa ya shafi ciki da bayan kunnuwansa duk yadda ya shafe su, ya isar mashi in ya shafi kansa gaba ɗaya sannan ya shafi kunnuwa ba tare da sabanta ruwa ba. Da zai shigar da hannunsa cikin ƙwaryar alwala, sannan ya fito da su jike da ruwa ya shafi kansa, to, ya isar masa. Sannan kuma ya ɗebo ruwa da babban ɗan yatsa da mai bi masa in ya so ya nutsar da su cikin ruwa, sannan ya fito da su ya shafi kunnuwansa ciki da waje.

Kuma mace za ta yi shafa kamar yadda aka ambata, za ta shafi gashin kanta kuma ta shafi kunnuwa, za ta shigar da hannayenta ƙarƙashin gashinta yayin dawowa da hannayenta ga shafa. Sannan zai ɗebo ruwa ya zuba kan ƙafafuwansa ya wanke da hannayensa. Ya riƙa cudawa da hannun hagu kaɗan-kaɗan zai wanke su kamar haka sau uku. In ya so yana iya ya tsefe yatsun ƙafa in ya so kuma yana iya bari babu laifi. Amma tsefewar ya fi ɗaɗi ga natsuwar rai, kuma shi ya fi soyuwa ga natsuwar rai, kuma shi ya fi soyuwa ga malamai.

Kuma zai cudɗa ko'ina inda ruwa zai kai da sauri na gefe da tsakiya, to, sai ya tabbata ruwa ya kai tare da zuba ruwa da hannunsa. Kuma ya zo cikin Asar:

(ويل للأعقاب من النار)

“Kwarin azaba ya tabbata ga dudduga da ba a wankewa.”

Abin da ake cewa gurbi (lamɓa) wani yanki ko gefe da aka bari ba a wanke ba. Sannan zai wanke ƙafar hagu kamar haka. Ba a iyakance wanke

gaɓɓansa sau uku ba, ga alamar in da ba sai an kai ga haka ba, sai cewar haka ne aka fi aikatawa. Da zai aikata kasa da haka, to, da ya isar masa.

Manzon Allah (tsira da aminci su tabbata a gareshi) ya ce:

(من توضحاً فأحسن الوضوء ثم رفع طرفه إلى السماء فقال: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له وأشهد أن محمدا عبده ورسوله فتحت له أبواب الجنة يدخل من أيها شاء).

“Wanda ya yi alwala, kuma ya kyautata alwalarsa, sannan ya daga kansa sama ya fadi ‘Ash’hadu an la ilaha illallahu wahdahu la sharikalahu wa Ashhadu anna Muhammadan Abduhu wa rasuluhu.’ To, za a buɗe masa kofofin Aljanna ya shiga ta duk inda ya so.”

Abubuwan Da Suke Warware Alwala

Abubuwan da suke warware alwala, sun kasu gida biyu na kari (Hadasi) da kuma na sabbabawa (Habasi).

Na Kari: Abubuwan da suke warware alwala na kari su ne Fitsari da kashi da tusa da maziyyi da kuma wadiyyi.

Masu Sabbaba: Warwarewar alwala kuma su ne: Barci. Shi kuma an kasa shi gida huɗu: Barci mai tsawo kuma mai nauyi yana warware alwala; barci gajere mai nauyi, shi ma yana warware alwala; barci gajere mara nauyi, ba ya warware alwala. Sannan barci mai tsawo mara nauyi, an so a sake alwala saboda shi.

Daga cikin abubuwan da suke sabbaba alwala ta warware akwai gushewar hankalin ta hauka ko bugun aljannu ko maye. Sannan alwala na warwarewa da barin Musulunci ko shakka cikin samuwar hadasi da kuma shafar zakari da cikin hannu ko da cikin yatsu.

Dangane da shafa, an kasa su gida huɗu: In ya yi shafa da nufin jin dadi kuma ya ji dadin, to, zai sake alwala. Idan kuma ya yi shafa ba da nufin jin dadi ba kuma sai ya ji dadi, to, shi ma zai sake alwala. Idan kuma ya yi shafa ba da nufin ya ji dadi ba kuma bai ji dadin ba, to, alwalarsa ba ta karye ba. Idan ya yi shafa da nufin ya ji dadi sai kuma bai ji dadi ba, zai sake alwala.

Kuma alwala na warwarewa da rungumar mace yanke, a nan ba a duba maganar jin dadi. To, amma babu laifi in an shafi zakari da busasshen kyalle ko da kuwa ba shi da kauri. Amma alwala ba ta warwarewa don an shafi dubura (Ta-kashi) da 'ya'yan maraina. Haka kuma alwala ba ta warwarewa

SANIN MU'AMALA

idan mace ta shafi farjinta a bisa wata mazhabar. Kuma an ce idan ta shigar da yatsanta cikin farjinta, to, za ta sake alwala.

Babin Farillan Wanka Da Sunnoninsa Da Yadda Ake Yin Sa

Farillan wanka, biyar ne:

Na Daya:- Niyya, ita ce ya yi niyyar daukewar hadasi na janaba daga wadannan gabobin.

Na Biyu:- Game jiki da ruwa.

Na Uku:- Cuda dukkan jiki.

Na Huɗu:- Gaggautawa.

Na Biyar:- Tsefe gashin kai.

Sunnonin Wanka

Sunnonin wanka guda huɗu ne:

Ta Farko:- Wanke hannuwa zuwa wuyan hannu.

Ta Biyu:- Kurkurar baki.

Ta Uku:- Shaƙar ruwa.

Ta Huɗu:- Shafar kafar kunnuwa.

Yadda Ake Yin Wanka

Yadda ake yin wanka shi ne; mutum zai fara wanke najasar farjinsa ko abin da ke jikin farjin na kazanta. Sannan sai ya yi alwala in ya so wajen yin alwalar ya wanke kafafunsa in ya so, ko ya jinkirta wanke kafafunsa zuwa ƙarshen wankansa. Sannan ya nutsar da hannayensa cikin ƙwaryar wanka sannan ya daga su ba tare da ya riƙe komai ba, sai ya tsefe tushen gashen kansa da su, sannan ya ɗibo ruwa da hannayensa ya zuba a kansa sau uku ya wanke kansa da shi. Haka ma mace za ta aikata ba sai ta warware kitson kanta ba.

Sannan sai ya ci gaba da zuba ruwa a bisa gefensa na dama sannan na hagu kuma yana yi yana cuccudawa da hannunsa a gurin da ya zuba ruwa, har sai ya game jikinsa duka. Duk inda yake zaton ruwa bai kai ba, to, ya bi shi da ruwa, kuma ya bi gurin al'aurarsa da ƙarƙashinta ya tsefe gashin gurin da gashin hammatarsa da ƙarƙarshin cinyarsa da kafafuwansa da kuma ƙarƙashin

SANIN MU'AMALA

gwiwoyinsa da kasan kafafuwansa, kuma ya tsefe yatsun hannayensa, sannan daga karshe ya wanke kafafuwansa.

Yin haka zai sanya su shiga cikin wanka gaba daya ga wanda ya jinkirta wanke su a farko gurin yin alwala, in ya kasance ya jinkirta wanke su zuwa karshe. Ana tsoron kada kuma ya shafi zakarinsa wajen cudawa da cikin hannunsa. Idan kuma har ya aikata haka, to, ya lallata alwalarsa sai ya sake alwala ke nan. Sai ya wanke guraren alwala a duk inda ya kamata ya yi hakan kuma tare da niyya.

Farillan Taimama Da Sunnoninta Da Yadda Ake Yin Ta.

Farillan Taimama guda takwas ne:

Na Farko: Daura niyya. Shi ne ya daura niyyar halarta salla kurum domin taimama ba ta dauke hadasi a bisa mafi shaharar zance.

Na Biyu:- Shafar fuska.

Na Uku:- Kasa mai tsarki.

Na Huɗu:- Gaggautawa.

Na Biyar:- Bugun kasa na farko.

Na Shida:- Shafar wuyan hannu.

Na Bakwai:- Sadar da ita da salla.

Na Takwas:- Aikata ta bayan shigar lokaci.

Sunnonin Taimama

Sunnonin taimama guda uku ne:

Ta Farko:- Jerantawa

Ta Biyu: Jaddada dukan kasa da hannuwa.

Ta Uku:- Shafar abin da ya wuce wuyan hannuwa.

Yadda Ake Yin Taimama

Yadda siffar taimama take, shi ne a dafa kasa da hannaye, idan an sanya wani abu a hannaye, to, a cire su. Sannan a shafi fuska da su (hannaye) gaba dayanta shafa guda. Sannan ya sake bugun kasa da hannayensa ya shafi

hannunsa na dama da hannunsa na hagu, ya kuma sanya gefen yatsunsa na hagu a kan gefen yatsunsa na dama. Sannan ya wuce da shafarsa a kan bayan hannunsa, da kuma cikin hannunsa, haka kuma zai aikata ga hannunsa na hagu. Idan ya kai wuyan hannu, sai ya shafi tafi hannunsa na dama da cikin hannunsa na hagu, har zuwa gefen wuyan hannaye.

Da zai shafi hannunsa na hagu sannan ya shafi na dama ko kuma yadda ya ga dama, to, ya isar masa. Sai dai amfani da na farko ya fi. Idan mai janaba, ko hailsa ba ta sami ruwan da za ta yi tsarki da shi ba, to, taimama tana isar mata. Idan kuma ta sami ruwa, to, sai ta yi amfani da shi ba kuma za ta sake salla ba. Namiji ba zai sadu da matarsa ba wadda ta gama hailsa ko nifasi da tsarkin taimama har sai ta sami ruwan da ta yi tsarki da shi.

Hailsa

Ita hailsa, wani jini ne da yake fita da kansa daga gaban wacce take al'ada a lokacin kwanaki goma sha biyar. Wanda kuwa ba shi ba, zuwa wani lokaci ne na daban in dai ba na haihuwa ba ne ko na ciwo, to, shi wannan ba a iyakance lokacinsa ba. Yawancin lokacin tsarki, kwana goma sha biyar ne. To, amma ita, hailsa, tana sabawa ne gwargwadon masu hailsa.

Idan ya kasance mai farawa ce, yawancinsa ko da jini ya zarce mata, kwana goma sha biyar ne. Idan kuwa wacce ta saba yi ne, to, ko ya saba, ta tsaya kan lokacinta. Idan ya saba lokacinta, to, sai ta kara kwanaki uku idan dai ba zai wuce kwanaki goma sha biyar ba. Idan ya wuce zuwa cika kwanaki goma sha biyar, to, wannan ya zama cikar al'adarta.

Kuma daga nan sai ta yi tsarki. Idan kuwa ya kasance mai ciki ce, to, yawan kwanakinta in cikin ya kai watanni uku sai jini ya zarce mata sai ta kara kwanaki goma sha biyar ko makamancin haka. In kuma cikin ya kai watanni shida, to, sai ta kara ya kai kwanaki ashirin ko makamancin haka. Idan kuwa jini ya yanke, to, sai ta kirga kwanakinta a bisa yadda yake zuwa mata.

Alamar Tsarki

Shi, tsarki, yana da alamomi guda biyu: Bushewa: watau shi ne, mace ya kasance ta sanya wani kyalle cikin farjinta sai ta fitar da shi a bushe, babu wani jini a jikinsa. Da kuma kassa, shi ne wani ruwa fari mara kauri wanda yake fitowa a karshen al'ada. Kamar shi, kassa, shi ne shi kuma kassa ya isar wa sababbiya ga al'ada wajen tsarkinta. Idan ta ga bushewa, ba za ta saurari kassa ba zuwa wani zaɓaɓɓen lokaci ba. Amma ga mai farawa, ba za ta jira

SANIN MU'AMALA

ƙassa ba idan ta ga baushewa, ko ba ta gani ba. Kuma mace za ta riƙa duba tsarkinta ne kafin barci da kuma lokacin sallar Asubahi.

An hana mai hails yin salla ko Azumi ko a sake ta ko shafar Alƙur'ani ko shiga masallaci, ko yin dawafi ko saduwa lokacin hails da kuma bayan hails kafin ta yi tsarki da ruwa. Amma ya halatta ta yi karatu.

Jinin Haihuwa

Jinin haihuwa: Jinin haihuwa, wani jini ne da yake fitowa daga gaban wacce ta haihu wanda ba ya ƙaruwa a bisa kwanaki sittin. Idan ya ƙara a kan kwanaki sittin, to, ba za ta yi tsarki ba. Hukuncin jinin haihuwa wajen hani da wanka, kamar na jinin hails ne. To, amma idan jinin ya yanke kafin kwanaki sittin, ta yi salla. Idan jinin ya dawo mata idan ya kasance tsakaninsu bai wuce kwana goma sha biyar ba, to, ba jinin haihuwa ba ne. Idan kuma kwanakin ba su kai goma sha biyar ba, to, za a haɗa ƙirga da na baya sai ya kasance cikon jinin haihuwa ne.

SALLAH

Lokutan Sallah Da Sharuɗɗanta

Zaɓaɓɓen lokacin sallar Azahar shi ne daga karkatawar rana zuwa karshen kama.

Zaɓaɓɓen lokacin sallar la'asar daga kama biyu zuwa fatsi-fatsin rana kafin ta fadi. Larurinsu kuma, shi ne zuwa faɗuwar rana. Zaɓaɓɓen lokaci na sallar isha'i daga bacewar shafaƙi (wani ja da ke yamma bayan faɗuwar rana) har zuwa ɗaya bisa uku na dare. Larurinsu kuma, shi ne har zuwa fitowar Alfijir. Zaɓaɓɓen lokacin sallar Asuba daga fitowar Alfijir zuwa hasken fitowar rana kuma zuwa fitowar rana. Ramuwar dukkan waɗannan salloli, shi ne abin da ya wuce haka. Watau abin da aka yi bayani na lokutan sallolin.

Faɗakarwa

Wanda ya jinkirta salla zuwa larurinta ba tare da wani uzuri ba, ya yi zunubi. Uzurin shi ne kamar haila da jinin haihuwa da kafirci da yaro da hauka da bugun Aljani da barci ko mantuwa.

Sharuɗɗan Sallah

Sharuɗɗan salla guda shida ne:

Na Farko: Tsarkin dauda na daga tufafi, jiki, guri daga farawa har zuwa gamawa.

Na Biyu: Tsarkin hadasi daga farawa har zuwa karshe.

Na Uku: Sitirce al'aura da tufafi mai kauri ko mara kauri: Ita al'aurar namiji daga cibiya zuwa gwiwar kafa. Ita kuwa mace 'ya ba baiwa ba, dukkan jikinta al'aura ne in ban da fuska da tafukan hannu.

Na Huɗu: Fuskantar alkibila, sai dai in lokacin yaƙi ne ko kuma sallar nafiila a cikin tafiya da ta halatta a yi mata ƙasaru, ga wanda ke kan abin hawa.

Na Biyar: Barin magana

Na Shidda: Barin ayyuka masu yawa.

Farillan Salla Da Sunnoninta Da Yadda Ake Yin Ta Da Kuma Abubuwan Da Suke Bata Ta

Farillan salla goma sha biyar ne;

SANIN MU'AMALA

Na Farko: Niyya, shi ne mutum ya kudurce a cikin zuciya na shiga sallar lokacin, kuma kudurcewarsa ya gwama ta da kabbarar harama.

Na Biyu: Kabbarar harama, kuma yadda ake fada shi ne; “ALLAHU AKBAR” ba tare da an kaurara fadin ba. Wata kalma ba za ta isar masa ba koda ya kware da Larabci. Amma wanda bai iya fada da “Larabci” Sosai ba an ce ya shiga da niyya kurum amma kada ya fada da wani harshe ba na Larabci ba. A wani zance an ce ya shiga ita, sallar, da harshensa.

Na Uku: Tsayuwa domin kabbarar harama.

Na Huɗu: Karatun fatiha ga liman da mai yin salla shi kadai.

Na Biyar: Tsayuwa domin karatun fatiha.

Na Shida: Yin ruku'u.

Na Bakwai: Dagowa daga ruku'u

Na Takwas: Yin sujjada

Na Tara: Dagowa daga sujjada

Na Goma: Yin niyyar koyi da liman.

Na Goma sha Daya: Jerantawa watau ya kasance kabbarar harama kafin karatun fatiha kuma ya kasance ruku'u kafin sujjada. Sannan kuma sujjada ta kasance kafin sallama.

Na Goma sha Biyu: Natsuwa a wajen aikata rukunan salla gaba daya, na daga tsayuwarta da ruku'unta da sujjadarta da dagowa daga ruku'u da sujjadun nan guda biyu.

Na Goma sha Uku: Daidaituwa ga rarrabewa tsakanin rukunai. Bambancin natsuwa da daidaituwa shi ne, ita, daidaituwa, tabbatar tsayuwa. Ita kuma natsuwa, tabbatar gaɓɓai ga gurarensu.

Na Goma Sha Huɗu: Yin sallama

Na Goma sha Biyar: Zaman da zai kai ga yin sallama.

Sunnonin Salla

Sunnonin salla guda goma sha takwas ne;

Ta Farko: Karatun sura.

Ta Biyu: Tsayuwa domin karatun sura.

Ta Uku: Bayyanawa a wurin da ake bayyanawa.

Ta Huɗu: Asirtawa a wurin da ake asirtawa.

Ta Biyar: Dukkan kabbarorin cikin salla, sunna ne in ban da kabbarar harama.

Ta Shida: Faɗar sami'allahu liman hamidahu ga liman da mai yin salla shi kaɗai.

Ta Bakwai: Karatun tahiya.

Ta Takwas: Yin karatun tahiya na biyu.

Yadda lafazin Tahiya yake shi ne;

Attahiyyatu lillahi, Azzakiyatud-dayyibatus-salawatu lilLahi, Assalamu alaika ayyuhan-nabiyu warahamatulLahi wa barakatuhu. Assalamu alaina wa ala ibadillahis-salihina. Asshadu an la ilaha illallahu wahdahu la sharikalahu wa ash'adu anna Muhammadan abduhu warasuluh.

Ta Goma: Yin sallati ga Annabi Muhammadu (tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi).

Salatin, shi ne; Allahumma salli ala Muhammadi wa ali Muhammadi warham Muhammad wa ali Muhammad, wa barik ala Muhammadi wa ala ali Muhammadi kama sallaita warhimta wa barakta ala Ibrahima wa ali Ibrahim, fil alamina innaka hamidu-majid.

Ta Goma sha Daya: Zama na farko.

Ta Goma sha Biyu: Yin kari a bisa natsuwa.

Ta Goma sha Uku: Zaman tahiya yin sallama.

Ta Goma sha Huɗu: Bayyanawa ga sallamar fita daga salla.

Ta Goma sha Biyar: Yin sallama ga liman.

Ta Goma sha Shidda: Mayar da sallama ga wanda ke a hannun hagu.

Ta Goma sha Bakwai: Yin shiru ga masu bin liman yayin da yake karatu a bayyane.

Ta Goma sha Takwas: Sanya sitira, karancin kaurin sitira kaurin sandar mashi tsawonta kuma kamar tsawon zira'i, kuma ta kasance mai tsarki wadda za ta tsaya ba za ta faɗi ba kuma mara ɗaukar hankali.

Yadda Ake Yin Salla

Yadda ake yin salla, shi ne ka ce; Allahu Akbar. Ka daga hannayenka daidai kafadunka ko fasa da haka. Sannan ka Karanta fatiha da sura. Idan ka kammala karatun sura sai ka yi kabbara. Ka tafi zuwa ga yin ruku'u sai ka dora hannayenka a kan gwiwoyinka na kafa. Ka daidaita gadon bayanka ya yi daidai, ba za ka dago kanka sama ba kuma ba za ka yi fasa da shi ba.

Sannan sai ka dago kanka ka tashi tsaye ka daidaitu a tsaye. Sannan ka tafi zuwa sujjada kada kuma ka zauna sai ka yi sujjada kana yi kana yin kabbara. Ka tabbatar da goshinka da hancinka a kan fasa. Kuma ka shimfida tafukan hannunka a fasa, kana fuskantar da su alkibla. Kuma za ka sanya su daidai da kunuwanka ko fasa da haka, sai dai kada ka shimfida zira'inka na hannu a kan fasa. Kada kuma ka matse hannayenka a jikinka, ana son ka buɗa sujjada cikinsu yana kallon fasa. Sannan ka taso da kanka sama kana yin kabbara.

Sai ka zauna ka tankwashe kafarka ta hagu a cikin zaman a tsakanin sujjadu guda biyu, kuma ka kafe ta dama, ka sanya cikin yatsunka zuwa fasa. Ka dago hannayenka, ka dora su a kan cinyarka. Sannan ka yi sujjada ta biyu kamar yadda ka yi ta farko. Sannan ka tashi kana mai dora hannayenka kan fasa kamar yadda ka yi ta farko.

Sannan ka tashi kana mai dora hannayenka kan fasa kamar za ka zauna sai ka tashi kana kabbara lokacin da kake mikewa tsaye. Sannan ka yi karatu kamar yadda ka yi a raka'a ta farko ko fasa da haka. Haka za ka yi ta aikatawa a farko sallar har zuwa ka kammala ta. Sannan sai ka yi tahiya, kuma za ka dora hannayenka a kan gwiwoyinka, sai ka dunkule yatsunka na hannu kuma na dama, sai ka mika yatsanka na ɗan'Ali kana mai nuni da shi sai kuma ka shimfida yatsunka na hagu a kan gwiwarka.

Ba za ka riƙa motsa shi ba kuma ba za ka yi nuni da shi ba. Kuma mace a siffar salla kamar namiji ne. sai dai ita za ta matse hannayenta da kafafunta a zaune ko a sujada, da ma ayyukanta cikin salla gaba ɗaya.

Abubuwan Da Suke Bata Salla

Salla tana faci da dariya da gangan ko da mantuwa, da kuma yin sujjadar mantuwa ga sallar mustahabbi. Ko kuma farin raka'a ko sujjada da gangan. Ko cin abinci ko shan wani abu da gangan, da kuma yin magana da gangan sai dai domin gyaran salla, sannan yawaita maganar tana bata salla amma ban da magana 'yar kaɗan.

Sannan huri da gangan shi ma yana bata salla. Haka kuma hadasi ko kuma tuna sallar da ba a yi ba, yana bata sallar yanzu, haka kuma yin amai da gangan yana bata salla. Kara raka'a huɗu ga salla mai raka'a huɗu yana bata salla, haka nan kara raka'a uku ga salla mai raka'a uku yana bata salla, haka ko kara raka'a biyu ga salla mai raka'a biyu, shi ma yana bata salla.

Haka kuma yin sujjadar ba'adi tare da liman ga wanda aka tserewa a salla yana bata salla. Haka kuma sallar wanda aka tserewa a salla tana baci in ya yi kabli tare da liman idan bai sami koda raka'a ɗaya tare da liman ba. Sannan salla tana lallacewa idan an bar kabli in ya kasance an bar sunnoni uku ne kuma ya kasance al'amarin ya yi tsawo.

Rama Sallolin Da Suka Wuce

Yana wajaba a kan balagagge mai hankali ya rama sallolin da suka wuce bai yi ba. Saboda sakaci, kuma a jera, a kuma kowane lokaci. Yana wajaba jeranta salloli kafan da suka haɗu a lokaci guda da wata salla. Idan kuwa ya saɓa, to, zai sake salla ta biyu har abada. Yana wajaba a gabatar da sallar da ta wuce kafin ta yanzu ko da lokacinta yanzu zai fita, in dai ba su kai salloli biyar ba. Idan kuwa sun fi salloli biyar kamar yadda ya zo a ɗaya daga cikin maganganu, ko suka wuce huɗu ma a wata maganar mafi shahara, to, sai a gabatar da ta yanzu idan lokacinta ya yi kunci, wato zai iya fita daga cikin abin da aka ambata na sallolin da suka wuce cikin lokaci, yana wajaba a jeranta su tare da ta yanzu.

Idan ya kasance shi kafai yake salla, to, sai ya yanke matuƙar bai dora hannuwansa a kan gwiwoyinsa ba. Idan kuwa ya kulla raka'a, to, sai ya haɗa da wata. Idan kuwa ya kasance limami ne sai ya zarce da limancinsa. Idan aka gama sai ya sallaci abin da ya manta, sannan kuma ya sallaci sallar wannan lokaci tare da liman. Idan kuwa sallar da ta wuce Juma'a ce, to, sai a rama ta a matsayin sallar Azahar.

Yana halatta a rama salla a kowane lokaci. Wanda ake bin shi bashin salla, ba zai yi nafila ba kuma ba, zai yi sallar hantsi ba kuma ba zai yi tsayuwar Ramadana ba. Babu abin da ya halatta a gareshi na nafila sai shafa'i da wutiri da raka'o'i guda biyu waɗanda ake yi kafin sallar asuba da sallolin Idi guda biyu da sallar kisfear rana ko wata da sallar shayar da fari.

Kuma yana halatta ga waɗanda ake bi bashin salla su yi jam'i idan sallarsu da ake bin su bashi ta yi daidai. To, amma idan kwanaki suka saɓa, to, ba za su yi tare ba. Wanda ya manta yawan sallar da ake bin shi, ya yi ta yin salla har ya kasance babu sauran kokwanto tare da shi.

Sujjadar Rafkanuwa

Sujjadar rafkanuwa ga ragi ko ƙari a cikin salla sunna ce mai ƙarfi daga cikin sunnonin salla. Kuma sujjada biyu ake yi kafin yin sallama in ya kasance ragi ne ga sunna mai ƙarfi cikin salla. Ana yin tahiya, kuma ana yi masu sallama. Idan kuwa ƙari ne, to, ana yin sujjada bayan sallama. Idan kuwa an yi ƙari kuma an yi ragi, to, za a yi sujjada ne kafin sallama, domin ana rinjayar da ragi ne a kan ƙari.

Ita, sujjadar rafkanuwa cikin salla, ta kasu gida uku. Wani lokaci ana yin rafkanuwa wajen ragi ga farilla daga cikin farillan salla. To, idan ragi ya kasance ga farilla, sujjada ba ta isarwa, dole sai an kawo abin da aka bari. Idan mai salla bai tuna ba har ya yi sallama kuma al'amarin ya yi tsawo, to, sallari shi ta ɓaci sai ya sake ta. Idan ya gabatar da sujjadar ba'adi a maimakon sujjadar ƙabli, to, ya isar masa a bisa mashahurin zance.

A wani lokaci ana yin rafkanuwa a cikin mustahabbai daga cikin mustahabban salla, kamar alƙunutu, ko faɗar Rabbana wa lakal hamdu ko barin kabbara guda ko makamancin haka, to, ga dukkan waɗannan babu sujjada a garesu. Kuma duk wanda ya yi sujjadar ƙabli domin barin waɗannan, sallarsa ta ɓaci, sai ya sake salla.

A wani lokaci kuma, ana yin sujjadar rafkanuwa ga barin sunna daga cikin sunnonin salla, kamar karatun sura, ko yin tahiya guda biyu, ko zama da makamancin haka, to, zai yi sujjadar ƙabli domin haka. Sujjadar ba'adi ba ta wucewa idan an manta yin ta koda bayan wata guda ne za a yi ta. Wanda bai san ko raka'a nawa ya sallata ba, yana kokwanto cewar raka'a uku ce ko kuwa biyu, to, zai gina ne a bisa ƙaranci, sai ya kawo abin da yake kokwanto. Sai ya yi sujjadar bayan sallama.

Limanci

Daga cikin sharuɗɗan limanci ya kasance, Musulmi mai hankali, mai adalci, balaggage mai ilimin abin da salla ba ta inganta sai da shi na daga karatu ko fikihi. Idan ka bi liman salla daga baya ya bayyana a gareka cewa kafiri ne ko mace ce, ko maza-mata ne ko mahaukaci ne ko fasiki ko yaro ne wanda bai balaga ba, ko yana ɗauke da hadasi, kuma ya san yana da hadasi kuma ya yi salla da shi, kuma ya zarce ya bi shi salla a haka, to, sallarsa ta ɓaci kuma ya wajaba ya sake ta cikin lokaci.

Yana halata ga mamu ya yi sama kaɗan da limaminsa koda da tako ɗaya ne, kada liman ya yi sama da mamu, sai da wani abu ƙasan kamar taka guda da makamancinsa. Liman ba zai yi niyyar limanci ba, sai a wurare guda huɗu: Sallar Juma'a, sallar da ake haɗawa saboda lalurar ruwa, da sallar tsoro da sallar mayewa. Sashin malamai sun ƙara domin samun falalar jam'i cewa liman ya yi niyyar limanci amma akwai sabani a wannan magana.

FARILLAN AZUMI DA SUNNONINSA

Farillan azumi guda biyu ne

Na Farko: Niyya, Azumi ba ya inganta sai da ita. Azumin farilla ne ko kuwa na nafi. An shafanta cewa sai ya kasance an ayyana niyyar shi ne kamar ya ce na yi niyyar yin Azumin farilla na watan Ramadan a bayyane. Ba ya inganta a yi ta da rana. Wanda ya yi niyya yana kokwanto, to, ba shi da Azumi. Kuma wanda ya yi niyya a daren shakkar cewa ko gobe za a fara Azumi, in ya kasance a Ramadan ne, to, ba ya isar mashi domin shi ba.

Na Biyu: Kamewa daga cin abinci ko yin jima'i ko fitar da maniyyi ko maziyyi ko amai ko cin abinci ko shan abin sha ko waninsu zuwa makoshi.

Sunnonin Azumi

Sunnonin Azumi guda uku ne;

Ta Farko: Gaggauta buɗa baki.

Ta Biyu: Jinkirta sahur.

Ta Uku: Kame harshe daga maganganun banza.

Farillan Zakka Da Ludabbanta

Farillan zakka guda uku ne;

Na Farko: Yin niyya.

Na Biyu: Rashin jinkirta fitar da ita.

Na Uku: Rashin daukar ta daga wani wuri zuwa wani wuri.

Ladubban Zakka

Ladubban zakka guda uku ne;

Na Farko: Yin ta cikin dadin rai

Na Biyu: Kasancewarta dukiya zaɓaɓɓiya

Na Uku: Suturce ta daga idanun mutane.

Babin Farillan Hajji Da Sunnoninsa Da Yadda Ake Yin Sa

Na Farko: Harrama

Na Biyu: Dawafin ban-kwana

Na Uku: Tafiya tsakanin Safa da Marwa

Na Huɗu: Tsayuwar Arfa.

Sunnonin Hajj

Sunnonin hajji guda goma sha biyu ne. Guda huɗu daga ciki na harama ne;

Ta Farko: Wanka.

Ta Biyu: Tsiraita da ɗinkakkun kayayyaki cikin gyauto ko mayafi guda da takalma.

Ta Uku: Yin raka'o'i biyu.

Ta Huɗu: Yin talbiyya.

Guda huɗu kuma na dawafi;

Ta Daya: Yin tafiya.

Ta Biyu: Sumbantar Dutsen Aswad da baki.

Ta Uku: Yin addu'a ba tare da iyakancewa ba.

Ta Huɗu: Sassarfa ga maza ban da mata.

Guda huɗu kuma na Sa'ayi;

Ta Daya: Sumbantar dutse.

Ta Biyu: Yin sassarfa ga maza a Baɗanu Masil.

Ta Uku: Hawa Safa da Marwa.

Ta Huɗu: Yin addu'a.

Yadda Ake Yin Aikin Hajji

Yadda ake yin aikin hajji shi ne mai aikin hajji zai yi harama a lokacin sallar farilla ko ta nafila. Sannan bayan haka ya ce: Na karɓa kiranKa ya Allah na karɓa kiranKa ya Allah. Lallai dukkan godiya da ni'ima a gareKa suke, mulki ma a gareKa yake. Ba Ka da abokin tarayya. Sannan ya yi niyya irin aikin hajjin da zai yi. Kodai ya kasance Hajji ko kuma umara. An umurci mai hajji ya yi wanka yayin harama kafin ya yi harama.

Ya tsiraitu da ɗinkakkun tufafi kuma an so ya yi wankan shiga Makka. Ba zai gushe ba yana yin talbiya bayan kowace sallar farilla. Idan ya shiga Makka sai ya kame daga yin talbiya har sai ya yi Dawafi da Sa'ayi sannan ya ci gaba da yi har sai rana ta karkata ta ranar Arafat sai ya wuce wurin salla. An

so ya shiga ta kofar kudu'ussaniya. Idan zai fita kuma, sai ya fita ta kuda in bai yi aiki da fuska biyu ba, to, babu laifi.

Malik ya ce: Idan mai aikin hajji ya shiga Makka, to, ya shiga masallaci. Abin da ya fi kyau, to, ya shiga ta kofar bani Shaibata sai ya sumbanci Dutsen Aswad da bakinsa in zai iya. Idan kuwa ba zai iya ba, to, ya dora hannunsa a kansa, sannan kuma ya sanya shi a kan bakinsa ba tare da sumbanta ba.

Sannan kuma ya yi Dawafi yana zuwa yana komawa sau bakwai. Sau uku da sassarfa guda huɗu kuma da tafiya. Ba kuma zai sumbanci dutsen Yamani da bakinsa ba sai dai da hannunsa, sannan ya sanya hannunsa a bakinsa ba tare da sumbanta ba. Idan ya kammala dawafi, sai ya yi salla raka'a biyu a wurin Makama Ibrahim. Sannan ya sumbanci Dutsen da bakinsa in zai iya.

Daga nan kuma sai ya fita zuwa dutsen Safa sai ya hau kansa ya tsaya ya yi addu'a sannan ya tafi zuwa Marwa ya yi sassarfa yayin tafiyar. Idan ya iso dutsen Marwa sai ya tsaya a kansa ya yi addu'a. Sannan ya tafi zuwa Dutsen-Safa ya aikata haka har sau bakwai. Sannan ya tsaya sau huɗu a kan Safa, kuma ya tsaya a kan Marwa sau huɗu.

Sannan ya fita ranar Tarwiyya zuwa Mina ya yi sallar Azahar da La'asar da Magariba da Isha'i da kuma sallar Asuba a wurin (Mina). Sannan ya wuce zuwa Arfat ba zai bar yin talbiyya a wadannan wurare ba gaba dayansu har sai rana ta karkata a ranar Arafat, sannan ya wuce zuwa wurin salla amma zai yi alwala kafin zuwa wurin sallar.

Sai ya sallaci Azahar da La'asar gaba daya tare da Liman (sallar Kasaru). Sannan ya tafi da liman zuwa wurin tsayuwar Arfa sai ya tsaya tare da liman har zuwa faɗuwar rana sannan ya tafi Muzdalifa sai ya yi salla tare da liman, sallar Magriba da Isha'i da kuma sallar Asubahi.

Sannan kuma sai ya tsaya a Masha'aril Haram a wannan rana. Sannan ya tafi zuwa Mina kafin fitowar rana. Ya motsa dabbarsa ya hau ya tafi, idan ya iso Mina sai ya jefi Jumratul akaba da kananan Duwatsu guda bakwai yana jifa yana kabbara a kowace jifa. Sannan sai ya yi suka ga abin sukarsa, in yana da abin da zai yi hadaya. Sannan sai ya yi aski

Sannan sai ya zo gida, sannan ya tafi ya yi dawafi sau bakwai, sannan ya yi salla raka'a biyu sannan ya zauna a Mina har zuwa kwanaki uku. A cikin wadannan kwanaki uku, a kowace rana idan rana ta karkata zai yi jifa ga jamra wacce take kusa da Mina da Duwatsu bakwai (Tsakuwa). Kowace tsakuwa

SANIN MU'AMALA

idan ya jefa ta, zai yi kabbara. Sannan ya je wurin sauran jamra guda biyu ya aikata haka.

Sannan ya tsaya a wurin jifar kowace jamra ya yi addu'a amma ba zai tsaya a jamratul aƙaba ba sai ya wuce. Idan ya yi jifa a rana ta uku, wace ita ce rana ta huɗu ta suka, sai ya wuce zuwa Makka, ya kammala aikin hajjinsa ke nan. In ya so sai ya gaggauta cikin kwana biyu daga cikin kwanakin Mina ya yi jifa ya wuce. Idan ya fita daga Makka, zai yi dawafin ban-kwana, ya yi salla raka'a biyu, sai ya tafi.

Kuma an so mai aikin hajji idan ya bar Makka ko a aikin hajji ko Umura ya ce: A'ibuna ta'ibuna abiduna li Rabbina hamiduna, sadaqal-Lahu wa'adahu wa nasara abdahu, wa hazamal ahazaba wahadahu.

Ya Allah! Ka datar da mu bin sunnar AnnabinKa, Muhammadu (tsira da aminci su tabbata a gareshi).

Kashi Na Biyu na wannan littafi watau ilimin fiƙihu. Ya ƙare.

BABI Na Uku

Ilimin Sufanci

Yana wajaba a bisa kowane baligi mai hankali ya san gwargwaddon abin da ya wajaba kuma ya dabi'antu da shi cikin siffofin yabo da abin da wadanda suka haramta a gareshi na siffofi abin zargi:

Babin Tsarkake Zuciya Daga Kokwanton Da Shaidan Ke Sanyawa

Wannan ya kasu Kashi Hudfu:

Na Farko: Neman tsarin Allah daga shaidan.

Na Biyu: Ambaton Allah a zuci da baki.

Na Uku: Yin tunani a bisa hujjojin ma'abotar sunna wadanda a cikinsu, babu maganganun masu falsafa da Mu'tazilawa.

Na Hudfu: Tambayar malaman sunna.

Babin Tsarkake Zuciya Daga Jijji-Da-Kai

Wannan yana daga siffofi abin zargi wadda take haramta a dabi'antu da ita. Allah Mai girma Ya ce:

﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾ النجم: ٣٢

“Kada ku rika tsarkake kawunanku. Shi ne Wanda Ya fi sanin mai tsoron Sa.”
Alkur'ani 53:32

Aibobin jijji-da-kai suna da yawa. Yin jijji-da-kai yana kawo girman kai, yana sanya mantawa da zunnubai, yana sanya ganin girman ayyukan ibada, yana kawo mantawa da ni'imar Allah da ruduwa da matsayi da amintuwa da Azabar Allah da sanya kudurcewar samun matsayi a gurin Allah, yana sanya yabon kai da yabon ra'ayi da yabon hankali da kuma yabon ilimi. Wadannan da makamantansu na daga illolin jiji-da-kai.

To, amma haƙiƙaninsa, ka sani cewar jiji-da-kai yana kasancewa ne da siffa wadda ba ta misaltuwa, amma ga mutum, cika halittarsa ga ilimi da Ibada kuma halaye ne guda biyu; Dayansu ya kasance mai jin tsoron gushewar ni'imar da yake ciki da yiwuwar ƙarewar wannan, ba ya cikin jijji-da-kai. Dayan kuwa shi ne, ya kasance ba ya jin tsoron gushewar ni'imar da ya samu

sai ya zamo mai farin cikin ne kurum da ita, tare da sanin kuwa cewar wannan fa ni'ima ce daga wurin Allah, ya jingina ta a kansa. To, wannan ba mai jiji-da-kai ba ne.

Akwai hali na uku: Shi ne jiji-da-kai kuma shi ne ya kasance ba ya jin tsoron Allah a cikinsa sai farin ciki kurum da wannan ni'ima, sai ya riƙa siffantuwa da ita cewar tashi ce ba Allah ne Ya ba shi ba. Sai ya kasance yana dogara da siffantuwa da cewar shi ya samu, ba samar masa ita aka yi a gareshi ba. Domin shi jiji-da-kai shi ne girmama ni'ima da karkata gare ta da kuma manta wanda ya jingina ta ga mai bayar da ita. Bayanin yadda jiji-da-kai yake ya ƙare.

Amma maganin warkar da shi, to, ka sani cewar ana magance kowace illa da kishiyarta ne. Illar jiji-da-kai shi ne Jahilci. Maganin jahici kuwa shi ne sani wanda zai kawar da wancan jahilci kurum. Jiji-da-kan mutum ya kasu gida biyu. Kashin da ya kasance a ƙarƙashin zaɓinsa kamar salla da Azumi da zakka da Hajji da kuma sadaka da yaƙi da kyautatuwar dabi'a. To, jiji-da-kai ga wannan kashi ya fi rinjaye. Kason da ba ya ƙarƙashin ikonsa shi ne kamar kyau da ƙarfi da kuma dangantaka.

Sannan jiji-da-kansa kashi biyu ne ko dai ya zamo jiji-da-kan ya kasance ya ɗauke su yana tare da su kuma ba za su kau ba, to, wannan jahilci ne domin korewa abin da aka hore babu makawa gare shi ga abin da aka samar. To, yaya zai yi jiji-da-kai ga abin da ba nasa ba. Amma idan ya yi jiji-da-kai ga ibadar da yake gudanarwa wadda aka farar da ita a gareshi, to, wannan ma jahilci ne, domin ba ya iya yin wani aiki da ikonsa.

Sauran dalilan da yake amfani da su wajen gudanar da cikas aikin nasa daga ina suke kasancewa a gareshi. Lallai dukkan waɗannan ni'imomi daga Allah suke, babu wani abu da yake rigayar Allah. Ya kamata ya yi mamakin samawar da Allah Ya yi mashi, abin da ba zai iya ba da fifita shi da Ya yi a kan wasunsa (ɗan'Adam) waɗanda suka rigaye shi ba tare da wani dalili ba.

Gaskiyar magana dai ita ce, cewar kai kanka, da ikonka da nufinka da harkokin da ma gaba ɗayan siffofinka daga halittar Allah ne da zaɓinSa. Saboda haka da abin da ka aikata yayin da ka aikata da sallar da ka yi yayin da ka yi ta da jifar da ka yi yayin da ka yi jifar. Ba kai ka yi jifar ba sai dai cewar Allah ne Ya yi jifar.

Don haka babu wata ma'ana ga jiji-da-kan bawa ga Ibadarsa ko jiji-da-kan mai kyau da kyawunsa da kuma jiji-da-kan mawadaci da wadatarsa. Abin da yake da sauƙi; shi ne, ka ɗauka cewa, ayyuka suna faruwa ne da ƙarfinka, daga ma wannan ƙarfi naka, ba za a iya suranta aiki ba sai da samuwarka,

domin haka, da samuwarka da samuwar aikinka da nufinka da ikonka da sauran dalilan aikinka, duka daga Allah suke, ba daga gareka ba.

Domin Shi Ya halicci karfi da ikon nufi da harka. Yana daga cikin abubuwan mamaki, ka riƙa jijji-da-kanka, ba ka mamakin kyautar Allah. Ya kamata ka fadakar da kanka da ra'ayinka har abada. Kada ka ruɗu da ra'ayi sai in ya tabbatar maka bin Alkur'ani da hadisan Manzoni (tsira da aminci su tabbata a gareshi) ko kuma wani dalili na hankali. Bayani a kan maganin jijji-da-kai ya ƙare.

Tsarkake Zuciya Daga Girman Kai

Wannan ma na daga siffofi abin zargi waɗanda aka haramta dabi'antuwa da su. Allah Mai girma Ya ce:

﴿ سَاَصْرِفُ عَنْ اَيَّتِي الَّذِيْنَ يَتَكَبَّرُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ الاعراف: ١٤٦

“Zan tafiyar da ayoyiNa waɗanda suke yin girman kai a cikin ƙasa da su ba tare da wani dalili ba.” Alkur’ani 7:146

To, amma yadda girman kai yake, ka sani cewa shi, girman kai, ya kasu zuwa na ɓoye da kuma na sarari.

Na ɓoye, shi ne wata dabi'a ce a cikin rai.

Na sarari; shi ne aikin da gaɓɓai suke gudanarwa. To, amma dabi'ar girman kai na ɓoye ya fi muni, amma aiki shi wani ga dabi'a ne. dabi'ar girman take tilasta aiki saboda haka idan ya bayyana a gaɓɓai, ake cewa girman kai, amma idan bai bayyana ba sai a ce cikin zuciyarsa akwai girman kai. Asalin dabi'a wacce ke cikin rai, ita ke sanya ka girman kai da kuma yadda sanin yake wajen gusa da girman kai. Domin da ya riga ya san shi ko wane, sani na gaskiya. Sani, wani ilimi ne na sanin cewa girma da girmama ba sa dacewa sai ga Allah.

Amma ya san Ubangijinsa da girmanSa da girma ga Allah, to, magana a kan wannan za ta tsawaita har za ta kai ga ilimin yaye rikittattun abubuwa. Amma ya san shi kansa, shi ma wannan zai tsawaita. Sai za mu ambaci abin da zai amfanar da nuna hanyoyin tawali'u da ƙanƙan da kai. Ya isar mashi ya san fassarar wata aya guda cikin Alkur'ani domin a cikin Alkura'ani akwai ilimin mutanen farko da na ƙarshe ga wanda Allah Ya buɗa masa basirarsa.

Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿قِيلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرُهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّيْلَ بَشَرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَانَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ

أَنشَرَهُ ﴿٢٢﴾ عيس: ١٧ - ٢٢

“Allah Ya la'anci mutum da kafircinsa, daga wane abu ne aka halicce shi, ai daga gudan maniyyi aka halicce shi, sannan aka kaddara shi kuma aka hore hanyar fitowarsa daga cikin mahaifiya, sai Ya kashe shi kuma aka yi mashi kabari, sannan idan Ya so kuma Zai tashe shi.”

Alkur'ani 80:17-22

Wannan aya tana nuni a kan farkon halittar mutum zuwa karshensa. A tsakiya kuma aka ce; mutum ya duba haka domin ya fahimci ma'anar ayar.

To, amma farkon mutum, bai kasance komai ba abin ambato. Kuma ya kasance wajen boye rashinsa bai kasance ba kafin samuwarsa daga komai, sannan aka farar da shi. Haƙiƙa, ya kasance babu shi, Allah Ya halicce shi daga asalin abubuwa, sannan daga ƙazanta, aka yi halittarsa yayin da aka halitta shi daga ƙasa, sannan daga maniyyi, sannan daga gudan jini, sannan daga tsoka, sannan aka sanya masa ƙasusuwa, sannan aka lullube ƙasusuwan da nama.

To, haƙiƙa wannan ita ce farkon halittar mutum, sannan ya zama wani abin ambato. Abu ba ya kasancewa abin ambato, sai ana keɓe shi da wasu suffofi. Yayin da ba a halicce shi ba farko cikakke sai dai an fara halitta shi a daskare kuma matacce, ba ya ji kuma ba ya gani, ba ya motsi kuma ba ya magana, ba ya taɓa komai, kuma ba ya iya riskar komai sannan kuma bai san komai ba.

Ya farar da mutuwa kafin rayuwa, Ya farar da rauni kafin ƙarfi, sannan Ya farar da rashin sanin komai kafin sani, Ya farar da makanta kafin gani, Ya farar da kurunta kafin jinsa, Ya farar da bebanci kafin maganarsa, sannan Ya farar da bata kafin shiriyarsa, Ya farar da talauci kafin wadatarsa, ya farar da kasawarsa kafin samun ikonsa. To, wannan shi ne ma'anar faɗar Allah Maɗaukaki inda Ya ce:

﴿مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَرَهُ ﴿١٩﴾ عيس: ١٨ - ١٩

“Daga wane abu aka halicce shi, daga digon maniyyi aka halicce shi kuma aka kaddara shi.” Alkur'ani 80:18-19

Da kuma fassarar;

﴿ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ۝١ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۝٢ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴾ الإنسان: ١ - ٣

“Shin labarin wani zamani ya zo wa mutum, a wannan zamani bai kasance wani abin ambato ba. “Lallai Mun halicci mutum daga maniyyi, Muka jarrabe shi sai Muka sanya shi mai ji kuma mai gani, lallai Mun shirya da shi hanyar da zai bi, ko dai ya gode ko kuma ya kafirce. Kamar haka aka halicce shi da farko sannan akwai farshe a gareshi.” Alkur’ani 76:1-3

Sai Allah Ya ce:

﴿ تَمَّ السَّبِيلَ يَسْرُهُ ﴾ عبس: ٢٠

“Sannan da hanyar da aka hore a gareshi.” Alkur’ani 80:20

An yi nuni ne zuwa ga abin da aka halitta mutum a cikin wani lokaci na rayuwa, sannan zuwa mutuwa. Don haka ne Allah Ya ce:

﴿ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ۝٢ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ ﴾ الإنسان: ٢ - ٣

“Daga maniyyi da turbaya, sannan Muka sanya shi mai ji mai gani, kuma Muka shirya da shi hanya.” Alkur’ani 76:2-3

Ma'ana Allah ne Ya raya shi bayan kasancewarsa daskararre, matacce, turbaya da farko, sannan na biyu, daga digon maniyyi. Ya jiyar da shi bayan kasancewarsa kurma, Ya sanya mashi gani bayan kasancewarsa ba ya gani. Ya sanya mashi ilimi bayan kasancewarsa jahili. Ya kuma halitta gaɓɓai a gareshi, kuma waɗanda ke dɗauke da ababen mamaki da alamomi bayan ya rasa su. Ya wadata shi bayan kasancewarsa talaka. Ya kosar da shi bayan jin yunwarsa. Ya kuma suturtar da shi bayan ya kasance tsirara. Ya shirya da shi bayan batarsa.

Ka duba yadda Ya lurar da shi kuma Ya suranta shi da hanya yadda Ya sauwake mashi ita, da ketare iyaka da kafircin mutum, da jahilcinsa yadda Allah Ya bayyana shi. Allah maɗaukaki Ya ce:

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ﴾ الروم: ٢٠

“Yana daga ayoyinSa halittarku daga kasa.” Alkur’ani 30:20

Kuma lallai Allah Ya halicci mutum daga kasa (Turbaya) maƙaƙanciya da ƙazantar maniyyi bayan rashin sa, domin ya sa ƙaƙancin

kansa don ya gane kansa sosai kuma lallai an cika halittarsa da digon maniyyi domin ya san Ubangijinsa kuma ya san girman Allah da daukakarSa.

Kuma girma da girmamawa ba su cancanta sai gare Shi domin haka ne Ya yi gori a gareshi. Ya ce:

﴿الَّذِينَ جَعَلُوا عَيْنِيْنِ ۙ وَلَسَانَا وَشَفَتَيْنِ ۖ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ﴾ البلد: ٨ - ١٠

“Shin Ban sanya masa idanuwa biyu (8) da lebba guda biyu da kuma harshe (9) kuma Muka shirya da shi hanyoyi guda biyu ba?”
Alkur’ani 90:8-10

Kuma Ya sanar da shi farko sai Ya ce:

﴿الَّذِي يَكْنُظُّكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ ۖ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً﴾ القيامة: ٣٧ - ٣٨

“Shin bai kasance digo daga ruwan maniyyi ba?” ***Alkur’ani 75:37-38***

Sannan ya kasance gudan jini sannan Ya ambace shi sai Ya ce:

﴿جَعَلْنَاهُ الْوَحْشَ الذَّكَرَ ۖ وَالْأُنثَىٰ﴾ القيامة: ٣٩

“Sai aka halicce shi Ya kuma daidaita halittarsa, Ya sanya daga gareshi jinsi biyu, namiji da mace.” ***Alkur’ani 75:39***

Domin tabbatar da samuwarsa ta tsatso kamar yadda ya faru.

To, wanda ya kasance ya faro ne da wannan yanayi, to, yaya zai zamo mai takama da girman kai da alfahari da jiji-da-kai. Wadannan a bisa haƙiƙa, shi ne mafi kasƙancin kasƙantattu, kuma mafi raunin masu rauni. Eh, babu shakka! Don an cika halittarsa, kuma aka jibinta al'amarinsa a gareshi, aka samar da shi daga rashi a bisa zaɓinsa, to, da ya iya yin dagawa kuma ya manta da farkonsa ko karshensa.

Al'amarin ba haka yake ba, ana da iko a kansa ga samar da shi lokacin da babu shi ta yadda aka so ko kuma aka ƙi, ya so ko kuwa ya ƙi, ko ba ya so yana jin yunwa kuma ya ji ƙishi duk a bisa rashin sonsa. Kuma ba ya iya mallakar wani abu ko ya cutar ko ya amfanar. Yana son sanin wani abu amma kuma ya jahilce shi, yana son tuna wani abu sai ya manta shi, yana son kada ya manta wani abu sai ya manta shi.

Yana son daidaita zuciyarsa ga abin da ya himmatu sai a sanya mashi kokwanto da taraddadi a tunaninsa, ba ya iya mallakar zuciyarsa ko kansa. Zai yi kwadayin wani abu sai ya kasance halaka ne a gareshi. Sai ya ƙyamaci abu

sai ya kasance rayuwarsa na cikinsa. Zai ji dadin abinci sai kuma ya zama hallakarsa, ya nisanci magani kuma shi ne zai amfane shi, ya kuma sanya rayuwa.

Ba ya iya amintuwa da lurar da kansa dare ko rana, cewa yana iya rashin jinsa ko ganinsa ko kuma karfinsa. Gaɓɓansa ko hankalinsa su raunana ko kuma a yanke ransa. Ya rasa duk abin da yake so na rayuwar duniya, ya zama mai tsananin bukata mafaskanci. Ya rayu ko a rasar da shi, shi dai bawa ne wanda aka mallaka ba shi da iko a bisa komai ga kansa ko waninsa. To, wane abu ne ya fi shi faskanci, da ya san kansa da yaya girman kai zai dace da shi ba domin ya jahilci kansa ba? To, wannan shi ne matsakaicin halin da mai girman kai yake ciki don haka sai ya kawar da shi, ya bar girman kai.

To, amma karshensa, ita ce mutuwa wadda za ta zo gare shi saboda fadar Allah Madaukaki:

﴿ثُمَّ أَمَّا نُهُ فَاقْتَرَهُ ۖ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ﴾ عيس: ٢١ - ٢٢

“Sannan a kashe shi kuma a yi mashi kabari, sannan in Ya so Ya tayar da shi.”
Alkur’ani 80:21-22

Fassarar wannan shi ne, zai rasa ransa da jinsa da kuma ganinsa da iliminsa da karfinsa da tunaninsa da tsinkayensa da harkokininsa. Sai ya dawo daskararrensar kamar yadda ya kasance tun farko, babu abin da zai yi saura sai hotunan gaɓɓansa da hotonsa ba ya iya komai ko motsawa ma ba ya iya yi.

Sannan a sanya shi cikin turbaya sannan gaɓɓansa su lallace. Ya zamo babu shi bayan kuwa da ya kasance sananne. Ya zama kamar bai taɓa kasancewa ba yadda ya kasance a farkon lokaci. Ya kaiconsa ya kasance a haka. To me zai kyautata shi bayan ya kasance a haka? To, me zai kyautata shi bayan ya kasance turbaya?

Ya rayu har na tsawon kasancewarsa a lalace, domin ya sami wani tsanin bala'i sai a fitar da shi daga kabarinsa bayan an hada dukkan bangarorinsa wadanda suka rabu da juna. A fitar da shi don ya fuskanci halin tashin kiyama. Sai a ce da shi, tafi zuwa wurin hisabi sai a azurta shi da yin jawabi, sai a yanke zuciyarsa a fiske ta cikin wahalar wannan magana kafin ya yi kara kuma ya ga abin da ke cikinta na bakin ciki.

To, wannan fa shi ne karshen al'amarin mutum. Kuma shi ne fassarar maganar Allah da Ya ce:

﴿ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ﴾ عيس: ٢٢

“Sannan idan Ya so sai Ya tayar da shi.” Alkur’ani 80:22

To, me ke ga wanda ke ga wannan hali zai yi girman kai, kuma me ke gare shi na farin ciki da wani yanki na falala da zai sa shi girman kai?

Hakika, an bayyana masa farkon yadda yake da tsakiyarsa da kuma za a bayyana masa karshensa, neman tsarin Allah da ya yi wuya sai ya koma kare ko alade domin ya zama tare da sauran dabbobi na zamowa turɓaya. Ba zai so ya kasance mutum mai magana ba, domin kada ya haɗu da azabar Allah. Da zai kasance ya sami cancantarsa ga wuta, to, alade da ya fi shi daukaka domin shi zai zamo turɓaya ne. kuma shi ba zai sami hisabi da azaba ba.

To, wanda halinsa ya kasance haka a karshe sai dai a yi masa rangwame kuma shi yana cikin shakkar samun rangwamen, to, yaya zai yi girman kai, kuma yaya zai dauki kansa wani abu har ya kudirce cewa yana da wata falala? Wannan shi ne magani na ilimi. To amma magani na aiki, shi ne ya yi tawali'u ga mutane, ya dora wa kansa haka har ya zama mashi dabi'a.

Tsarkake Zuciya Daga Buri

Shi ma yana daga siffofi ababen zargi waɗanda aka haramta dabi'antuwa da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿ ذَرَّهُمْ يَأْكُلُوا وَيَسْتَمْتَعُوا وَيُلْهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْمَلُونَ ﴾ الحجر: ٣

“Ka bar su su ci kuma su ji dadi kuma su nutsa cikin buri da sannu za su sani.”
Alkur’ani 15:3

Amma hakikarsa shi ne nufin rayuwa zuwa wani lokaci, to, amma maganinsa shi ne mutum ya san cewar duk wanda burinsa ya yi tsayi, zai hana masa gaggauta tuba, domin zai rika cewa, da sannu zan tuba. Kuma yin haka zai hana masa gaggawa wajen biyayya ga Allah. Domin zai rika cewa da sannu zan aikata, a sauran lokaci. Ba zai gushe ba yana cikin bushewar zuciya domin ba ya tunawa da mutuwa da kuma kabari.

Tsarkake Zuciya Daga Fushi

Yana daga siffofi ababen zargi fushi babu dalili na shari'a wadda Allah Ya haramta dabi'antuwa da ita. Allah Maɗaukaki Ya ce;

﴿ إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ ﴾ الفتح: ٢٦

“Yayin da Ya sanya wa kafirai a cikin zuciya kabilanci irin na jahiliyya.”
Alkur'ani 48:26

Ayar ta zargi kafirai na abin da ta bayyanar na kabilanci wanda yake tasowa daga fushi mara dalili kuma ya yabi muminaɗi da abin da aka yi ni'ima a garesu na natsuwa.

Shi, fushi, tafasa jinin zuciya ne domin neman ramuwa idan mutum ya yi fushi ga waninsa. Jinin zai hau ya sauka yana nunawa a fuskarsa, idonsa ya yi ja. Idan kuwa ya yi fushi ga wanda yake sama da shi sai jinin ya kame daga bayyana daga ciki kurum in kuwa ya kasance cikin kokwanto sai jinin ya kai ya komo tsakanin kamewa da shimfidawa.

Darajojin fushi guda uku ne sakaci da wuce gona da iri da daidaituwa. To, shi na sakaci, abin zargi ne domin ba ya yin fushi domin ganin an keta alfarmarsa. Kamar a aibanta uwarsa ko matarsa, ya nuna rashin kishinsa ga aikata haka domin kangen nasaba.

Haka kuma yana daga abin da ya ga ana aikata laifuffuka yana daga aibinsa kasa motsa jikinsa domin da motsa jiki ne ake samun iko a kan fushi game da sha'awace-sha'awace, har ya zamo ya yi fushi don kansa yayin da ya karkata zuwa ga sha'awace-sha'awace munana, to, sai fushi ya tafi. To, ka bar fushi tun da abin zargi ne. shi ma wuce gona da iri, shi ma abin zargi ne, shi ne kuwa fushi ya rinjaye ka har mutum ya kai ga ya fita daga hankalinsa da addininsa har mutum ya zamo ba shi da tunani ko lura ko zaɓi.

Duk inda wutar fushi ta yi tsanani, mai fushin yakan makance, ya kurunce daga kowane wa'azi da za a iya yi masa. Idan aka yi mashi wa'azi, ba zai ji ba sai ma ya kara mashi fushi. Yana yiwuwa ma hayaƙin fushi ya kai ga a rasa kyautatawa har ya zama ba ya gani da idanunsa. Duniya ta yi mashi baƙi gaba ɗaya. Yana yiwuwa wutar fushi ta tsananta ta zama ta kone da mai shi ake rayuwa da ita a cikin zuciya har ya kai mutum ya saba da baƙin ciki.

Yana daga alamomin wuce gona da iri, wurin canzawa kuma a bayyane, da tsananin makyarkyata a sassan jiki da faɗin kalmomin rashin arziki da jan ido da mai fushi zai yi ga munin surarsa a lokacin da ya yi fushi da ya yi maza ya natsu saboda kunyar munin siffarsa.

To, amma alamomin fushi a harshe su ne sakin zagi da baki da alfasha da munanan maganganu waɗanda za su sanya mai hankali jin kunya kuma mai faɗar ma ya ji kunyar don fushin harshe. To, amma alamomin fushi da gaɓɓai su ne duka da cakuma da kisa da jin rauni ga wani ba kuma tare da ya damu ba. Da wanda ya yi fushi da zai guje masa, fushin ya koma kan ɗan'uwansa ko

abokinsa, ya cakumi rigarsa ya doki fuskarsa da kansa, ya riƙa doka hannayensa a ƙasa, ya yi wani irin alƙawari, ya gogu da fushi da faɗin rai sai idonsa ya yi ja ya canza. Yana iya doka dabbobi ko ƙwarya a ƙasa ya yi ta ayyukan hauka. Ya zagi dabbobin ruwa, ya riƙa magana da su, ya riƙa cewa tun yausha wannan su ne alamonin sakaci da fushi cikin zuciya.

To, amma a bar yabo, ita ce ta natsuwa, shi ne fushin da yake nuna akwai hankali da addini cikinsa. Yana tasowa ne in da za a yabe shi a shari'a kuma yana kwantawa ne inda za a zarge shi a shari'a. To, wannan shi ne na tsakiyar da Manzon Allah (saw) ya siffanta inda ya ce:

(خير الأمور أوسطها)

“Mafificin al'amari na tsakatsaki.”

Wanda fushinsa ya kai shi ga yin sakaci, to, ya kamata ya nema wa kansa magani har zuwa ya fi ƙarfin fushinsa. Kuma duk wanda ya kasance cikin sakaci da fushi, to, ya nema wa kansa magani har su dawo gaba ɗaya zuwa tsakatsaki, a tsakanin gyeffa biyu watau ita ce hanya madaidaiciya. To, amma magungunan fushi, al'amura shida ne;

Na Farko: Ya yi tunanin falalar haɗiye fushi sai ya ji yana kwadafayin samun ladan.

Na Biyu: Ya tsoratar da kansa azabar Ubangiji. Ya riƙa cewa ƙarfin Allah Ya fi ƙarfina a kan wannan mutumin, idan zai zartar da fushi ne a kansa. To, da me zan sami aminci a kan fushin Allah ranar Al-kiyama?

Na Uku: Ya tsoratar da kansa sakamakon da ke cikin fushi a duniya in ya kasance ba ya jin tsoron lahira.

Na Huɗu: Ya yi tunanin mummunar kama da zai kasance lokacin fushinsa kamar ya yi tunanin yadda yake kama da kare mahaukaci, idan ya bar yin haƙuri da kuma yadda zai kamantu da waliyyan Allah idan ya bar fushi.

Na Biyar: Ya yi tunanin cewa, abubuwan da suke sanya shi ɗaukar fansa, babu makawa su kasance maganar shaidan ne a gareshi, cewa wannan kasawa ce da wulakanta a idanun mutane a gareka. To, ya kamata ya yi tunanin shi fa ƙarami ne ƙwarai a wurin Allah da kuma mala'iku da Annabawa, to, ina ruwansa da mutane.

Na Shida: Ya san cewa yin fushinsa daga cikin abin da dacewar nufin Allah ne ba a bisa dacewarsa ba. To, yaya zai ce nufina ne ya fi a bisa nufin

Allah. Kuma ya yi tunanin kasancewar fushin Allah ya fi girma a kan fushinsa. Alamomin ilimi sun kare.

To, amma alamomin aiki, su ne, ya ce: Yayin da ya yi fushi: “**Auzu Billahi MinashaiDAnnirrajim**” Idan kana tsaye ne sai ka zauna. Idan kuma kana zaune ne sai ka kishingida ko ka yi alwala ko ka yi wanka.

Tsarkake Zuciya Daga Hassada

Wannan tana daga siffofi ababen zargi, waɗanda aka haramta dabi'antuwa da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿ أَمَّا يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَاءَاتِهِمْ ۖ إِنَّهُمْ لَمِنَ الْفَاسِقِينَ ۝٥٤﴾ النساء: ٥٤

“Ko suna yi wa mutane hassada ne, game da abin da Allah Ya ba su daga falalarSa.” Alkur’ani 4:54

To, amma yadda haƙiƙanin hassada take, shi ne ka sani babu hassada face a kan ni'ima. Idan Allah Ya yi wa ɗan'uwanka ni'ima, to, kana ko da halaye biyu a kanta: ɗayansu, ka ƙyamacɪ wancan ni'ima kuma ka yi burin gushewarta ga wannan ɗan'uwa naka. To, wannan hali ne ake kira hassada. Hassada, iyakarta, shi ne ƙyamar ni'imar da Allah Ya yi wa wani kuma ka so wannan ni'ima ta gushe daga wanda aka yi wa ni'imar. Halin na biyu; Ba za ka so gushewar ni'imar ba kuma ba za ka ƙyamacɪ samuwar ta ba da dawwamarta, sai dai za ka so irinta a gareka. To, wannan an ce da ita Gibda. Ita hassada yin fushi ne da hukuncin Allah cikin fifikon da Allah Ya yi wa sashin bayinSa.

To, amma martabobinta guda huɗu ne;

Ta Farko: Son gushewar ni'ima daga wani koda kuwa wannan ni'imar ba za ta komo gare shi ba. Wannan shi ne matuƙa.

Ta Biyu: Son gushewar ni'imar daga wani domin ya yi kwaɗayin ta. Misali, kwaɗayinsa ga samun gida mai kyau ko kyakkawar mata ko zawiyyi mai faɗi, bai son ta ga wani. Yana son ta kasance a gareshi. To, neman wannan ni'ima ba neman gushewar ta daga gareshi ba da kuma ƙyamar ƙarewar ni'ima kada wani ya ni'imtu da ita.

Ta Uku: Kwaɗayin ainihin ni'imar, sai dai ya so wa kansa irinta. Idan ya kasa samun irinta sai ya so gushewar ta domin kada a sami bambanci a tsakaninsu

Ta Huɗu: Ya so wa kansa irinta, idan bai samu ba, to, kada ya yi fatar gushewarta ga waninsa. To, wannan ta farshe an yi wa rangwame, in ya kasance a nan duniya ne, kuma an yarda da ita, in ya kansace a addini ne.

To, amma maganin hassada, ka sani cewar hassada tana daga cikin cututtuka masu girma ga zuciya. Ba ka kuma magance ciwon zuciya sai da ilimi da kuma aiki. Ilimi mai amfani na maganin hassada, shi ne ka san yadda take, domin hassada larura ce a gareka a cikin addini da duniya. Kuma ita ba ta cutar da wanda aka yi wa ita a duniya da addini sai dai macewa ba ta cutar da wanda ake wa hassada duniya da lahiha. To, da zarar ka san haka, to, batar basira ce domin kai ba ka zamo ba sai makiyin kanka, kuma mai taimakon abokin gabarka. Domin haka ka bar hassada, ba ta da amfani.

Amma kasancewa fa ita cuta ce a gareka a cikin addini domin yin hassadar, fushi ne da hukuncin Allah Maɗaukaki sannan da nuna kyamarka da ni'imar da Allah Ya raba ga bayinSa da adalcin da Allah Ya tsayar ga bayinSa a cikin mulkinSa da boye hikimar da ke tare da haka, kai kuma kake musu da gudanar haka. To, wannan cutarwa ce a bisa nuna damuwarka a kan tauhidi, kuma fazanta ce a fuskar imani. Kuma yana hana maka tsayuwa kan addini.

Sannan kuma ka ha'inci wani mutum daga cikin muminan Allah, ka kuma bar nasiharsa kuma ka rabu da waliyyan Allah da annabawanSa wajen son masu alheri ga bayin Allah, sai ka koma kana tarayya da shaidan da sauran kafirai a cikin soyayyar aukuwar bala'i ga mumintai da gushewar ni'ima a garesu. To, wannan dauda ce a cikin zuciya, tana cinye ayyuka masu kyau kamar yadda wuta take cin kiraren wuta, tana share ayyuka masu kyau kamar yadda dare ke kore yini.

To, amma abin da ya sa hassada ke zamowa cuta a gareka a nan duniya, domin kana jin zafi da wannan hassada taka, kuma kana azabtuwa da ita, ba za ka gushe ba kana cikin bakin ciki da damuwa, mai kishin abin da Allah ba Zai gusar ba na ni'ima. Kuma ba za ka gushe ba kan azabtuwa da kowace ni'ima da ka gani kana jin zafi da duk ci gaban da ka gani ga wasu. Sai ka zauna cikin bakin ciki, mai kuncin zuciya. Su kuwa wadanda kake kiyayya da su, su kasance cikin kwanciyar hankali.

Kana son abin da suka mallaka ya fare sai ya kasance faruwa yake yi, kuma bakin cikinka bai gushe ba. sannan kuma ni'imar da Allah Ya ba wanda kake yi wa hassada ba ta gushe don abin da ka kasance ciki na ciwon hassada da muninsa da rashin amfaninta a gareka. To, yaya za ka ji zafin abin da kake yi wa hassada, kuma da ka san raɗaɗi da azaba mai tsanani da za ka samu a lahira da ka nisance ta.

Akwai mamaki ga mai hankali ya riƙa jayayya ko fito-na-fito da kyautar Allah ba tare da wani amfani da zai samu ba sai ma cutuwar da zai samu. Shi kuma jin ciwon ya kai shi ga halaka a addininsa da kuma duniyarsa ba tare da dalili ko amfani ba.

To, amma kasancewarta ba cutarwa ba ce a kan wanda ake yi wa hassada a cikin addininsa da duniyarsa a bayyane yake, domin dai ni'imar ba ta gushewa daga gareshi saboda hassadarka sai dai cewa duk abin da Allah Ya ƙaddara zai fuskanta na ni'ima, babu makawa ya tabbata har zuwa wani lokaci da Allah Ya ƙaddara, ba ka da wata dabara ta tunkude ta sai dai komai a gurin Allah yana da lokacinsa kuma kowane lokaci a rubuce yake a gurin Allah.

Amma kuma kasancewar wanda ake yi wa hassada yana amfana da ita a addininsa da kuma duniyarsa, shi ma a bayyane yake. To, amma amfaninsa a addini cewar shi wanda ake yi wa hassada an zalunce shi wajenka, musamman ma idan hassadar fitar da kai zuwa ga gulma da cutarwa a gareshi da buɗe sirrinsa. To, wannan wata kyauta ce da ka yi masa.

Abin da nake nufi ka yi masa kyauta da ayyukansa masu kyau kuma zai haɗu da su ranar Alƙiyama abin wasoso a gareshi wanda aka haramta Aljanna a gareka. Kamar yadda aka haramta ni'ima a gareka a nan duniya, kamar yadda ka so ni'ima a gareshi kuma ba ta gushe ba, kuma kamar yadda Allah Zai ni'imta shi da samun kyawawan ayyukanka a ciro su a ba shi a ƙara masa a kan ni'imarsa da Allah Ya ba shi, ya zamo ni'ima a kan ni'ima kai kuma a ƙara maka rashin arziki a kan rashin arziki.

Amma kuma amfanin da wanda aka yi wa hassada, a duniya, shi ne cewar mafi muhimmancin abin da ɗabi'a ke so shi ne, baƙin ciki ga maƙiya da damuwarsu, to, sai ya zamo babu azabtuwar da ya wuce abin da kake ciki na ciwon hassada da kasancewar maƙiyanka cikin ni'ima, kai kuma kana cikin baƙin ciki da takaici. Ka aikata masu abin da suke so domin haka. Maƙiyanka ba za su so mutuwaruka ba sai dai ma za su so ne rayuwarka ta yi tsayi sai dai kuma cikin azabar hassada domin ka riƙa duban ni'imar Allah a kan wanda kake hassada da shi.

Ka yanke wa kanka hassada: Wannan shi ne kawai magani a ilmance. To, amma magani a aikace, ya kamata ya ɗora wa kansa warware dukkan abubuwan da suke jawo hassada kamar yadda zai warware wa kansa girman kai. Shi ne ya mayar da kansa mai tawali'u. Koda zuciya za ta tashi ƙarewar ni'ima ga wani, to, ya tilasta mata dawwama cikin son kanwar ni'ima ga waninsa. Wannan shi ne magani a aikace.

Amma ikon da kake da shi na wajibi wajen kore hassada daga cikin zuci ga wanda ya cutar da kai, ka sani cewar idan ka so gushewar ni'ima daga wani kuma ka cuce shi da halshenka, to, lallai kai mai hassada ne kuma akwai zunubi da wannan hassadar taka. Amma idan kana son gushewar ni'ima ne daga gareshi, to, amma ka kame ba ka bayyana da bakinka ba kuma kana kyamar wannan hali har yanzu dai kai mai hassada ne domin ita, hassada, siffa ce ta zuciya ba siffar aiki ba. To, amma idan ka kyamaci waɗannan halaye da idon basira, kuma ka kame daga bayyana su, to, ka aikata wajibinka.

Tsarkake Zuciya Daga Riya

Ita ma riya tana cikin siffofi ababen zargi, waɗanda aka haramta dabi'antuwa da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٥﴾﴾ الماعون: ٤ - ٦

“Kwarin azaba ya tabbata ga masallata waɗanda suke rafkana daga sallolinsu, kuma suke yin riya a ciki.” Alkur’ani 107:4-6

To, amma yadda haƙiƙaninta yake ka sani cewa ita, riya, ita ce yin abu domin a gani kuma asalinta shi ne, neman matsayi a zukatan mutane. Ya nuna masu ayyukan alheri domin su ga darajarsa a cikin zukatansu. Neman matsayi, ana yin shi ne ga sauran ayyuka, amma sunan riya keɓantacce ne cikin zuciya da ayyukan ibada. Iyakar riya shi ne, idan ka yi nufin aikin ibada ta biyyaya ga Allah Mabuwayi Maɗaukaki, an kasa ta gida biyar:

Na Farko: Yin riya da jiki, watau bayyanarwa domin nuna tsananin ƙoƙarinsa da kuma nuna wa mutane ƙaranta cin abinci.

Na Biyu: Yin riya da kayan adon da yin riya ta hanyar barin gashin kai ya yi yarbutsai ko sanya tsafaffin tufafi da rashin tsaftace tufafi da sunkuyar da kai ya yin tafiya ko nuna alamar sujada a fuska.

Na Uku: Yin riya da magana, kamar bayyana zikiri idan ya zo gurin mutane ko yin umurni da abu mai kyau ko yin hani da mummuna, ko nuna kyakkyawar dabi'a da bayyanar da fushi ga abubuwa marasa kyau ana kallon ka. Da motsa leɓɓa biyu ta hanyar zikiri a gurin taruwar mutane, na daga sauti domin nuna baƙin ciki ko tsoro.

Na Huɗu: Yin riya da aiki, shi ne kamar mai salla ya nuna darajarsa ta wajen tsawaita tsayuwa da tsawaita ruku'u da sujada da barin waiwaye da bayyanar da natsuwa da daidaita digadigai da hannaye a cikin salla. Haka nan kuma da yin jihadi domin ɗaukaka kalmar Allah da yin hajji da ba da sadaka.

Na Biyar: Nuna daraja ta hanyar mu'amala. Kamar yawaita ambaton haɗuwa da manyan malamai domin a ga cewar shi mai yawan haɗuwa ne da malamai, Ya ce: Haƙiƙa na haɗu da wane da wane na yi karatu a gurinsu. Kuma na je garuruwa na ga manyan malamai, na yi hidima ga malamai da duk guraren da ya wuce. Wannan zargi in yana yi ne domin neman daraja da matsayi a cikin zukatan bayi, to, amma maganinsa, ka sani cewa ita, riya, ɗabi'ar mutum ce, ba a iya tsayar da ita ko a kawar da ita sai da tsananin ƙoƙari. A wajen warkar da ita akwai matsayi biyu:

Na Farkonsu: Yanke tushenta, shi ne jin daɗin yabo ko godiya da guje wa ciwon zargi da kwaɗayin abin da ke hannun mutane.

Na Biyu: Tunkude abin da yake faɗo masa a zuciya nan take.

Kuma magungunansu su ne ya san cewar lallai ita, riya, cuta ce mai bata zuciyarsa, kuma mai hana samun dacewar Allah da kuma hani ga samun matsayi a gurin Allah Maɗaukaki. Kuma tana wajabta azabar Allah da taɓewa har ya kai ana kiran shi a ranar Alkiyama a gaban halittu; ya fajiri! Ya mayaudari ba ka jin kunyar abin da ka sayar da biyayya ga Allah domin neman duniya da neman daraja cikin bayi da fushin Allah da neman yardar mutane da son fushin Allah, ka nemi kusanta gare su da neman nisanta daga Allah.

Duk yadda bawa ya kai ga tunani na wannan taɓewa zai kare kansa daga riya. Abin da yake bijirowa a gareshi a duniya domin neman yardar mutane ba shi da iyaka ba ka iya ma riskarsa. To, amma wanda ya nemi yardarsu a kan fushin Allah, to, Allah Zai yi fushi da shi.

Amma maganin kwaɗayi ga abin da ke hannun mutane, ka sani shi ne lallai Allah Maɗaukaki, Shi ne Mai hore wa zukata ga hani da bayarwa. Wanda ya halarto da ni'imar lahira a zuciyarsa, zai raina duk wani abu da ke da alaƙa da halittu, ya koma da zuciyarsa zuwa ga Allah. A buɗa masa abubuwan da ake yayewa waɗanda za su ƙara masa ɗebe kewa ga Allah Mai tsarki. Wannan shi ne magani na ilimi. To, amma magani a aiki, shi ne, ya saba wa kansa da boyewar ibadoji har ya gamsar da zuciyarsa ga ilimin Allah Maɗaukaki.

Matsayi Na Biyu: Ya tunkude duk wani abu da ya bijiro masa ya tunkude shi da ƙyamata.

Tuba Daga Dukkan Safo

Wannan na cikin siffofi a babin yabo, wanda ya wajaba dabi'antuwa da su: Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ النور: ٣١

“Ku tuba zuwa ga Allah gaba dayanku, ya ku muminai ko za ku samu babban rabo.” Alkur’ani 24:31

Hafikanin yadda mutun zai kuɓutar da kansa daga zunubai waɗanda suka gabata domin girmamawa ga Allah Mabuwayi da ɗaukaka da guje wa fushinSa ba domin kwaɗayin abin duniya ba ko kuma tsoron mutane ko neman yabo ko ɗaukaka. Amma abin da za ka nemi taimakonSa a kan barin sabo abubuwa uku ne:

Na Farko: Tunawa da munanan zunubai.

Na Biyu: Tunawa da tsananin azabar Allah.

Na Uku: Tunawa da raunin jikinka.

Idan ka yi koƙari a kan tunawa da waɗannan abubuwa guda uku, za su sanya ka, ka tuba, tuba na gaskiya in Allah Ya yarda.

Sannan ka sani cewar zunnubai a duka sun kasu gida uku;

Na Farko: Barin wajiban da Allah Ya ɗora maka, kamar Salla ko Azumi ko Zakka ko Kaffara ko wanin haka. Za a yi maka hukuncin abin da aka wajabta daga cikinsu;

Na Biyu: Zunubbai tsakaninka da Allah waɗanda ka aikata. Kamar shan giya da kiɗa da cin riba da makamantan haka sai ka yi nadama a kan haka. Ka sanya a zuciyarka sai ka lamunce a zuci ba za ka sake komawa ga waɗannan laifuffuka ba har abada.

Na Uku: Zunubbai tsakaninka da bayin Allah. Wannan ya fi wahala kuma shi ma ya rarrabu. Yana iya kasancewa a cikin kuɗi ko cikin rai ko cikin mutunci ko cikin iyali ko kuma a cikin addini. Duk abubuwan da aka ambata sun halatta a gareka, ka tuba ga wanda ka yi wa laifi a kansa. Abin da kuwa ba za ka iya ba, sai ka koma ga Allah Maɗaukaki da yin ƙanƙan da kai, da sadaka domin Allah Ya yarda da kai ranar Alkiyama.

Guje Wa Duniya

Wannan ma na daga cikin siffofi ababen yabo waɗanda ya wajaba a ɗabi'antu da su.” Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ طه: ١٣١

“Kada ka miƙa idanunka zuwa ga abin da Muka jiyar masu na jin daɗi daga cikinsu domin jin daɗin rayuwar duniya.”

Alkur’ani 20:131

To, amma yadda haƙiƙaninsa yake; ka sani cewar shi, zuhudu, ya kasu kashi biyu;

Na Farko: Wanda ake ƙaddara shi ga bawa.

Na Biyu: Zuhdun da ba a ƙaddara shi ga bawa.

Wanda ake ƙaddara shi ga bawa; abubuwa Uku ne;

Na Daya: Barin neman abin da zai ƙare na duniya.

Na Biyu: Raba abin da ka tara na duniya.

Na Uku: Barin neman samun duniya da zaɓar samun ta.

To, amma zuhdun da ba a ƙaddara shi ga mutum ba shi ne rabuwa da son duniya cikin zuciya. To, amma abin da zai taimaka mashi a kan haka shi ne tuna aibobin duniya. Iyakar magana a kan haka magana ce mai wahalar fahimta. Lallai, ita, duniya, maƙiya ce ga Allah kuma kai masoyinta ne. Wanda kuwa yake son Allah, zai ƙi maƙiyinSa.

Idan aka ce da kai, mene ne hukuncin zuhdu a duniya. Cewa shi, farilla ne ko kuwa nafila ne? Ka sani cewa shi, zuhudu, ga haram farilla ne, a cikin halal kuwa nafila ne. Idan aka ce da kai, dole ne mu nemi duniya domin mu tsayar da rayuwarmu. To, yaya za mu guje mata? Ka sani cewa, shi, zuhdu yana kasancewa ne kaɗai ga sauran abin da ya ragu domin shi, abu, ne da ba a buƙata wajen tsayuwa da shi. Abin nufi da tsayuwa da ƙarfi, ana nufin saboda ci da sha ba na jin daɗi ba ne.

Jin Tsoron Allah Mai Girma

Wannan ma na daga cikin siffofin yabo waɗanda suke wajaba a ɗabi'antu da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ النور: ٥٢

“Wanda ya yi biyayya ga Allah da manzonSa kuma ya ji tsoron Allah kuma ya ji tsoron saba maSa, to, wadannan su ne masu samun babban rabo.”
Alkur’ani 24:52

Kuma yadda hakikaninsa yake, shi ne, kuɓutar da zuciya daga aikata zunubbai waɗanda ba su rigaya a kanka ba.

Matakansa guda Huɗu ne;

Na Farko:Jin tsoron yin shirka da Allah.

Na Biyu: Jin tsoron aikata saɓo.

Na Uku: Jin tsoron Allah, ma'ana nisantar abin da ba wajibi ba.

Na Huɗu: Jin tsoron tsayuwa cikin bidi'a.

To, amma abin da zai nemi taimako da shi, shi ne kiyaye waɗannan gaɓɓai guda biyar, domin su ne asali. Su ne kamar haka: Ido da kunnen da harshe da zuciya da ciki, ya kiyaye su da abin da yake tsoron cutarwarsu ga addininsa na abubuwan da suke na saɓon Allah da aikata haram da nisantar barna da nisantar almubazzaranci a cikin abubuwan da suke na halas. Idan kiyaye al’amuran waɗannan gaɓoɓi ya samu, to, ana fatar za su kare maka sauran gaɓoɓinka.

Dogaro Ga Allah

Shi ma yana daga cikin siffofi ababen yabo waɗanda ya wajaba a dabi'antu da su. Allah Maɗaukaki Ya ce;

﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ الطلاق: ٣

“Wanda ya dogara ga Allah Ya isar masa.” ***Alkur’ani 65:3***

Kuma yadda hakikaninsa yake shi ne; Tabbatar da zuciya ga Allah na yarda da hakuri a kan abin da ya faru, kuma da tabbatar da niyyarka ga Allah Mabuwayi da ɗaukaka a riƙon wanin Allah ba ko karkata ga Allah ko riƙo ga wani dalili daga cikin dalilai. To, amma abin da zai taimaka maka ga haka shi ne, ambaton Allah da tuna Shi ga samar da arziki da cikaSa wajen ilimi da ikonSa da tsarkake Allah ga tilastawa da rafkanuwa da kasawa.

Mayar Da Al'amura Ga Allah

Shi ma yana daga cikin siffofi ababen yabo da ya wajaba a dabi'antu da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبَدِّلُهَا وَلَا تُزَيِّدُهَا ۚ ذَٰلِكَ دِينُ الْحَقِّ الَّتِي كَانَتْ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَكِيمًا ۝ ٤٤﴾

“Kuma ka ce na mayar da al'amarina ga Allah.” Alkur’ani 40:44

Yadda haƙiƙaninsa yake, nufinka na kiyayewar Allah gare ka dangane da masalaharka ga abin da ba ka amintu da shi ba na haɗari. To, amma abin da zai taimaka maka ga mayar da al'amura ga Allah, shi ne, tuna al'amura masu haɗari da yiwuwar halaka da ɓarna da sanin kasawarka wajen kariya daga nau'o'in haɗurra.

Babin Yarda Da Hukuncin Allah Mabuwayi Da Daukaka

Wannan ma na daga siffofi ababen yabo da ya wajaba a dabi'antu da su. “Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿مَّا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ ۚ وَاللَّهُ بِالشَّاعِرِينَ ۝ ١١﴾

“Babu wata musiba daga cikin musibu da za su same ka face da izinin Allah, wanda ya yi imani da Allah, Zai shirya da zuciyarsa.”
Alkur’ani 64:11

Yadda haƙiƙaninsa yake, barin yin fushi da tuna hukuncin da Allah Ya hukunta, domin shi ya fi kuma ya fi inganci a kan abin da za ka ce, shin sharri ba hukuncin Allah ba ne, to, yaya bawa zai yadda da sharri?

Ka sani cewa, shi, sharri, abin hukuntawa ne ba hukunci ba, ba tilas ba ne yarda da shi. Sai dai ba ya halatta ga bawa ya yarda da abin da aka hukunta sai in ya yi daidai da shari'a, domin yarda, ana yin ta ne kaɗai ga hukunci ba sharri ba. To, amma abin da zai taimake ka shi ne, tunawa da sakamakon fushin Allah Mai tsarki da daukaka da kuma tunawa da sakamakon wanda ya yarda da sakamakon Allah ga hukuncinSa.

Jin Tsoron Allah Da Fatar Samun RahamarSa

Su duka siffofi ne ababen yabo da ya wajaba a siffantu ko a dabi'antu da su. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۝ ٥٧﴾

“Suna fatar samun rahamar Allah kuma suna tsoron azabarSa.” Alkur’ani 17:57

Abubuwa marasa kyau waɗanda zai haɗu da su, kuma yana kusa da haɗari ba wanda aka kaɗɗara ba ne ga bawa sai dai abubuwan da ya gabatar a kansa.”

Waɗannan abubuwa da ya gabata guda huɗu ne:

Na Farko: Tunawa da zunuban da suka gabata.

Na Biyu: Tunawa da tsananin azabar Allah.

Na Uku Tunawa da raunin jikinka.

Na Huɗu: Tunawa da ikon Allah a kanka duk lokacin da Ya so kuma da yadda Ya so.

To, amma abin da zai taimake ka, shi ne tunawa da ayyukan Mai tsarki da ɗaukaka, wajen kama wanda ya aikata wannan kamar yadda ya kama Iblis da Bal’am ɗan Ba’ura da kuma tunawa da maganganun Allah ga wasu ayoyi na ban tsoro. Misali, Allah Ya ce;

﴿يَعْبَادُوا فَاتَّقُونِ﴾ الزمر: ١٦

“Ya ku bayiNa, ku ji tsoro Na.” Alkur’ani 39:16

Da kuma faɗar Allah:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا﴾ المؤمنون: ١١٥

“Kuna tsammanin Mun halicce ku don wasa ne?” Alkur’ani 23:115

Da kuma faɗar Allah Mai girma da ɗaukaka:

﴿أَحْسِبُ الْإِنْسَانَ أَن يُنْكِرَ شَيْءًا﴾ القيامة: ٣٦

“Shin mutum yana tsammanin Mun bar shi haka kurum.” Alkur’ani 75:36

Da sauran ayoyi daga ayoyin da suke nuna tsoron Allah.

To, amma iyakar fata, shi ne, jibinta zuciya ga sanin falalar Allah Mai tsarki da ɗaukaka da yalwar rahamarSa. Kuma har ila yau ya san cewa yana kusa ne da haɗarori ba yana daga cikin kaɗɗarawar bawa ba. Sai dai cewa, abin da ya kaɗɗara ne kuma ya gabatar. Kuma waɗannan abubuwa da ya gabatar guda huɗu ne;

Na Farko: Tunawa da falalar da suka auku a kanka.

Na Biyu: Tunawa da ni'imar ladan da za ka samu daga gurin Allah ba domin ka cancance shi ba saboda aikinka.

Na Uku: Tunawa da yawan ni'imar Allah a cikin addininka da duniyarka a wani halin da ba ka cancanta ba kuma ba ka roka ba.

Na Huɗu: Tunawa da yalwar rahamar Allah Maɗaukaki. To, amma abin da zai taimaka maka tunawa da aikin Allah Mai tsarki dangane da rangwame. Misali, abin da Allah Ya aikata ga masu sihirin Fir'auna da mutanen Kogo da kuma tunawa da maganar Allah Mai tsarki a cikin ayoyin kwaɗaitarwa. Misali, faɗar Allah Maɗaukaki:

﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ﴾ الشورى: ٢٥

“Shi ne Yake karɓar tuba daga bayinSa Yake kuma yafewa daga munanan ayyuka.” Alkur’ani 42:25

Da kuma faɗar Allah Maɗaukaki:

﴿وَمَنْ يَعْمُرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ آل عمران: ١٣٥

“Babu mai gafarta zunubbai in ba Allah ba.” Alkur’ani 3:135

Da kuma faɗar Allah Maɗaukaki:

﴿لَا تَقْظُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ الزمر: ٥٣

“Kada ku yanke kauna da rahamar Allah, lallai Allah Yana gafarta zunubai gaba ɗaya, domin Shi, Allah Shi ne Mai Gafara Mai Jin-kai.” Alkur’ani 39:53

Da sauran abubuwan da suka yi kama da haka na daga ayoyin kwaɗaitarwa.

Ya Allah Mai gafara Mai jin-kai, Ka gafarta mana dukkan zunubbanmu domin albarkar shugabanmu, Annabi Muhammdu (tsira da amincin Allah su tabbata a gareshi).

Abin da muka yi nufi na wallafa ilimin mu'amala ya kare. Su ne: Tauhidi da Fikihu da kuma Sufanci da taimakon Allah da kuma kyakkyawar dacewarSa garemu.

Godiya ta tabbata ga Allah. Tsira da aminci su tabbata ga Manzon Allah (tsira da aminci su tabbata a gareshi). Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai.

تميز أهل السنة

**BAMBANCIN MASU
BIN SUNNAH**

Na

Shehu Usumanu Dan Fodiyo

Mai Fassara

Malam Muhammad Bala Abubakar.

Edita

Mallam Gidado Ahmad

GABATARWAR MAWALLAFI

Da Sunan Allah Mai Rahama Mai Jin-kai

Tsira da aminci su tabbata bisa shugabanmu, Annabi Muhammadu da iyalan gidansa da sahabbansa da matansa da zuriyarsa da kyakkyawar amincewa.

Bawa mai tsananin bukata zuwa ga Ubangijinsa; Usmanu dan Fodiyo (Allah Ya lulluƙe shi da rahamarSa), Ba'ajame mai fatar samun rahamar Allah Maɗaukaki; mai karancin ilimi, mai yawan mantuwa, mai yawan laifuffuka, mai karancin aiki, yaya rahamarSa za ta kasance gare mu da wannan? Ya ce: Muna rokon Allah Ya karɓi ayyukanmu na alheri kuma Ya kanƙare manya-manyan laifuffukanmu yayin ceton Annabinmu, Muhammadu, Manzon Allah (saw), Amin.

Amma bayan haka: Wannan littafi na Tamyizu Ahlu-Sunna. Bambancin masu taimako don Allah da kuma munafukan addini da kuma fasikai masu kwaɗayin wani abu na jin daɗin duniya. Ku sani ya ku 'yan'uwana cewa su, Ahlu-Sunna, a keɓe su ke waɗanda suka tabbatar da kalmar Musulunci bayyane da boye. Domin su, Ahlussunna, suna yin hukunci ne da bayyane, Shi kuwa Allah Yana yin hukunci ne da abin da suka kudurce a boye.

Su kuma Ahalu-Sunnah su ne muminaɗi waɗanda suka shaida babu abin bautawa bisa ga cancanta sai Allah kuma Muhammadu, Manzon Allah ne (saw); suke tsayar da Salla, suke bayar da zakka, suke yin Azumin Ramadan, suke zuwa aikin Hajji ga wanda Allah Ya ba ikon zuwa. Suka nisanci 'yan bid'a, ba sa taimakon su da komai; ba su kwaɗayin komai na jin daɗinsu; ba sa zuwa jana'izarsu idan sun mutu; ba sa zuwa taron sunansu; ba sa yin magana da matansu; ba sa barin 'ya'yansu su zauna a gurin 'yan-bidi'a; ba sa zuwa duba su idan ba su da lafiya; ba sa buƙatar komai a gurinsu na sana'a; ba sa ba su 'ya'yansu. ba sa neman yardarsu cikin saɓawa Mahalicci Allah. To, waɗannan su ne Ahlu-Sunna na gaskiya babu shakka kuma waɗannan su ne masu samun babban rabo.

To, amma munafukan addini su ne waɗanda sun san ayyukan Musulunci, suna jibintar mutanen bidi'a; suna ziyartar su, suna gaishe su idan sun yi rashin lafiya; suna halartar jana'izarsu idan sun mutu; suna zuwa taron sunansu idan sun haihu kuma suna kwaɗayin wani abu daga garesu na jin daɗin duniya.

Idan ya kasance ita, duniya, jin dadin mumina ce, to, ba za ta kasance kurkukunsu ba, domin kurkuku babu jin dadi a cikinsa sai yunwa sai kishi ruwa da tusa da tsutsa da tsananin tsoro da dawwama a cikinsa har mutuwa ta zo masa. Sannan ya fita daga cikinsa bai san komai ba sai Allah Shi kadai. Ya yi tunani game da haka, ba zai kasance mai farin ciki ba, har sai ya haɗu da ni'imar Allah a lahira.

Amma wanda yake riya cewa shi, yana cikin Ahlu-Sunna, kuma yana ziyartar su idan ba su da lafiya, kuma yake zuwa jana'izarsu idan sun mutu, kuma yake zuwa taron sunansu idan sun haihu domin kwadayin duniya, yake aikata haka a gaban mutane domin su gani, to, duk wadannan abubuwan da ya aikata fasikanci ne.

Idan ya mutu zai kasance cikin munafukan addini, kuma ba su da wani rangwame da ke garesu sai wuta. Tir da irin wannan rangwame. Ya wajaba gare ka ya kai dan'uwana kada ka bi shi a cikin al'amuran addini kamar Salla ko waninta. Idan ka yi koyi da shi, wajibi ka sake Salla; kada ka bi shi.

Kuma duk wanda ya yi koyi (ya bi) limami fasiƙi ga saɓo ko ya kasance babansa ne ko mahaifiyansa ko dan'uwansa ko malaminsa, to, shi ma fasiƙi ne. Duk wanda kuma yake son kafiri, to, shi ma kafiri ne. Allah Maɗaukaki Ya ce:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَاءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ
فَإُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾﴾ قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ
اٰفَرَقْتُمُوهَا وَفَجْرَةٌ تُتَخَشَّوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكَنٌ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ
فَفَرِّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾﴾ التوبة: ٢٣ - ٢٤

“Ya ku wadanda kuka yi imani, kada ku riƙi iyayenku da 'yan'uwanku masoya, idan suka so kafirci a bisa imani. Duk wanda ya jibince su daga cikinku, to, shi ma yana cikinsu har zuwa Lallai Allah ba Ya shirya da mutane fasiƙai.” Alkur’ani 9:23-24

Ina horon ku ya ku, ma'abota sunnah mumina, idan kun yi tafiya, ku nemi dan'uwanku mumini. Idan za ku zauna, ku zauna tare da shi. Idan za ku sauka, ku sauka gurinsa. Idan za ku ci abinci, ku ci abinci tare da shi. Idan za ku yi kyauta, ku ba shi: idan za ku yi taimako, ku taimake shi; idan za ku yi ƙauna, ku ƙaunace shi. Duk wanda ya tabbata a haka, zai mutu mumini. Idan ya yi addu'a, Allah Zai karɓa masa.

BAMBANCIN MASU BIN SUNNAH

Yana wajaba a gareka ka nisanci ma'abota bidi'a, ka kaurace masu. Domin fadar Annabi (saw) inda ya ce:

(والهجران الجائر هجران البدعة أو مظهر الكبائر).

“Kaurace wa guda biyu sun halatta, kaurace wa bidi'a da kaurace wa mai bayyana manyan zunubai.”

Daga cikinsu akwai wanda ke riya cewa, shi, ma'abocin Sunna, ne yana zama a guraren zaman kafirai, yana cudfanya da ma'abota bidi'a. Yana batar da kansa da iyalansa.

Shin ba ka duba ba zuwa ga maganar Allah, inda Allah Ya ce?

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ۖ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَيُفْسِقُونَ﴾ إبراهيم:

٢٨ - ٢٩

“Ba ka duba zuwa ga wadanda suka canza ni'imar Allah ba, suka butulce, suka halatta wa mutanensu gidan azaba, wutar jahannama, za su dandane ta. Tir da matabbata.” Alkur'ani 14:28-19

Da kuma inda Manzon Allah (saw) ya ce:

(من أراد أن يسكن بحبوة الجنة فليحب المرء ولا يحبه إلا لله تعالى)

“Wanda yake son ya zauna da masoya Aljanna, to, ya so mutumin da sonsa yana yin shi ne domin Allah.”

Ba shi da wani aibu a gurinsa sai na talauci wanda yake ciki; kuma yaya zai ce shi, masoyin Allah, ne alhali yana zama gurin ma'kiyanSa (Allah) domin su, ma'abota bidi'a, wadanda suka halatta manyan laifuffuka, su ne ma'kiyan Allah da AnnabinSa da mala'ikunSa. To, wadannan kuma su ne kafirai. Idan kuwa ba su halatta manyan laifuffuka ba, to, ba ya kai ga kafirci.

An ruwaito daga Annabi (saw) yana cewa:

(إياكم ومعاداة أهل لا إله إلا الله فإنهم أولياء الله)

“Ina yi maku gargadi da nuna kiyayya ga ma'abota la ilah illallahu, domin su, waliyyan Allah ne.”

Kuma Allah Madaukaki Ya ce:

﴿قُلْ يَبْعَادَى الَّذِينَ أَشْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ الزمر: ٥٣

“Ka ce musu! Ya ku bayiNa masu yawaita barna ga kawunansu, kada ku yanke fauna daga rahamar Allah. Lallai Allah Yana gafarta zunubai gaba daya. Lallai Shi, Mai gafara Ne kuma Mai jin-kai.”

Alkur’ani 39:53

Daga cikinsu akwai wanda Allah Ya ba shi imani daga farkonsa sai a karɓe shi lokacin mutuwarɓa. Daga cikinsu akwai wanda ba a ba shi imani ba sai lokacin mutuwarɓa da dalilin cewa, babu wanda ya fi wani a addini, sai wanda mutuwa ta riske shi da imani. To, yaya za ka kuɓuta daga zunubai ba ka kame kanka da na matanka ba, kuma kana barin 'ya'yanka mata suna cuɗanya da maza a hanyoyi da kasuwanni? Kuma yaya za ka tsira ranar kiyama kana son duniya da bin sha'awace-sha'awacenta?

Kuma yaya za ka sami alherin gona alhali hannayenka sun yi rowa? Allah ba Ya yin umurni da amfanin gona sai an kiyaye dokokinSa; ya bayar da zakkarsa, ya ciyar da ita ga mutanen Allah. To, madalla da wannan manomi, in zai auka ga noma, zai yi niyyar samun halal, zai kiyaye dokokin Allah a gonarsa, ya bayar da amfanin gonar ga faƙirai da miskinai da baƙi da masu roko da waɗanda ba su roka ba. Duka daga ikon Allah ne. Ina horonka da zaɓin gona mai kyau. Ina gargadin ku da irin masu aikin nan na mayar da rashi kowane iri da cewa ai aikin Allah ne kuma ikon Allah ne.

Littafi ya kammala da godiya ga Allah da kyakkyawan taimakonSa. Tsira da aminci su tabbata ga shugaban Manzanni.